

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ Η'—ΙΒ'
ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΨΑΛΜΟΝ ΜΑ'

Κείμενον: B. de Montfaucon

Μετὰφρασις·Σχόλια
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑ
θεολόγου·φιλόλογου
Καθηγητοῦ Π.Σ.Π.Α.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Ὁμιλία εἰς τὸν Ψαλμὸν Η'	9 (129)*
Ὁμιλία εἰς τὸν Ψαλμὸν Θ'	37 (156)
Ὁμιλία εἰς τὸν Ψαλμὸν Ι'	78 (189)
Ὁμιλία εἰς τὸν Ψαλμὸν ΙΑ'	84 (197)
Ὁμιλία εἰς τὸν Ψαλμὸν ΙΒ'	95 (206)
Ὁμιλία εἰς τὸν Ψαλμὸν ΜΑ'	105 (215)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	129

* Οἱ ἐντὶς παρενθέσεως ἀριθμοὶ οὐκ εἰσὶν ἀντιστοιχοῦντες εἰς τὸ ἀρχαῖον κείμενον.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ Η' (8) ΨΑΛΜΟΝ

77 Α Ἐχει τὴν ἐπιγραφὴν: «Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν». Ἄλλος παρόμοιος τίτλος ἐστὶν «Ἐπιὺ (κίος) ὑπὲρ τῶν ληνῶν» καὶ ἄλλος «Εἰς τὸν νικηταίου ὑπὲρ τῆς Γετθίτιδος». Ἐβραϊστὶ ἀποδίδεται μὲ τὰς λέξεις «Λαμανωσὴ, Ἄλ ἄγεθίθ».

«Κύριε, ὁ Κύριος ἡμῶν, πόσον θαυμαστὸν εἶναι τὸ ὄνομά Σου εἰς ὅλην κλήρον τὴν οἰκουμένην!» Παρόμοιος ἐστὶν ὁ στίχος «Πόσον μέγα εἶναι τὸ ὄνομά Σου, Κύριε!».

Β 1. Εἰς τὸν προηγουμένον ψαλμὸν ἔλεγεν ὁ Ψαλμωδὸς «θὰ δοξολογήσω τὸν Κύριον διὰ τὴν δικαιοσύνην Του, καὶ θὰ ψάλω τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Ὑψίστου». Ἐδῶ ἀκπληρῶναι τὴν ὑπόθεσιν, μὲ τὸ νὰ ἀναφέρῃ ὄμιον εἰς Αὐτόν. Καὶ εἰς ἐκεῖνον μὲν τὸν ψαλμὸν φαίνονται ὡσανὺ νὰ προσοχωῦνται ἀπὸ ἓνα πρόσωπον τὰ λόγια. «Κύριε ὁ Θεός μου, εἰς Σὲ ἐστήριξα τὰς ἐλπίδας μου, σῶσε με!» Εἰς τοῦτον δέ, ὡσανὺ ἀπὸ πολλὰ πρόσωπα λέγεται: «Κύριε ὁ Κύριός μας, πόσον θαυμαστὸν εἶναι τὸ ὄνομά Σου». Ἀλλὰ ἡσυχάζετε καὶ ἀκούετε μὲ προσοχὴν. Βλέπετε εἰς τὸ θέατρον, ὅπου οἱ χοροὶ ἀπαγγέλλουν αστανικά ἀσμακά πόσον μεγάλη ἡσυχία γίνεται, διὰ τὴν ἀπολαύσαν οἱ θεαταὶ τὰ καταστροφτικὰ ἐκεῖνο τραγούδι. Ἐκεῖ, εἰς τὸ θέατρον ὁ χορὸς ἀπατελεῖται ἀπὸ μίμους καὶ χορευτάς. Ἐκεῖ προΐσταται τοῦ χοροῦ οὐτῶν κάποιος δέσπολος τοῦ παύει κιάραν. Ἐκεῖ τὸ τραγούδι εἶναι αστανικὸν καὶ ἀλέθριον καὶ ὁμολογεῖται πονηρὸς καὶ δραμερὸς δαίμων. Ἐδῶ ὁμοίως εἰς τὸν ψαλμὸν ὁ χορὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἁγίου ἀνδρος καὶ προΐσταται τοῦ

1. Βλέπε τὸν ψαλμὸν Η' (8). 1.
2. Ψαλμ. 7, 18.
3. Ψαλμ. 7, 2.

του ὁ Ψαλμωδός, τὸ δὲ μέλος δὲν προέρχεται ἀπὸ σατανικῆν ἐνέργειαν, ἀλλ' ἀπὸ πνευματικῆν χάριν. Ἐδῶ αὐτός, τοῦ ὑμολογεῖται, δὲν εἶναι ὁ δαίμων ἀλλὰ ὁ Θεός. Λοιπὸν πόσον μεγαλιώτερον ἡσυχίαν πρέπει νὰ τῆρώμεν ἐδῶ καὶ μετὰ πόσου φόβου νὰ ἀκούωμεν;

Διότι καὶ ἡμεῖς ἔχομεν γίνεαι συμμετοχοὶ τοῦ χοροῦ, τῶν οὐρανίων δυνάμεων. **Π** Οἱ δὲ οὐράνιοι χοροὶ, καὶ τὰ Χερουβεὶμ καὶ τὰ Σεραφεὶμ ἔχουν αὐτὸ ὡς ἔργον, νὰ ὑμνοῦν διαρκῶς τὸν Θεόν. Μερικοὶ ἀπὸ τούτους χορούς ἐφάνησαν καὶ εἰς τὴν γῆν συμφύλλοντες μετὰ τοὺς δοκούς, τοῦ διευκτερέουν εἰς τοὺς ἀγαθούς.⁴ Ἄς ἀκούσωμεν τώρα καὶ τὴν ᾠδὴν αὐτῆν. Τί συμβαίνει δηλαδὴ μετὰ τὸν ἐπίγειον βασιλεῖα; Συμβαίνει τὸ ἔξης: Οἱ ὑπήκοοι τοῦ τόν κολακεύουν καὶ ὁμιλοῦν μαζί του περὶ τῆς ἐξουσίας, περὶ τῶν νικητηρίων σιμβόλων, περὶ τῆς νίκης, συζητοῦν περὶ τῶν ἡττηθέντων ἐθνῶν καὶ ὀνομάζουν τοὺς ἑαυτοῦς των πολιορκητῆς καὶ νικητῆς θαρδάρων καὶ ἄλλα σχετικὰ. **Κ** Παρόμοιον θρισμὸν ἐξιμνεὶ καὶ ὁ μακάριος ψαλμωδὸς ἐδῶ, καὶ ἀναφέρει σχετικῶν νικητηρίων σιμβόλων καὶ κοπάσιων πολέμων, ὅχι παραμοίωμιν μετὰ τῆς ἐπιγείους, ἀλλὰ πολέμων πολὺ φοβερωτέρων. καὶ ποιοτήσεως, πῶς ἀρχίζει: «Κύριε, ὁ Κύριός μας». Διότι τῶν μὲν ἄλλων, ἐκείνων τοῦ δὲν πιστεύουν εἰς Αὐτόν, κατὰ ἓνα τρόπον εἶναι Κύριος, ἡμῶν δὲ κατὰ διπλοῦν τρόπον καὶ διότι μᾶς ἔπλασαν ἐκ τοῦ μηδενός, καὶ διότι ἔγινε γνωστός εἰς ἡμᾶς.

78 **Α** Καὶ παρατήρησε ἀκόμη, πῶς ἐξ ἀρχῆς τοποθετεῖ ὁ Ψαλμωδὸς τὸ σπουδαιότατον ζήτημα τῆς σωτηρίας, Ἐδῶ θὰ μάθῃς πῶς ὁ Θεός ἔγινε Κύριός σου. Θὰ γνωρίσῃς πῶς μερικοὶ εἶχον ἀποξενωθῆ καὶ ἦσαν νεκροὶ πνευματικῶς, ἀλλ' ἐν τούτοις καὶ νεκροὺς τοὺς ἔκαμιν Ἰδικούς Του καὶ τοὺς ἔδωκε ζωὴν. Θὰ ἀντιληφθῆς καλῶς ὅτι ταῦτα εἶναι τὸ σπουδαιότατον ζήτημα τῆς σωτηρίας. Ταῦτο λοιπὸν μετὰ θαυμασμόν παρατηρεῖ ὁ Προφήτης καὶ λέγει: «Ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου!»⁵, δηλαδὴ ὑπερβολικὰ θαυμαστὸν. Πόσον δὲ θαυμαστὸν εἶναι, δὲν εἶπε, διότι δὲν κατάρθωσε νὰ τὸ μετρήσῃ, ἀλλὰ παρουσίασε τὴν ἔντασιν καὶ τὴν ὑπερβολὴν. Πού εἶναι λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ μελετοῦν τὴν

4. Ἡ 24 ἀναφέρεται ὁ ἱερός κείμενος εἰς τὸ γεγονός τῆς Ἰανουάριου τοῦ 2000, ὅτε ἀγγελοὶ ἔβησαν τὸ «Ἄνω ἐν Ἱερουσαλὴμ... καὶ οἱ θεολογικοὶς ποίησις τῆς Ἰουδαίας ἐπέδωκαν μετ' αὐτῶν λατρίαν εἰς τὸ θέλον ἑξέρει (Ασκη. 2, 13).
5. Ἐσλμ. 8, 1.

οὐσίαν τοῦ Θεοῦ; **Β** Διότι ἐάν ἐκ τῆς μελέτης καὶ ἐξετάσεως τοῦ ὄνοματός τοῦ Θεοῦ, ὁ θαυμασμός του ἔγινε κατὰ πληρῆς, ποίαν συγγνώμην θὰ ἔχουν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι λέγουν, ὅτι γνωρίζουν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὁ Προφήτης δὲν δύναται νὰ εἴπῃ αὐτε πόσον θαυμαστὸν εἶναι τὸ ὄνομα Αὐτοῦ, τοῦ Θεοῦ;

«Ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου!» Διότι διὰ τοῦ ὄνοματός τούτου ὁ θάνατος κατελύθη, οἱ δαίμονες ἐδέθησαν, ὁ οὐρανὸς ἠνοιξε, αἱ θύραι τοῦ Παραδείσου ἠνοιξαν διὰ πλάτος, τὸ πνεῦμα ἐστάλη ἐξ οὐρανοῦ, οἱ δαῖμονες ἔγιναν ἐλεύθεροι, οἱ ἔχθροι ἔγιναν υἱοί, οἱ ξένοι κληρονόμοι, οἱ ἄνθρωποι ἀγγελοὶ. Τί λέγω ἀγγελοὶ; Ὁ Θεός ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ὁ ἄνθρωπος Θεός; ὁ οὐρανὸς ἐδέχθη τὴν γῆν ἡνίγη φύσιν; Ἡ γῆ ἐδέχθη τὸν καθημένον ἐπὶ τῶν Χερουβεὶμ μετὰ τῆς στρατιᾶς τῶν ἀγγέλων. Τὸ μεστόχοιον ἔπεισε, ὁ φράκτις διελύθη, τὰ διαχωρισμένα ἠνωθήσαν, τὸ σκότος ἐξηφανίσθη, τὸ φῶς ἐλαμψε, ὁ θάνατος κατεποντίσθη. Σκεπτόμενος διασὰ αὐτὰ ὁ Προφήτης, καὶ περισσώτερα ἀκόμη, ἀνακρούσας λέγων: «Ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάση τῇ γῆ!» Πού εἶναι τώρα οἱ ἀπόντοι τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι ἀσεβοῦν ἀνομιῶν τῆς ἀληθείας; Εὐχαριστίως θὰ ἀπαντοῦσα εἰς αὐτούς διὰ ποῖον λέγονται αὐτὰ διὰ τὸν Παντοκράτορα, θὰ εἰποῦν αὐτοὶ. Ὁ Προφήτης Ἰσοσίας (ἀναφορῆς εἰς τοὺς πρὸς Χριστοῦ κυρίως Ἰουδαίους ὡς ἀπρόσωπος τοῦ Θεοῦ) λέγει: «Ἐξ αἰτίας σου δλοσφημῆται τὸ ὄνομά μου μετὰ τῶν ἐθνῶν». **Π** Ἐάν λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ ἐλάτρευον τὸν Θεὸν ἐγένοντο αἴτιοι νὰ δλοσφημῆται τὸ ὄνομα ταύτου, τότε πῶς ἦτο θαυμαστὸν; Τὸ ὅτι δεδαίως εἰς τὴν φύσιν ἦτο θαυμαστὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἶναι φανερόν. Εἰς τοὺς περισσώτερος ὅμως τῶν τότε ἀνθρώπων δὲν ἦτο θαυμαστὸν, ἀλλὰ μᾶλλον περιουρημένον. Τώρα ὅμως δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. Ὅταν ὁ μονογενὴς Υἱὸς καθῆλθεν, πεντὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ κατέστη θαυμαστὸν, ἠνωμένον μετὰ τοῦ Χριστοῦ. ἀπὸ ἀνατολῶν τοῦ ἡλίου, λέγει, μέχρι δυσμῶν ἔχει δοξασθῆ τὸ ὄνομά μου μετὰ τῶν

6. Ἦννοι τῶν εἰρητικῶν ἰθνημοσῶν, τῶν βασιλῶν καὶ καταλο-
λέσει.
7. Τῶν ἀντιχριστικῶν ἰουδαίων τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔρχεται νὰ κατα-
καλέσῃ τὸν ἱερόν Χριστοῦ.
8. Ἡσ. 52, 5. Ταῦτο ἐκκαλεῖται καὶ ὁ π. Παῦλος εἰς τὴν Πρὸς
Ρωμαίους Ἐπιστολήν (Ρωμ. 9, 24).

ἐθῶν». Καί πάλιν «Εἰς κάθε τόπον θυσίαμα λατρείας προσφέρεται εἰς τὸ ὄνομα σου καὶ ἀκόλουτος θυσία. Ἐ Σαί, δὲ μολύνετε τοῦτο»⁹. Καί ἄλλος Προφήτης λέγει «ἐγένισεν ὀλιόκληρος ἡ οἰκουμένη μετὰ τὴν γνώσιν τοῦ Κυρίου»¹⁰ καί πάλιν «Θα εἴθουν κραυγάζοντες. Ψεύτικα εἰδωλα ἀπέκτησαν οἱ πατέρες μας»¹¹.

2. Βλέπει, ὅτι ὅλα ὅσα ἐλέγησαν, ἀναφέρονται εἰς τὸν γίόν; Διότι τὸ ἱερόν του ὄνομα ἐγενε θαυμαστόν εἰς ὅλην τὴν γῆν. «Ἀνέστη ἡ μεγαλοπρέπεια Σου ὑψηλότερα ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς»¹². Ἄλλος δὲ ψαλμὸς λέγει «Σὺ, ποῦ ἐβάλες τὴν δόξαν Σου ὑψηλότερα ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς». Ἐπειδὴ δὲ τὴν γῆν ἐμνημόνευσε, μεταφέρει ἀκολούθως τὸν λόγον καὶ εἰς τὸν οὐρανόν. Αὐτὸ θεοσιῶς πάντα συνήθεε νὰ κἀνη, μὲ τὸ νὰ παριστῆναι ὅλην τὴν οἰκουμένην εὐλογοῦσαν τὸν Δεσπότην τῆς. ¹³ Ἀ Τοῦτο λοιπὸν καὶ εἶδω ὑνεκτικῶς λέγει: Θαυμαστόν εἶναι κάτω εἰς τὴν γῆν, θαυμαστόν εἶναι καὶ ἄνω εἰς τὸν οὐρανόν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Διότι ἄχι μόνον διῶρωποι, ἀλλὰ καὶ ἄγγελοι ὑμνοῦν τὸν Θεόν, δι' ὅσα ἔκοιμεν. Καὶ ἐκφράζουσι εὐχαριστίας εἰς τὸν Θεόν διὰ τὰς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εὐεργεσίας Του. Τοῦτο θεοσιῶς καὶ ἔκοιμεν ἐκ τῶν ποστέρων μὲ τὸ νὰ στήσουν χορὸν ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἄγγελοι. Λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς λέγει τοῦτο μὲ τὸν σκοπόν ἢ νὰ δεῖξη τοὺς ἁγγέλους, ποῦ ψάλλουσι, ἢ νὰ παραστήσῃ τὸ μέγεθος τοῦ Θεοῦ Ὀνόματος.

Διότι, ὅταν θέλῃ ἡ Γραφὴ νὰ ἀποδώσῃ μεγάλα γεγονότα καὶ ἀπειροὺς ἀποστάσεις, χρησιμοποιοῖ τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, ὅπως εἰς τὴν φράσιν «κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς»¹⁴, καὶ ἄσων ἀπέχουσι ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, ἐμάκρυνεν ἀπὸ ἡμῶς τὰς ἀνοκίας μας»¹⁵. Ἐ Ἐδῶ λοιπὸν προκαλοῦν κατὰ τὴν αὐτὴν αὐτὰ, τὰ ὅποια ἐγέναν τὸσον μεγάλα, τὸσον ὑπέρογκα διότι τὰ περισσότερον ἀσημῶνα πράγματα τὰ ἔκοιμεν σημαντικώτερα ἔδω. «Ἀπὸ τὸ στόμα ὑπῆκου καὶ παιδίων, ποῦ ἀκούη θηλάζουσι ἔκοιμεν νὰ ἐξέλθῃ δοξολογία»¹⁶. Ἄλλος ψαλμὸς λέγει «Μὲ τὰ λόγια, ποῦ ἐξήλθεν ἀπὸ στόμα θρεφῶν, ἔβυσσε τὰ θεμέλια ἰσχυράς

9. Ματθ. 1, 11.
10. Ματθ. 1, 12.
11. Ἠσ. 11, 9.
12. Ἠσ. 16, 19.
13. Ψαλμ. 8, 2.
14. Ψαλμ. 103, 11.
15. Ψαλμ. 103, 13.
16. Ψαλμ. 3, 3.

δυνάμεως». Ἄλλος «Ἐσχρημάτισε δυνάμει». Τὸ δὲ νόημα τοῦ εἶναι τὸ ἀκόλουθον ὅτι τὴν δυνάμει Σου με τοῦτο προπαντὸς ἀπέδειξες, μὲ τὸ νὰ κινήσῃς τὴν δυνάμειν, ποῦ δὲν ἀντέχει εἰς μάχας, καὶ νὰ κἀμῃς ἱκανὴν τὴν γλώσσαν, ποῦ εὐρίσκειται ἀκούη εἰς τὸ στάδιον ψευλισμοῦ, νὰ ψάλλῃ τὴν δοξολογίαν ἐκείνην. Διότι τὴν δοξολογίαν τῶν παιδίων, ἢ ὅποια ἔλαθε χάσαν εἰς τὸ ἱερὸν¹⁷, αὐτὴν προαναγγέλλει εἶδω ὁ Ψαλμὸς. Ἐ Καὶ διὰ τὴν ἄρα γε, ἀφ' οὗ παρέδρασε τὰ ἔδωλα θαύματα, δηλαδὴ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν¹⁸, τὸ καθάρισμα τῶν λεπτῶν¹⁹, τὴν ἐκδίωξιν τῶν δαιμόνων²⁰, μνημονεῖ τὸ θαῦμα τῶν παιδίων; Διότι παρόμοια θαύματα καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ ἐγέναν ὑπὸ τῶν προφητῶν θεοσιῶς, ποῦ, παρὰ τὸ ἀξιοθαυμάστον καὶ τὰς διαφορετικὰς περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἔλαθον χώραν, εἶχον μίαν ἐσωτερικὴν συνάφειαν μεταξὺ τῶν.

Διότι καὶ νεκρὸς ἀνεστήθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐλισσαίου, καὶ λεπρὸς ἐθεραπεύθη ἀπὸ τῆν λεπτῶν του, καὶ δαίμων ἐξεδιώχθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δαβὶδ, ὅταν ὁ Σαουλ ἦτο θαυμασιώμενος. Περὶ χορῶν παιδίων, ποῦ ἀκούη ἐθῆλαζον, ἐγένετο λόγος διὰ πρώτην φοράν τότε. Διὰ νὰ μὴ ἀσχημονῇ ὁ Ἰουδαῖος μὲ τὸ νὰ λέγῃ, ὅτι τοῦτα ἔχουν λεχθῆν περὶ τῶν λουθῶντων χώρων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐξέλεξε θαῦμα, τὸ ὅποιον τότε καὶ μόνον διὰ πρώτην φοράν ἐλάμβανε χώραν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Χριστοῦ.

Τὰ σχετικὰ δὲ αὐτὰ περὶ τῶν ὑπῆκου ἦσαν ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς καὶ προτύπως τῶν ἀποστόλων. Ἐ διότι καὶ αὐτοὶ ἐνῶ ἦσαν ὑπερβολικὰ νηπιεὶ κατὰ τὴν μόρφωσιν, ἀρυνότεροι καὶ αὐτῶν τῶν ἰχθῶν, ὅμως τὴν οἰκουμένην ὀλιόκληρον ἐσαγήνευσαν. Ὅτι δὲ τοῦτο εἶναι πραγματικὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ, κῦτταε πῶς καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην ὁ Προφήτης λέγει τοῦτο περὶ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς. «Μετὰ τοῦ Μωυσέως ἔχων συζήτησιν ὁ Θεός, λέγει Ποῖος ἐδημιούργησε ἐκείνον ποῦ ἔχει καλὴν ἀκοὴν καὶ τὸν κωφόν, ἐκείνον ποῦ βλέπει καὶ ἐκείνον ποῦ εἶναι τυφλός;»²¹ καὶ ἄλλου: «Αὐτὸς ποῦ δίδει μεγάλην ἱκανότητα ὁμιλίας εἰς τῶν κωφῶν²² καὶ ἄλλου: «ὁ Κύριος μου δίδει παιδογωγ-

17. Ματθ. 21, 16.
18. Δ' Βασ. 4, 35.
19. Δ' Βασ. 5, 14.
20. Α' Βασ. 10, 23.
21. Ἠσ. 4, 11.
22. Ἠσ. 35, 6.

γική γλώσσα, ώστε να γνωρίζω τότε πρέπει να όμιλήσω»²³. Και κατ' αρχάς είπε: «Εμπρός, αφού κατελώμεν, ως προκαλούμεν σύγχυση εις τας γλώσσας αυτών»²⁴. Ε άποδεικνύων περιπρόνως, ότι ό Θεός μόνον διδει θαυματουργικώς την δύναμιν, ως εις τα άνωτέρω. Και διά τα άλλα μόν άξιοσημείωτα, έστω και παρολώς με την άνασχυντίαν των ο' Ιουδαίοι ήδύοντο να διατυπώσουν κάποιαν αντίρρησην. Έδώ δε τίποτε δεν είχαν να ειπών, διότι ή ίδια ή φυσική άνευ επικαλύμματος ήγωνίζετο.

Διά τούτο λοιπόν, ούτε άπλώς έπτε «ηητίων», διά να μή νομίση κανείς ότι αυτός όμιλει περί των άκάκων και των άπλοικωτέρων· αλλά προσέθεσε «Και θηλαζόντων»²⁵. Α ώστε με την προσθήκην του τρόπου τής διατροφής να καθάρη την ήλικον. Διότι δεν λέγει άπλώς «ηητίων», αλλά άκειων των ηητίων που έτρέφοντο από τους μαστούς των μητέρων των και δεν είχαν ακόμη δοκιμάσει στερεωτέραν τροφήν.

Δέν είναι δε μόνον τούτο άξιοθαύμαστον, ότι τά νήπια, εξέβαλον φωνήν, και μάλιστα μεγάλην φωνήν, αλλά ότι αυτά τά λόγια των ήσαν γεμάτα από πνευματικά αγαθά. Διότι αυτά, τά όποια δεν ήγνώρισαν άκόμη ούτε ό άπόστολοι, τά παιδιά όμνοδούν.

Από αυτό τό γεγονός διδάσκει και κάτι άλλο, τό ότι πρέπει να γίνονται παιδιά εις την βίαν, αυτοί, που μελετούν τά δόγματα τής Έκκλησίας. Διότι, άν κάποιος δεν δεχθή την βασιλείαν των ούρανών ώσαν παιδί, λέγει, δεν δύναται να εισέλθη εις αύτήν²⁶.

Β «Ένεκεν των έχθρών σου»²⁷. Έδώ αναφέρει και την αίτίαν, διά την όποιαν τούτο τό θαύμα ήγινεν. Διότι τά μόν άλλα θαύματα δεν ήγένοντο εξ αίτίας των έχθρών, αλλά διά να άπολαμβάνουν πνευματικών εύεργεσιών όσοι τά μελετούν. Επίσης διά να παιδαγωγούνται άλλοι. Τούτο δε ήγινεν όχι μόνον διά τον άνωτέρω σκοπόν, αλλά και διά να άποστασιώσουν οι έχθροί· τους έχθρούς τούτους, τους Έθραίοις, με μεγαλύτεραν ακρίθειαν έταρος ψαλμός ύποδηλοι και λέγει: «Τό θαύμα ήγινεν δι' όσους επιδιώκουν να περιόρισουν την δύναμιν σου, Κύριε». Διότι αυτοί έπεδίωξαν να έξουθενώσουν την δύναμιν του Κυρίου με τό να τον ό-

23. Ήε. 50, 4.
24. Γεν. 11, 7.
25. Ματθ. 18, 3.
26. Ψαλμ. 8, 3.

δηγίσουν εις τον σταυρόν.

«Τού καταλύσαι έχθρών και έκδικητήν»²⁸. Άλλη παρομοία άγιογραφική έκφρασις «ώστε να άποστασιώθη ό έχθρός και να αυτοτιμωρηθή». Έδώ ύπονοεί ό προφήτης τους Έθραίοις τής εποχής του Κυρίου. Διότι κατεδικακον μόν ως έχθρόν τον Χριστόν, προσεποιούντο δε ότι, έκαιμον τούτο, λαμβάνοντες έκδίκησιν ύπέρ αυτού του Θεού Πατρός. C Διά τούτο, διά να άποστατήρη αυτού τής άπολογίας ταύτης ήλεγεν «Έκείνος που μισεί έμέ, μισεί και τον πατέρα μου»²⁹, και εις άλλο μέρος: «Έκείνος που πιστεύει εις έμέ, πιστεύει εις Αυτόν που με έστελε»³⁰. Λέγει ό Κύριος συνδέων την ταμήν και την έξύθριον του Πατρός προς τον εαυτόν του. Και παρατήρησε την άκριβολογίαν του Προφήτου. Δέν έπτε «του καλάσαι» αλλά «του καταλύσαι», τό όποιον έτερος ψαλμός ακριβέστερον θηλώνει διά «του παύσαι», θηλαδή να αφαιρέση την άνασχυντίαν των, όχι να τους διδάξη. Διότι έπασχον από άναταν ασθένειαν. Καθώς έδλεπον λοιπόν τέτοιο θαύμα»³¹, και αφού άπιστασιώθησαν, στραφομένοι προς τον Κύριον οι 'Ιουδαίοι: ήλεγον. «δέν ακούεις τι λέγουν τά παιδιά;». Έπρεπε λοιπόν να προσκυνήσουν και να θαυμάσουν τον Κύριον οι 'Ιουδαίοι. Αυτοί όμως ήσαν εις μεγάλην άμηχανίαν και επειδή ήναγκάζοντο να επαναλαμβάνουν άνομιεταξύ των την φράσιν «Ουκ ακούεις τι αυτοί λέγουσιν;» Η ήθαφάρησαν και ήλεγον εις τον Χριστόν. «Διά ποιόν λόγον δεν ήκούσθη άγγελική φωνή;». Αηλαδή, εάν ήκούετο φωνή άγγέλων, αυτό θα έθεωρετο παρ' αυτών φαντασία. Τώρα όμως εις την περίπτωση τής παιδικής δοξολογίας, δεν έβιδον σημασίον. Τί ήλεγον τά παιδιά; Τίποτε τό φορτικόν, τίποτε τό κουραστικόν, τίποτε τό ικανόν να τους καταπλήξη. Εφανερώνετο όμως ή συμφωνία του Πατρός προς τον Υιόν πολύ καθαρά με τό να ψάλλεται τό «Εύλογημένος ό ερχόμενος, εν ονόματι Κυρίου»³².

Ε 3. Κατά την εποχήν λοιπόν τής θριαμβευτικής εισόδου του Κυρίου εις τό 'Ιεροσόλυμα, διά τής όπό των παιδων όμνολογίας, ό Χριστός κατέλυσε την άνασχυντίαν των 'Ιουδαίων και εν συνεχεία και την πόλιν των και δεν ύπαρ-

27. Γ' Βασίλ. 6, 10.
28. Ήουδ. 11, 23.
29. Ήουδ. 13, 34.
30. Ήουδ. 13, 34.
31. Ήουδ. 13, 34.
32. Ματθ. 21, 16-17.
33. Ματθ. 21, 9.

χει τόπος τῆς οἰκουμένης, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ μὴ εἶναι γνωστοὶ πλέον οἱ συμφοραὶ τῶν Ἰουδαίων. Καὶ αὐτοί, ποὺ κάποτε ἔκατοικοῦσαν εἰς ἓν τόπον, τώρα ἔχουν σκορπισθῆ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς. Ὁμοιάζουν ὡσὺν τοὺς ἀναπήρους κατὰ τὸ σῶμα, ποὺ περιφέρονται πανταῦ, διὰ νὰ δεκνῶσιν τὰ τραύματά των³² καὶ ὅπως οἱ δικασταί, ὅταν διὰ τῆς ἀποφάσεώς των θανατώσουν πολλοὺς ἐγκληματίας, ἀνασκολεπίζουσι³³ ἔνοι, ὥστε νὰ σωφρονίζωνται οἱ ζωντανοὶ ἀπὸ τὰ πρόσφατον πάθημα τῶν φονευθέντων, ἔτσι θεοὺς καὶ ὁ Θεὸς μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Δὲν τοὺς ἄφησε νὰ πεθάνουν, ἀλλὰ τοὺς διεσκόρπισε παντοῦ καὶ τοὺς κατέστησε ζωντανῶν παράδειγμα δι' ἄλλους.³⁴ Α καὶ ἂν ἐρωτήσης διὰ τὴν αἰτίαν τῆς τιμωρίας, δὲν θὰ εὗρης ἄλλην ἀπάντησιν, παρὰ μόνον διότι ἐσταύρωσαν τὸν Χριστόν.

³² Ἰσως ἄρα σκεφθῆ κάποιος: Διότι νὰ γίνῃ τοῦτο; Καὶ ἀφοῦ ἔγινεν κάποτε ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μίση ὠρισμένης ἐποχῆς, ἔπρεπε δι' ὀλίγα ἔτη νὰ διαρκῆσῃ ἡ τιμωρία, ἐνῶ τώρα τιμωροῦνται συνεχῶς. Ἡ ἀπάντησις δίδεται ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν Ἰουδαίων. Ἐν ἐρωτήσῃς αὐτούς: Διότι ἐσταύρωσατε τὸν Χριστόν; Β αὐτοὶ ἀπαντοῦν: Διότι ἦτο πλάνος καὶ γόης. Καὶ συνεχίζουσι λέγοντες, ὅτι διὰ τὸ ἔργον μας τοῦτο ἔπρεπε ἄχι μόνον νὰ μὴ τιμωρηθῶμεν, ἀλλὰ καὶ μεγαλυτέραν χώραν νὰ καταλάβωμεν, διότι ἐκάμωμεν θεάρεστον ἔργον. Ἐκεῖνος δηλαδὴ, ὁ ὁποῖος ἐφόνευσεν ἕναν πλάνον καὶ γόητα καὶ ἀντίθετον τοῦ Θεοῦ, ἐφόνευσεν ἕναν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅπως ἐφόνευσεν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ αἰνοὶ δίκαιον νὰ προκατήτῃ. Καὶ ἰσοῦ λένε οἱ Ἰουδαῖοι, ἀπὴν ἀποβείης τῶν ἀνυτέρω. Ὁ Φιλῆς³⁵, διὰ νὰ φονεύσῃ μιαν πόρνην, τὸσον ἐπρόκοψε πλησίον τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ ἀξιώθῃ νὰ γίνῃ καὶ ἱερεὺς καὶ νὰ τιμῆθῃ ἄρκετά. Σεῖς ὅμως Ἰουδαῖοι, κατὰ τὴν θεωρίαν σας θὰ ἔπρεπε νὰ προκόψετε περισσοτέρου τοῦ Φιλῆς, ἀφοῦ ἐφόνευσάτε ἕναν πλάνον, ὅπως θεωρεῖτε τὸν Χριστόν. Ἀλλ' ὅμως δὲν συνέβη τὸ ἴδιον, καὶ μὲ σας. Ἄντι νὰ προκόψετε εἰς τὸν τόπον σας περιτλάναθε ἀπάτριδες καὶ ἀλλήται εἰς ἄλλην τὴν οἰκουμένην.

³³ Ὅστε διὰ νὰ ὑποφέρετε τοιαύτας τιμωρίας, Ἰουδαῖοι,

³² Ἰσοῦ δ ἡ Χριστοστομος ἀπενομήσει δικαστικὴν συνέθεσιν τῆς ἐποχῆς, τοῦ νὰ σκορπισθῶν ἕνα θανατηθέντα ἐγκληματίαν καὶ νὰ τὸν ἐκεί-
τουσ εἰς κοινὴν θέαν πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἄλλων.

³³ Ὁ Φιλῆς ἦτο μὴδ τῶν ἀρχιερέων Ἰερουσαλῆμ, ἐφόνευσεν τὴν Ἰσραηλίτην πόρνην καὶ τὴν ποικιλίαν Χριστὸν εἰς Σκεπὸν ἀνακόφας τὴν φρε-
νὴν τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τοῦ ἔγινεν ἀρχιερεὺς (24-
τε 22, 6, 25. Ἀριθμ. 25, 7-16 καὶ Ἱηρ. Ναυὴ 24, 33).

ἄχι μόνον θεάρεστον ἔργον δὲν ἐπρόξαστε, ἀλλ' ἀπεναντίας τὸν προσάτην καὶ εὐεργέτην καὶ τὸν διδάσκαλον τῆς ἀληθείας ἐσταύρωσατε. C Διότι ἔαν ἦτο πλάνος καὶ ἀντίθετος, καὶ ἔαν ἐνῶ δὲν ἦτο Θεὸς ἤθελε νὰ γίνῃ τοιοῦτος καὶ ἐπεδίωκε νὰ σφετερισθῇ τὸν εἰς μόνον τὸν Πατέρα ὁμοιάζοντα σεβασμὸν, τότε σεῖς οἱ ὁποῖοι τόσον ζήλου ὑπὲρ τοῦ Νόμου ἐδείξατε, θὰ ἔπρεπε νὰ προκόψετε περισσοτέρου καὶ ἀπὸ τὸν Φινεὲς καὶ τὸν Σαμουὴλ καὶ ἀπὸ ἄλλους ἐκείνους τοὺς παλαιούς ζηλωτάς. Καὶ πράγματι, ποτὲ μέχρι τώρα δὲν ἐτιμωρήθητε, παρ' ἄλλων ἐτιμωροῦσάτε μετὰ τὴν ἰβυλολατρίαν, ἀσεβοῦσατε καὶ ἐσφάκατε ἀκόμη καὶ παι-
διὰ. Τώρα ὅμως ἔχετε πᾶσι τόσο δεινὸ καὶ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ σας ἀπολλάξῃ ἀπὸ αὐτά. Ἐγίνετε ἀλλήται καὶ δικωκόμενοι καὶ πλάνοι καὶ βράλοι τῶν Ῥωμαίων. Περιπλανᾶσθε εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, σὺν μετανόησι καὶ δὲν ἔχετε πόλιν, δὲν ἔχετε ἰδιαιτέρας οἰκίας, καὶ εἰσθε πλέον ἀνδράποδα. Ἐχει ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ σας ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας, τῆς πατρίδος, τῆς ἱερουσύνης καὶ κάθῃ καλοῦ, D τοῦ εἶχατε παλαιά. Εἰσθε σκορπισμένοι εἰς τὸ μέσον τῶν σαρδάρων καὶ τῶν τῶσαν ἄλλων ἔθνῶν. Σας ἀποστρέφονται καὶ σας μισοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ εἰς ἄλλων τὴν ἐκδικητικὴν μανίαν εἰσθε δεσθεμένοι. Ὑπερβολικὰ δεδωίως, Διότι δὲν ἐλάδοτε τὰ βραδία διὰ τὸν κόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπεβλήθητε νὰ σφῆξετε τὸν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ! Ἀλλ' αὐτά, ποὺ ἀπέπτυσθε, εἶναι μεγάλη ἀνοησία καὶ παραλογισμός.

Διότι αὐτά, ποὺ παθαίνετε τώρα, δὲν τὰ παθαίνουσι ἐκείνοι ποὺ φονεύουν τοὺς ἐχθρούς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δοσι κακομεταχειρίζονται ἀγαπημένα πρόσωπά του. Ἀλλ', ὦ φίλοι, δὲν τὰ παραδεχόμεθα αὐτά, ἀπαντοῦν. Διὰ τὰς ἁμαρτίας μας ὑποφέρομεν τόσα πράγματα. Ὅστε τώρα ἤλθεν ἡ ὥρα νὰ ἐξομολογηθῆτε σεῖς, ποὺ εἰσθε ἀποβείης; E Διὰ ποίας ἁμαρτίας ὁμιλεῖτε; Εἰπέτε μου. Μήπως διὰ πρώτην φοράν ἠμαρτήσατε τώρα; Ἀλλὰ δεδωίως τώρα ἐγίνετε καὶ ἐπικεκότερο: εἰς τὰς κρίσεις σας! Τί ὅμως νὰ σας εἶπω πρώτον καὶ τί δεύτερον; Ἀλλὰ λέγετέ μου, διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ προηγουμένως συνεχῶς ἠμαρτάνετε, ὅμως ἐτυγχάνετε συγγνώμης παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ τώρα ὁ Θεὸς οὐδὲν ὡς τὸ συγχωρεῖ, παρ' ἄλλων ὅτι, περιέργως, ἁμαρτάνετε εἰς μικροτέραν κλίμακα; Διότι τότε καὶ εἰς τὸν βουλήγειωρ ἐπλήρωσατε φόρον,³⁶ καὶ μόνον ἐπροσκυνησατε³⁷,

³⁴ Ἀριθμ. κεφ. 25.

³⁵ Ἱεφ. κεφ. 32.

καὶ τοὺς υἱοὺς σας ἐσφάξατε καὶ τὰς θυγατέρας σας ἀσκοτώσατε.⁸² **82** Ἄ καὶ ὅλα ταῦτα καθ' ἣν ἐποχὴν ἀπελαμβάνετε τῶσαν βουμάτων.

Τώρα πλέον, δὲν βλέπετε τὴν θάλασσαν νὰ διαχωρίζεται, οὔτε πέτρα νὰ σκίζεται, οὔτε τοὺς προφήτας νὰ ἐμφανίζονται πλέον. Οὔτε ἀπολαμβάνετε πλέον τὰ ἀγαθὰ τοῦ συνήθως ἢ θεῖα πρόνοιᾳ σας εἶδεν.⁸³ Τώρα καὶ σεῖς, οἱ Ἰουδαῖοι δεκνύεστε περισσότερον δικαιοσύνην. Τί λοιπὸν συμβαίνει τώρα, ὅποτε καὶ τὰ ἁμαρτήματά σας εἶναι μικρότερα, καὶ ἡ δικαιοσύνη σας μεγαλύτερα καὶ ὁμοῦ εἶναι μεγαλύτερα καὶ ἡ κόλασις καὶ ἡ τιμωρία σας; Δὲν εἶναι ὀλοφάνερον ἀκόμη καὶ εἰς ἐκείνους, ποὺ ἔχουν ἐλαχίστην ἀντιλήψην, ὅτι τιμωρεῖσθε περισσότερον τώρα, διότι εἶναι μεγαλύτερον τὸ τωρινὸν ἁμαρτημὰ σας; Μέχρι τότε, ποὺ τὰ ἁμαρτήματά σας περιορίζοντο εἰς τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, ἐτυγχάνετε συγγνώμης, φωνεῖσθε καὶ λιθοβολοῦντες τοὺς προφήτας. Ὅταν δὲ ἐτολμήσατε νὰ ἀπιώσετε τὰ χεῖρα σας καὶ εἰς τὸν ἴδιον τὸν δεσπότην Χριστόν, ἔγινε πλέον ἀδράσπειτον τὸ ψυχικόν σας τραῦμα. **83** Δι' αὐτὸ τετρακόσια ἔτη ἐπέρασαν ἀπὸ τότε, ποὺ αὐτὸ τὸ ἔσχατος, ὅπου ἦσαν τὰ Ἱεροσόλυμα ἐξηρανώθη, ἡ ἱερουσόλη ἀρηρέθη, ἡ βασιλεῖα κατελύθη, αἱ φολοὶ ἀνεμεχθήσαν, ὅλα τὰ σμηνὰ καὶ ὄρακα ἐκείνα πράγματα ἐξηρανώθησαν καὶ οὐτε ἴχνος αὐτῶν δὲν σὰς ἀπέμεινεν. Ταῦτα οὐδέποτε σινεῖθη. Κατὰ τὴν παλαιότερον ἐποχὴν, ἂν καὶ ὁ ναὸς τῶν Ἰουδαίων ἦτο κρημινομένος, ὁμοῦ καὶ οἱ προφῆται ἐσυνέχισαν τὸ ἔργον των καὶ εἶδοντο εἰς τὸν λαὸν αἰ καρρηγία τοῦ πνεύματος καὶ τὰ θαύματα. Τώρα, πλέον, διὰ νὰ μάβετε ὅτι ὁ Θεὸς σὰς ἀποστράφη διὰ παντός, σὰς ἀφῆρεσθε ταῦτα πάντα. **84** Σὰς ἐκυρίευσεν μόνου ἡ δουλεία, ἡ ἀρχαλωσία, ἐξέπεσατε ἀπὸ πάντα καὶ τὸ χειρότερον πάντων, σὰς ἐγκατέλειψεν ὁ Θεός.

4. Ὁ Θεὸς εἰς τὴν περήττωσιν τῶν Ἰουδαίων ἔκαμε τὸ ἴδιον, τὸ ὅποιον κάνει κάποιος εἰς ἀγρίωτον δαῦλον του. Ὁ δαῦλος λοιπὸν, ἀφοῦ μαστιγῶθῃ ὑπὸ τοῦ δεσπότη του καὶ δὲν διορθῶθῃ, ἐκδύεται τὸν ἰσκιῶν του, γυμνοῦται, περιφέρεται ἐρημὸς καὶ ἀλήτης καὶ τρέχει παντοῦ ὡς ζῆτιάνος. Πρὸ Χριστοῦ ὁμοῦ ἡ κατάστασις σας, ὅπως προελέχθη δὲν ἦτο ἡ ἴδια, ἀλλὰ σὰς συμπαρίσταντο προφῆται καὶ εἰς Αἴγυπτον, καὶ εἰς Βαβυλώνα, καὶ εἰς ἔρημον. **85** Ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὁ Δαυὶδ καὶ ὁ Ἰσραηὴλ εἰς Βα-

82. Ἡ ἀμ. 106, 97 καὶ 88.
83. Ἡ ἀμ. κατ. 11 καὶ 17.

βυλώνα, ὁ Ἰσραηὴς πάλιν εἰς Αἴγυπτον. Θαύματα ἐπίνω εἰς θαύματα συνεχῶς ἐλαμπύνητο καὶ οἱ αἰχμάλωτοι βασιλεῖς σας ἐγίνοντο περισσότερον φακουστοί. Ἀλλὰ τώρα ὅλα ἐκείνα ἐκάθισαν καὶ ἡ τιμωρία σας ἔγινε χειρότερα πάσης προηγουμένης, διχὴ μόνον ἀπὸ πλευρᾶς χρονικῆς διαρκείας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πλευρᾶς μεγαλύτερας ἐγκαταλείψεως. Διὰ ποῖον λοιπὸν εἴτιον, εἰπέ μοι, ὅταν περισσότερον ἠμαρτάνετε, παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Θεὸς ἐπρονόει περισσότερον διὰ σας; Καὶ διατί ἀπεκωντίας, ὅπως λέτε, εἰ ὅταν εἰδείατε μεγαλύτερον ἔηλον ὑπὲρ τοῦ νόμου, φρονεῖσθε τὸν Χριστόν, ἐπάθατε χειρότερα; Ἐξ αἰτίας τούτου θεωρεῖτε τὸν Θεὸν ἄδικον, διότι ὅταν μὲν ἠμαρτάνετε σὰς ἐπιμασεῖς καὶ ὅταν διορθώθηκατε, ὅπως λέτε, σὰς περιφρόνησεν.

Διότι ἂν φρονεῖσατε ἕνον πλάνον, ὅπως παραδέχεσθε (τὸν Χριστόν), τότε ἔχετε προκόψει πνευματικῶς. Καὶ ἂν ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, ὅπως καὶ πράγματι εἶναι, ἔπρεπε νὰ σὰς τιμῇ καὶ διχὴ νὰ σας τιμωρῇ. Ἐάν λοιπὸν σὰς τιμωρῇ, εἶναι φανερόν ὅτι τὰ τωρινὰ σας ἁμαρτήματα εἶναι χειρότερα. Ἀφοῦ δὲ τώρα οὔτε ἀσεβεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ, οὔτε θυσιάζετε τὰ τέκνα σας, ὅπως κατὰ τὰς παλαιότερας ἐποχάς,⁸⁶ τότε διὰ ποῖον ἄλλο ἁμαρτημὰ ἐτιμωρήθητε δαυτέρα; Ἡ μήπως εἶναι φανερόν πλέον, ὅτι, ἡ ἀπόρρησις σας νὰ σταυρώσητε τὸν Χριστόν, εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἁμαρτημὰ σας; **86** Ἄ Τούτο λοιπὸν τὸ τάλμημα τοῦ σταυροῦ σὰς κατέστραψε περισσότερον καὶ ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν, καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόφοισιν τῆς κατοσκευῆς καὶ λατρείας τοῦ μόσχου καὶ ἀπὸ τὴν παιδοκτονίαν. Διότι τὸ νὰ σφάξης τὸν υἱὸν σου δὲν εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ νὰ σταυρώσης τὸν δεσπότην σου. Διὰ τοῦτο, ὅταν μὲν ἐσφαξῆς, Ἰουδαῖε, τοὺς υἱοὺς σου, ἀπελάμβανες ἀκόμη τῆς φιλοβρωπίας τοῦ Θεοῦ· ὅταν δὲ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἴδικόν σου δεσπότην ἐσταύρωσες, ἐτιμωρήθης ὑπερμέτρως πλέον.

Πόσα ἔτη παρήλθον ἀπὸ τῆς 85 Αἴγυπτο ἐξέδου μέγχοι τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ; Νομίζω χίλια πεντακόσια καὶ πλέον. Πῶς λοιπὸν καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα, διχὴ ἠμαρτάνετε, σὰς ὑπέρασε ὁ Θεός, τώρα δὲ σὰς ἀπέρριψεν, ὅταν μάλιστα ἔπρεπε καὶ νὰ σας στεφανώσῃ, καίτοι ὑπερβολικῶς ἠμαρτήσατε. **87** Διότι τὸ κατόρθωμά σας ἦτο πάρα πολὺ μεγάλο, ἂν δεδωῖς ἐσφάξατε ἕνοι πλάνον.

85. Ἡ ἀμνηστία ὁ Χριστὸς τὴν ἐποχὴν, ὅπου οἱ Ἰουδαῖοι ἔκαμαν ἔσφαξεν, κρημινοῦντο εἰς τὸν Ἰακώβ.

Ἐκτός ὅμως τούτου, σεις ἔχετε τὴν γνώμη, ὅτι τώρα κρατεῖτε καὶ τὴν ἀργίαν τῶν Ἰσραελῶν, καὶ εἰδῶλα δὲν προσκυνεῖτε, καὶ τὰ ἄλλα Ἰουδαϊκὰ ἔθιμα ἰσχυρίζεσθε ὅτι τηρεῖτε. Τώρα λοιπὸν, ὅτε καὶ ἡ ζωὴ σας ἐδελτιώθη, καὶ ἐπροκόψατε, ὅπως λέτε, τόσον πολὺ, τώρα πάχετε τὰ πολὺ χειρότερα. Τὶ χειρότερον ἀπὸ τὴν μανίαν σας αὐτὴν δύναται νὰ γίνη; Τὶ μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ἀνοησίαν σας, ἀφοῦ, ἐνῶ προσπαθεῖτε νὰ ἀπολογηθῆτε ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ σας, βλασημῆτε τὸν Θεόν;

Ἐάν θεθῶναι τὸ κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐγκλημὰ σας δὲν εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ ἅλα ἐκεῖνα, ἀλλ' ἀπεναντίας εἶναι δικαίωμα, ὅπως λέτε, καὶ κατόρθωμα, διὰ τὸ λοιπὸν, ἐνῶ προκόψατε σὰς τιμωρεῖ καὶ ἴσταν ἠμαρτάνετε σὰς ἐξοπλισχίζετο; Διότι τοῦτο ὄχι ὁ Θεός, Ὁ ἀλλὰ ὅτε ἄνθρωπος ὁποιασδήποτε νοητικῆς ἰκανότητος, δὲν θὰ ἠμείχτο νὰ κάμῃ. Ἀλλὰ τί λέγονται σχετικῶς μετὰ αὐτὰ οἱ Ἰουδαῖοι; Ἀπεριφθήμεν, λένε, διὰ νὰ γίνωμεν καὶ διδάσκαλοι τῆς αἰουμένης. Παραληρημάτα εἶναι αὐτὰ καὶ φλυαρία. Διότι οἱ προέκπαι να γίνουσι διδάσκαλοι, πρέπει προηγουμένως αὐτοὶ νὰ διαρθωθῶσι καὶ τότε νὰ σταλοῦν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν. Τέτοιοι ἀκριδῶς ἦσαν οἱ προφῆται καὶ οἱ ἀπόστολοι.

Ὅταν λοιπὸν αὐτοὶ εἶναι διεστραμμένοι καὶ γαῖθοι ἀπὸ κάθε κακίαν, πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποσταλοῦν ὡς διδάσκαλοι; Ἀς ἴδωμεν ποῖος ἀκριδῶς ἦτο ὁ προηγουμένος, βίος τῶν. Θὰ εὐρωμεν ὅτι ἦσαν χειρότεροι καὶ αὐτῶν τῶν θηρίων. Διότι καὶ φωνεῖ τῶν πατέρων τῶν ἔγνων, καὶ φωνεῖ τῶν τέκνων τῶν, καὶ εἰδωλόατρα, καὶ πλεονέκται εἶχον καταστή. Αἱ δὲ προφῆται γέμουσι κατηγοριῶν ἐναντίον τῶν. **Δ** Καὶ τὴν μὲν φιληδονίαν σας ὁ Ἱερειμίας προφητεύων ἔλεγεν: «Κατέστησαν ἄλογα, τοῦ τρέχουσι μανιασμένα κοντὰ εἰς τὰ θηλυκὰ καθένος ἀπ' αὐτοὺς ἐχλμίντριζεν μὲλις ἐβλεπε τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον³⁹. Τὶ χειρότερον ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἀπρέπειαν αὐτῆν; Διότι δὲν συμπεριφέροντο ὡς ἄνθρωποι πρὸς τὰς γυναῖκας τῶν ἄλλ' ὡς ἄλογα διὰ τοῦτο καὶ τὴν μανίαν τῶν ἐκείνην χρηματιῶν (χλμίντρισμα) ὠνόμασαν (ὁ Ἱερειμίας).

Καὶ ὄχι μόνον διὰ πορνείαν, ἀλλὰ καὶ διὰ μοιχείαν τοὺς κατηγορεῖ ὁ Προφήτης, διότι καὶ αὐτὴν ἔπραττον ἀχαλινώτως, ὅπως ἀκριδῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὰ ἄλογα. Ἄλλος δὲ

39. Πλ. Ἱερ. 5, 8. Ἀρὰ γε δὲν ἠμαρτάνετε πρὸς ἐκεῖνας καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι τῆς ἐσχῆς μας, ἐπαρτάζοντες ἀπρεπείας εἰς ἑαυτοὺς διερχομένους τρυφῶν;

προφήτης λέγει: «ἤρχοντο εἰς σχέσεις μετ' αὐτὴν γυναῖκα⁴⁰ ὑπὸ διάφορα προσχήματα, ὁ υἱὸς καὶ ὁ πατήρας πρὸς τὴν ἴδιαν ὑπηρέτριον. Ἐ διὰ τοῦτο λοιπὸν σὰς ἐστειλε διδασκάλους, πέστε μου, διὰ νὰ μάθωμεν τὴν πορνείαν καὶ τὴν μοιχείαν, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἔχη ὁ πατήρας τὸ ἴδιο ψυμφικό κροδάτι μετὰ τὸν υἱόν;

Τὶ λέγει ὁ Ἱεζεκιήλ; «Ἡ ζωὴ σας δὲν ἦτο σύμφωνος οὔτε καὶ μετὰ τὴν τῶν ἐθνικῶν λέγει⁴¹. Αὐτοὺς λοιπὸν, τοῦ εἶναι χειρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς, αὐτοὺς ἐστειλεν ὡς διδασκάλους; εἶπέ μου. Τὰς δὲ μαρὰς βολοφονίας τῶν ποιῶν ἠθέλην ἀνεχθῆ; Διότι υἱὸς καὶ θυγατέρας κατέσφαξαν ὡς θυσίας εἰς τὰ δαμόνια, καὶ τοὺς κατέκοιον χάριν ἐκείνων. Καὶ τοῦτο δεικνύσι ὁ Δαβὶδ μετὰ νὰ λέγη: «Κατέσφαξαν τοὺς υἱοὺς τῶν καὶ τὰς θυγατέρας τῶν χάριν τῶν δαιμονίων⁴². Ἄ διὰ τοῦτο λοιπὸν τοὺς ἀπέστειλε, διὰ νὰ μάθουν οἱ ἄνθρωποι ὅτι πρέπει νὰ σφάζουν καὶ υἱὸς καὶ θυγατέρας; Δὲν ἐντρέπεσθε, ὅτε καλύπτετε τὸ πρόσωπόν σας, ὅταν λέγετε παροιμίας φλυαρίας; Διότι, καὶ ἕτερος ψαλμὸς λέγει: «ἄματα ἐπὶ αἱμάτων ἔχουν ἀναμείξει, καὶ διὰ τοῦτο ἔχουν ἐκχυθῆ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ψεῦδος, καὶ κλοπή, καὶ φόνος, καὶ μοιχεία⁴³. Ἄλλος προφήτης ἐπίσης; ἡ μαρφή σου, Ἰουδαῖα; κατέστη μορφή πόρνῃς ἔγινες ἀναισχυντος πρὸς ἄλους⁴⁴. Ἄλλος; **Β** «Οἱ ἀρχοντεῖς σας ἔγιναν ἀρπακτικοὶ, ὡς οἱ λύκοι τῆς Ἀραβίας⁴⁵. Καὶ ἄλλος πάλιν: «Δὲν ὑπάρχει ὁ σωτὴρ⁴⁶ δὲν ὑπάρχει αὐτὸς τοῦ δὲ ἀναζητήση τὸν Θεόν ἄλοι παρεξέκλιναν τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ συγχρόνως ἐσηχεύωθησαν⁴⁷.

3. Αὐτὰ λοιπὸν ἐξήλαθε διὰ νὰ διδάξετε, ἀναισχυντίαν, ἀνοησίαν, πορνείαν, μοιχείαν, φόνους καὶ τὸν βρόμον πόσης κακίας; Δὲν σταμοτάτε νὰ μᾶς ἀναγκάζετε νὰ διαπομπεύωμεν τὰ ἐγκλημάτα σας; Σεῖς, οἱ ὅποιοι ἐδέχεσθε τὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν παιδαγωγίαν του μέχρι γήρατος⁴⁸. Σεῖς οἱ ὅποιοι εἰσαθε τυφλοὶ καὶ ρίπτετε εἰς λάκκον ὁ ἑναὶ τὸν ἄλλον. Διότι, λέγει, ἐν τυφλὸς ὀδηγήση

40. Ἱερ. 2, 7.

41. Ἱερ. 5, 7.

42. Ψαλμ. 105, 37.

43. Ἱερ. 6, 2.

44. Ἱερ. 8, 8.

45. Ἱεζεκ. 32, 37.

46. Ψαλμ. 3, 7.

47. Ἱερ. 13, 2-3.

48. Ἱερ. 10, 3.

τυφλόν, ἀμφοτέροι θά πέσουν εἰς λάκκον.⁴⁹ Ἀλλά σεις, οἱ ὅποιοι κάθε ἡμέραν εἶχετε πλησίον σας τοὺς προφήτας, Ὁ καὶ οὐδέποτε ἐγένετε καλύτεροι, σεις θά ἀμείβηαι νὰ γίνετε καὶ διδάκαλοι ἄλλων· Δὲν παύετε νὰ λέτε ἀνοησίας καὶ νὰ ἀποκτήσατε κάποτε συναισθησὶν τῆς κακίας σας· Διότι τοῦτο σας κατέστρεψεν ἐξ ἀρχῆς, ἐπειδὴ δὲν θέλατε οὔτε νὰ ὑποβέβαιε ὅτι ἐχετε ἀμαρτήματα. Παρατηρήσατε τοὺς δικαστὰς· τί κάνουν διὰ νὰ συμμορφώσουν τοὺς κλέπτας καὶ τοὺς ἄρπαγας; Ἀφοῦ διατάξουν τὴν μαστιγωσίν των, τότε ἐπιτρέπουν εἰς ὄσους εἶναι γύρω, νὰ φωνάζουν κατὰ τῶν μαστιγομένων τὴν αἰτίαν τῆς μαστιγώσεως· ἐμὴ κλέπετε· μὴ ἀρπάξτετε. Τιοιουτρόπως καὶ ὁ Θεὸς διὰ νὰ σὰς διαπομπύη παντοῦ διέταξε τοὺς προφήτας νὰ σὰς ἀκολουθοῦν καὶ νὰ φωνάζουν πρὸς ἄλλους τὴν αἰτίαν τῆς τιμωρίας σας, διότι εἰς ἅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης κυκλοφοροῦν μαζί σας, ἀκάκη καὶ τάρτα, καὶ φωνάζουν ἐναντίον σας. Ὡ καὶ ἂν εἰσελθῆς εἰς τὰς συναγωγὰς, θά τοὺς ἀκούσης νὰ λέγουν τὰ ἴδια πράγματα συνεχῶς.

Αὐτὸς ὁ Δαβὶδ ὑποδύλωνε τὸ ληστρικόν ἐκεῖνο δικαστήριον τοῦ Καϊάφα, τὴν αἰτίαν δηλ. τῆς καταστροφῆς σας καὶ λέγει· «Ἄς συντρέψωμεν τοὺς δειμούς ὑποτελείας μας πρὸς τὸν Κύριον καὶ τὸν Χριστὸν Του καὶ ἄς ἀποτινάξωμεν μακρὰν ἡμῶν τὸν ζυγὸν καὶ τῶν βύων»⁵⁰ καὶ ἐν συνεχείᾳ «Τότε θά ἐμίλησῃ με ἀργὴν πρὸς αὐτοὺς καὶ με τὴν τρομερὰν ἐκρήξιν τοῦ θυμοῦ Του θά τοὺς συνταράξῃ».⁵¹ Ὁ δὲ Ἰσαίας συνεχῶς σὰς κατηγορεῖ μετὰ τὸ νὰ φωνάζῃ «Ὡς πρόσδοτον ὠδηγήθη εἰς τὴν σφαγὴν»⁵² καὶ ὡς ἀντάλλαγμα καὶ ἐκδίκησιν τῆς ταφῆς Του θά παραδοθῶν οἱ πονηροὶ καὶ τὸν θάνατόν Του θά πληρώσουν οἱ πλοῦσιοι»⁵³ καὶ εἰς ἄλλο μέρος λέγει· «Ἐπερίμενα, νὰ καρποφορήσῃ ὁ λαὸς οὗτος δικαιοσύνην, παρήγαγε ὅμως παρανομίαν καὶ ἀδικίαν ἐντὶ αὐτῆς, με ἀποτελέσασα τὴν κατακραυγὴν τῶν ἀδικουμένων».⁵⁴ Ἐ Ἐρευνάτε περὶ ποίας κατακραυγῆς πρόκειται; Περί τοῦ «Σταύρωσον, σταύρωσον».⁵⁵ Καὶ συνεχίζει ὁ Ἰσαίας, ὡς στόμα τοῦ Θεοῦ τὴν ἐναντίον σας κατηγορίαν· «Διὰ τοῦτο θά κρημνίσουν τὸν φράκτῃν τοῦ θυπέ-

49. Ματθ. 17, 14 καὶ Λουκ. 9, 39.

50. Ψαλμ. 2, 3.

51. Αἰεσίαι στίχ. 3.

52. Ἠε. 59, 7.

53. Αἰεσίαι 53, 9.

54. Αἰεσίαι 5, 7.

55. Λουκ. 23, 21.

λῶνος καὶ θά καταπατηθῇ καὶ θά διασῶν τὰ σῦνερα νὰ μὴ ρίψουν βροχὴν ἐκεῖν»⁵⁶ Ὅχι· διὰ τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνα ποὺ ἐτολμήσατε εἰς τὸν σταυρὸν, διὰ τοῦτο διεσκορπίσθητε. Αὐτὸ εἶναι φανερόν ἀπὸ ὅσα λέγουν οἱ προφῆται· Καὶ διὰ νὰ μάθετε τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ διασχῆτε πράγματα ποὺ δὲν ἐμάθατε ἀπὸ τοὺς προφήτας, παρατηρήσατε, τιμαρτυροῦν τὰ πράγματα.

Αὐτὸ τὸ ὅποιον ὁ μαωσαϊκὸς νόμος ἐπέδωκε νὰ σὰς διδάξῃ, τὸ ἐπέτυχεν ἀπολύτως ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ.⁵⁷ Ἀ Διότι κατὰ τὸ θεάσημα ποὺ εἶχατε παιδαγωγῶν τὸν νόμον, καὶ ἐφρονέσατε, καὶ τὰ τέκνα σας ἐθυσίαζατε, καὶ ἐμεικνέσατε. Ὅταν ὁμως ἐλαμψεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, τότε καὶ πολλὰ ἁμαρτία σας ἠλαττώθησαν καὶ με περισσότερον δικαιοσύνην συμπεριεφέρθητε εἰς τὴν ζωὴν, διορθωθέντες κάπως ἐκ τῆς ἀντιλήξιός σας πρὸς ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς.

Διὰ τοῦτο σὰς διεσκορπίσεν ὁ Θεός· διὰ νὰ ἴδῃτε πόσον μεγάλην πολιτείαν ἐφύτευσεν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ τὸν ναὸν κατέλυσον, ἀπομακρύνων ἡμᾶς ἀπ' ἐκεῖ ἐξ αἰτίας τῆς κακίας σας. Ἐκεῖ δὲ ὅπου ἐκημισηθὲ ὁ ναὸς, ἐκεῖ ἐτάφη καὶ ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος, ὥστε νὰ ἀπομακρυνεθε ἐξ αἰτίας τοῦ τάφου, καὶ τὸ πρότερον τῆς νίκης Του νὰ θέλατε, τὸ ὅποιον ἐξήγησατε διὰ τῆς δυναμείας τῆς Ἀνοστήσεώς Του, καὶ νὰ ἀντιλαμβάνεσθε τὴν προφητείαν τοῦ Χριστοῦ· Ἐ «Δὲν θά μείνῃ ἐξὸ λίθος ἐπάνω εἰς λίθον».⁵⁸ Διότι πανταχοῦ τῆς γῆς ὑπάρχουν τὰ θρησκευτικὰ σύμβολά Του καὶ εἰς ἄλλην τὴν οἰκουμένην αἱ ἀποδείξεις τῆς δυναμείας Του. Ἐάν, δὲ, ὅπως λέγετε, ἦτο «ἀσεδῆς» ὁ Χριστὸς καὶ ἀντίθετος τοῦ Θεοῦ, τότε, ἔστω καὶ μυριάδας ἁμαρτιῶν ἂν ἐκάνετε σεις, δὲν θά ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῆτε κατὰ τὸν πρόπον αὐτόν· ἀκόμη καὶ ἂν ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῆτε, πάντως ὄχι τότε, διὰ νὰ μὴ νομίση κανεὶς, ὅτι τιμωρίσατε ἐξ αἰτίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μήπως δὲν ἐθυμίσθητε, τί σὰς εἶπεν ὁ Θεός, ὅταν ἦσατε εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν; Ζῆς εἶπε λοιπὸν· «Ὅ,τι κάνω, δὲν τὸ κάνω διὰ σὰς, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ μολυνθῇ τὸ ὄνομά μου».⁵⁹ Ἄν καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ κακία σας εἶχε μεγαλώσῃ, ὅμως ὁ Θεὸς σὰς ἐπροστάτεω· Διὰ νὰ μὴ νομίσων οἱ δαρδαριοὶ ὅτι εἶμαι ἀνίσχυρος, διὰ τοῦτο παραδέρνω τὰ ἁμαρτήματά σας, λέγει ὁ Θεός, καὶ σὰς διασῶν. Ἀφοῦ λοιπὸν σὰς εἰσέωσα τότε ποὺ ἦσατε

56. Πρ. 5, 6-7.

57. Ματθ. 24.

58. Ἰερεμ. 30, 29.

εις μεγάλην παρανομίαν, μόνον και μόνον διά τὴν μὴ μανθῆ τοῦ ὀνόματός Του, Ὁ δὲ ποιὸν λόγον δὲν τὸ ἔκαμε και τώρα; Διότι και ἐάν ἐπιπτετε εἰς μωρίας ἁμαρτίας, τίποτε δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ πάθετε, εἰς περιπτώσεων ποὺ ἦτο πλῆρως ὁ Χριστὸς, διὰ τὴν μὴ νομίση κανεὶς ὅτι τιμωρεῖσθε ἐξ αἰτίας ἐκεῖνου, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε και νὰ σωθῆτε. Ἀκόμη και ἐάν ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῆτε, ὅπως εἶπα προηγουμένως, πάντως οὐκ εἴπα ἐποχὴν ἐκεῖνην. Τώρα θυμασθε συνειδησάν μου, κατὰ τὴν ἴδιαν ἐποχὴν. Διότι ὅταν ἔλαθε χώραν ἢ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ, και μετ' ὀλίγων ἠκολούθησεν ἡ ἐξοδος τῶν Ἀποστόλων, ἀμέσως κατόπι πάλαι ποτέ ἐκρούθη κατὰ τῆς Ἱερουσαλῆμ. Καὶ συγχρόνως ἐξεπληρώθη ἡ εἰς τὰ εὐαγγέλια ὑπάρχουσα προφητεία: «ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνας, ποὺ θὰ εἶναι ἔγκυοι και θὰ θηλάζουν κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας»⁶⁰ και ὅλα ἔγινον τότε. Ἡ και πρὸ πάντων ἐξεπληρώθη τὸ ὅτι «θὰ πῶν μεγάλη θλίψις ποὺ παρομοία ποτὲ δὲν συνέβη προηγουμένως. Διότι τότε και γυναῖκες ἐτραγῶν τὰ τέκνα των, και κοιλίας νεκρῶν ἐξέσχισαν οἱ ἔχθροι, και οἱ θόρβαροι παντοῦ ἐβάλλον πῦρ, και ὅλα ἦσαν γεμάτα ἀπὸ αἵμα, και ἄλλοι προκαύσονται τραγῳδία: ἔλαθον χώραν, και δολοκλήρας ἡ οἰκουμένη εἶχε γεμίσει ἀπὸ τὰς καταστροφάς, ποὺ ὑπέστησαν οἱ Ἰουδαῖοι.

Ταῦτα λατὸν ἐάν ἀντικαθόνεσθε, ἀναγνωρίσατε τὸν Δεσπότην σας. Δὲν ἐσάξατε προφήτας; Μήπως τότε ἐπάσατε κάποιον παρομοίαν θλίψιν; Δὲν κατοκώψατε τὰ θυσιαστήρια τοῦ Θεοῦ; Μήπως τότε σας συνέβη παρομοία συμφορὰ; Δὲν ἐπροσκύνησατε μάσχα;⁶¹ ἀντὶ τοῦ πραγματικοῦ Θεοῦ και προσέβητε εἰς ἀσχημασίους εἰς τὸν Βεελφεγῶρ,⁶² και ἀγνοήσατε τὴν φυσικὴν ὁδόν; Μήπως τότε ἐγνωρίσατε παρομοίους ἔχθρους; Μήπως, ὅταν ἀποδεικνύσαθε ἀχάριστοι μέσα εἰς τὰς ἀπίρους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐσώζεσθε; Ἐξ Ἀπὸ τοῦ λοιποῦ προήλθον τὰ ἀπέρριστα κακά, ποὺ σας εὐρίσκον; Δὲν εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι ταῦτα συνέβη διότι ἠμαρτήσατε οὐκ κατὰ τὴν βούλην, ἀλλὰ κατὰ τοῦ ἴδιου τοῦ Δεσπότη; Ἐξ αἰτίας τοῦτου, δὲν ὑπάρχει κομμία δυνατοῦς νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τὰ κακά, ποὺ σας εὐρίσκον, οὔτε εἰς τὸ μέλλον θὰ ὑτάραξη. Διότι ἐν ὑπῆρχε, θὰ σας τὸ πρόλεγον οἱ προφῆται. Ἐβῶ εἰς τὴν περιπτώσιν μας, ἐνφω ὠμίλησαν περὶ τῆς αἰχμαλω-

60. Ματθ. 24, 19 καὶ Λουκ. 21, 28.
61. Ἐξ. 32.
62. Ἀρσίν. 26, 3.

σίας, δὲν ἀναφέρουν τίποτε διὰ τὴν ἐπιπόδον σας, ἐν και ἀνεμείνων τὰ κατὰ μὲ τὰς τιμωρίας και καθωρίζον και τὰ χρονικά ἔθνη.

66. Α. Διότι και ὁ ἱερεμίας καθώρισεν τὸ ἔθνος τῶν Ἑβδομήκοντα ἐτῶν,⁶³ και ὁ Δανιὴλ ὁμοίως εἰς τρεῖς και ἡμισυ ἑβδομάδας⁶⁴ και διεδόθη ὁ ἀριθμὸς τῶν τετρακοσίων ἐτῶν, ὡς διάρκειά δουλείας ἐν Αἰγύπτῳ.⁶⁵ Περὶ δὲ τῆς παρούσης αἰχμαλωσίας πούθεν εἰς τὴν Γραφήν δὲν ἀναφέρεται ὁ χρόνος, οὔτε τὸ τέλος, ἀλλὰ, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἔκφρασιν, ἐγκαταλείπεται τὸ σπῆτι σας ἐρημον,⁶⁶ και κάθε ἡμέρα, ποὺ περνεῖ, ὅλα και πρὸς τὸ χειρότερον πηγαίνετε.

6. Ὅλα αὐτὰ μὲ ἀκριβῶς ἀφοῦ τὰ σκεφθῆτε, και συγχρόνως ἐπεκτείνετε τὴν σκέψιν σας συμφώνως μὲ τὸ «Δίδε εἰς τὸν σφῆν ἀφορμὴν και θὰ γίνῃ σοφώτερος»,⁶⁷ θὰ δυνηθῆτε νὰ ἐλέγχετε τὴν ἀδυστροσίαν και ἀχαριστίαν των. Ἡ ὅτι βλέπω τοὺς οὐρανοὺς νὰ εἶναι δημιουργήματα τῶν δακτύλων σου». Ἄλλος λέγει: «διότι βλέπω τοὺς οὐρανοὺς, τὴν Σελήνην και τὰ ἄστρα, τὰ ὅποια Σὺ ἐθεμελίωσας». Ἄλλος λέγει: «Ἐτοίμασθε». Ἄλλος λέγει «ἀστερόεσες». Ἡ Ἄφοῦ εἶπε, ὅτι κατενίκησας τοὺς ἔχθρους, δίδει ὁ προφήτης και τὴν ἀπόδειξιν τῆς λαμπρῆς αὐτῆς νίκης. Διότι Σὺ, λέγει, ὁ ὅποιος ἐνοταυρώθης και ἐφρονούθης, ἀποδείχθης δημιουργὸς τῆς οἰκουμένης διὰ τοῦτο προσάβεται: «Θὰ παρατηρῶ τοὺς οὐρανοὺς» (στίχ. 4) διὰ τὴν δὴλῶσιν ὅτι δὲν ἐγνώρισαν τοῦτο πολλοὶ, κατέπειν όμως ὅλα θὰ τὸ γνωρίσουν καλῶς. Καὶ διὰ ποιὸν λόγον δὲν ἀνέφερον και ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης; Διότι ἀφοῦ διεξῆλθε τὰ κυριώτερα ἀπὸ ὅσα φαίνονται, δὲν ὑπῆρχε ἀνάγκη νὰ ἀμιλήσῃ και περὶ τῶν ἄλλων. Ὁ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν κατελύθησαν οἱ ἔχθροι, ὥστε αὐτὸς ποὺ καταδύκωκετ και ἐφρονούθη ὑπ' αὐτῶν, νὰ φανῆ καθαρά ὅτι εἶναι δημιουργὸς πάντων τῶν ὀρατῶν. Καὶ διὰ τὸ δὲν εἶπεν «ἔργα τῶν χειρῶν σου», ἀλλὰ «τῶν δακτύλων σου»; Διὰ τὴν δειξῆν, ὅτι τὰ ὀρατὰ εἶναι ἔργον ἐλαχίστης ἐνεργείας, και τὸ περιεργότερον τῆς δημιουργίας εἶναι ὅτι οἱ κρεμασθέντες δὲν πίπτουν. Ἄν και θεοσῶς, δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ φύσις τῶν θεμελιῶν, δηλαδὴ νὰ

63. Ἐξ. 29, 11.
64. Δαν. 9, 24.
65. Ἰερ. 15, 13.
66. Ματθ. 23, 8.
67. Παροι. 10.

κρέμανται, αλλά να έχουν την θέσιν των προς τὰ κάτω.⁶⁷ Ἄλλ' ὁ ἀριστοτέλης δημιουργός ἐν καὶ ἔκαμινεν τὸσον παράδοξα πράγματα φαινομενικῶς, ὅμως τὰ ἐδημιούργησε καὶ αὐτὰ κατὰ μίαν ὑπερφυσικὴν ἀκολουθίαν.

Καὶ διατὶ ἐνῷ ὁ προφήτης ὁμιλεῖ περὶ τῆς ὁρατῆς κτίσεως, δὲν λέγει τίποτε καὶ περὶ τῶν αἰωμάτων δυνάμεων; Διότι ἔτσι ἔπρεπε νὰ γίνῃ τότε, νὰ μάθουν οἱ ἄνθρωποι περὶ τῶν φαινομένων πρώτον. Ἐ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ποιητὴς του, διὰν ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους διὰ μέσου τοῦ προφήτου Ἰσαΐου δὲν εἶπε «Ἐγὼ ἔκτισα τοὺς ἀγγέλους καὶ τὰ Χερουθίμ, ἀλλὰ «Ἐγὼ τὸν οὐρανὸν ἠπλώσα, ἡ χεῖρ μου ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς γῆς καὶ ἡ δεξιὰ μου τὴν ἐστρώσασα».⁶⁸ Καὶ πάντα ἀδιακώπως ὁ προφήτης εἰς τὰ ὁρατὰ στρέφει τὸν λόγον του καὶ διαπραγματεύεται τὰ πάντα πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀκασατῶν του. Ἐπειδὴ ἦσαν παρὰ τὸ ὁρατὰ ὡδηγαῖντο μᾶλλον παρὰ ἀπὸ τὰ ὁρατὰ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, κηρύττων συνεχῶς καὶ ὁμιλῶν πρὸς τὸν λαόν, ἀπὸ τὴν ὁρατὴν κτίσιν λαμβάνει ἀφορμὰς καὶ λέγει Ἐ «Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν ἐντὸς αὐτῶν».⁶⁹ Λαμβάνει ἀφορμὴν καὶ ἀπὸ τὰς ἐπίσης ἐραχὰς καὶ ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον γένος προκειμένου νὰ διδάξῃ (ὁ Παῦλος).

Διότι ἐν ὁμιλήσῃ περὶ τῆς δημιουργίας τῶν Χερουθίμ, θὰ χραισθῆ νὰ εἰπῇ πρώτον τί ἐστὶ τὰ Χερουθίμ καὶ κατόπιν διὰ τὰ ἐδημιούργησεν ὁ Θεός. Ἐνῷ περὶ τῆς ὁρατῆς κτίσεως ἀναγκάζομαι μόνον νὰ ἀποδείξω ὅτι τὰ ἐδημιούργησεν ὁ Θεός. Ἐ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ λόγος εἶναι εὐκαλιώτερος, διότι τὴν ὁρασιν χρησιμοποιοῖ ὡς μάρτυρα τῶν ὁσων λέγει. Καὶ διότι βλέπει ὁ ἀκασατῆς καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὠραιότητα τῆς φύσεως καὶ τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀπαλυτὸν τάξιν. Διὰ τὸ ὅμως δὲν ἐμνημόνευσε τὸν ἥλιον, ἀλλὰ μόνον τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας;

Διότι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, ὅσα εἶπεν, ἤθελε νὰ ὑποδηλώσῃ καὶ τὸ ἀκόλουθον. Ἐπειδὴ μερικοὶ ἀποχωρίζουν τὴν νόκτα ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ, ἐφώτισεν αὐτὴν διὰ τῆς σελήνης, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ τῆς νυκτὸς εἶναι δημιουργός ὁ Θεός. Δὲν εἶναι μικρὰ ἐπίσης καὶ ἡ ποικιλία τῶν

67. Ἐπὶ προσκαλεῖ ὁ ἱερεὺς πατὴρ νὰ διακρινῆται τοὺς νόμους τῆς ἀπερφορικῆς, θεμελιώσεως κίβνας πρὸς διακρινῆσθαι αὐτοὶ χωρὶς νὰ ἐρχοῦν εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὰ νεώτερα ἐπιστημονικὰ ἀποτελέσματα.

68. Ἦσ. 48, 13.

69. Μαρτ. 17, 21.

ἀστέρων, ὡς καὶ ἡ τροχιά τῆς σελήνης διὰ τὴν σημασίαν των καὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς θείας δυνάμεως.

Β «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ καταδέχεσθαι ἔστω καὶ νὰ τὸν ἐνθυμῆσαι, καὶ πολὺ περισσότερον τοῖαν ἀξίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ τὸν ἐπισκέπτεσθαι;». Ἄλλος ψαλμὸς λέγει «Ποῖον σημασίαν ἔχει δ' ἂν Σὲ ὁ κάθε ἄνθρωπος χωριστὰ, ὥστε νὰ τὸν μνημονεύης;». Ἄλλος ἀντὶ τῆς λέξεως «ἐπισκέπτη» ἔχει «ἐπισκέψῃ αὐτόν». Ἄφου λοιπὸν ὁμιλήσῃ περὶ τῆς δημιουργίας καὶ ἀφου ἔβωκεν ὑπανιγμὸν ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρος δ' ἔλην τὴν δημιουργίαν, προχωρεῖ τώρα ὁ ψαλμωδὸς εἰς τὸν λόγον περὶ τῆς προνοίας τῶν ἀνθρώπων. Διότι καὶ ὅσα μᾶς εἶπε μέχρις ἐδῶ ἀφορροῦν τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ συγχρόνως μᾶς διδάσκουσι περὶ τῆς θείας φροντίδος, ἐπειδὴ καὶ ἀλόκληρος ἡ κτίσις διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο. Ὅχι μόνον ἀπλῶς περὶ τῆς θείας φροντίδος ὁμιλεῖ ὁ ψαλμωδός, ἀλλὰ καὶ περὶ μᾶς ἄλλης μεγάλης τὴν μέρους τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο τὸ κάμνει μετὰ πολλῆς εὐγνωμοσύνης, ἐκφράζων τὰς εὐχαριστίας του πρὸς τὸν Θεόν. Ἐ διὰ τὴν οἰκουμένην, τῆς ὁποίας καὶ ὁ προφήτης ἦτο μέλος, διὰ τὴν ἐν γένει εὐγνωμοσύαν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐπιδοῦναι νὰ παραστήσῃ τὸ μέγεθος τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιδειχθείσης θείας ἀκονομίας. Ἄφου λοιπὸν καὶ αἱ εὐεργασίαι αὐται πρὸς Χριστὸν δὲν θεωροῦνται σπουδαῖαι, ὅμως πόσον μεγαλύτερα θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη μᾶς μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, ὅσπερ μάλιστα ἀπὸ τὴν διάπραξιν τῶσων καὶ τῶσων ἀφορτημάτων;

Ἐποδηλώνει ἀκόμη ὁ ψαλμωδός, ὅτι καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦτο ἐξω τῆς θείας προνοίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἦτο ἐκδήλωσις τῆς μεγάλης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκαμινε ὁ Χριστὸς ὅτι κάμνει ἕνας καλλιδο πατὴρ, ὁ ὁποῖος, ἀφου ἔβωκε τοὺς ὄντις, ἤλθε πρὸς ἡμᾶς πού εἴχαμε ἀποκάμει καὶ τίποτε δὲν ἄξιζαμε. Τοῦτο λοιπὸν ἤθελε νὰ παραστήσῃ καὶ ἔλεγε «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος;» ἀντὶ τῆς ἐκφράσεως «τίποτε δὲν εἶναι, ἢ εἶναι κάτι μηδουμὸν».

Δ Πρὸς τὴν μεγάλην αὐτὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ στρέφον τοὺς ὀφθαλμοὺς του ὁ προφήτης καὶ τὴν ἀτέρμονα θεῖαν φροντίδα, καὶ τὴν μέριμναν τὴν ὁποῖαν ἐπέδειξε ὁ Θεός διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐκπληττῆται ὑπερβολικὰ καὶ ἀπορεῖ (ὁ ψαλμωδός), διὰ τὴν ἀρὰ γε ἤξιζεσε τὸν ἄνθρωπον τῆς μεγάλης προνοίας; Κατάλασε καλῶς ὅτι διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένοντο ὅλα τὰ ὁρατὰ. Διὰ

τοῦτον ἢ θεία οικονομία ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτον ὁ παράδεισος, καὶ αἱ ἐντολαί, καὶ ἡ κόλασις, καὶ τὰ θαύματα, καὶ αἱ τιμωρίαι, καὶ αἱ εὐεργεσίαι αἱ ὁποῖαι ἔγινον μετὰ τὴν Μωσαϊκὴν νομοθεσίαν. Δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινον ἄνθρωπος. Τί νὰ εἶπῃ κανεὶς διὰ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ ἀπολαύσῃ εἰς τὸ μέλλον; (Ἔτι ἀυτὰ ἀναλογίζεται ὁ Ψαλμῶδς καὶ λέγει): «Ποία εἶναι ἡ σπουδαίτης τοῦ ἀνθρώπου ἢ διὰ τὰ ἀξιώθη τῶσων μεγάλων εὐεργεσιῶν;».

7. Ἐὰν σκεφθῇ κανεὶς πόσα πράγματα ἔχουν γίνεαι δι' αὐτὸν, καὶ συνεχίζου νὰ γίνονται, καὶ πόσα ἀγαθὰ θὰ ἀπολαύσῃ εἰς τὸ μέλλον, θὰ γαμίῃ ἀπὸ πολλῶν τράμων καὶ τότε θὰ ἀντιληφθῇ καλῶς, διατί αὐτὸ τὸ μικρὸν δημιουργήμα, συγκεντρῶναι τὴν τὴν τὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ. «Τὸν ἔκαμες ὀλίγον κατώτερον ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους Σου». Ἐτερος λέγει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀλίγον διαφέρει ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἄλλος τὸν ἀνομάζει «μικρὸν Θεόν». Ὁ δὲ Ἑβραῖος λέγει «Οὐθαρηθὸν μὲτ' ἐμὲ ἔλωθμ». Ἐξῆ ὁ προφήτης ἐνεθυμίθη τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τοῦ παραδείσου, καὶ τὴν προποταρικὴν ἁμαρτίαν καὶ φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν θάνατον.⁷⁰ Ἄλλὰ καὶ τοῦτον, ὅταν ἦλθεν ὁ Μονογενὴς Υἱὸς, τὸν κατέλυσεν.

«Μὲ δόξαν καὶ τιμὴν ἑστεφάνωσας αὐτὸν» καὶ εἰς ἄλλο μέρος «με δόξαν καὶ ἀξίωμα θὰ τὸν στεφάνωσῃς». Δυναμέθα νὰ ἐκλάβωμεν τὰ λόγια αὐτὰ ἱστορικῶς ἄλλα καὶ ἀναγωγικῶς. Διότι ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποῖαν ἔλαθεν (ὁ ἄνθρωπος), ὅταν ἐδημιουργήθη. Ἀναφέρονται ὁμοῦς αὐτὰ ἐπίσης καὶ εἰς τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἀπλάσεν μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅταν ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος ἤκουσεν: «Νὰ δεκνύετε τὴν κυριαρχικὴν σὰς δυνάμιν καὶ νὰ προκαλήτε τὸν φόβον εἰς ἄλλα τὰ μεγάλα ἔργα τῆς γῆς».⁷¹ «Καὶ ὅς ἐξουσιάζου τοὺς ἰχθύς τῆς θαλάσσης».⁷² Μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὰ εἶπε Ἡ «Νὰ παύετε ἐπάνω εἰς ὄψεις καὶ εἰς σκορπιούς».⁷³ Ἄλλ' ἀπὸ αὐτὰ εἶπε οὐτὸν, ἀπὸ τὰ πρὸ ἀσημίτου πλέκει τὸν λόγον του μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ τὰ ἀντιληφθῶν αὐτὰ ὀκείνοι, ποὺ ἔχουν ὀξυτέραν ἀντιληπτικὴν ἰκανότητα. Δόξα δὲ καὶ τιμὴ μεγάλη θεωροῦνται τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἀπέρρυσαν ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅταν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ

70. Γεν. 9, 2.
71. Γεν. 1, 26.
72. Αευ. 10, 19.

ἔχη ὡς κεφαλὴν τὸν Χριστόν, ὅταν ἀποτελῇ μέρος τοῦ σώματος Αὐτοῦ, ὅταν γίνεται ἀδελφὸς καὶ συγκληρονόμος τοῦ Υἱοῦ καὶ σὺμμορφος τῆς δόξης τοῦ σώματος Αὐτοῦ, ὅταν λαμβάνῃ μεγαλιώτερον τοῦ Μωυσέως δόξαν, ὅπως ὁ Παῦλος εἶπεν, ὑποδεικνύων ὅτι ὅχι ὅπως ἀκριδῶς ὁ Μωυσὴς ἐκάλυπτε τὸ πρόσωπόν του, ἀλλὰ ὅπως με ἀκάλυπτον πρόσωπον βλέπομεν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ὡς εἰς καθρέπτην.⁷⁴ Διὰ τοῦτο λέγει: «Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ἐκεῖνο ποὺ κάποτε εἶχε λαμπρότητα ἔχασε τὴν λαμπρότητά του ἐξ αἰτίας μιᾶς πολὺ μεγαλιώτερας λαμπρότητος».⁷⁵ Ἐ Αὐτὴν λοιπὸν τὴν δόξαν ὁ προφήτης ὀμιλεῖ κατ' ἀναγωγίην. Ποῖα λοιπὸν δόξα δύνανται νὰ συγκροθῇ με αὐτὴν ὅταν ἀξιοῦμεθα νὰ συγχροῦμεμεν με ἀγγέλους, ὅταν καλοῦμεθα εἰς υἰοθεσίαν, ὅταν χάριν ἡμῶν δὲν διατάξῃ νὰ θυσιάσῃ καὶ αὐτὸν τὸν Μονογενὴ Υἱὸν τοῦ ὁ Θεοῦ; Ποῖου βασιλικῶ ἐνδύματος, ποῖου στέμματος δὲν εἶναι λαμπρότην, ὅταν ἀξιοῦμεθα νὰ συγχροῦμεμεν με ἀγγέλους, ὅταν παθωγοῦμεθα διὰ τὰ ἀποκτήσωμεν τὴν μακαριότητα τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων ἐμεῖς πρὸ προηγουμένων ἡμεθῶν ἔνευ τιμῆς καὶ ἔνευ δόξης καὶ ἀξίαι ἀποστροφῆς; Ὁ Ἀδάμ ἐδημιουργήθη, χωρὶς προηγουμένων νὰ ἔχη πράξει οὔτε καλόν, οὔτε κακόν πρᾶγμα. Ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε δεδαιώως, πῶς θὰ ἔκαμε κάτι παρόμοιον; Ἐμεῖς δὲ, ἔν καὶ ἐπράξομεν μῦρια κακά, πολὺ μεγαλιώτερας τιμῆς ἀπελαούμεν. Ὁ «δὲν σὰς ἀνομάζω πλέον δούλους διότι σίεις», λέγει ὁ Κύριος, «εἰσθε φίλοι μου».⁷⁶ Δὲν μὰς ἐντρέπονται πλέον οἱ ἀγγέλαι, ἀλλὰ ὑπηρετοῦν διὰ τὴν αὐτηρίαν μας. Διότι καὶ πρὸς τὸν Φίλιππον ἦλθεν ἀγγελος⁷⁷ καὶ πρὸς πολλοῦς ἄλλους καὶ ἔφερον εὐχαριστοὺς ἀγγελίαις πρὸς ἀνθρώπους.

Δὲν εἶμεθα κληρονόμοι ἐπιγείας πρᾶγματων, ἀλλὰ μέτοχοι οὐρανίου ἀγαθῶν, συμμέτοχοι τοῦ Χριστοῦ, καὶ καλούμεθα εἰς συναναστροφὴν μετὰ τοῦ Μονογενεοῦ.⁷⁸ Ὅλα αὐτὰ ὑπονοῖσεται (ὁ προφήτης) διὰ τῶν λέξεων «δόξα» καὶ τιμῆ. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν με δόξαν καὶ τιμὴν θὰ τὸν στεφάνωσῃς», προναγγέλλων τὸ μέλλον. «Καὶ τὸν ἑγκατέστης βασιλεῦ τῶν δημιουργημάτων Σου». Ἐ Εἰς ἄλλο μέρος λέγει «Τοῦ ἔδωκς ἐξουσίαν ἐπὶ

70. Ἠ' Κορ. 3, 5 καὶ 16.
71. Αὐτῶν στίχ. 10.
72. Ἠ' Κορ. 13, 14.
73. Πράξ. 9, 26.
74. Αευ. 2, 10.
75. Α' Κορ. 1, 9.

τῶν δημιουργημάτων σου». «Ὅλα τὰ ὑπέταξες κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ: πρόβατα, βόδια καὶ λοιπὰ ἄλλα, ἀλλ' ἀκόμη καὶ αὐτὰ τὰ θηρία τῆς ὑπαίθρου· ἄλλος λέγει: «τὰ ἄγρα» τὰ πετνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ψάρια τῆς θαλάσσης, τὰ ὅποια διασχίζουν τοὺς ἀπροσίτους ὑδατίνους δρόμους τῶν θαλασσῶν. Κύριε, ὁ Κύριός μας, πόσον ἀξιοθαύμαστον εἶναι τὸ ὄνομά σου εἰς ἅλην τὴν γῆνιν. ⁴⁹ Ἄ Ὁπως ἀκριβῶς στὴν ἀμιγῆ περὶ τῆς δημιουργίας, δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ μεταφέρει τὸν λόγον τοῦ καὶ εἰς τὰ ἀντικείμενα ποῦ πίπτουν εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον καὶ τώρα ἀμιγῆ περὶ τῆς τιμῆς τὴν ὅποιον ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἀφοῦ ἀμιγῆς ἀκριβῶς περὶ τῶν ἀπορρήτων καὶ ἀκαμμάτων ἐκείνων ὄντων ποῦ ἠραίθησε πρὶν, τώρα πλέον ἀσφαλῆται μὲ τὰ αἰσθητὰ, τὰ ὅποια εἶναι περισσότερον κατανοητὰ ἀπὸ ἐκεῖνα εἰς τοὺς παχυλωτέρους κατὰ τὴν διάνοιαν ἀνθρώπου. Ποῖα δὲ εἶναι τὰ αἰσθητὰ ταῦτα; Εἶναι ἡ ἐπίγειος ἐξουσία, ἡ ὅποια ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ τὸ πλέον ἀξιοθαύμαστον, τὸ ὅποιον πρὸ παντὸς ἐβίβει (ὁ Ψαλμψδός) εἶναι ὅτι ἡ τιμὴ ποῦ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον πρὸ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, δὲν ἀφῆρθη οὔτε μετὰ τὴν παράδεισον. Διότι λέγει: «Τὸν ἔκαμε ὀλίγον κατώτερον ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους». ⁵⁰ Ἐν ἁληθῆ, ὅταν ἠμάρτησε τὸν κατεδικάσας εἰς θάνατον, δὲν τὸν ἀπεγίμνωσε ἀπὸ τὴν δωρῶν. Διὰ τοῦτο στὴν ἀμιγῆς ὑπανιστάμενος τὴν πτώσιν, ἔθεσε συγχρόνως παραπληρώσας καὶ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀπέρουτον φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἁληθῆ δὲν ἀφῆρσεν ὁ Θεὸς τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὴν πτώσιν του, ἀλλὰ ἂν καὶ φεικῆθη λόγῳ τῆς πτώσεως, ὅμως τὸν ἀφῆκε ἐστεφανωμένον μὲ τὴν τιμὴν τῆς δόξης. Ἐὰν τοῦ ἀφῆρες κάτι, καὶ τοῦτο, τὸ ἔκαμε πάλιν διὰ τὸν σωτηρίαν. Διότι πρὸ τῆς παρακοῆς ἦτο κυριάρχος καὶ αὐτῶν τῶν θηρίων· μετὰ ὅμως ἀπὸ τὴν παρακοὴν ὀλίγον ἔλειπε νὰ χάσῃ καὶ αὐτὸ τὸ προνόμιον. Διότι εἶναι θεβδαίως ἀκόμη ἐξουσιαστής καὶ τῶν θηρίων μὲ διάφορα τεχνάσματα, ἀλλὰ μὲ φόβον καὶ τρόμον.

Ὁ ὅτε λοιπὸν ἐλόκληρον τὴν ἐξουσίαν ἀφῆρσεν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς οὔτε καὶ ἅλην τὴν ἀφῆρσεν εἰς αὐτὸν· ἀφῆσε μόνον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ θεοῦ ζῆα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τροφῆν καὶ ἐργασίαν. Τὰ περισσότερον ἄγρια, δὲν τὰ ἀφῆρσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, ὥστε μὲ τὸν τρόμον, ποῦ τοῦ προκαλοῦν ἐκεῖνα, νὰ θυμιάται τὴν παλαιὰν ἀμαρ-

τίαν τοῦ προπάτορος Ἀδάμ. Ὅποτε λοιπὸν μεγάλο κέρδος ἔχομεν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι δὲν ὑποτάσσονται τὰ πάντα εἰς ἡμᾶς. Διότι ποῖα εἶναι ἡ ὠφέλεια εἰς ἡμᾶς, εἴν εἴχομεν τὸν λέοντα ὑποτεταγμένον εἰς τὴν ἐξουσίαν μας καὶ τὸν ἀθηγούσαμε διὰ τῶν ψερῶν; Τὶ περισσότερον θὰ ἐκερδίσαμε, εἴν εἴχομεν τιθαστεύσει τὴν λεοπαρδαλιν; Τίποτε ἄλλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ εἴχομεν περισσότερον ἐλαττωσιον καὶ κουφότητα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀφῆσε τὰ θηρία αὐτὰ νὰ εὐρισκῶνται ἔξω τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τὰ χρήσιμα ζῆα τὰ ἔκαμεν ὑποχείριά μας, ⁵¹ τὸν βοῦν ἡπλαθὴ νὰ ὀργῶνῃ, τὸ πρόβατον νὰ προμηθεύῃ ἐνδύματα, τὰ ἄλλα κτήνη διὰ νὰ μεταφέρουν τὰ τρόφιμα, τὰς θρῆνας καὶ τοὺς ἰχθῆς διὰ νὰ κἀμῶνουν τὴν τράπεζάν μας πλουσιωτέρων.

Ὁ Θεὸς ἔκαμεν ἐδῶ, ὅτι κάνει ὁ πατέρας, ποῦ ἀποκληρώνει τὸν υἱὸν του ἀπὸ μέρος μόνον τῆς παρουσίας του, διὰ νὰ τὸν σκρφρῶσῃ. Μάλιστα ὁ Θεὸς συμπεριφέρθη καλύτερον πρὸς ἡμᾶς, ἀπὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πατέρας συμπεριφέρεται συνήθως πρὸς τὰ τέκνα του. Διότι ὁ μὲν ἄνθρωπος μὲ τὴν διαδύκασιν τῆς ἀπακληρώσεως, ἀποστερεῖ τὸν υἱὸν του ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς παρουσίας καὶ τοῦ ἀφῆνει τὸ ἐλάχιστον. Ἐ ὁ δὲ Θεὸς ἀφῆνει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν δωρῶν καὶ ἐλάχιστον μέρος ἀπὸ αὐτὰ τὸν ἐστέργησεν. Τοῦτο δὲ τὸ ἔκαμεν ὁ Θεὸς πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ μὴν ἐξευρίσκῃ μὲ εὐκαλίαν τὰ ὑπόλοιπα. Καὶ τοῦτο ὅμως εἶναι ἔργον τῆς θείας προνοίας. Ἐδῶ λοιπὸν μὲ τὸ νὰ τὸνίξῃ τὴν θεσίαν Σοφίαν καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὴν ἀνθρωπίνην υπερφάνειαν, ἀπῆλλαξε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ τὴν περιττὴν ἄργιαν. Ἐὰν ἀπελάμβανε τὰ πάντα μὲ μεγάλην εὐκαλίαν, τότε ὀπωδιότατε θὰ ἐξετρέπτο εἰς ἀσχημίαν. Ἀνείμιζε ἔτσι κάποιαν δυσκολίαν εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν καὶ δὲν ἀφῆσε τὸν ἄνθρωπον οὔτε εἶνα μετὰ κόπου, οὔτε τὰ πάντα μὲ ὑπερβολικὴν εὐκαλίαν νὰ ἀπολαμβάνῃ. Ἄφῆσε λοιπὸν ὁ Θεός, ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ εὐρισκῆν ὁ ἄνθρωπος χωρὶς κόπου καὶ ἰδρώτος. ⁵² Ἄ καὶ ὅσα ἀποδίδονται εἰς τὴν ἀπάλασιν καὶ τὰ ἀποκτῆ μὲ κόπον καὶ ἰδρῶτα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀποκόψῃ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ αὐτὴν τὴν πολλὴν ἀσπίαν.

Ἐὰν ἐρωτῆ κάποιος Ποῖα ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία; Ἀπαντῶμεν: Πρῶτον μὲν διδάσκει τὴν ταπεινοφροσύνην εἰς τὴν ψυχὴν. Ὁ ἄνθρωπος ζῆ μὲ κάποιον ἀγωνισμὸν καὶ ὁ ὑπερόδικα ἀλαζων, λόγῳ τοῦ φόβου ποῦ τοῦ

ἐμπνέει ἡ ὀλογος φύσις, ἐνθυμείται τὴν πραγματικὴν τοῦ φύσιν καὶ καταγωγὴν. Δεύτερον Ἐπὶ τὰ ἀγρία θηρία παρασκευάζονται φάρμακα, ποῦ θεραπεύουν οσωματικὰς ἀσθενίας. Ἐκεῖνος δὲ, ποῦ ἐρωτᾷ, διὰ τί γίνονται τὰ ἀγρία θηρία, θὰ ἐρωτήσῃ ἴσως, διὰ τί ὑπάρχουν εἰς τὸ σῶμά μας θλαυνώδη ὑγρά καὶ ἡ χολή; Β Διότι καὶ αὐτά, ὅταν ἐρεθιστοῦν, γίνονται χειρότερα ἀπὸ ἀγρία θηρία, καὶ θλητηριάζουν τὸ σῶμα. Ἀλλὰ καὶ ὁ θυμὸς παρατηρεῖται μέσο μας καὶ ἡ ἐπιθυμία καὶ αὐτά, ἂν δὲν χαλινωγῶντο καὶ δὲν περιορισθοῦν, προκαλοῦν μεγαλύτερας καταστροφὰς ἀπὸ τὰ θηρία. Διὰ τί ὁμως νὰ σῶς ὑπενδύσῃς τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἀσπῆν, τὴν σπιγίην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰδιος ὁ ὀφθαλμὸς περιέβαλε τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὴν χειρότερα τῶν θηρίων καὶ τὸν ἐρρίψεν εἰς τὴν πικρὰν περιπέτειαν τοῦ ἐρωτός; Ἀλλὰ δὲν ἐρωτῶμεν πλέον, διὰ τί γίνονται ὀλα αὐτά. Ἀπεναντίας μάλιστα πρέπει νὰ εὐχαριστήσῃμεν τὸν Δεσπότην⁹¹ δι' ὀλα ὀσα ἔκαμεν.

Γ Ὅπως ἀκριβῶς χραιάζεται τὸ λουρὶ, μετὰ τὸ ὀποῖον παιδαγωγῶμε τὸ παιδί, ἔτσι χραιάζονται καὶ τὰ θηρία διὰ νὰ παιδαγωγῶνται ὁ ἄνθρωπος, διότι ἂν ἄνευ, ποῦ οἱ ἄνθρωποι περιβάλλονται ἀπὸ τόσα θεία, ὀ περισσότεροι ὀπερηρεωνεῶνται, ἀκέρου ποῦ θὰ ἐβῆσαν ἡ κακία, ὀταν ἀφαιρήσῃ καὶ τοῦτο τὸ χαλινάρι. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ σῶμα μας ἔχει κατασκευασθῆ ὀποσον ἐπιρρηπὲς εἰς τὰς ἀσθενίας, γεμάτο ἀπὸ πᾶθη, καὶ περικυκλούται ἀπὸ μύρια πᾶθη. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ γῆ εἶβει τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐντὶ πολλῶν κόπων καὶ ὁ θιος δλόκληρος εἶναι γεμάτος μετὰ ἰδρώτος.

Ἐπειδὴ ὁ παρὼν θιος εἶναι παιδευτήριον καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀνεσις καὶ ἡ ἀργία τοῦς περισσότερους τῶν ἄνθρώπων καταστρέφουν, διὰ τοῦτο καὶ μετὰ ὀπασχόλησιν καὶ μετὰ κόπον ἐγέρμοσι τὴν ζωὴν μας. Τὰ στοιχεῖα αὐτά, ὀσαν χαλινάρια χραισμεῦσιν ποδὸς τεινάρια τῆς ὑπερρήφανου διανοίας.

Δ Σὺ δὲ σκέψου ὀτι: καὶ τὰ φάρια ποῦ διασχιζοῦν τὰ θεράσσια βᾶθη καὶ τὰ πτηνά, ποῦ πεποῦν φηλά εἰς τὸν ἀέρα, ὀλα αὐτά, ὑπέταξεν ὁ Δεσπότης εἰς σὲ μετὰ τεχνάσματα τῆς διανοίας σου. Τώρα γενοῦται τὸ ἐρώτημα. Καὶ διὰ τί ὁ Φαλμῶδός δὲν ἀναφέρει ὀλα τὰ ὀρατὰ καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ὀπερήματα καὶ τὰ δένδρα; Διότι ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους

⁹¹ Ἐν τῶν φράσιν «ἐπιρρηπὲς τὸν θεὸν πάντων ἔθεκεν» τὴν ἀνακαλύψαν ὁ Ι. Χριστόφορος εἰς ἕνα τῶν σημειῶν τοῦ βίου του. ἰδέσθι καὶ κατὰ τὴν πικρὰν ὀρα τῆς ἔρασις του καὶ κατὰ τὴν ἀσθενίαν τῆς ἐκτετατοῦ μετωματῆς ζωῆς του.

ἀνεφέρθη εἰς ὀλα καὶ ὀθεν εἰς τοῦς φύλομαθεις τὸν περαιτέρω λόγον. Ἐτσι φθάνει τέλος εἰς τὸ αὐτὸ σημείον, ὀπὶ ὀπου καὶ ἔκαμε τὴν ἀρχὴν λέγων «Κύριε, ὁ Κύριος ἡμῶν» (στίχ. 10). Θέτει ἔτσι καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸ τέλος τὰ Ἰδια λόγια. Ἐς ἐπιμεινωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς διὰρκῶς νὰ λέγαμεν τὰ Ἰδια, νὰ ὀφρατῶμεν τὸν θαυμασμὸν μας διὰ τὴν φροντίδα του, νὰ ἐκπλητῶμεθα διὰ τὴν σφῆραν του, τὴν φιλαθρωπίαν του καὶ τὴν πρᾶσιν του δι' ἡμᾶς. Ε Καὶ αὐτὰ μετὰ ἔλλεξαν ἀπὸ ἡμᾶς ὀς ἐρμηνεία τοῦ ψαλμοῦ. Ἐάν ὀμως θέλετε, δυναῦθα νὰ χραισμοποιῶμεν καὶ ἀγωνιστικότερον ὀρος εἰς τὸν λόγον μας καὶ νὰ ἐπιμαμεν ποῖ τῶν Ἰουδαίων ποῦ ὀηλασθῆ ἔψαλον τὰ παιδιά, πῶς ὁ ὀμος των ἐκείνος κατέλασε τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ποῦ ἔγχε θαυμαστὸν τὸ δυναμὸ τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διαθέσῃμεν ἄλλον χρόνον διὰ τὴν ὀμίλιαν ποῦ μόνον νὰ ἐπιμαμεν τοῦτο, τὸ ὀποῖον δεικνύει τὴν δύναμιν τῆς ἀληθείας φωτενότεραν τοῦ ἡλίου. Διὰ τοῦτο λέγει: «Θὰ ἐλέησῃ τοῦς οὐρανούς ὀς ἔργα των δακτύλων σου, καίτοι θεσῶσῃς ὁ Μωῦσῆς τὸ ἔχει ἀναγγεῖλαι, ὀτι: ἔκατ' ἀρχὰς ἐδημιούργησεν ὁ Θεός των οὐρανῶν καὶ τὴν γῆν»⁹².

92 Ἀ Ἀλλὰ πρὸς μετὰ τὸς Ἰουδαίους ἀρκοῦν αὐτὰ καὶ ὀσα προελέχθησαν. Ἐπειδὴ δὲ ὑπάρχουν καὶ μεμνηταὶ τῶν Ἰουδαίων ἀπερήμητα αὐτοῖ, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ αἰρητικῶν Παύλου τοῦ Σωμασάτῶος⁹³ ὀηλασθῆ, οἱ ὀποῖοι παραδέχονται ὀτι ὁ Χριστὸς ὑπάρχει ἀπὸ τῶς, ποῦ ἐγεννήθη ἔκ Μαρίας, θὰ τοῦς ἐρωτήσωμεν: Πῶς συμβαίνει νὰ εἶναι ὀδημιουργός των οὐρανῶν ὁ Χριστός, ἔάν, κατὰ τὴν γνώμην των αἰρητικῶν τούτων, ἔχη τὴν ὑπαρξίην του ἀπὸ τὴν σπιγίην τῆς ἔκ τῆς Παρθένου Γεννήσεως του καὶ μόνον. Διότι (ὁ Προφήτης ἐδῶ μετὰ λέγει ὀτι) εἴμη ὁ Ἰδιος ὁ Χριστός, ὁ ὀποῖος συνέθεσε αἶνον ἔκ στόματος ὑψηλῶν καὶ θηλαζόντων καὶ συγχρότως ἔκαμε καὶ τοῦς οὐρανούς. Ἐάν δὲ εἶναι ὀδημιουργός των οὐρανῶν, ὀρα ὀπῆρχε πρὶν γίνουσι οἱ οὐρανοὶ. Καὶ δὲν ἔχει τὴν ὑπαρξίην ἀπ' ἡς ἐγεννήθη ἔκ τῆς Μα-

⁹¹ Πῶ, 1, 1.

⁹² Ἐν τῶν Πῶλες ὁ Σωμασάτῶος, ἔγρας κατὰ τὸ 160 μ.Χ. εἰς Σορίαν, ἐπέστη νέον ἀρῶνον, τὸν «Προφῆσαν», καὶ παραβήκατο ἐν θεῶν ὀρα ἐν πρᾶσιν των εἰς τὸν καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα, ὀς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ὀνομάσῃ, ἰν ὀπαδοὶ των ἀνομασῶσαν καὶ ἔθνησαν Μεταρρηπῶν καὶ ὀπροσέμνησαν ὀτι ὁ Θεός καὶ ἄλλος ἔκαμε, ὀς καὶ τὸν ἄνθρωπον ὀπῆ τῆς Πενθέσεως των. Καταβηκαῦσαν ὀπῆ τῆς Πεντακλήσεως (ὀλ. Β. Σωμασῶν, Πῶλες, Ἰσραήλ, Ἀθήνα: 1959, σελ. 170 κ. εἰς). Τοῦτον καταβηκαῖμεν ὀρα ὁ Χριστός.

ρίας, ἀλλὰ οὗτος ὑπῆρχε καὶ πρὸ τῆς Μαρίας. **Β** Καίταξ λοιπὸν καὶ θαύμασε τὴν σοφίαν τοῦ προφήτου. Ὁ Ψαλμωδὸς δὲν ἀναφέρει τοῦτον ἀπλῶς ὡς δημιουργόν, ἀλλ' ὡς δημιουργὸν τοῦ μέ ἐκκαλῶν δημιουργεῖ. Διὰ τοῦτο λέγει: «Θά θεωρῶ διαρκῶς τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν θακτύλων σου. Ὅμιλεῖ περὶ θακτύλων, ὅχι θιότι ἔχει θακτύλους ὁ Θεός, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὰ ὁρατὰ εἶναι δημιουργήματα ἐλαχίστης ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ πράγματα, τὰ ὁποῖα κενεῖται ὑπεράνω τῶν δυνάμεών μας, θιὰ τοῦτο, χρησιμοποιεῖ ἰδιωτισμοὺς ἐκφράσεις καὶ λέξεις γνωστὰς εἰς ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν λέγῃ (ὁ Ἡσαΐας) ὅτι ὁ Θεός εἶναι: «Αὐτὸς ποὺ μισρεῖ τὸν οὐρανὸν μὲ τὴν σπιθαμὴν καὶ τὴν γῆν μὲ τὴν παλάμην»,⁸² δὲν ὀμιλεῖ περὶ σπιθαμῆς καὶ παλάμης πραγματικῆς, ἀλλὰ θέλει νὰ ἐκφράσῃ θιὰ τὸν ὅτι τῶν τὸ ἄπειρον τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. **Γ** Πῶς μερικὰ πολυτῶν νὰ ὀνομάσουν τὸν Υἱὸν Θεῶν; Αὐτὸς ὁ ὁποῖος δὲν ἔθεσεν εἰς κίνησιν οὐτὲ ὄλην τὴν ἐνεργείαν του, ὅταν κατεσκεύασε τὸν οὐρανόν; Τί λέγω ὄλην τὴν ἐνεργείαν, ἀφοῦ δὲν ἐχρησιμοποίησεν οὐτὲ τὴν ἐλαχίστην, ἀλλὰ ἔνα ἐλαχιστότατον τμήμα αὐτῆς; Πῶς δύναται νὰ ὀνομάσῃ οὗτος Θεῶς;». Πῶς δύναται ἡ ἔννοια αὐτὴ νὰ συνδυασθῇ μὲ τὸ τοῦ Ἐυαγγελίου «Αὐτὰ τὰ ὁποῖα ποιεῖ ὁ Πατήρ, αὐτὰ ἀκριθῶς κάνει καὶ ὁ Υἱός, ὁ μὲν ὁ ἴσως».⁸³ Ἀλλὰ τοῦ ὕπαρχε τὸ «Ὁμοίως» ὅταν τὸν μὲν Υἱὸν ὀνομάζουν «Υἱὸν τοῦ Ἰσοῦ», τὸν δὲ Πατέρα «Ἐπισημοῦ Ἰσοῦ».⁸⁴ Πῶς λοιπὸν λέγει, ὅτι εἶναι ἔργον Χριστοῦ, ὅταν τὴν μίαν φορὰν λέγῃ: «Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δημιουργίας, Σὺ Κύριε, ἐθεμελίωσες τὴν γῆν καὶ οἱ οὐρανοὶ εἶναι ἔργα τῶν ἰδικῶν σου χειρῶν»⁸⁵ τὴν δὲ ἄλλην ὅπως ἐθῶ: «Θά ὀλέπω τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν θακτύλων σου;»⁸⁶ Δὲν εἶναι ἔργα αὐτὰ τῶν συνεργειῶν ἢ Θεῶν, ἀλλὰ ἔργα δημιουργῶν. Διότι καὶ ἐὰν κάποιος εἶναι Θεῶς εἰς τὴν δημιουργίαν κάποιου πράγματος, τὸ πρῶγμα τοῦτο **Δ** δὲν θεωρεῖται ἔργον αὐτοῦ, ἀλλ' ἔργον τοῦ δημιουργοῦ. Ἀρα λοιπὸν καὶ ὅσα ἐλέχθησαν ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐλέχθησαν. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται τὸ «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»⁸⁷ καὶ τὸ «Ἀς ἐξουσιάζουν (οἱ ἄνθρωποι) ἐπὶ τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης».⁸⁸ Οὗτος λοι-

82. Ἦσ. 30, 13.
83. Ἦσ. 4, 13.
84. Ἦσ. 101, 28.
85. Ἦσ. 8, 4.
86. Ἦσ. 1, 1.
87. Ἀδ. 26.

πὸν, ὁ Χριστὸς, ποὺ ἔκαμε νὰ καταρτισθῇ ἐκ στόματος νηπιῶν καὶ θηλαζόντων αἴμας, ἐπεσκέφθῃ διὰ τῆς ἐν-σαρκώσεως τὸν ἄνθρωπον.

9. Αὐτὰ λοιπὸν, τὰ ὁποῖα ὁ Μωϋσῆς λέγει περὶ τοῦ Πατρὸς, ὁ ἀπόστολος Παῦλος τὰ ἀποδίδει εἰς τὸν Υἱὸν δεικνύων ἔτσι πολλὴν τὴν ἰσότητά. Ὅταν λοιπὸν ὅπὰ τῶν ἁγίων συγγραφέων ὅσα λέγονται περὶ τοῦ Πατρὸς ἀποδίδονται εἰς τὸν Υἱὸν καὶ τὰ περὶ τοῦ Υἱοῦ ἀποδίδονται εἰς τὸν Πατέρα **Ε** (ὅλα δι' αὐτοῦ, τοῦ Υἱοῦ, ἐγένοντο),⁸⁹ ποὺ ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ τὴν λέξιν Θεῶς; Πουθενά! Δύναται; νὰ ἀπαντήσῃ κάποιος: «ἔχει ὁμοίωσιν τὸ «δι' αὐτοῦ». Τί πρέπει; τῶρα νὰ ὑποθέσωμεν; ὅτι τοῦτο ἐλέχθη καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς; Ἄκουσε λοιπὸν. Ἐγράφη: «Ἀξιόπιστος εἶναι ὁ Θεός, θιὰ τοῦ ὁποῖου ἐκλήθητι νὰ ἔχῃτε κοινωνίαν μετὰ τοῦ Υἱοῦ Του».⁹⁰ Καὶ ἄλλοῦ: «Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ θιὰ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ».⁹¹ Καὶ ἄλλοῦ «Διότι δι' αὐτοῦ (τοῦ Υἱοῦ) καὶ ἐξ αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα ἐγένοντο καὶ ὑπάρχουν».⁹² Διατί λοιπὸν νὰ ὀνομάσῃτε τὸν Υἱὸν Θεῶν; Διὰ νὰ τιμῶμεν τὸν Πατέρα, θὰ εἴπῃ κανεὶς. Καὶ ὁμοίως ὁ Υἱὸς λέγει: «Διὰ νὰ τιμῶν πάντες τὸν Υἱὸν, καθὼς τιμῶν τὸν Πατέρα».⁹³ Συνεπῶς ἕκαστος, ποὺ δὲν τιμᾷ τὸν Υἱὸν, εἶναι φανερόν ὅτι δὲν τιμᾷ οὐτὲ τὸν Πατέρα.

10. ἴσως ὁμοίως ἐρωτήσῃ κάποιος. Τί λοιπὸν θὰ γῆν; Θὰ ὀνομάσωμεν Πατέρα τὸν Υἱόν; Ὁχι, διότι δὲν εἶπεν ὁ Χριστὸς λέγειτά με Πατέρα. Τί λοιπὸν θὰ εἴπωμεν; Θὰ εἴπωμεν, νὰ μὲν ὁ Υἱὸς ἀλλὰ νὰ τιμᾷται ὡς ὁ Πατήρ; Διότι ἂν εἴπῃς τὸν Υἱὸν Πατέρα, τότε τὰ πάντα συγγέει. Ἀφοῦ μὲν ἵστων ἡ ἰδιότης αὐτῆ, ἡ τιμὴ ἂν εἶναι κοινή. Διὰ τοῦτο ἀναφέρονται χωριστὰ ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱός, θιὰ νὰ μὴ συγγέει τὰς ὑποστάσεις. Τῶρα, ἐὰν δὲν ἴη ἰδία ἡ οὐσία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, τότε πῶς θὰ ἀπακούσῃ τὴν ἰδίαν τιμὴν;⁹⁴

Β Ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς καὶ Υἱὸς Θεοῦ ἔχει τὴν ἴδιαν τιμὴν καὶ δόξαν μὲ τὸν Πατέρα, τότε διατί συνεχῶς ὀμιλεῖ περὶ ταπεινοφροσύνης; Βεβαίως τὴν ταπεινοφροσού-

88. Ἦσ. 1, 3.
89. Ἀ' Κορ. 1, 9.
90. Ἦ' Τιμ. 1, 1.
91. Ἦσ. 11, 30.
92. Ἦσ. 5, 23.
93. Ἰω. 125 ὁ ἱ. πατήρ ποιεῖ τὰ ὑποδείγματα τοῦ Ἀδελφου, εἰ 5-μοῖα κατεβιβάσθησαν κατὰ τὴν Α' καὶ Ἦ' ὀνομαζόμεν ὄνομα.

ην διδάσκει και αυτήν δεικνύει με την ενσάρκωσίν Του. Τοῦτο όμως τὸ κάμνει ὁ Χριστὸς καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἀναισθησίας τῶν Ἰουδαίων καὶ διότι πρέπει ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἀγγήσῃ εἰς τὴν θέαν γνώσιν τὰ ἀνθρώπινον γένος καὶ διὰ τὴν ἐπέλευσιν τῶν ἀκρασίων. Ἐξ ἄλλου ἐπιλείπει ἀναλόγως καὶ μετὰ τὴν χαμηλὴν διασητικὴν ἰκανότητα, ποῦ παρατηρεῖται συνήθως εἰς πολλοὺς τῶν ἀκρασίων.

Διότι οἱ ὀφηλότεροι περὶ Θεοῦ ἰδεῖν, ἀνέκουν μόνον εἰς ἐκείνους ποῦ εἶναι ἀξιοί: νὰ τὰς δεχθοῦν. Διότι ὅ,τι καὶ ἂν εἴπῃς περὶ τοῦ Θεοῦ, τοῦτο θὰ εἶναι ὑπερβολικὰ κατώτερον τῆς πραγματικῆς οὐσίας Αὐτοῦ. Καὶ ὅ,τι γνωρίζομεν περὶ τοῦ Θεοῦ μᾶς ἀπεκαλύφθη ἐπίσης κατόπιν μεγάλης συγκαταβάσεως πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Διότι τί ἐνωσοῦμαι, ὅταν λέγωμεν «Μέγας ὁ Θεός». Τοῦτο εἶναι πολὺ μικρὸν νὰ λέγεται περὶ τοῦ Θεοῦ. Διότι τὸ «μέγας», ὅσον διήποτε μέγα καὶ ἂν εἶναι, πάλιν πεπερασμένον εἶναι ἐν σχέσει μετὰ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖός εἶναι ἄπειρος. Ὁ ἄλλο καὶ ἡ λέξις ἄπειρον εἶναι: μικρὰ προκειμένου νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν Θεόν, διότι αὐτὸ γνωρίζω ὅτι δὲν ἔχει κάποιο τέλος, δὲν ἔχει ὅμως καλῶς οὐτὲ τί εἶναι, οὐτὲ ποῦ ἀκριδῶς τελειώνει. Ἀκόμη καὶ ἂν σοφόν, καὶ ἂν ἀγαθὸν ἀναρῶς τὸν Θεόν, ἔστω καὶ ἄπειρως σοφόν καὶ ἀγαθόν, τίποτε οὐθέν τῆς πραγματικῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ δὲν ἀποδίδεις⁹³ καὶ αἱ διανοασαίαι αὐτὰ εἶναι ἀνθρώπινα, ἐνῶ ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ μόνον μετὰ θεῖα καὶ ἀμείδιοντα εἰς αὐτῶν δυνάματα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποδοθῇ. Ἐδῶ λοιπὸν καὶ τὰ τόσου μεγάλα δυνάματα ποῦ ἀποδίδουν εἰς τὸν Θεόν, δὲν δύνανται νὰ παραστήσουν τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τοῦ Θεοῦ, ποῖας συγκρίσεως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τύχουν ἐκείνοι, ποῦ προσπαθοῦν νὰ μικρύνουν καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα δυνάματα.

Ἐξ ἀπομακρύνωμεν λοιπὸν ἀπὸ τῶν νοῶν μας τοὺς συλλογισμοὺς. Καὶ ὅς μάθωμεν καλῶς τὴν παραπάνω ὑπαρξίν τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ, τὴν δημιουργικὴν Του δύναμιν, τὴν αὐθεντικὴν ἐξουσίαν Του, τὴν ἀπαράλακτον ὁμοιοσχητῆ του πρὸς τὸν Πατέρα, Ὁ τὴν συγκατάδοσιν τῆς οἰκουμένης Του, τὴν περικλυμμένην πρόνοιάν Του καὶ φροντίδα πρὸς ἡμᾶς. Διότι διὰ αὐτὰ, καὶ ἀκόμη περισσότερα τούτων, διδάσκει εἰς ἐκείνους, ποῦ μετὰ ἀκρίβειαν προσέχουν τὸν ἠθασαρόν, ὁ ὁποῖος εὐρίσκειται εἰς τὸν θεοῦ τοῦτον ψαλμὸν. Ἐξ ἀπομακρύνωμεν τὴν ἀκρίβειαν τῶν δογμάτων, καὶ ὅς ἐπιδικνούμεν εἶναι ἕξω τὸν ἀνοητισμὸν μας, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν ἀπόκτησιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.

Τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν εὐχαριστῶ ἅπαντας ὅτι νὰ γίνετε ἀξιοί, μετὰ τὴν χάριν καὶ φιλοφροσίναν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀρμύζει τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ Θ' (9) ΨΑΛΜΟΝ

⁹³ Ἄ τίτλος: «Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ, ψαλμὸς τοῦ Δαβίδ». Σχετικὸς εἶναι καὶ ὁ τίτλος: «Ἐπινοήσων ὑπὲρ τοῦ δυνάματος τοῦ υἱοῦ, ἄσμα ἀφειλόμενον εἰς τὸν Δαβίδ ἢ ἄπερὶ τῆς νεανιότητος τοῦ υἱοῦ» κατασκευασμένος.

Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ μου, διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου (στίχ. 1).

1. Μακρὸς εἶναι: οὗτος ὁ Ψαλμὸς. Καὶ τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς σοφίας τοῦ Πνεύματος. Ὁ Διότι οὐτὲ δόξα καὶ εἶται ἡ κούρσις ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τοὺς μακροῦς, νὰ ἀπομακρύνεται μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν μικροτέρων. «Θὰ σὲ δοξάσω καὶ θὰ σὲ εὐχαριστήσω, Κύριε, μετὰ τὴν καρδίαν μου καὶ μετὰ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς μου, θὰ διηγῶ ὅλα τὰ θαυμάσιά σου». Διὰ εἶδον εἶναι ἡ δοξολογία. Ἡ μετὰ αὐτὴν καταδικάζομεν τὰς εὐχαριστίας μας ἢ εὐχαριστοῦμε τὸν Θεόν. Ἐδῶ λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, τὴν εὐχαριστίαν.

Τί σημαίνει «ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ μου»; Σημαίνει μετὰ ὅλην τὴν προθυμίαν, μετὰ ὅλην τῆς ψυχῆς τὴν προσπάθειαν. Καὶ νὰ μὴ ἀποδίδῃς εἰς τὸν Θεόν εὐχαριστίαν μόνον διὰ τὰς καθημερινὰς εὐεργεσίας του πρὸς σέ, ἀλλὰ νὰ τὸν εὐχαριστῆς καὶ διὰ τὰς θλίψεις καὶ δυστυχίας. Ὁ Διότι τοῦτο πρὸ παντὸς εἶναι δείγμα εὐνοῦς, δείγμα φιλοσοφίας ψυχῆς, τὸ νὰ εὐχαριστῆς τὸν Θεόν καὶ διὰ τὰ λυπηρά, νὰ τὸν δοξάζῃς διὰ ὅλα, ὅχι μόνον διὰ τὰς εὐεργεσίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς τιμωρίας. Αὐτὴ ἡ ἀρετὴ ἀμείδιται μετὰ μεγαλο-

τερον μισθόν. Διότι όταν εύχαριστῆς τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀγαθά, ποῦ σοῦ ἐχάρησε, τότε ἀπλῶς εκπληρώνεις ἕνα χρέος· όταν ἄλλως τὸν εύχαριστῆς καὶ διὰ τὰ λυπηρά, τὰ ὅποια ἐπιτρέπει νὰ ὑποστῆς, τότε πλέον ἔκαμες τὸν Θεὸν ἀφελήτην σου.¹ Διότι· ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εὐεργετήθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, συναισθανόμενος τὴν ὑποχρέωσιν καὶ τὴν ἀφειλαμένην εὐεργεσίαν, ξεπλήρωσε τὸ χρέος του. Ἐκεῖνος ὅμως, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ κοκοπαθεὶ καὶ ὑπερέει, δοξολογεῖ τὸν Θεόν, ἐκεῖνος κατέστησε τὸν Θεὸν ἀφελήτην του. Ἄντι λοιπὸν τῆς εύχαριστίας σου αὐτῆς καὶ διὰ τὰς δυστυχίας, πολλὰ ἄλλα ἀγαθὰ σοῦ ἀποδίδει ὁ Θεὸς καὶ τότε ποῦ ἐπιτρέπει τὰς δυστυχίας καὶ κατόπιν. **Δ** Ὅστε οὔτε πρέπει νὰ αἰσθανώμεθα τὰ δεινά. Διότι κανεὶς δὲν ποιεῖ διὰ πράγματα ποῦ τοῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς καὶ διὰ τὰ ὅποια εὐγνωμοσύνη καὶ μόνον χρεωστῆ εἰς Αὐτόν. Ἔτσι μὲ τούτο τὸ εἶδος τῆς δοξολογίας ἀπακτώμεν καὶ ἄλλα κέρδος, τὴν διάλυσιν δηλαδὴ τῆς λύπης μας τῆς προσρομένης ἐκ τῶν θλίψεων.

Διότι όταν χάσης τὰ χρήματά σου καὶ εύχαριστήσης διὰ τούτο τὸν Θεόν, τότε δὲν σοῦ δαγκάνει· τὸσον πολὺ τὴν ψυχὴν ἢ ἀπώλειαν τῶν χρημάτων, ὅσον σοῦ εὐφραίνει τὴν καρδίαν ἢ εύχαριστίαν πρὸς τὸν Θεόν. Τούτο εἶναι καίριον κτήνημα κατὰ τοῦ διαβόλου, ποῦτο κάνει τὴν διάνοισιν τοῦ δοξολογίσαντος φιλόσοφον. Τούτο δημιουργεῖ τὴν ἀληθῆν κρίσιν διὰ τὰ ἐπίγεια πράγματα. Διότι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἔχουν τὴν πραγματικὴν καὶ σωστὴν ἀντίληψιν διὰ τὰ πράγματα τοῦ παρόντος κόσμου· διὰ τούτο καὶ λυποῦνται πολλακίς. Ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ ἐκεῖνους ποῦ καταλαμβάνονται ἀπὸ μανίαν καὶ τρέλλαν· Ἐ δοκιμάζουσι φόβον ἀπὸ πράγματα ποῦ δὲν εἶναι φοβερά, καὶ πολλακίς φοβοῦνται ἀπὸ πράγματα, ποῦ οὔτε κεν ὑπάρχουν, καὶ ἀποφεύγουσι ἀκόμη καὶ τὰς οὐκίας. Μὲ αὐτοὺς ὁμοιάζουσιν καὶ ὅσοι φοβοῦνται τὴν χρηματικὴν ζημίαν.

Ὁ φόβος δὲν γεννᾶται ἐκ φύσεως εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του ψυχικὴν διάθεσιν. Διότι, ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἦτο λυπηρὸν, τότε θὰ ἔπρεπε ὅλοι ὅσοι στεροῦνται χρημάτων νὰ ὑποφέρουν ψυχικὰ. Ἀφοῦ λοιπὸν δὲν ποροῦμε ὅλοι, όταν ἀποτυχῶμεν, τούτο, σημαίνει ὅτι· ἡ λύπη δὲν ἀφελεται εἰς τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, ἀλλὰ εἰς

1. Ἐπιθέματα τῆς τούτης δοξολογίας κατέστη ὁ Θεὸς ὁ Νηρηόστομος. ἔσται, ἐνῶ ἀπαιτεῖτο εἰς τὴν εἰλικρινῆ, ἀπανεκλήριστα διαρκῆς· «Ὁ Θεὸς τῆς Θεῶ πάντων ἑστέα».

τὴν ἀτελεῖ διάνοισιν.⁹⁴ **A** Ὅπως ἀκριβῶς συνέδη μὲ μερικὸς, οἱ ὅποιοι πολλὰς φορὰς μέσα εἰς τὸ σκοτάδι βροθήθησαν καὶ ἕνα σχοινί, τὸ ὁποῖον ἐθεώρησαν ὡς φεῖδι, καὶ ὄλεσε τὰ ὑποπιπτόμενα, καὶ τοὺς φύλους ἀκόμη τοὺς θεωροῦν ὡς ἐχθρούς, ἔτσι συμβαίνει καὶ ἐδῶ. Ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι· οἱ ὅποιοι κατέχονται ἀπὸ παρολογοισμοῦ, σάν νὰ ἔχουν καταληφθῆ ἀπὸ θαθῦ σκότος, δὲν γνωρίζουν τὴν ἀληθῆ φύσιν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ κυλῖονται μέσα εἰς τὸν ἄβυσσον καὶ τὰ σῆχος, καὶ δυστυχῶς δὲν τὸ ἀντιλαμβάνονται. Καὶ ἐκεῖνοι ποῦ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ φιλαργυρίαν, δὲν αἰσθάνονται τὴν δυσωδίαν ποῦ προέρχεται ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος. Θὰ ἀντιληφθῶν δὲ τούτο, όταν θὰ ἀπαμακρυνθῶν ἀπὸ τὴν φιλαργυρίαν. **B** Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, ποῦ ἐρωτεύονται μίαν κακόμορφον γυναῖκα, όταν ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν ἐρωτικὴν μανίαν των, τότε μόνον ἀντιλαμβάνονται τὴν ἀσχημία τῆς γυνακὸς ἐκείνης, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς ἐρωτάς τῆς φιλαργυρίας. Καὶ πῶς θὰ δυνηθῶ νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴν μανίαν τῆς φιλαργυρίας; ἐρωτῆ κάποιος. Πάλιν τὸ ἴδιον παράδειγμα θὰ χρησιμοποίησω. Ὅπως ἐηλαθῆ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐρωτεύεται μίαν ἀσχημον γυναῖκα, ὅσον μὲνι συνεχῶς κοντὰ τῆς, προσφορεῖται μέσῃ σου τὸ κομίνι τοῦ πάθους· όταν ἄλλως αὐτὸς ἀπαμακρυνθῆ δι' ἄλλῃν ἀπὸ κοντὰ τῆς σὴν ἀγὰ τῶ φέυγει ἢ ἐρωτικὴ μακίε του· ἔτσι καὶ ἐσὺ ποῦ κατέχῃσαι ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας, ἄλλῃν κει' ἄλλῃν νὰ ἀμακρύνῃσαι ἀπὸ τὸ πάθος αὐτὸ, καὶ τότε ἢ ἄλλῃν ἀπομακρυνῃσαι σοὶ θὰ γίνῃ ποῦ μεγάλη. Μόνον κάμῃ ἐναρξῆν τῆς προσπάθειας σου αὐτῆς. Ἐχῆς κατοικίαν, ποῦ σοῦ εἶναι περιττή; Νὰ τὴν εὐώσης εἰς ἐκείνους, ποῦ τὴν ἔχουν ἀνάγκην, καὶ μὴ λογαριάζῃς ὅτι τὴν χάνῃς, ἀλλὰ σκέψου ὅτι τῶρα τὴν κάμῃς πραγματικὰ ἰδικὴν σου. Μὴ ἐλέπτῃς ἀπώλειαν τῆς κατοικίας, ἀλλὰ σκέψου τὸ μεγάλο κέρδος. Μὴ σκέπτεσαι ὅτι τὴν χάνεις τὴν κατοικίαν αὐτὴν ἐδῶ, ἀλλὰ θυναλογίσου ὅτι θὰ γίνῃς κύριος ἐκεῖ εἰς τὸν οὐρανόν. **C** Τοιοῦτοτρόπως θὰ δυνηθῆς ποικητεῖν νὰ διηγῆσαι καὶ τὰ θαυμαστά ἔργα τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐξ ἀρχῆς τούτο λέγει ὁ Ψαλμὸς. Ὅτι ὁ φιλαργυρος δὲν δύναται, καὶ ἐπὶ πολὺ νὰ ἀποσχολῆ τὸν νοῦν του μὲ τοιαύτας ὑψηλὰς ἐννοίας.

Διότι συνεχῶς φροντίζει διὰ τόκους, διὰ συναλλάγματα, συμφωνητικὰ, ἀγοράς, διαθήκας, ἀξίας ἀγρῶν, ἀξίας οἰκιῶν, κέρδη, ἐκμεταλλεύσεις, καὶ δὲν σταματᾷ νὰ υπολογίῃ τὰ ἀγαθὰ του καὶ νὰ ἐνδιαφέρεται δι' αὐτὰ. «Διότι

όπου εύρισκεται ὁ θησαυρὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἐκεῖ εὐρίσκειται καὶ ἡ καρδιά του». ² Αὐτὰ διηγείται (ὁ Ψαλμωδὸς) καὶ δι' αὐτὰ φροντίζει. Καὶ ὅπως οἱ ὀνηρέται φροντίζουν νὰ ἐκτελοῦν τὰ παραγγέλματα τῶν κυρίων των, ἔτσι καὶ αὐτὸς ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Δεσπότη. Σκέπτεται, τί διέταξεν ὁ Θεός, τί ἔπραξεν αὐτός, τί δὲν ἐπέτυχεν ἀκόμη καὶ τί πρέπει νὰ ἐπιδώξῃ εἰς τὸ μέλλον. **Δ** Διὰ τοῦτο οὐ προτρέπω, ἀφοῦ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν πολιορκίαν τῆς φιλοχρηματίας, μὲ αὐτὰ τὰ θεῖα πράγματα νὰ ἀπασχολῆσαι καὶ αὐτὰ νὰ διηγῆσαι. Νὰ δοξολογῆς τὸν Θεὸν διὰ τὰ θαύματά Του, τὰ ὁποῖα γίνονται κάθε ἡμέραν, καὶ κατ' ἴδιον καὶ ἐνώπιον ὄλων, καὶ εἰς ὄλους καὶ εἰς τὸν καθ' ἓνα χωριστά. Αὐτὰ νὰ διηγῶσαι. Διότι εἶναι γεμιάτος ὁ ἀνθρώπινος βίος ἀπὸ παρόμοια ἄξια διηγήσεως περιστατικά. Καὶ ἀπὸ ὅπου νὰ ἀρχίσῃς, θὰ ἴδῃς νὰ ἀνακύπτουν λεπρότεροι αἱ φαρμακὰ δοξολογίας καὶ διηγήσεως. Ἐπειρα πελάγη πρὸς τοῦτο θὰ εὐρῆς ἀν ἀρχίσῃς νὰ ἐξετάσῃς, εἴτε ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, εἴτε ἀπὸ τὴν γῆν, εἴτε ἀπὸ τὸν αἴρα, εἴτε ἀπὸ τὰ ἄλογα, εἴτε ἀπὸ τὰ σπέρματα, εἴτε ἀπὸ τὰ φυτὰ. Ἐάν πάλιν βέλῃς νὰ διηγῶσαι ἀπὸ τὰς ποικίλας αἰρεσὲς τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, εἴτε ἀπὸ ἐκείνας, ποὺ ἔγινον πρὶν δοθῆναι νόμος, εἴτε ἀπὸ ἐκείνας, ποὺ ἐδόθησαν μὲ τὴν ἐκκαθαίον τοῦ νόμου ἢ τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος, ἢ ἐκείνη σκεφθῆς, ποὺ θὰ λάβουν χώραν μετὰ τὴν ἀποδημίαν μας ἀπὸ τὴν γῆν ἢ τὸν βίον τὸν θανάτων, τῶσας ἀφορμὰς θὰ εὐρῆς ἐξ ὄλων αὐτῶν πρὸς εὐήγησιν καὶ δοξολογίαν.

Ε Πόσον λοιπὸν ἀνόητοι δὲν εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ ἐνῶ ἔχουν τόσας ἀφορμὰς νὰ διηγούνται καὶ νὰ δοξάζουν τὸν Θεόν, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ εὐχαριστήσις πνευματικὴ καὶ κέρδος καὶ μεγάλη ὠφέλεια ψυχῆς προέρχεται, ἀναμειγνύουν τὸν λογισμὸν των μὲ τὸν ὀρθόδοξον καὶ διηγούνται πράγματα, εἰς τὰ ὁποῖα τοὺς παρασύρει ἡ πλεονεξία καὶ ἡ ἀρπαγή.

2. Καὶ ἐν θέλῃς, ἀφοῦ ἀφήσωμεν τὰ περὶ τοῦ ἀδρανοῦ, νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς γῆς, περὶ τοῦ μεγέθους τῆς, τῆς θεσεῶς τῆς, τῆς χρησιμότητός τῆς, τῆς φύσεως, τῶν συναισθημάτων, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰς συνεχεῖς δημιουργίας, τῶν ἐκ τῆς γῆς παραγομένων ποικίλων καὶ διαφόρων δημιουργημάτων, τῶν σπερμάτων, τῆς χλόης, τῶν φυτῶν, τῶν ἀνθέων, τῶν λιθοειδῶν καὶ τῶν κολλιερημῶ-

2. Ματθ. 6, 31.

ων κήπων. ⁹⁵ Ἄπὸ αὐτὰ πάλιν θὰ ἐξετάσωμεν ἐπακριβῶς μὲ τὸ λογικὸν μας τὸ σχῆμα κάθε δένδρου, τὴν τοποθεσίαν ὅπου φυτρώνει, τὸ ὕψος, τὴν εὐωδίαν του, τὸν καρπὸν του, τὸν καιρὸν, κατὰ τὸν ὁποῖον καρπίζει, τὴν προσφερομένην εἰς τὸν ἀνθρώπον ἐξυπρέτησιν, μὲ τὸ νὰ ἀναλογισθῶμεν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ἀκόμη καὶ τὴν καρποφορίαν τῆς γῆς ἢ τὴν ἄκαρτίαν. Διότι τίποτε ἀπὸ τὰ πράγματα τῆς γῆς δὲν εἶναι ἄχρηστον. Καθ' ὅτι κάθε τοποθεσία προσφέρει καὶ τὸ ἴσκιόν τῆς ἀγαθῶν. Ἡ μία προσφέρει σίτησον, ἡ ἄλλη χαλκόν, ἡ ἄλλη χρυσόν, ἡ ἄλλη ἄργυρον, ἡ ἄλλη ἀρώματα, ἡ ἄλλη φάρμακα ποικίλα καὶ πάσης χρήσεως προϊόντα παρήγαγε.

Τί θὰ ἔλεγε κανεὶς διὰ τὴν χρησιμότητα τῶν ὕδατων, τῶν ποσῶν, τῶν ἀλυμῶν, ἢ διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἄλλων ὕγραν οὐσίαν ἢ διὰ τὰ μέταλλα ποὺ προέρχονται ἀπὸ παντοῦ εἴδους σκληρῶν ὄρων, ἢ τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων, ποὺ κρύπτονται κάτω ἀπὸ τοὺς ὄρους, ἢ διὰ τοὺς κορμούς τῶν δένδρων, ποὺ εἶναι κατάλληλοι εἰς ὀικοδομίαν καὶ κατασκευὴν πολυῶρων οἰκῶν; **Β** Ὅλα αὐτὰ εἶναι καρπὸς τῆς ἐρήμου. Αὐτὴ καὶ ἔρα καὶ παντοῦς εἶδους θηρία τρέφει. Τί νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὰς λίμνας, τὰς πηγὰς, καὶ τοὺς ποταμούς; Καθὼς συμβαίνει μὲ τὰς γυναῖκας ποὺ γεννοῦν, αἱ ὁποῖα παράγουν γάλα εἰς τοὺς μαστοὺς των καὶ προσφέρουν τροφὴν εἰς τὰ νεογέννητα τέκνα των, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὴν γῆν. Καὶ πρὸς τοὺς κήπους καὶ πρὸς τὰς ἄλλας παραδεισίου τοποθεσίας ὡσὸν μαστοὺς προβάλλει ἡ γῆ τοὺς ποταμούς καὶ τὰς πηγὰς, προσφέρουσα ὡς ἄλλη γυνὴ πλουσίαν τὴν ἀρεσῶν. Μὲ μόνην θεοδικίαν διαφανῶν ὅτι, προκειμένου περὶ τῶν γυναικῶν πρέπει τὸ ἄρεφος νὰ ἔλθῃ πρὸς τὴν θῆλην, ἐδῶ, ὅμως, ἡ ἴδια ἡ γῆ τοὺς μαστοὺς τῆς ἐξοπλύνει πανταχοῦ ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα πρὸς τὰ χαμηλότερα.

Γ Ἐχει ἐπίσης καὶ ἄλλην χρησιμότητα ἡ ἐρημος χώρα. Εἶναι περισσότερον κατάλληλος καὶ διὰ τὴν ὕψαιον τοῦ σώματος μὲ τὸ νὰ παρέχῃ καθαρώτερον ἄερον διὰ τὴν ἀναπνοήν, καὶ ἀπ' ἐκεῖ, ὡς ἀπὸ ὑψηλοῦ πύργου, νὰ ποιηθῆται κανεὶς ὄλην τὴν οἰκουμένην, καὶ μέσα εἰς τὴν ἡουσίαν νὰ φιλοσοφῇ, καὶ νὰ ἐκουραῖται κάπως ἀπὸ τὰς θωπικὰς φροντίδας.

Τί νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὰ ὠδικὰ πετῆνά καὶ διὰ τὴν ζωὴν τῶν συλλομβανομένων ζώων; Ἐχει ἐπίσης καὶ ἄλλην χρησιμότητα ἡ ἐρημος τοποθεσία. Διότι πολλάκις ἐχρησιμοποιῆθη ὡσὸν τείχος διὰ τὴν ἀσφάλειαν ἀπὸ τοὺς ἐχ-

θρούς εις διαφόρους χώρους με τὰ ὑψηλά θουά, ἀλλά καί με τὰς δοθείσας φάραγγας καί με τοὺς κρημνοὺς. Τί θά ἡδύνατο νὰ ἐπιη κανεῖς καί διὰ τὰ θεραπευτικά θάνατα, ποὺ φυτρώνουν εἰς τὰς ἐρήμους καί τὰ ὅποια μεγάλην ὠφέλειαν προξενοῦν εἰς τὰ ἄρρωστα ἀνθρώπινα σώματα; Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι τόσο μεγάλη ἡ χρησιμότης τῶν ἐρημῶν τοποθεσιῶν καὶ τῶν διαφόρων γυρῶν, τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ὅτι πολὺ μεγάλη εἶναι καὶ ἡ χρησιμότης τῶν ἀγοθῶν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

Δ Ἐάν πάλιν ἐλθῆς εἰς τὴν καλλιεργήσιμον γῆν καὶ τὰς ἀκαλῆς πεδιάδας, τότε προσπάθεισε νὰ ἐνοήσῃς πῶς εὐκαρίας θά εὕρῃς πρὸς διήγησιν καὶ δοξολογίαν. Καὶ ὅπως εἰς τὸ ἴδιόν μας σῶμα ἄλλα εἶναι ὁσπῆ, ἄλλα νύρα, ἄλλο σάρκις, ἔτσι καὶ εἰς τὴν γῆν ἄλλα εἶναι ἔρη, ἄλλα φάραγγες, ἄλλα εὐφρονα ἐδάφη· ὅλα δὲ ταῦτα εἶναι χρήσιμα. Διατί ὅμως νὰ ἀναφέρωμαι εἰς τόσον μέγα πρᾶγμα, ὅπως ἡ γῆ; Ἐνός δένδρου μόνον, ἐάν θελήσῃς νὰ περιγράψῃς τὸ σχῆμα, τὴν χρησιμότητα, τὸν καρπὸν, τὰ φύλλα, τὸν καιρὸν τῆς καρποφορίας του καὶ ὅλα τὰ ἄλλα σχετικῶς, πολὺ μεγάλας εὐκαρίας θά εὕρῃς.

Ε Ἐάν τώρα ἐξετάσῃς τὴν θέσιν τῶν γυρῶν, ἐάν ἐρευνηθῆς ὅλα τὰ ἄλλα, ἐάν τὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπον μελετήσῃς καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἴδιου τοῦ σώματος, μύρια πάλιν καὶ ἔξω θά εὕρῃς πηλαγὴν βιγημάτων. Με αὐτὰ λοιπὸν ἐάν ἐνασχολώμεθα, θά προέλθῃται: μεγάλη πνευματικὴ ἀπόλαυσις εἰς ἡμᾶς, καὶ κέρδος καὶ φιλοσοφία ἀνεκφραστοῦ. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν συνέχισεν ὁ Ψαλμωδὸς λέγων καὶ ταῦτα: «Θὰ εὐφρανθῶ καὶ θά γεμίσω ἀπὸ ἀγαλλίαςιν κοντὰ Σου» (στ. 3). Καὶ εἰς ἄλλο μέρος «θὰ καταπλαγῶ ἀπὸ θαυμασμών». «Θὰ ψάλλω ὕμνον δοξολογίας εἰς τὸ ὄνομά σου, Ὁ ὕψιστε ἢ «θὰ ὕμνωλόγω τὸ ὄνομά Σου». Δὲν εἶναι μικρὸν εἶδος φιλοσοφίας τοῦτο, τὸ νὰ εὐφραίνεται κανεὶς, ἀσχολούμενος με τὰ τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅποιος εὐφραίνεται εἰς τὸν Θεόν, ὅπως πρέπει νὰ γίνεται με τὸν κοσῆν, τότε αὐτὸς ἀπομακρύνει ἀπὸ ἐπάνω του κάθε εἰδὸς βιωτικὴν εὐχαρίστησιν. ⁹⁶ **Α** **Τ**: σημαίνει λοιπὸν δὲ

96. Με ὅσα ἐλάττει: εἶναι ὁ ὅσιος πατήρ. ὑπερῶνος: εἶναι ἡτὸν κτίστης καὶ τὸν συγχεῖναι, τρέπον τὸν ἐπιτελεῖν. τῆς Ἀστρονομίας, τῆς Παιδείας, τῆς Βοτανικῆς, τῆς Ἀνθρωπολογίας κλπ. Μὲς ὑπερῶνος εἰσέρχεται τὴν εἰς τὰ τοιαῦτα γινώσκον καὶ δοξάζον τὸν ἑαυτοῦ Μεγάλου ἱεραρχοῦ, τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ πατριάρχου λόγου του εἰς τὴν ἑκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἱεραρχοῦ τὸν ὑπερῶνος εἰς τὰ ἐκ τῆς ἑκκλησίας προοδικὰ κοίτησιν του.

«θὰ εὐφρανθῶ εἰς ἔσθια, Θεέ μου!». Σημαίνει ὅτι, ἐάν ἔχω τόσον μέγαν Δεσπότην, αὐτὸ εἶναι πνευματικὴ ἀπόλαυσις δι' ἐμέ, τοῦτο εἶναι ἀγαλλίασις μου. Καί, ὅποιος γνωρίζει καλῶς τὴν γλυκύτητα τῆς πνευματικῆς ταύτης ἀπολαύσεως, ὅπως πρέπει νὰ τὴν γνωρίζῃ, δὲν αισθάνεται ἀνάγκην ἄλλης ἡδονῆς. Διότι ταῦτο εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀπόλαυσις, ἐνῶ ὅλα τὰ ἄλλα μόνον τὸ ὄνομα τῆς ἀπολαύσεως ἔχουν καὶ εἶναι πράγματα ἄδεια ἀπὸ κάθε περιεχόμενου.

Αὐτὴ ἡ πνευματικὴ ἡδονὴ κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ ὑψοῦται πάνω ἀπὸ τὰ γῆινα. Αὐτὴ ἀπαλλάσσει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ σώματος. Αὐτὴ δίδει πτερά διὰ νὰ ἀνεβανωμεν εἰς τὸν οὐρανόν. Αὐτὴ μᾶς ἀναθιβάει ὑψηλότερα ἀπὸ τὰς καθημερινὰς βιωτικὰς μερίμνας. Αὐτὴ γίνεται αἴτιον νὰ ἀπαλλάσσειται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν κοκίαν, καὶ πολὺ φυσικῶς. Ὁ Διότι τί ἀκριβῶς γίνεται: με ἐκείνους ποὺ ἐρωτεύονται ἄμορφα σώματα; Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι τίποτε δὲν ἀντιλαμβάνονται ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν γύρω των, ἀλλὰ εἰς ἓνα μόνον πρᾶγμα εἶναι ὀλοτελῶς ἀφωσιωμένοι εἰς τὸ νὰ βλέπουν διαρκῶς τὸ ἀγαπημένον ἐκεῖνο πρόσωπον. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ὑπερβολικῶς ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, καθὼς πρέπει νὰ τὸν ἀγαπᾷ, ἀπὸ ποῖο ἄλλο πρᾶγμα τοῦ παρόντος Θεοῦ θά ἐντυπωσιασθῇ περισσότερο εἶτε χρησιμὸν εἶναι τοῦτο εἶτε λυπηρὸν; Ἀπὸ κανέναν φυσικῶς. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ὁ χριστιανὸς στέκεται ὑπεράνω ἀπὸ τὸ κάθε τι, ἐντροπῆ εἰς τὰ αἰώνια, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος (ὁ ὅποιος ἀγαπᾶται ἀπὸ τὸν πιστόν) ἐστὶν ὁ Θεὸς εἶναι αἰώνιος.

Ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἀγαποῦν τὰ ἄλλα πράγματα, ταχέως καὶ ἄνω τῆς θελησῆς των λημονοῦνται καὶ οἱ ἴδιοι, καθὼς γίνονται καὶ μαραινόμενοι τὰ ὀντικείμενα, εἰς τὰ ὅποια ἔδωσαν τὴν ἀγάπην των. Αὐτὸς ὅμως ὁ πνευματικὸς ἄνω, δὲν τελειώνει ποτέ, καὶ καθὼς περνᾷ ὁ καρπὸς συνεχῶς ὄλο καὶ μεγαλυτέραν ἀπόλαυσιν προσφέρει καὶ μεγαλυτέρον κέρδος. Καὶ τοῦτο πάλιν τρέπει τὸν ἀγαπῶντα τὰς πνευματικὰς ἡδονάς, τὸ εἶναι οὐδέποτε αὐτὰ καταργοῦνται.

«Θὰ ψάλλω ὕμνον δοξολογίας εἰς τὸ ὄνομά σου, Ὁ ὕψιστε». Αὐτὴ προσηγορία εἶναι ἡ συνθήκη τοῦ ἑαυτοῦ τῶν πνευματικῶν ἡδονῶν. Ὁ Διότι καὶ τοῦτο συμβαίνει καὶ με ἐκείνους, ποὺ ἀγαποῦν, ἢ τοὺς προσηγοῦν διάφορα ἄσματα εἰς τὰ ἀγαπητὰ των αὐτὰ πρόσωπα καὶ ὅταν ἀκμῆν δὲν τὰ βλέπουν, με τὰ ἄσματα προσηγοῦν τὸν ἑαυτὸν τους. Ἐστὶ ἀκριβῶς κάμνει καὶ ὁ Προφήτης. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν με τὰ μάτια του, συνδέεται ψαλ-

μούς δι' Αὐτόν, πλησιάζει ἔτσι με τὰς φῶδας τὸν Θεόν, ἀνάπτει μέσα του τὸν θεῖον πόθον, καὶ θεωρεῖ ὅτι βλέπει Αὐτόν. Πρὸ παντός δὲ εἰς πολλούς, αὐξάνει τὸν πόθον με τὰ τραγούδια καὶ τοὺς ὕμνους. Ὅπως λοιπὸν ἐκείνοι, ποὺ πλάκουν ἐγκώμια εἰς τὰ ἀγαπημένα των προσώπων, καὶ συνεχῶς ἐκείνων τὰ ὀνόματα ἀναφέρουν, ἔτσι καὶ αὐτός, ὁ Ψαλιμῶδός δηλαδή, Ὁ ἀναφέρει ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν λέγων: «Θά ψάλλω τὸ ὄνομά σου, Ὑψίστε».

3. Μελέτησε τώρα, πῶς ὁ Ψαλιμῶδός ἀποσολογιέται μετὰ τὴν γῆν, πῶς ἀποδοσιμεῖ διλην του τὴν ὑπαρξίν ἀπὸ τὰ ἐπίγεια καὶ ἀναθετὴ ἐν συνεχείᾳ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο συνεχῶς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐπαναλαμβάνει, διότι καὶ τοῦτο εἶναι συνήθεια εἰς ἐκείνον, ποὺ ἀγαπᾷ. «Ὅταν ἐστράφησαν εἰς τὰ ὀπισω οἱ ἔχθροί μου συντριβὴ ἢ δυνάμεις των καὶ ἐξηφανίσθησαν, εἰς ὀλοκλήρην, μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἐξωργισμένον πρόσωπόν σου» (στῆχ. 4) καὶ ἄλλος παρόμοιος ψαλμὸς λέγει: «Ἀνετράπησαν πρὸς τὰ ὀπισω μου οἱ ἔχθροί μου, προσέκρουσαν καὶ ἐχάθησαν ἀπο ἐμπρός σου». Καὶ τοῦτο προπαντός εἶναι ἴδιον τοῦ ἀγαπῶντος, τὸ νὰ διηγῆται διαρκῶς τὰς εὐεργεσίας, ποὺ τοῦ ἐγένοντο, καὶ νὰ καυχῆται δι' αὐτάς. Ἐξ αἰτίας τῆς πολλῆς ἀγάπης γίνεται τοῦτο, διότι καὶ αὐτὸ μετὰ τὴν οὐρανὸν του, ἀνάπτει μεγαλύτερον πόθον ἀγάπης. Ἐ καὶ δὲν θὰ σφαλῆ κανεὶς, ὅταν εἴπῃ ὅτι καὶ περὶ τῶν νεερῶν ἔχθρων ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ ποιητής. Διότι καὶ οἱ νεεροὶ αὐτοὶ ἔχθροί, ἀπομακρύνονται, ὅταν συναντήσουν γεννοῖσιν ψυχῆν. Ὅπως ἀκριβῶς ἓνα ὄφρυ, ποὺ θὰ πᾶσῃ ἐπάνω εἰς μαλακὴν ἀσπίδα θὰ τὴν διατρυπήσῃ, ἐνῶ ὅταν πᾶσῃ ἐπάνω εἰς σκληρὰν ἀσπίδα κανεὶν ἀποτελέσμα δὲν ἔχει, ἀλλ' ἀπεναντίας στραβώνει ἢ ἀχμῆ του καὶ πίπτει κάτω ἔτσι ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μετὰ τὰ διαβολικὰ βέλη ποὺ ρίπτονται ἐναντίον τῆς ψυχῆς. Ἄν δηλαδή τὰ βέλη αὐτὰ τοῦ διαβόλου, ὅταν ρίπτονται, συναντήσουν μαλακὴν καὶ ραβδίον ψυχῆν, εἰσέρχονται εἰς τὰ ἔγκατά της. Ἐάν ὅμως συναντήσασιν ψυχῆν αὐστηρὰν καὶ γεννοῖσιν, τότε τὰ διαβολικὰ βέλη κανένα κακὸν δὲν δύναται νὰ προσενήσουν εἰς αὐτήν καὶ ὁ διάβολος φεύγει ἀπρακτικὸς ἀπὸ κοντὰ της. Καὶ εἴδο ὀφέλη ἔχει: ἢ δυνατὴ ψυχὴ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦτον, μάλλον δὲ τρία. Πρῶτον: Ὁ ἄδικος ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν του.

Παρατήρησε πῶς ὁ ὕμνωδός διακηρύσσει τὴν ἰσχὺν

τοῦ Θεοῦ. «Θά συντριβοῦν καὶ θά ἐξαφανισθοῦν ὀλοκλήρωτικὰ μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἐξωργισμένον πρόσωπόν σου». Ἐδῶ πάλιν, ὅταν ἀκούσῃ τὴν λέξιν προσώπων, νὰ μὴ φαντασθῆς κανένα σωματικὸν πρᾶγμα. Διότι ἐδῶ ὁ ἱερὸς ποιητὴς ὑποδηλώνει τὴν ἐνέργειαν καὶ παριστᾷ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προσωποποίησιν τῆς ἰσχύος Αὐτοῦ. Εἰς ἄλλον πάλιν στίχον λέγει: «Αὐτός, ποὺ ἐν μόνον ὀλέθμῳ του ρίπτει εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν κάμνει νὰ τρέμῃ». Ἐτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ τὸ ἴδιον πρᾶγμα λέγει. Ἄρκει, λέγει, καὶ μόνον ἡ ἐμφάνισις τῆς Θεῖας Δυνάμεως διὰ νὰ καταστρέψῃ τοὺς πονηρούς. Ἐάν δὲ καὶ μόνῃ ἡ παρουσία ἁγίων ἀνδρῶντων κάμνει ἀνίσχυρον τὴν διαβολικὴν ἐνέργειαν, πολὺ περισσότερον τοῦτο συμβαίνει μετὰ τὴν παρουσίαν τῆς Θεῖας Δυνάμεως. Ἐ Ἐάν ἡ ἀστραπὴ του προκαλῆ κατάπληξιν εἰς πάντας, ὅταν πίπτῃ, τότε σκέψου πόσον μεγάλην κατάπληξιν προξενεῖ ἡ ἰδία ἡ ἀναλλοκίωτος ἐκείνη θεῖα δύναμις καὶ πόσον καταστρέφει καὶ ἐξαφανίζει τοὺς πονηροὺς ἔχθρους του. Εἶδες λοιπὸν, τί εἶδους ψαλμὸς κάνει ὁ προσήτης; Εἶδες μέσον δοξολογίας, καὶ μετὰ ποῶν τρόπον διηγεῖται τὰ περὶ τῆς Δυνάμεως τοῦ Θεοῦ;

Δὲν εἶναι μικρὰ ἢ παιδαγωγικὴ ὀφέλητις, ἢ ὅποια προέρχεται ἀπὸ τὸν πρᾶγματι φιλοσοφικὸν αὐτὸν στίχον: «Θά ψάλλω τὸ ὄνομά σου, Ὑψίστε, μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν ἔχθρων μου πρὸς τὰ ὀπίσω». Τί μαρτυρεῖ τοῦτο; Ὅτι ὁ Ψαλιμῶδός ἔστρεψε τὸν νοῦν του πρὸς τὸν Θεόν, οὐ μόνον κατὰ τὰς ὥρας τῶν θλίψεων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς εὐτυχίας. Διότι πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μαστιγώνωνται ἀπὸ τὰς θλίψεις, γίνονται διωστώτεροι, ἐνῶ, ὅταν ἀπολαμβάνουν τὰ αγαθὰ των, τότε γίνονται ἄκηρτοτεροι καὶ ραβδιώτεροι. Αὐτὸ ἀναφέρει εἰς τοὺς Ἑβραίους, λέγων: Ἐ Ὅταν ὁ Κύριος παρέδιδε τοὺς αἰσθητοὺς εἰς θάνατον, τότε ἀνεζήτουν αὐτόν. Ἄλλ' ὁ ποιητὴς μας δὲν ἀμοιβεῖ μετὰ αὐτούς, διότι, καὶ ὅταν εὐμερῆ, ἔχει πνευματικὴν διαγωγῆσιν, καὶ ὑποκνεῖται πρὸς δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶναι μικρὰ ἀφορμὴ τὸ σημειῖν τοῦτο διὰ φιλοσοφικὴν σκέψιν.

«Διότι Σὺ, Κύριε, ἐκρίνας καὶ ἐδικάσας τὴν ὑπόθεσιν μου» (στ. 5). Παρόμοια λέγει καὶ ἄλλος ψαλμὸς: «ἀπέλα-

4. Ψαλμ. 103, 32.

5. Ὅμοιον τὸ περιεργὸν παρατηρεῖται καὶ εἰς διαβολικὰ καὶ πνευματικὰ συγκεντρώσεις, εἰς τὰ λεγόμενα μέντοι. Ἐπειὶ καὶ εἰς προσηύχτηναι χριστιανὸς νὰ περιστάσει, ἀποπηγάζον τὰ ἐκτοδὶκα ἐκείνη πειρήματα.

6. Ἐλάμ. 33, 34.

δες τὴν δίκην τῆς ὑποθέσεώς μου. «Ἐκάθισες ἐπὶ θρόνου δικαστικοῦ Σὺ, ποῦ δικάζεις ἐν ἑκατοσίῳη. Ἦρκεσαν οἱ ἐπιπλήξεις σου κατὰ τῶν ἐθνῶν διὰ τὴν ἀπολασθῆν ὁ ἀσεβῆς». Ἄλλος λέγει· «Ἐπρακάρισες τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀσεβοῦς ἐξηφάνισες καὶ ἐσθῆρας τὸ ὄνομά του εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος» (στ. 6). Παρατήρησε πάλιν ἐδῶ τὴν φιλοσοφικότητα τοῦ ποιητοῦ, ὅτι δὲν ἀμύνεται προσωπικὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, ἀλλὰ παραχωρεῖ τὴν δίκην εἰς τὸν Θεόν, τῆρῶν τὸ ἀποστολικὸν παράγγελμα ποῦ λέγει· **Δ** «Μὴ ἀναλαμβάνετε εἰς τὴν ἐκδικίαν ὑπὲρ τῶν ἑαυτῶν σας». Δὲν εἶναι δὲ βέβαιον ἁπλοῦς μόνον τοῦτο, ἀλλ' καὶ τὸ ὅτι ὑπέρερον ἀδικῶς. Διότι εἴη δὲν θά ὑπέφερον ἀδικῶς, δὲν θά παρεκείναιεν ὁ Θεός· «Ἐκάθισες ἐπὶ θρόνου δικαστικοῦ Σὺ, ποῦ δικάζεις μὲ δικαιοσύνην», βεβαίως ἀνθρωποπαθῶς ἐκφράζεται, ὅταν λέγῃ περὶ θρόνου καὶ καθέδρας. Μὲ τὴν φράσιν· «Ὁ κρίνων δικαιοσύνην» ἀναφέρεται εἰς ἐνα συνήθεις προσὸν τοῦ Θεοῦ, εἰς μίαν ἐξαρετικὴν ἰδιότητα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶναι δὲ δυνατόν νὰ ἀποδοῦσάμεν τὴν ἰδιότητα ταύτην εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διότι οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ κρίνουν μὲ ἀπόλυτον δικαιοσύνην, ἔστω καὶ ἂν εἶναι κατ' ἐξοχὴν δίκαιοι, ἐπεὶδὴ ἄλλοτε μὲν ἐξ ἀγνοίας, ἄλλοτε δὲ ἐξ ἄκηρσίας ἀγνοοῦν τὸ δίκαιον. **Β** Ὁ δὲ Θεὸς ἀπηλλαγμένος ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀδυναμίας καὶ γνωρίων καλοῦ καὶ βέλων πάντοτε τὸ δίκαιον, ἐκφέρει δίκαια κρίσεις. Ἡ φράσις λοιπὸν «ἐκάθισες ἐπὶ θρόνου» σημαίνει· ἐδικάσεις, ἔφερες εἰς οὐσίαν πέρας, ἠμύνηδες ὑπὲρ τοῦ ἀδικουμένου. «Ἦρκεσαν οἱ ἐπιπλήξεις σου κατὰ τῶν ἐθνῶν διὰ τὴν ἀπολασθῆν ὁ ἀσεβῆς». Βλέπεις ὅτι δὲν χρειάζονται εἰς Αὐτὸν τὰ ὄπλα, οὔτε ἡ μάχαιρα, οὔτε τόξα καὶ βέλη, ἀνθρωποπαθεῖς δηλαδὴ ἐκφράσεις ποῦ χρησιμοποιεῖ γιὰ τὸν Θεὸν ἡ γραφή. Ἄρκει νὰ ἐπιπλήξῃ μόνον ὁ Θεὸς καὶ νὰ ἐξαρανισθοῦν ἐκεῖνοι, ποῦ τοὺς ἀρμόζει ἡ τιμωρία, διὰ τὴν μάθησιν δὲ καλλίτερον τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἀκούσε καὶ τὰ ἐξῆς· «Τὸ ὄνομα τῶν ἀσεβῶν ἐσθῆρας διὰ παντὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». ⁹⁸ **Α** Ὅσον τὰ δένδρα ποῦ κερκίζονται οἱ ἄνθρωποι καὶ μὲ ὄλας τὰς ρίζας τὰ κοῦν, ἔτσι ἐξηφάνισες αὐτοῦς, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάμνησις των νὰ μὴν ὑπάρξῃ. «Τοῦ ἐχθροῦ ἐχάθησαν τελείως αἱ μάχαιραι» (στὶχ. 7), τοὺς τὰ ἔκαμες ἐκέρπτιαι, ὅπως λέγει ἔτιρος ἡ «Ἀρβῶθ», ὅπως λέγουν οἱ Ἑβραῖοι, καὶ κατεκρήμνισες πόλεις. Τί σημαίνουν ὄλα αὐτά; Σημαίνουν

1. Ρομ. 12, 19.

τοῦτο, ὅτι ἀφοῦ ἐξηφάνισες τὰ πολυμήχωνα σφέδια τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας του, τὸν ἀπεγύμνωσες ἀπὸ τὸ στήθημα τῶν ὄπλων του. Ἦθού, τί πράγμα εἶναι ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ. Ὅλα τὰ ἐξαφανίζει καὶ τὰ καταστρέφει. Ἡ, ὅπως ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἐπεξηγῆ τὴν λέξιν «ἐρρημα», ὅτι σημαίνει «ὄχι μόνον τὰς πόλεις τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἐρήμους ἐξηφάνισες καὶ τὰς κατακρημνίσας πόλεις ἐκρημνισες». Ἔτσι λοιπὸν ὁ δίκαιος ἐπολεμοῦσε, ἔτσι κατέβαλλε τοὺς ἐχθρούς του, ὄχι μὲ τὴν χρῆσιν τῶν ὄπλων καὶ δοράτων, ἀλλὰ ἔχων μαζί του τὴν ῥομφαίαν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. **Β** Διὰ τοῦτο καὶ ὁ πόλεμος του αὐτὸς καθ'ἑαυτὸν λαμπρὸς καὶ περιφανής, καὶ ἡ νίκη του ὀλοκληρωτικὴ.

«Μετὰ πατάγου μεγάλου ἐχάθη καὶ ἡ ἐνθυμία τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀσεβοῦς» (στὶχ. 7), ἢ ὅπως ἄλλος λέγει· «μὲ ὄλους τοὺς συνοδοῦς των» καὶ οἱ ἑβραῖοι ἀποδοῦν μὲ τὴν λέξιν «Ἐμ». Τί σημαίνει ἡ φράσις «μετ' ἤχου»; Σημαίνει ἢ τὴν πανωλεσίαν ἢ τὸν ὄλον ἤχον ἐκ τῆς κατακρημνίσιας τῶν κακῶν. Καὶ τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴν ἐκτελῆ τὰς τιμωρίας τῶν ἀσεβῶν σιωπηρῶς, ἀλλὰ μετὰ δυνατοῦ βοοῦθου, ὥστε ἀπὸ τὰς συμφορὰς ἐκείνων, νὰ παρασθιγματοῦνται καὶ νὰ γίνωνται καλλίτεροι οἱ ἄλλοι. Ἡ φράσις λοιπὸν «μετ' ἤχου» δηλώνει τὸ ἐντυπωσιακὸν τῆς ὀπώλειας τῶν ἀσεβῶν.

4. «Ὁ Κύριος ἕως μὲν εἰς τὸν αἰῶνα» (στὶχ. 8), καὶ κατ' ἄλλον ψαλμὸν, «Ὁ Κύριος κἀθετο ἀνοπαυτικά ἐπὶ θρόνου», διότι τὸ ῥῆμα «κἀθημα» τίθεται πρὸς δήλωσιν τῆς μονίμου καταστάσεως. Καθὼς καὶ ὁ Ἱερειμίας δηλώνει λέγων· «Σὺ ὁ ὀπίσθας κἀθησαι ἐπὶ τοῦ θρόνου Σου αἰώνως» καὶ ὁ Ἑβραῖος δηλώνει μὲ τὴν λέξιν «Ἰσηθῆ». **Β** Τὸν τρόπον τοῦτον ἐκφράσεως χρησιμοποιεῖ συνεχῶς ὁ Προφήτης πρακεμένου περὶ τῆς ἀπωλείας τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν δειξῆ τὴν αἰωνιότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προσκασρότητα τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ἡ οὐσία καὶ ἡ μεγαλωσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι αἰώνιας καὶ ἀνολλώλατος. Τοῦτο δημιουργεῖ τὸν φόβον εἰς κείνους οἱ ὅποιοι ἐξαρτῶνται ἐξ αὐτοῦ, διὰ τὴν ἰστανταὶ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ μὲ τρόπον καὶ διὰ τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὸ ἀτέλες τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι αἰώνιος καὶ πάντοτε μὲθ' ὑπερβολῆς τιμωρεῖ. Ἐὰν δὲ χρειασθῆ διὰ κατὶ νὰ ἐμυλῶμεν ἀναγωγικῶς, δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν προσπόθειαν.

8. Περσ. 3, 3.

“Άλλα λοιπόν πράγματα είναι δυνατόν να τα ερευνησώμεν θεωρητικώς, άλλα βίμως πρέπει να τα φηλοῦσώμεν ἔτσι, ὅπως ἔχουν λαχθῆ, ὡς ἐπὶ παραδείγματι. **Δ** «Κατ’ ἄρχας ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». “Άλλα δὲ χωρὶς τῆς Γραφῆς σημανίουν πράγματα πολὺ διαφορετικά ἐπ’ ὅτι αἱ λέξεις μία πρὸς μία⁹ ἐπὶ παραδείγματι: ὡς εἰς ἀξιαγάπητον ἔλαφον καὶ χαριτωμένον παλαρᾶκι ἄς εἶναι ἡ ἀγάπη σου πρὸς τὴν σύζυγον σου¹⁰ ἢ «οὗτα ἄς εἶναι ταῦτα μόνα διὰ σὲ καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἄς μὴ μετέχη εἰς αὐτά. Ἡ πηγὴ αὐτῆ τοῦ ὕδατος (ἡ ἀροσίκοσα τῆς παρκικᾶς σου φλογερᾶς ἐπιθυμίας (δηλ. ἡ σύζυγός σου), ἄς εἶναι μόνον διὰ σὲ»¹¹. “Ἐὰν θελήσῃς νὰ κατανοήσῃς τὸ νόημα τοῦ ἀνωτέρω χωρίου στηριζόμενος ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὰς λέξεις τού, τότε θὰ συναντήσῃς μίαν δῆθεν ἐντολήν ἀπάνθρωπον, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μεταδίῃς εἰς ἄλλοιον νερό. “Ἐὰν τὸ ἐρμηνεύσῃς ὁμοῦ ἀλληγορικῶς, θὰ ἴδῃς, ὅτι ἐδῶ ὁ λόγος δὲν εἶναι περὶ τοῦ ὕδατος ἀλλὰ περὶ τῆς σύζυγου, ἡ ὁποία παρομοιάζεται μὲ πηγὴν ὕδατος, καὶ ἔλαφον, διὰ τὴν σφραγισμένην τῆς συμπεριπέρας καὶ τὴν καθαρότητα τῶν συζυγικῶν σχέσεων. Καὶ ἐδῶ μὲν τοιαυτρόπως πρέπει νὰ ἐνωθῶμεν τὸ κείμενον. **Β** Εἰς ἄλλα δὲ σημεῖα πρέπει νὰ δεχθῶμεθα τὸ νόημα τοῦ κειμένου καὶ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν δηλώνουν αἱ λέξεις ἀκριβῶς ὡς ἐπὶ παραδείγματι: «Καθὼς ὁ Μωϋσῆς ὤψισεν τὸν ὄφιν»¹². Διότι, καὶ ταῦτα πρέπει νὰ πιστεῦθωμεν, ὅτι ἐγένε (πρόκειται περὶ τοῦ χαλκοῦ ὄφινος τοῦ ὑφωθέντος ὑπὸ τοῦ Μωϋσεῖος πρὸς ἐπιτροπὴν τῆς διὰ τῶν ὄφινων τιμωρίας τῶν Ἑβραίων), ἀλλὰ καὶ ἀλληγορικῶς νὰ τὸ ἐκλαμβάνωμεν, ὡς δηλωτικὸν καὶ τύπον τοῦ Σαυροῦ τοῦ Χριστοῦ. “Ἔτσι καὶ ἐδῶ δὲν θὰ σφάλῃ καυεῖ, ἐὰν ἐκλαμβῶν τῶς στίχους ταῦ ὑπὸ ἐρμηνείαν ψαλμοῦ ἂς ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν ἱστορίαν¹³ **Α** «Ἐκιάσθης ἐπὶ θρόνου δικαστικῷ Σὺ ποῦ δι-

9. Γεν. 1, 1.

10. Περὶ τὸ ἔτος Χριστοῦσεως ἡμετεῖς καὶ τῆς λεγομένης ἀλληγορικῆς ἐρμηνείας τῆς χριστολογικῆς ὑπὸ τῆς Ἀλεξανδρινῆς σχολῆς, εἶς ὁ Θεὸς, ὁ ἀνθρώπος καὶ τὴν Ἀντιπαθέτην τοιαύτην, ἐπισημῶσε τὴν κατὰ πρόμαθον ἐρμηνείαν.

11. Ματθ. 2, 19.

12. Ματθ. 23, 17 καὶ 18.

13. Περὶ 2, 11.

14. “Ἐπειδὴ ὁ ἅγιος Χριστοστόμους, νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ Ψαλμοῦ καὶ ἱστοριογραφικῶς ἔδεικνεν τὸν ὄφιν, καὶ τῆς Ἀντιπαθέτης Θεολογικῆς Σχολῆς, τῆς ὁποίας ὄψιν ἔγω καὶ ἀπὸ τοῦς κορινθίους ἐμπροσθεν τῆς. Δὲν ἀπαραιεῖ δὲ ὅπου δεῖ καὶ τὴν ἀλληγορίαν.

κάσεις ἐν δικαιοσύνῃ. “Ἦρκεσαν αἱ ἐπιπλήξεις σου κατὰ τῶν ἐθνῶν διὰ νὰ χαθῆ ὁ ἀσεβῆς. “Ἐξηφάνισες καὶ ἐσθυσες τὸ ὄνομα τοῦ διὰ παντός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Τοῦ ἐχθροῦ συνετριβήσαν καὶ ἐχάθησαν τελείως αἱ μάχαιραι καὶ κατεκρήμνισες Σὺ τὰς ὠχυρωμένας πόλεις¹⁵ ἐχάθη διὰ παντός ἡ ἐνθύμια αὐτῶν μετὰ πατάγου» (στῆχ. 5, 6, 7). Διότι καὶ ἡ συμφορὰ τῶν Ἑβραίων, ποῦ ἐσταύρωσαν τὸν Χριστόν, εἶναι πλέον ὀλοφάνερη εἰς ἄλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, καὶ αἱ πόλεις των κατεκρήμνισθησαν, καὶ τὰ διὰβολικά σχέδια τούτων ἐξηφανίσθησαν, ἀφοῦ πλέον ἡ κηδεμονία καὶ πρόνοια τοῦ Χριστοῦ ἐκάλυψε προστατευτικῶς τὰ πάντα. **Β** Ἀλλὰ αὐτά, ἀφοῦ τὰ ἀφήσωμεν εἰς τοὺς ψαλμοθετεῖς νὰ τὰ ἐφαρμόζωσι καὶ μὲ τὰ ὁποῖα νὰ ἀσπασχολοῦνται, ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν προκείμενον ψαλμόν.

«Ἐτοίμασε τὸν θρόνον σου (ὁ Θεὸς) εἰς τὴν δικάστην¹⁶ ἡ ὅπως λέγει ἕτερος ψαλμὸς¹⁷: «ἐγκατέστησεν δικαστήριον καὶ Αὐτὸς θὰ δικάσῃ μὲ δικαιοσύνην δολόκληρον τὴν οἰκουμένην¹⁸ θὰ δικάσῃ μὲ εὐθύτητα» (στῆχ. 8, 9). Βλέπετε πῶς ὀλίγον κατ’ ὀλίγον προχωρεῖς. Ἐπειδὴ δὲ ἀνέφερον ὁ ψαλμοθετὴς τὴν λέξιν θρόνος, ἐπισημῶν ἐν συνεχείᾳ τὴν ἔννοιαν τούτου. Ἐννοεῖ θρόνον¹⁹ κατεσκευασμένον ἄλλο ἀπὸ ὕλην ἢ ἄλλα ὕλικά, ἀλλὰ ἀπὸ δικαιοσύνης. “Ἐχει στηθῆ, λέγει, ὁ θρόνος αὐτός τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης. “Θὰ δικάσῃ μὲ δικαιοσύνην ὁ Θεὸς δολόκληρον τὴν οἰκουμένην». Ἐννοεῖ δὲ μὲ δικαιοσύνην θὰ κρίνῃ καὶ εἰς τὴν παρούσαν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Καὶ ἡ μὲν γενικὴ κρίσις ἐπιφύλασσει: διὰ τὸ μέλλον, ἡ δὲ μαρκὴ κρίσις λαμβάνει χώραν καὶ ἐδῶ²⁰ διότι καὶ τώρα ἐκτελεῖ κατὰ μέγαλον ποσοστὸν τὸ ἔργον τῆς ἡθείας δικαιοσύνης, ὥστε νὰ μὴ νομίζωσι αἱ ἀνασθητοί, ὅτι θεία πρόνοια δὲν ὑπάρχει διὰ τὰ ὄντα. Ἐὰν τώρα δὲν ἀπολαμβάνουσι ἄλλο: οἱ δίκαιοι ἀνθρώποι ἐδῶ τοὺς στεφάνους τῆς δικαιοσύνης, μὴ παραξενεύσει διὰ ταῦτα, «διότι ὤρισαν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ κρίνῃ τὴν οἰκουμένην»²¹. Διότι ἡ παρούσα ζωὴ εἶναι στάδιον καὶ ἀγών καὶ πάλη. Διὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν ἀμειβοῦνται ἐδῶ ἀναλόγως μὲ τὴν ἀξίαν των ἄλλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἡ ἀμοιβὴ των ἡρωϊκῶν ἀγωνιστῶν θὰ δοθῆ τότε μὲ τὴν Μέλλουσαν Κρίσιν, καθὼς ἐκεῖ ἐπίσης ἐπιφύλασσει καὶ αἱ τιμωρίαι τῶν ἀμαρτωλῶν.

Ἐδῶ ὑπάρχει ἀνοχὴ καὶ μακροθυμία, ὥστε διὰ τῆς Με-

15. Περὶ 17, 31.

τανοίας να απαλλάσσονται από τὰς ἀμαρτίας των ὅσοι μετανοήσῃ. Τούτο ὁμῶς δὲν θά ἐσθλή καὶ μετὰ θάνατον. Ἐπειδὴ τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὸν φρονῆ, ποῦ καθ' ὅσον χρόνον εὐρίσκειται εἰς τοὺς δρόμους, εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀλλάξῃ δρόμον, νὰ μεταβληθῇ καὶ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν τιμωρίαν. Ὅταν ὁμῶς παρουσιασθῇ ἄνωπιον τοῦ δικαστηρίου καὶ ὁ δικαστὴς θὰ ρῆθῃ τὴν καταδικαστικὴν ψῆφον αὐτοῦ, τότε δὲν ἀπομένει παρά τὸ ξίφος, ὁ θῆμος, ἡ ἐκτέλεσις τῆς καταδικῆς καὶ ἡ ρίψις τοῦ πτώματος εἰς τὰ βάραθρα. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ ἐδῶ. Ὡ καθ' ὅσον μὲν χρόνον εὐρίσκει μετὰ εἰς τὸν παρόντα θείον, ἀφοῦ μετανοήσωμεν, εἶναι δυνατόν νὰ διαφύγωμεν τὴν τιμωρίαν. Ὅταν ὁμῶς ἀπέλωμεν ἀμετανόητοι, τότε θὰ βρῆνοῦμεν ἀνευ ἀποτελεσματος. «Ἐτοίμασε τὸν θρόνον τοῦ ὁ Θεοῦ δ' ἂν δικασθῇ». Ἐάν βασιλῶς κανεὶς ἐκλάθῃ τὸ ρῆμα «Ἦτοίμασεν» καὶ ἔτσι, ὅπως παρουσιάζεται ἐκ πρώτης ὄψεως, δὲν σφάλλει. Διότι ὅλα εἶναι προετομασμένα, καὶ αἱ τιμωρίαι, καὶ οἱ στέφανοι, καὶ τὸ θεῖον δικαστήριον. Δὲν ὑπάρχει καθυστέρησις, δὲν ὑπάρχουν χρονικὰ ὅρια οὔτε βραδύτης εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ οἱ ζῶντοιοὶ δὲν θὰ φθάσουν πρωτότερα ἀπὸ τοὺς κοιμηθέντας εἰς τὴν δευτέραν Παρουσίαν.

Ἀπὸ ἀκριβῶς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι «ἡμεῖς οἱ ζῶντες ποῦ θὰ πορευθῶμεν μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου, δὲν θὰ φθάσωμεν πρωτότεροι ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ ἐκοιμήθησαν»¹⁷.

Ἐ «θὰ δικασθῇ ὁ Θεὸς μετὰ δικαιοκρασίαν τοὺς λαοὺς ἐλευν τῶν γενεῶν καὶ τῶν ἐθνῶν». Παρατήρησε τὴν σαφῆν τοῦ Προφήτου, πῶς ἐσφράζεται διὰ τὰ παρόντα καὶ πῶς διὰ τὰ μέλλοντα. Διὰ τὰ παρόντα λέγει «Ἐπέπληξες τὰ ἔθνη καὶ ἐχάθη ὁ ἀσεβής». Διὰ τὰ μέλλοντα «ἔτοίμασε τὸν δικαστικὸν θρόνον σου διὰ νὰ δικασθῇ καὶ θὰ κρῖθῃ τὴν αἰκουμένην μετὰ εὐδικροσίαν». Τούτο λοιπὸν γίνεται, διὰ νὰ λάβουν ἀποδείξιν ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν πιστεύουν εἰς τὴν Μέλλουσαν Κρίσιν.

«Καὶ ἔγενετο ὁ Κύριος καταφύγιον διὰ τὸν ταπεινωμένον» (στῆχ. 10). Ἄλλοι ἀναφέρεται¹⁸ ἂν «εἰς τὸν κατασυντετριμμένον» ἢ «εἰς τὸν καταποικισμένον». Συνεχῶς ὁ Δαβὶδ πτωχὸν καὶ ταπεινωμένον ἀνομάζει τὸν ἑαυτὸν αὐτοῦ, ἂν καὶ εἶναι βασιλεὺς εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ἰδοὺ, καὶ εἰς ἄλλο

σημεῖον λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι πτωχὸς καὶ ἀθλιος»¹⁹. Διότι ἐγνώριζε, ἐγνώριζε πολὺ καθαρά, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα εἶναι ὅλα περισσώτερον ἀσταθῆ καὶ ἀπὸ τὴν οὐκίαν, καὶ ἐγνώριζεν ἐπίσης ὅτι τίποτε δὲν ἀρμυρίζει περισσώτερον εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ὅσον ἡ ἀρετὴ. Ὅλα δὲ τὰ ἄλλα ἀνομάζον μετὰ φύλλα ποῦ εἶναι ριγμένα ἀπὸ ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα μας. Ὅτι δὲ ἡ ἀρετὴ εἶναι στοιχεῖον ἀρμυζόν εἰς ἡμᾶς, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ἐξῆς ὅπουδήποτε καὶ ἂν πάμε αὐτὴν τὴν ἀρετὴν φέρομε μαζί μας, ἐνῶ τὰ ἄλλα, δὲν δυναίμεθα νὰ τὰ πάρωμε. Λοιπὸν τοῦτο τὸ ἀγαθὸν εἶναι περισσώτερον οὐκίαν εἰς ἡμᾶς, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα εἶναι πολὺ ἀπομακροποιημένα. Ἡ ὅπως, λοιπὸν, λέγομεν οὐκίαν ἐκεῖνον, ποῦ κατοικεῖ πολὺ κοντὰ μας, ἔτσι καὶ τὴν ἀρετὴν θεωροῦμεν περισσώτερον ἀπὸ τὰ χρήματα κοντὰ μας, διότι εἶναι πάντοτε πληροῦν μας.

5. Κάνε μου τὴν χάριον τώρα καὶ κῦρταζε καὶ τὴν ἐγνώρισον καὶ τὴν φιλοσοφικὴν ψυχὴν τοῦ Δαβὶδ. Διότι, ἂν καὶ εἶχε ἵππους, καὶ στρατόπεδα, καὶ μύρια ἄλλα ἀγαθὰ, ὅλα ἐκείνοι, ἀφοῦ τὰ ἄφησε, στρέφει τὴν προσοχὴν τοῦ ἄλλου ἀνω, εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς Αὐτὸν τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀναθέτει. Διότι δὲν εἶπεν, ὅτι καταφύγιόν μου εἶναι τὰ στρατόπεδα, οὔτε τὰ χρήματα, οὔτε τὰ τελεῖα ἄλλα «ἔγενετο ὁ Κύριος καταφύγιον εἰς τὸν δυστοχῆ». Αὐτὸς, λέγει, μοῦ ἐδημιούργησε τὴν ἀσφάλειάν μου. Διότι τίποτε δὲν εἶναι ἰσχυρότερον τοῦ παρὰ τῷ Θεῷ καταφύγιον, καὶ τίποτε πρὸ ἐυκαλυπτερότερον καὶ πρὸ ἀσφαλέστερον. Διότι τὰ μὲν ἄλλα θεωροῦμεθα ὡς καταφύγια: εἶναι δυνατόν καὶ νὰ τὰ ἐπιδουλεύωμεν ἄλλοι καὶ δὲν εἶναι εὐκόλουν νὰ τὰ ἀποκτήσῃς γρήγορα, οὔτε ἔτοιμα νὰ τὰ εἶρῃς, καὶ πολλὰ ἐμπόδια παρεμβάλλονται καὶ ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον καὶ ἀπὸ μίαιας ἄλλας περιστάσεως. Ἐ Αὐτὸ δὲ τὸ καταφύγιον, ἐπειδὴ εἶναι πλησίον, τὸ εὐρισκίον, ἐφ' ὅσον τὸ ἀναζητήσῃς μετὰ μεγάλην προσοχὴν «Καθ' ἣν ὥραν θὰ προσεύχῃσαι θὰ σοῦ ἀπαντήσω». Ἰδοὺ εἶμαι παρών²⁰ καὶ «Ἐγὼ εἶμαι Θεὸς ποῦ εὐρισκόμεθα πλησίον σου καὶ ὄχι Θεὸς ποῦ σκεκται μακρὰν»²¹. Δὲν χρειάζεται δὲ νὰ περιπατήσωμεν πρὸς συνάντησιν τοῦ καταφύγιου αὐτοῦ, οὔτε νὰ ταξιδιωθῶμεν εἰς ἄλλα μέρη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οὐκίαν μας, ὅταν καθόμισθῃ, εἶναι δυνατόν νὰ ἀπακτήσωμε τὸ καταφύγιον ταῦτο.

17. Ψαλμ. 29, 18.

18. Ἦσ. 108, 9.

19. Ἦσ. 21, 23.

18. Α' Θεσ. 4, 15.

Καί ἄλλοτε μὲν γλιτώνει τοὺς κατόχους ἀπὸ τοὺς κινδύνους, ἄλλοτε δὲ καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐπιδιώκοντας τὴν θεῖαν καταφυγὴν, τοὺς κάνει περισσότερο λαμπροὺς καὶ πῶς πολὺ δυνατοὺς, ἀκόμη καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τοὺς ἐχθρούς των, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ταῦτα ἀγαθὰ τὰ δίδει ὁ Θεὸς εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν. **Δ** Διότι, ὅταν ταπεινωφρονῶν ἐκείνος, ποὺ ἀπολαμβάνουν τὸ ἕν τούτων, τότε δίδει καὶ τὰ δύο. Ἐάν δὲν ἔχουν ἀρκετὴν ταπεινοφροσύνην, σταματᾷ ὁ Θεὸς τὴν χρηρῆσιν μόνον εἰς τὸ ἕνα, ὥστε νὰ μὴ φθάσουν εἰς παραφροσύνην μὲ τὴν προσθήκην τοῦ δευτέρου. Διὰ νὰ μάθῃς δὲ, ὅτι πολλὰς φορές τοῦτο ὁδηγεῖ εἰς παραφροσύνην, θυμῆσόν τὸν Ἐξεκίαν, ὅστις ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω περιπτώσειν παρεφρόνησε. Ἄλλὰ βεβαίως οὐτε καὶ αὐτὸν τὸν ἐγκατέλειψεν ὁ Θεός, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μέτρησις τῆς νίκης τοῦ ἐπιπῆρε τὸ μυαλό, τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸν δρόμον τῆς διορθώσεως μὲ τὴν ἀσθένειαν¹⁹¹. «Ἀνεδειχθῆ βοήθῳ τοῦ ἐγκαίρου, ὅταν αἱ θλίψεις ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ» (στίχ. 10). Τί σημαίνει «ἐν εὐκαιρίαις; Τὸν κατάλληλον καιρὸν, σημαίνει τὸ ἐπίκαιρον. Ἐ διπλῆν ἀναμύσει τὴν εὐκαιρίαν, καὶ ὅτι βοηθεῖ ὁ Θεός, καὶ εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν. Καὶ ἐδῶ εἰς κατάλληλον καιρὸν θεωρεῖ τὸν χρόνον τῆς θλίψεως. Ἄν ἀπορῆς, διὰ τὴν θεωρεῖ τὴν θλίψιν ὡς κατάλληλον εὐκαιρίαν, μάθῃ ὅτι ἡ θλίψις εἶναι μητέρα τῆς φιλοσοφίας, καὶ γλιτώνει τὸν ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ προπαντὸς προσαλκυεῖ τὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Τότε ἡ ἀκηρία ἐξοφρύνεται καὶ διαλύεται. Τότε γινώσκῃ προθυμότεραι πρὸς προσευχάς. ¹⁹¹ **A** Καὶ ὅπως ὁ χαμῶν εἶναι κατάλληλος καιρὸς διὰ ὄργωμα τῆς γῆς, εἶται καὶ ἡ θλίψις εἶναι καιρὸς κατάλληλος πρὸς καλλέργειαν τῆς ψυχῆς. Διότι πάντοτε ἔχομεν ἀνάγκη τῆς βίας βοηθείας, ἀκόμη καὶ τότε, ποὺ ἐνημεροῦμεν, ἀλλὰ κυρίως τότε, ποὺ εὐρισκόμεθα εἰς κατὰστασιν θλίψεως, «Βοηθός». Ἐδῶ ὁ Προφήτῃναὸς ἔκαμε νόθον καὶ κάτοικον ἄλλου πράγματος. Ὅτι πρέπει καὶ ἐμεῖς νὰ παροικίσωμεν καὶ καλὰ ἔργα. Ἡ βοήθεια προσφέρεται εἰς ἐκεῖνον, ποὺ κοπιᾷ νὰ φέρῃ κάτι εἰς πέρας. Δὲν πρέπει λοιπὸν ἐμεῖς νὰ ἐξοπλίσωμεν ἀδιάφορο: ἀνεμένοντες βοηθείαν, ἀλλὰ καὶ παρακλήσιν πρὸς τὸν Θεὸν νὰ κάμνωμεν, καὶ ἐλεημοσύνας νὰ προσφέρωμεν καὶ ὅσα τὰ πράγματα, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν διάθεσιν μας. Διότι καὶ οἱ συμμάχοι βοηθοῦν ἐκεῖνους, ποὺ πολεμοῦν καὶ οὐκ ἐκεῖνους ποὺ ἐξοπλίσωμεν ἀδρανεῖς καὶ τεμπηλάζουν. Ἐάν, λοιπὸν,

20. Ἦσ. 38, 2.

θέλῃς νὰ ἀπολαύῃς τῆς συμπαροστάσεως τοῦ Θεοῦ, οὐδέποτε νὰ μὴν ἐγκαταλείψῃς τὸν προσωπικόν σου ἀγῶνα. **B** Ἔτσι καὶ ὁ Ἰωὴβ ἐδοηθεῖτο, ἐνῶ ὁ Ἰβρις προσωπικῶς ἠγωνίζετο νὰ στέκεται εἰς τοὺς πόδας του καὶ νὰ παλαίῃ. Ἔτσι καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἐδοηθόυντο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐνῶ ἠργάζοντο διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. «Καὶ ἄς σπριζοῦν τὴν ἐλπίδα των εἰς Σὲ ὅσοι ἐγνωρίσαν, τὸ θυμῶν σου» (στίχ. 11). Εἰς ἄλλον ψαλμὸν σχετικόν ὑπάρχει ἡ φράσις «ἄς σπριζοῦν τὴν πεποιθῆσιν των εἰς Σὲ».

Συνεχῶς αὐτὴν τὴν μέθοδον χρησιμοποιεῖ ὁ Προφήτης, στρέφον τὸν λόγον ἀπὸ τὴν εὐχὴν εἰς τὴν προτροπὴν, γινόμενος ἔτσι διδάσκαλος ἐλοκλήρου τῆς οἰκουμένης καὶ παραβίβων εἰς τὸ μέσον τὸν πραγματικόν θησαυρὸν τῆς βίαις φιλοσοφίας. Πολὺ ὀρθῶς εἶπεν «ἄς ἐλπίζουν εἰς Σὲ ἄλλοι, ὅσοι γνωρίζουν τὸ θυμῶν σου. Διότι ἐκεῖνοι ποὺ Σὲ γνωρίζουν καλῶς, λέγει, καὶ γνωρίζουν τὴν συμπαροστάσιν σου καὶ τὴν θυμῆσιν Σου, σὺν ἰσχυρὸν ἀγκυρῶν ἔχουν τὴν ἐλπίδα των εἰς Σὲ. Εἰς Σὲ καὶ μόνον εὐρισκουν ἰκανοτάτην συμμάχον, καὶ πύργον καλῶς ἀχυραμένον, ὃ ὅποιος δὲν ὑπόσχεται μόνον ἀπώτατον ἀπὸ τὰ θεῖα, ὃ ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπει οὐτὶ τὴν παρανομίαν ἀνηυχίαν εἰς τὰ παρόντα θεῖα. Διότι ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἀπληλαγμένος ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ ἐξαρτᾷ ἀπολύτως τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τὴν ἀνωθεν ἐλπίδα δὲν ἔχει μόνον ταχυτάτην ἀπώτατον ἀπὸ τὰ θεῖα του, ἀλλὰ οὐτε κἀν τωσάσεται, οὐτε θαρροῦσται, διότι βοηθεῖται ἀπὸ τὴν ἐλπίδα ἐκείνης τῆς ἀγκύρας. Ταιουτοτρόπως καὶ οἱ πιστοὶ τρεῖς παιδὲς οὐκ ἔχουν μόνον ἐγγύτητα ἀπὸ τὴν πυρακτωμένην κάμινον, ἀλλὰ καὶ ὅταν εὐρίσκοντο ἐντὸς αὐτῆς οὐδαμῶν ταραχὴν ἠσθάνοντο¹⁹². Διότι ἐγνωρίζουν καλῶς τὴν συμπαροστάσιν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἄλλος ψαλμὸς λέγει «ὅτι θὰ ἔχουν τὴν πεποιθῆσιν των εἰς Σὲ», αὐτὴ τῆς ἀπλῆς φράσεως «θὰ ἀντλοῦν τὸ θάρρος των ἀπὸ Σὲ». Διότι πολὺ σπουδαιότερα ἀπὸ τὴν αὐτοκυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ὑσώρων εἶναι ἡ ἀσφάλεια ἡ προερχομένη ἐκ τῆς ἐλπίδος εἰς τὸν Θεόν. **Δ** Καὶ διότι ἡ αὐτοκυριαρχία εἶναι ἀνθρώπινον πρᾶγμα, ἐνῶ ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεόν εἶναι: καὶ ἀκαταμάχητος καὶ ἔχει θεῖαν τὴν προέλευσιν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ψαλμικὸς εἶπεν, ὅτι ὁ Θεός εἶναι **βοηθός** καὶ καταφυγὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἔρχεται ἐν ἀνεσχετῆ νὰ μᾶς εἴπῃ καὶ πῶς ἐπιτυγχάνεται τοῦτο. Πῶς λοι-

21. Δευ. 2.

πὸν ἐπιτυχάνεται αὐτό: Τοῦτο ἐπιτυγχάνομεν, ὅταν δι-
αρκῆς καὶ ἀμετακινήτως ἐπιβώμεν εἰς αὐτόν. Ἐὰν δὲ κά-
ποτε δὲν σὲ ἀπολλάσῃ ἀμέσως ἀπὸ τὰ δεινὰ σου, τοῦτο
γίνεται διὰ τὴν ἰδικίην σου δοκιμασίαν. Διότι κοίτη ἔχει
ἀληθινὴν δύναμιν νὰ ἐμποδίῃ νὰ ἔλθουν τὰ δεινὰ εἰς τὸν
ἀνθρώπον, καὶ ὁμῶς τὰ ἀφήνι νὰ ἔλθουν, διὰ τὴν ἐπιτευ-
χῆ σταθερωτέρα ἀρετῆ καὶ ἑλπίς. Εἰς τοιοῦτοτρόπος, ἐνῶ
ἡμπορεῖ ἐκ τῶν προτέρων νὰ σὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ δάσα-
μα, εἶνα πειθῶν νὰ ἀναβάλῃ καὶ πάλιν τὴν ἀπολλαγὴν
αὐτὴν διὰ τὸ μέλλον, διὰ νὰ ἐνσχυθῇ ἔτσι τὴν σταθερό-
τητά σου καὶ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἐλπίδα σου. Ἐτοί βοηθεῖ
νὰ δυναμώσῃ μέσα σου καὶ ἡ πρὸς Αὐτὸν ἀφοσίωσις. Ἐξ
ἄλλου δὲν ἐπιτρέπει νὰ θλιβώμεθα διαρκῶς, διὰ νὰ μὴν
ἀποκόμωμεν, οὔτε πάντοτε νὰ ἀπολλοσώμεθα ἀπὸ τὰς
δυστυχίας, διὰ νὰ μὴν καταλήξωμεν εἰς ἀδιαφορίαν.

«Διότι δὲν ἐγκατέλειπες Κύριε, ἐκεῖνους ποὺ σὲ ζητοῦν
μὲ πόθον καὶ ἐγκατέρησιν». Καὶ εἰς ἄλλους ψαλμοὺς ἀ-
ναφέρεται τὸ «δὲν ἐγκατέλειψες, Κύριε, τοὺς ἰσχυροὺς σου».
Εἰς ἄλλο σημεῖον, εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν, προτρέπει ἡ Ἁ-
γία Γραφή τοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς λέγει: «Μελετήσατε με-
τὰ προσοχῆς τὰς ἀρχαίας γενεάς²² καὶ ἐξετάσατε, ποιὸς ἐ-
στήρξε τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸν Κύριον, καὶ κατεντροπιά-
σθη ἢ ποιὸς ἐξήτησε τὴν δόξηαίον Του καὶ Ἐκεῖνος τὸν
ἄφησεν ἀδοξήσαντος²³. Καὶ πᾶς εἶναι δυνατὸν νὰ ζητηθῇ
ὁ Θεός, λέγει, ὁ ὁποῖος εἶναι πανταχοῦ παρών: 102 Α Διὰ
τῆς ἐπιμονῆς, διὰ τῆς ἀφοσιώσεως καὶ διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς
ἀπὸ ἄλλας τὰς θιωτικὰς μερίμας. Διότι πολλὰ πράγματα,
ἐνῶ τὰ κρατοῦμεν εἰς τὰς χεῖράς μας καὶ τὰ ἔχωμεν πρὸ
τῶν ὀφθαλμῶν μας, δὲν τὸ γνωρίζομεν, ἀλλὰ περιφερόμε-
θα ἄδω καὶ ἐκεῖ ζητοῦντες πολλάκις αὐτὰ, τὰ ὁποῖα κα-
τέχομεν, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ προσοχή μας εἶναι ἐστραμμένη
πρὸς κάποιο ἄλλο πράγμα.

ὁ. Πᾶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν Θεόν; Ὁ-
ταν στρέψωμεν μετ' ἐπιμονῆς τὴν προσοχήν μας πρὸς αὐ-
τόν καὶ ὅταν ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὰς θιωτικὰς μερίμας.
Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ, ἀποῦ ἐκδόσῃ κάθε ἄλλην
σκέψιν ἀπὸ τὴν ψυχὴν του, ἔρχεται πρὸς αὐτό, τὸ ὁποῖον
ζητεῖ. Καὶ δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ ζητῶμεν, ἀλλὰ νὰ ζητοῦ-

22. Αναφέρεται ἐπὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν κοίτην Ἰσραηλίων τῶν Ἰερου-
σαλῆμ, κατὰ τὴν ἑσπέραν ὁ Θεὸς ἤτο γέννησε σημεῖα καὶ σημεῖα.
ἐξήτησαν τὴν ἀποκατάστασίν του, τὴν ἐξοῦσθαι μετὰ πικρῶν δάσματος.

23. Σαμ. Σαμ. 2, 10.

μεν μετ' ἐπιμονῆς. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐρευνᾷ νὰ εὕρῃ κά-
τι, δὲν ἐρευνᾷ μόνος του, Β ἀλλὰ λαμβάνει καὶ ἄλλους βοη-
θούς, ὥστε νὰ εὕρῃ ὁπωσδήποτε αὐτό, τὸ ὁποῖον ζητεῖ.
Ἄλλὰ ὡς πρὸς τὰ θιωτικὰ ἐπιγεία πράγματα, ἐνῶ πολλὰς
φορὰς τὰ ἔχομεν ζητήσαι, δὲν τὰ εὕρισκαμε. Εἰς τὰ πνευ-
ματικὰ πράγματα ὁμῶς δὲν συμβαίνει τοῦτο, ἀλλὰ εἶναι
ἀνάγκη αὐτὸς ποὺ τὸ ζητεῖ, νὰ τὰ εὕρῃ ὁπωσδήποτε. Διό-
τι: ἐὰν ἐπιμῶνς ἐξελεθώμεν εἰς ἀναζητήσιν τῶν πνευματι-
κῶν, ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἀφήνει ἐπὶ πολὺ νὰ ταλαιπωρούμεθα
διὰ τοῦτο λέγει: «Κάθε ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ κάτι ἀπὸ
τὸν Θεόν, τὸ εὕρισκει»²⁴. «Ψάλατε ἕμῃον εἰς τὸν Κύριον, ὁ
ὁποῖος κατοικεῖ εἰς τὴν Σιών» ἢ ὅπως ἕτερος ψαλμὸς λέ-
γει, «εἰς τὸν Θεόν ὁ ὁποῖος κάθηται ἐπὶ τῆς Σιών». «Κα-
ταστήσατε γνωστὰ εἰς τὰ ἔθνη τὰ κατορθώματά του»,
(στίχ. 12) ἢ ὅπως ἄλλος πάλιν ψαλμὸς λέγει «Καταστή-
σατε γνωστὰς εἰς τοὺς λαοὺς τοὺς πολυποικίλους πρόπους
τῆς δημιουργικότητός του». Ἄλλὰ δύναται νὰ ἐγερθῇ ἡ
ἀπείρια: Τί εἶναι αὐτὰ, ποὺ μᾶς λέγει; «Αὐτὸς, τοῦ ὁποῖου
ὁ Οὐρανὸς εἶναι θρόνος καὶ ἡ γῆ εἶναι ὁπωσδήποτε τῶν
ποδῶν του»²⁵. Αὐτὸς, εἰς τὸ χεῖρ τῶν ὁποῖου εὐρίσκονται τὰ
πέρατα τῆς γῆς²⁶ αὐτὸς κατοικεῖ εἰς τὴν Σιών; Ἐ Βεβαίως.
Διότι ἐδῶ, ὅταν λέγῃ περὶ κατοικήσεως, δὲν ἔννοει περι-
ρισμὸν τοῦ Θεοῦ μόνον εἰς τὴν Σιών (διότι εἶναι ἀπέραντος
ἡ μεγαλοσύνη του), ἀλλὰ ἔννοει τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν
οικειότητα αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραὴν αὐτῶν τόπον, καὶ τὴν
εὐνοίαν, τὴν ὁποῖαν ἔχει πρὸς αὐτόν, ὥστε διὰ τῆς συγκα-
ταβάσεώς του ταύτης νὰ προσελκύσῃ πρὸς αὐτὸν τοὺς Ἰου-
δαίους. Ἐπειδὴ καὶ ἡ οὐκία διὰ τοῦτο ὀνομάζεται ἔτσι ἀπὸ
ἡμᾶς, διότι φιλικῶς προσκείμεθα πρὸς αὐτήν. Ἐπίσης, λέ-
γεται ὅτι καὶ ἐντὸς ἡμῶν κατοικεῖ, ὅχι ἐπειδὴ περιεκλείεται
ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ διότι εὕρσκεται φιλικὰ διακείμενος πρὸς
ἡμᾶς. Σιών δὲ ἀλληγορικῶς λέγεται: ἡ Ἐκκλησία. «Ἔχετε
λοιπὸν προσέλθει εἰς τὸν ὄρος Σιών καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν
τῶν πρωτοτόκων»²⁷. Ὡ Καὶ προσφωρῶς ἡ Ἐκκλησία παρο-
μοιάζεται μετὰ ὄρος Σιών καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν
καὶ τὸ ἀδιάσπαστον αὐτῆς. Διότι ὅπως ἕνα δουνὸ δὲν εἶναι
δυνατὸν νὰ σαλευθῇ, ἔτσι δὲν δύναται νὰ σαλευθῇ καὶ ἡ
Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. «Διακρηθροῦτε εἰς τὰ ἔθνη τὰ μεγα-

24. Ματθ. 7, 8.

25. Πῆλ. 66, 1.

26. Ψαλμ. 94, 4.

27. Ἰερ. 31, 22.

λουργήματα αὐτοῦ. Θέλει ὁ Θεὸς νὰ εἰμῶθαι κήρυκες τῶν εὐεργεσιῶν του καὶ οὐδέποτε νὰ ἀποκρύπτωμεν τὰς εὐεργεσίας του. Καὶ τοῦτο παντοῦ ἐπιβόηκε διὰ τὸ καλὸν καὶ τῶν κηρύκων καὶ τῶν ἀφοσιωτῶν, διότι μέγα κέρδος ἐπέρχεται καὶ εἰς τοὺς μὲν, καὶ εἰς τοὺς δὲ ἂν προσέχουν.

«Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος ζητεῖ νὰ ἐδικηθῆ διὰ τὰ ἀδικημένα αἵματα τῶν δούλων του, ἐνεθυμήθη αὐτούς» (στχ. 13). Εἶδες ποῖα ὀνομάζει κατορθώματα; Τὰς εὐεργεσίας. Ἐἴδω ἐπίσης κάποιο μεγάλο δόγμα ὑπαινίσσεται ὅτι δὲν ὑπάρχει φόνος, ὁ ὁποῖος ἔγινε, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἡ τιμωρία, διότι ὁπωσδήποτε ὁ Ἰεὸς ἐκδικεῖται. Αὐτὸ, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Μωϋσῆς δεκνύει: ὅταν λέγῃ «Τὸ αἷμά σας θὰ ζητησῶ»²⁸. Τοῦτο εἶναι καὶ ἓνα δέγμα τῆς ἀπειραν προνομίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀσπράντου φροντίδος του. Ἐάν τώρα δὲν ἐδικηθῆται ἡμέσως, μὴν ἀπαρεῖς. Διότι μὲ τὴν ἀναβολὴν τῆς τιμωρίας διδῆι εὐκαιρίαν μετανοίας εἰς ἐκείνους, που ἠμάρτησαν. «Δὲν ἐξέλασε τὰς ἐπικλήσεις τῶν πτωχῶν»²⁹ (στχ. 13). Παρατήρησε πάλιν ἔδω πῶς εὐδοκίμου ἐστὶ πτωχοί.³⁰ Ἄ Δὲν ἀνοκέρεται: θεοβαίως ἀπλῶς εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ ἐνοεῖ τοὺς πτωχοὺς κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγώμοιο, τοὺς ταπεινοὺς, καθὼς λέγει ὁ Χριστὸς. Διότι προσποιεῖται αὐτοὶ οἱ ταπεινοὶ εἰσκούονται, ὅταν προσέχονται, οἱ ταπεινοὶ τῆ καρδία καὶ οἱ συντηρημένοι ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιγνώσεως τῶν ἁμαρτιῶν των. Δύο δὲ ζητήματα θίγει ἔδω ὁ Δαβὶδ³¹ καὶ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην. Λέγει: «Εἰς ποῖον ἄλλον θὰ ρίψω συμπλαγκνικὸν τὸ δάγμα μου, εἰ μὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος εἶναι ταπεινὸς καὶ ἥσυχος καὶ τρέμει τοὺς λόγους μου;»³². Καὶ εἰς ἰσάθε περιπτώσει ἡ ταπεινοφροσύνη χρησιμοποιοῖται ὡς μέσον ἐκπληρώσεως τῆς προσευχῆς. Διότι ὁ Κύριος εὐρίσκειται πλησιον ἐκείνων, που εἶναι συντηρημένοι κατὰ τὴν καρδίαν. Ὅποτε πρέπει ὁ προσευχόμενος νὰ ἔχη ἀπαλλαγὴ ὁπωσδήποτε ἀπὸ τὴν πλῆγην τῶν παθῶν, ὅπως ζητεῖ καὶ ὁ Παῦλος λέγων: «Νὰ γίνεταί ἡ προσευχὴ «χωρὶς ὀργῆν καὶ ἀμφισβόλιον»»³³. Ἐ Καλῶς εἶπεν ὁ Δαβὶδ «τὴν κραυγὴν τῶν πενήτων» καὶ κραυγὴν λέγει τὴν διάθεσιν τῆς διανοίας καὶ διὰ τὸν τόνον τῆς φωνῆς. Μὲ τὴν φράσιν «δὲν ἐλησμόνησα», ἐφανέρωσεν ὅτι συνεχῶς ἐκείνοι παρεκάλουν καὶ δὲν

28. Γεν. 9, 8.

29. Πλ. καὶ Περμ. 2, 4.

30. Πλ. 66, 2.

31. Α' Τιμ. 2, 8.

ἐλάμβανον ἡμέσως τὴν αἰτουμένη συμπαροσάσιν. Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγει; Μὴ νομίσητε ὅτι ἐλησμόνησεν ὁ Θεὸς καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀνταπεκρίθη. Διότι εἶναι ἰδιώμα αὐτοῦ νὰ ζητῇ νὰ ἐκπληρῶνῃ τὰ παρομοία αἰτήματα, ἔστω καὶ ἂν κανεὶς δὲν τὸν παρακαλῇ πρὸς τοῦτο. Πολὺ περισσότερον κάνει τοῦτο, ὅταν τὸν παρακαλοῦν, καὶ μάλιστα, ὅταν αὐτοί, που τὸν παρακαλοῦν, εἶναι καὶ ταπεινοί.

«Ἐλέησόν με Κύριε, ἴδε εἰς ποῖον ἐξευτελισμὸν καὶ εἰς ποῖον ταπεινώσιν κατήντησα ἕνεκα τῶν ὀδῶν κατατρογνῶν τῶν ἐχθρῶν μου. Ἴδε σύ, που εἰς στιγμὰς ἐσχάτου κινῶνου με ἀρπάξεις ἀπὸ αὐτὰς τὰς πύλας τοῦ θανάτου. Δείξε καὶ τώρα τὴν προστασίαν σου εἰς ἐμὲ διὰ νὰ διαλαλῶ γεμῆτος εὐγνωμοσύνην ὄλους τοὺς ὕμνους σου εἰς τὰς πύλας τῆς Σιών, τῆς θυγατρὸς σου» (στχ. 14, 15). Εἰς ὄλους ψαλμοὺς ἀντὶ τῆς λέξεως C «κινήσεις» ἔχομεν τὴν λέξιν «τὰς ὕμνους σου» ἢ ἄλλου «τοὺς ἑπαινοὺς σου». Παρακολούθησε αὐτόν, που εἶναι συνεχῶς προσηλωμένος εἰς τὴν προσευχὴν. Διότι ἂν καὶ ἀπῆλλανθῇ ἀπὸ τὰ θεῖα, ἂν καὶ ἐρῶθῃ ἐν ἀσφαλείᾳ, δὲν σταματᾷ νὰ προσεύχεται πάλιν καὶ νὰ λέγῃ «Ἐλέησόν με» καὶ νὰ παρακαλῇ ἀκόμη καὶ διὰ τὴν μελλοντικὴν κατάστασίν του. Διότι πάντοτε μὲν ἔχομεν ἀνάγκην τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, πρὸ πάντων δὲ διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν μας ἀπὸ τὰ κακά. Διότι εἷας πόλεμος χειρότερος διαδέχεται ἄλλον προηγούμενον, ὁ πόλεμος τῆς ἀνθρωπίας καὶ τῆς ἀβρανεῖας τοῦ νοῦς. Καὶ τότε ὁ διάβολος φουσᾷ μὲ μεγαλυτέραν ἀσφοδρότητα. Ὅποτε, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν κακῶν, πρὸ παντός τότε ἔχομεν ἀνάγκην τῆς ἀρχῆς ἀκείνης, διὰ νὰ ὑποσφραξωμεν εὐκόλως τὰς ἡμέρας τῆς εὐημερίας. Ἐ Διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ἀπῆλλανθον ἀπὸ τὴν καταπίεσιν τῶν Αἰγυπτίων, τότε ἐρῶθθησαν πρὸ δυσκόλου πολέμου, ἦτοι κατὰ τῆς παραφροσύνης καὶ τῆς υἰδρότητος. Καὶ τότε θεοβαίως καὶ ἀπέθουον, ἐπειδὴ ἂν ἠδυνήθησαν νὰ κυβερνήσουν καλῶς. Ἐπειδὴ συνεπῶς οὐτε ἐναντίον τῆς λαμοργίας, οὐτε ἐναντίον τῆς μικροφυχίας ἀντέστησαν γενεαῖς, ἀλλὰ ἐξήλωσαν τὰ πάθη τῶν Αἰγυπτίων καὶ αὐτὰ τοὺς κατέστρεψαν. Καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σαούλ, ἀπὸ ἀπῆλλανθῆ ἀπὸ τὰ δεῖνα καὶ τοὺς ἄλλους διαφόρους ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς, ἐπειδὴ ἀπῆλλασε τῆς ἀνεσεως, ὑπέστη πολὺ χειρότερον πολέμον. τὸν πολέμον τῆς ἀκολαστου ἐπιθυμίας, ὁ ὁποῖος καὶ πολὺ περισσότερον αὐτὸν ἐτριώρησε. Διὰ τοῦτο λοιπὸν τότε εἶναι

ανάγκη να φοβούμεθα περισσότερο, **Ε** δταν ἀπαλλαγώ-
μεν ἀπὸ τοῦ θεινά.

7. Ὅπως ἀκριβῶς ἕνα θηρίον δὲν τὸ φοβούμεθα τόσον, ὅταν εἶναι δεμένον, ὅσον ὅταν εἶναι ἐλεύθερον. Ἔτσι καὶ μετὰ τὴν κακίαν δὲν πρέπει νὰ τὴν φοβούμεθα τόσον ὅταν εὐριοκώμεθα εἰς κατάστασιν θλίψεως· διότι τότε εἶναι δεμένη τὴν τρόπον τινὰ ἀπὸ τὴν στενωχίρια καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα δεσμά. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν μας ἀπὸ τὰς θλίψεις, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως, τότε πρέπει νὰ φοβούμεθα. Διὰ τοῦτο θὰ ἴδῃς πολλὰς φορές, ὅτι ὁ καιρὸς τῆς ἀνελευθέρου διαδικωσῆς προκαλεῖ τὰ περισσότερα τῶν δεινῶν. Ἔτσι καὶ ὁ Ἐζεκιῆς μετὰ τὴν νίκην, ἐκινδύνευσε νὰ καταστραφῇ.¹⁰⁴ Ἀ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει εἰς ἄλλο μέρος «ἀγαθὸν ὑπῆρξεν δι' ἐμὲ τὸ ὅτι διὰ τῶν θλίψεων μετέταπεικώσας». Καὶ τὸ ἔλεος ζητεῖ πάλιν μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν, καὶ διὰ τὴν προσέλευσιν τοῦ ἔλεους μνημονεύει τὴν κακοπάθειαν. «Ἰδε τὴν ταπεινώσιν μου καὶ τὸν ἐξευτελισμὸν, τὸν ὅποιον ὤρισταις ὀδίκως ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν μου» καὶ συνεχίζει κατωτέρω «Σὺ εἶσαι, ποῦ με ἀφορπάσεις ἀπὸ τὰς πύλας τοῦ θανάτου». Διότι πρὸς τὸν προστάτην καὶ κηδεμόνα μου καταφεύγω, εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος μοῦ παρέχει χεῖρα βοηθείας. Εἶδες πᾶς αὐτός, ἐνὺ εὐχαριστῶ δι' ἄσας εὐεργεσίας ἔλασθαι εἰς τὸ παρελθόν, συγχρόνως ζητεῖ διὰ τὸ μέλλον, καὶ πᾶς θεωρεῖ διπλῆν τὴν εὐεργεσίαν· διότι δὲν εἶπεν «Σὺ, Θεέ, ποῦ με γλυτώνεις ἀπὸ τὰς πύλας τοῦ θανάτου», ἀλλὰ «οἶ, ποῦ με ἀνοψώνεις». Διότι ἡ εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ δὲν σταματᾷ μέχρι τοῦ σημείου εἰς τὸ ὅποιον ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοῦ θεινά, ἀλλὰ ἐκείνους ποῦ ἦσαν ἀξιοθεύμαστοι διὰ τοὺς ἀγῶνας, τοὺς καλῶς ἐν συνεχείᾳ καὶ ἐνδόξως καὶ λαμπροτέρως καὶ ὑψηλοῦς. **Β** Καὶ δὲν εἶπεν «ἐκ τῆς πύλης» ἀλλὰ «ἐκ τῶν πυλῶν», διὰ νὰ δείξῃ τοὺς μεγάλους κινδύνους. «Δεῖξες καὶ τώρα τὴν προστασίαν σου εἰς ἐμὲ διὰ νὰ διαλαλήσω γέμιστος εὐγνωμοσύνην δλας τοὺς ἡμίους σου εἰς τὰς πύλας τῆς θυγατρὸς σου Σιών». Αὐτὸ, τὸ ὅποιον πρότερον νὰ κάμουν οἱ ἄλλοι, τοῦτο καὶ αὐτὸς κάνει. «Διότι διακηρύξατε, λέγει, εἰς ἅλα τὰ ἔθνη τὰ μεγαλουργήματα Αὐτοῦ». Αὐτὸ καὶ ἐνὺ τώρα θὰ πράξω. Καὶ δὲν θὰ τὸ κάμω ἀπλῶς ἐνώπιον ἑνός, ἢ δύο, ἢ τριῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐνώπιον ὅλου τοῦ κόσμου. «Δὲν θὰ δεχθῶ ἀγνώμων, κύριε· ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ὁποίας θὰ με ἀξιώσης, γεμῶ-

τος ἀγαλλίσαιν καὶ χαρὰν θὰ σὲ εὐχαριστήσω» (στίχ. 15). Τοῦτο εἶναι δι' ἐμὲ στέφανος δόξης, τοῦτο εἶναι δι' ἐμὲ πολῦτιμον κόσμημα, τὸ νὰ ἀτήσω μετὰ τὴν βοηθειάν σου νικηφόρον τρόποσι, τὸ νὰ ἀπολαύω μέσω σου τῆς σωτηρίας μου. Ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ἄς μὴ ζητήσωμεν δι' ἄλλου τρόπου τὴν σωτηρίαν μας, **Σ** ἄς μὴ ἐπιβιώσωμεν νὰ ἀπαλλαγώμεν δι' ἄλλου μέσου ἀπὸ τοῦ θεινά μας παρὰ μόνον μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο θὲ τὸ λέγω δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦν μαγικὰς ὁδὰς διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἐκ τῶν ἀσθενειῶν των, καὶ ἄλλα δοκιμαστικὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ζητοῦν νὰ ἀνακουρισθῶν ἐκ τῶν διαφόρων νοσημάτων των. Αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν εἶναι μέσα σωτηρίας, ἀλλὰ μέσα ἀπωλείας. Διότι ἡ μαγιστὴ σωτηρία δὲν προέρχεται εἰ μὴ μόνον διὰ μέσου τοῦ Θεοῦ.

«Οἱ ἔθνη καὶ εἰδωλόλατρα ἔπεσον καὶ ἐκόλλησαν εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ διαφθάρου, τῆς διαφθορᾶς, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν» (στίχ. 16). Εἰς ἄλλον ψαλμὸν λέγει· δι' ἀθυροβόθησαν εἰς τὴν διαφθοράν» καὶ διαφθάραν ἑνοσί· τὴν κακίαν, διότι τίποτε δὲν διαφθείρει τόσον τὴν ψυχὴν, ὅσον ἡ κακία. Ἀλλὰ τίποτε δὲν εἶναι περισσότερο ἀδύνατον ὅσον ὁ πονηρὸς. Διότι αὐτὸς φονεύει· μετὰ τὸ ἴδιον τοῦ τὰ ἔπλα, ὅπως ὁ σῆπρος ἀπὸ τὴν σκωρίαν, καὶ τὸ μάλλινον ἐνδύμα ἀπὸ τὸν σκόρον. Ἔτσι καὶ ὁ πονηρὸς καταστρέφεται ἀπὸ τὴν κακίαν. **Π** Ἦσπερ ἔλεγον, ὅτι καὶ πρὶν νὰ τιμωρήσῃ ὁ Θεὸς τὸν πονηρὸν, τὸν κοπιδάκει καὶ τὸν τιμωρεῖ ἡ ἴδια ἡ κακία του. Καὶ ἐπειδὴ ἐλέγχθησαν περὶ τῆς θείας δικαιοσύνης καὶ περὶ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία δὲν ἀκολουθεῖ κατὰ πόδας καὶ ἀμέσως τὸν παραβάτην, ἀλλὰ μετατίθεται καὶ ἀναβάλλεται· πολλάκις διὰ τὸ μέλλον, καὶ τοῦτο κάνει· πολλοὺς περισσότερο ὀκνηροὺς καὶ ἀδιοφύρους, ὁ Ψαλμωδὸς δεκνύει δι' εὐριοκείαι ἐπὶ τῶν θυρῶν, ἡ τιμωρία, καὶ δι' ὅτι πρέπει νὰ τὴν περιμένουν τὴν τιμωρίαν τοῦτην οἱ πονηροί, ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος· «Μὲ τὸ νὰ ἀπολαμβάνουν εἶσι ὁ ἕνας ἀπὸ τῶν ἄλλων τὴν ἀνταμοιβὴν τῆς πλάνης των, ποῦ τοὺς ἀείξω».¹⁰⁵ Παρατήρησε πῶς χρησιμοποιεῖ τὰς λέξεις ὁ ποιητής. **Ξ** «Ἐνεπάγη», λέγει· δηλαδὴ κυριολεκτικῶς κατηργήθη καὶ κατέστη ἀναπόφευκτος ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐχθροῦ.

Εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ ψαλμοῦ λέγει· «Διότι εἰς τὴν παγίδα αὐτὴν, τὴν ὁποίαν μετὰ πολλὴν τέχνην ἐκάλυψαν, ὅσπερ νὰ παρομένη κρυμμένη εἰς τὰ ἀνύποπτα θύματά των,

ἐπέσθησαν τὰ ἰδικά των πόδι» (στ. 16). Μὲ ἄλυτα δεσμά, λέγει, οἱ πονηροὶ δένουν καὶ κορφώνουν τὸν ἑαυτὸν τὸν ἀπὸ παντοῦ. Ὅλα αὐτὰ πορευτήθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀποστόλων καὶ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἰουδαίων. Ὅταν λοιπὸν οἱ Ἑβραῖοι ἐπαλέμουν τοὺς ἀποστόλους, ἐκείνους μὲν καθόλου δὲν ἐξέλιπταν, τοὺς ἑαυτοῦς τῶν ἁμῶν (οἱ Ἑβραῖοι) περιέβαλλον μὲ ἄπειρα κακά, ἀφοῦ ἔχονον καὶ τὰς πόλεις τῶν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν καὶ ὅλα γενικῶς τὰ ἀγαθὰ τῶν. Ἔτσι, τὸ μὲν κήρυγμα τῶν ἀποστόλων διεδίδετο συνεχῶς, οἱ δὲ ἐπιβουλοὶ ἐχθροὶ τῶν, οἱ Ἑβραῖοι, κατσοπρέφοντο. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τοὺς τρεῖς παῖδας εἰς τὴν Βαβυλῶνα. 105 Ἀ ἐκεῖνοι ποὺ ἔβαλαν τοὺς τρεῖς παῖδας εἰς τὴν ἀναμμένην κόσμον τῆς Βαβυλῶνος, τὸ μόνον ποὺ ἐπέτυχον ἦτο νὰ κοῦν καὶ ἐξαφανισθοῦν οἱ ἴδιοι. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τὸν Δανιὴλ. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Δανιὴλ τὰ πράγματα ἐξελιχθήσαν μὲ φυσικότητα, δηλαδὴ οἱ δῆμοι ἔβαλον αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον. Ἰνὲ τὴν περίπτωση τῶν τριῶν παίδων συνέβη τὸ ἐξῆς περιεργον ἐνῶ ὁ βασιλεὺς ἐξέδωκε τὴν παράνομον διαταγὴν διὰ νὰ κοῦν οἱ τρεῖς παῖδες, ἐτιμωρήθησαν καὶ ἐκάθησαν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἴσταντο πρὸ τῆς καμίνου. Ἐκάθησαν θεοσώως καὶ ἐτιμωρήθησαν διότι ὑπερέβουν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ τυράννου καὶ εἶχον προσκυνῆσι προηγουμένως τὴν χρυσὴν εἰκόνα. «Συνελήφθησαν ἀπὸ τὴν παγίδα, τὴν ὁποῖαν ἐκρυψὼν εἶ ἄλλου». Κύτταξε, πῶς ἐπαρουσίασε τὴν κατηγορίαν τῶν πονηρῶν, ἢ ἔτσι ἦτο κρυφή. Ἐπειδὴ αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐρχοδίακον ἦτο γεμῆτο ἀπὸ ἄνθρωπον καὶ αἰσχύνῃν, διὰ τοῦτο τὸ κρύπτειν καὶ προσπαθοῦν νὰ διαφυγοῦν τῆς προσοχῆς τῶν ἄλλων, ἄλλα μοταίως.

Β «Ὅθως καθίσταται ἄλοφάνερον καὶ πασίγνωστον δι: ὁ Κύριος ποιεῖ πάντοτε δικαίας κρίσεις καὶ ἀποφάσεις (στ. 17). Εἰς ἄλλον φαλκὸν λέγεται ὅτι κατέστη γνωστὸς ὁ Θεὸς ἐκ τῆς δικαιοκρίσιας, ἦτοι μὲ τὸ νὰ τιμωρήσῃ, νὰ ἐκδικηθῇ καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ δίκαιον.

Εἶδες ἐν ἄλλο εἶδος εὐεργεσίας προερχόμενον ἐκ τῆς τιμωρίας; Διότι, λέγει, ὁ ποιητὴς, ὅχι μόνον κάνει καλυτέρους τοὺς παρπῶτας μὲ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ συγχρόνως προετοιμάζει τὴν κατάστασιν νὰ λάμψῃ τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας. Καὶ εἶναι πολὺ δέβαιοι, ὅτι θὰ ἴδῃ κανεὶς τὸν Θεὸν διὰ τῆς τιμωρίας νὰ προετοιμῶσιν τὴν εἰς Αὐτὸν ἐπιστροφὴν τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν, ἐπὶ παραδείγματι, κατὰ τὸ βαῦλον τῆς θεραπείας τοῦ δαιμονιζομένου τῶν Γεργεσηνῶν, ἐπέτρεψε νὰ δειγνῆθῃ ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων εἰς τὸν

καμινῶν καὶ νὰ καταποντιθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, τότε (μὲ τὴν ζημίαν ποὺ ἐπέστησαν) ἐξεπλάγησαν οἱ Γερασηνοὶ.¹⁰⁴ Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης οἱ Ἑβραῖοι «ὅταν ἐτιμωροῦντο διὰ θανάτου, τότε ἐπέστηρον καὶ ἐξη-
τουσαν τὸν Θεόν», καθὼς λέγει, ὁ προφήτης, C Καὶ διότι ἴσταν δὲν ἐπαναλαμβάνει τοῦτο συνεχῶς ὁ Θεός; Διότι δὲν θέλει διὰ τῆς θίας, ἀλλὰ προαιρετικῶς νὰ ἐπιδικῶνται οἱ ἀνθρώποι τὰ τῆς ἀρετῆς. Τοὺς παρακίει νὰ ἐπιδικῶνται τὴν ἀρετὴν ὅταν εὐεργετοῦνται μᾶλλον παρὰ ὅταν τιμωροῦνται καὶ καταπιέζονται. Δὲν εἶναι ἀγαθὸν ὅτι ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς θίας. Διότι ἐκεῖνος ποὺ μὲ τὸν φόβον τῆς φυλοκῆς κάνει τὸ καλόν, δὲν διατηρεῖται συνεχῶς καλός, ἀλλὰ ὅταν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν φόβον τῆς τιμωρίας, γίνεται καὶ πάλιν κακός. Ἐκεῖνος δμως, ποὺ παιδαγωγεῖται, ὥστε αὐτοπροαιρέτως νὰ ἀποφασίῃ τὸ καλόν ὅταν γίνῃ καλός θὰ μὲν πλεόν ἀκλόνητος εἰς τὸν ὀρθὸν δρόμον.¹⁰⁵ «Ἰδοὺ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλὸς εἰς τὰ παινευτικά του ἔργα τὰ ὅποια παρεσκεύασε μὲ τὰς ἰδικὰς του χείρας» (στ. 17). D Προσέχετε, ὅτι δὲν λέγει ὅτι συνελήφθη μὲ τὰς χείρας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μὲ τὰς χείρας αὐτοῦ τοῦτο τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

8 Εἶδες πῶς ποικίλει τὸν λόγον ὁ Παύλωδος μὲ τὸ νὰ ἀναφέρῃ τὴν θείαν τιμωρίαν κατὰ τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ μὲ τὸ νὰ ἐγείρῃ τὴν δίκην, ποὺ συνεπάγεται ἡ ἴδια ἡ κακία; Πῶς ἀναφέρει τὴν ἀνοθεὴν τιμωρίαν; «Εἶναι ποιῶντων, λέγει, ὅτι ὁ Κύριος ποιεῖ πάντοτε δικαίας κρίσεις. Καὶ πῶς συμπεραίνει, ὅτι ἡ κακία συνεπάγεται τὴν δίκην; «Ἐπεσον, λέγει, οἱ ἔθνη οἰς τὴν παγίδα τῆς καταστροφῆς, τὴν ὁποῖαν ἐτοίμασεν διὰ τοὺς ἄλλους» καὶ συνεχίζει νὰ λέγῃ διὰ τὴν πονηρίαν ὅτι «συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλὸς εἰς τὰ παινευτικά του ἔργα καὶ παρεσκεύασε μὲ τὰς ἰδικὰς του χείρας τὴν τιμωρίαν του». Δὲν ἀναφέρει ὅτε μόνον τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ προερχομένην κατὰ τοῦ ἁμαρτωλοῦ τιμωρίαν, Ἐ δὲ ὅτι ὁ Θεὸς πολλαίκις ἀνοθέλλει ταύτην διὰ τὸ μέλλον καὶ μακροθυμεῖ ὅτε μόνον τὴν τιμωρίαν, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν κακίαν, διότι πολλοὶ ἀνδιατροῖδον εὐχαρίστως καὶ συνήθιζον εἰς αὐτήν. Ἀλλὰ κατοχυρώνει τὸν λόγον του καὶ μὲ τὰς δύο ἀποφεις. Διὰ τοῦτο λέγει «συνελήφθη ὁ πονηρὸς διὰ τῶν πα-

¹⁰⁴ Ἡσρο. 3, 1.
¹⁰⁵ Ἰδοὺ καὶ ἡ θεωρία ἐπὶ καλὸν διὰ τὸ καλὸν καὶ ἐκ: ἐκ φόβου
ἐπὶ καλὸν διὰ τὸν Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ κατὰ τὴν ἐκ-
συνελήφθη διὰ τὴν νεκρότητα, ὅθεν προερχόμενον φησὶσαν (Καντ, Συν-
θε καλ. κ.τ.).

γιδευτικών έργων τῶν ἰδίων τῶν χειρῶν του». 106 Α Εἰς ἄλλον ψαλμὸν λέγεται ὅτι ὁ κοκὸς ἔπασε μέσα εἰς τὰς Ἰβίνας τὰς «παγίδας» του. Μὴ νομίζης λοιπὸν ὅτι κατασκευάζεις παγιδευτικὰ μηχανήματα διὰ τοὺς ἄλλους, ὅταν ἐπιβουλεύῃσαι αὐτούς. Διότι διὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ μόνον πλέκεις τὰ κατὰ τοῦ ἄλλου προοριζόμενα παγιδευτικὰ δίκτυα.

Ἐδῶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τοῦ ψαλμοῦ παρεμβάλλονται αἱ λέξεις «ὡδὴ διάφραγμα» ἢ ὅπως ἄλλοι «φθογγὴ αἴε» ἢ «μελωδῆμα αἴε» ἢ ἔθραισι «Ἐγγύωσιν σέλι», καὶ θηλώνουν μᾶλλον τὸν τρόπον ἀπαγγελίας τοῦ ἐν συνεχείᾳ πηήματος τοῦ ψαλμοῦ. «Εἶθε να ριφθῶν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν οἱ ἀμαρτανόητοι ἀμαρτωλοὶ εἰς τὸν Ἄδην ἐκεῖ ἄς ἐγκλισθῶν τὸν Θεόν» (στῆχ. 18). Εἰς ἄλλο χωρίον ἀπὸ τῆς λέξεως «Ἀποστροφῆσι» ὑπάρχει ἡ λέξις «Ἀναστρέψουσι», δηλαδὴ «τὰ ἐπανακάμψουσι». Ἐδῶ εἰς τὸν στίχον αὐτὸν πάλιν ἐπιμένει ὁ Δαβὶδ εἰς τὰ ἴδια πράγματα, καὶ λέγει, ὅτι ἡ κακία ἔχει ὡς κληρὸν τὴν κόλασιν καὶ ἡ ἀσέβεια γινῶν τὸν ὄνατον καὶ ἡ ἀμαρτία οὐρεὶ μοῖζι τῆς πολλοὺς κινδύνους. «Διότι δὲν θὰ λησμονηθῆ μέχρι τέλους ὁ εὐλαδὴς πτωχός. Ἡ ὑπομονὴ τὴν ὁποῖον δεκνύουν οἱ πτωχοὶ δὲν θὰ χαθῆ μέχρι τέλους» (στῆχ. 19). Β Ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἐξηγεῖ «ὅτι δὲν θὰ μείνη λησμονημένη μέχρι τέλους ἡ προσδοκία τῶν ταπεινῶν». Πολὺ ἐπιτυχῶς ἐπίσης χρησιμοποιεῖ τὴν φράσιν «ὡς τὸ τέλος», καὶ θηλώνει, ὅτι δὲν ζητεῖ κανεὶς συνεχὴ ὄνειον καὶ ἀνάπαυσιν. Διότι ποῦ θὰ δευχθῆ ἡ ὑπομονή, ὅταν πρόκειται νὰ ἐπιτραπῆ συνεχὴς ἡρεμία; Τοῦτο δὲ τὸ ὁποῖον λέγει, ἔχει ὡς ἐξῆς: θὰ δικασθῶν ἀφαικτικῶς οἱ πονηροὶ καὶ θὰ ὑποστοῦν εἰς τὸ τέλος τὰς τιμωρίας. Διότι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἀνεχθῆ, ὥστε οἱ ἀδικούμενοι νὰ εἶναι: διορκῶς συκοφαντούμενοι καὶ δικώμενοι. Μὲ αὐτὸ καὶ τούτους παρηγορεῖ καὶ ἀκείνους φοβίζει, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ δεκνύει, καὶ ὅτι ἡ μακροθυμία του τοὺς μὲν ἰσχυροποιεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν, τοὺς δὲ εἰς μετάνοιαν προσελκύει. Παρατήρη καὶ πάλιν τοὺς πτωχοὺς πᾶς εὐδοκίμου, ὄχι ὅμως ἀπλῶς τοὺς πτωχοὺς, C ἀλλὰ ἐκείνους μὲ τὴν συντεταγμένην καρδίαν. Διότι προπαντὸς αὐτοὶ εἶναι: καὶ οἱ ἱκανοὶ δι' ὑπομονήν· μᾶλλον δὲ ἡ μία ἀρετὴ ἐπιφέρει τὴν ἄλλην, ἡ ταπεινοφροσύνη τὴν ὑπομονήν, ἡ ὑπομονὴ τὴν ταπεινοφροσύνην. Ἐάν κανεὶς ἐρωτήσῃ: καὶ πῶς εἶναι: πτωχεῖα ἡ ταπεινοφροσύνη; Τοῦτο θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι

ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ὁ πλέον κατάλληλος δρόμος διὰ τὴν ἀρετὴν.

Ἐκεῖνος ποῦ μαζεύει πλοῦτον ἀδύνατον καὶ θορυβεῖται συνεχῶς. Ἐνῶ ὁ πτωχὸς δὲα τὰ ὑφίσταται μὲ εὐκολίαν, καὶ ζῶν εἰς κατὰστατον πτωχεῖαν, ὡς εἰς παλαιστῶν πνευματικὴν γυμνάσειον καὶ ἐξασκεῖται πολλάκις. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ εἰσελθῆ πλούσιος ἀνθρώπος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.¹⁰⁷ D Τι σημαίνει ἡ φράσις «Ἡ ὑπομονή, τὴν ὁποῖαν δεκνύουν οἱ ἐλπίζοντες εἰς τὸν Κύριον πτωχοὶ, δὲν θὰ χαθῆ μέχρι τέλους;» (στῆχ. 19). Οὐδέποτε, λέγει θὰ πάη χαμένη παραμοία ὑπομονή, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε θὰ φέρη τὸν ἀνάλογον καρπὸν. Τοῦτο βεβαίως δὲν ἰσχύει καὶ διὰ τὰ κωδικὰ πράγματα. Ἐκεῖ δὲν δύνασαι νὰ ἀναβάλῃς τὴν ἀμοιβὴν τοῦ κόπου σου, καὶ ἂν δὲν πληρωθῆς ἡμέως, ὑπάρχει πιθανότης ἐκ τῆς συνεχῆς ἀναδελτικότητος νὰ πάνη χαμένοι οἱ κόποι σου. Κατ' ἀνάγκην καὶ ὁ γεωργὸς καὶ ὁ ἔμπορος ἀναμένουν τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων των· ἀλλὰ πολλὰς φορές λόγῳ τῶν καιρικῶν μεταβολῶν καὶ οἱ δύο χάνουν τοὺς ἀναμενόμενους καρποὺς τῶν κόπων των. Μὲ τὴν περιπτώσειν ἡμῶς τοῦ Θεοῦ δὲν συμβαίνει παρόμοιον πρᾶγμα, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε ὁ ὑπομὲν καὶ στερῶν τὰς ἐλπίδας του εἰς Αὐτὸν θὰ ἀμειψῆ ἐν τέλει. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι μικρὸς λόγος παρηγορίας, τὸ νὰ ἐχρῆς φηλαθῆ τὴν δεδιότητα ὅτι γις τὸ τέλος θὰ δικαιοθῶν οἱ προσδοκιοὶ σου.

E «Σῆκω ἐπάνω, Κύριε, ἀρετὰ ἐμακροθυμίας» ἄς μὴ σφετερίζεται πλέον ὁ εὐτυχὴς ἀνθρώπος τὸ κράτος καὶ τὴν δύναμιν σου, παρουσιαζόμενος αὐτὸς κραταῖος καὶ ἀκαταγώνιστος; ἢ ὅπως ἐρμηνεύει ἄλλος «μὴ τὸν αἰώνην νὰ ἀπαθρασύνεται περισσώτερον». «Ἄς κραθῶν ἐνώπιόν σου καὶ ἄς ὑποστοῦν τὰς πινὰς τῆς δικαίας ἀποφασεῶς σου οἱ ἔθνη καὶ» (στῆχ. 20). Εἰς ἄλλο ψαλμὸς λέγει «ὡς ἔλθου εἰς δικὴν πρόσωπον μὲ πρόσωπον μαζί σου». Ἀφοῦ ὤμιλησεν διὰ τὴν κακίαν, ἡ ὁποῖα κατέχει τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀφοῦ διηγῆθῆ τὴν πονηρίαν, τὰς ἀρπαγὰς, τὰς πλεονεξίας, τοὺς ἀδικίους φόνους ποῦ λαμβάνουν χώραν, ἐν συνεχείᾳ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ στείλῃ θοήθειαν εἰς ὄσους ἀδικοῦνται. Τέτοιαι εἶναι ἡ καρδία τῶν ἁγίων, ὡς ἡ τοῦ Ψαλμωδοῦ, νὰ μὴ φροντίζουσιν μόνον διὰ τὸν ἑαυτῶν των, ἀλλὰ ὡσάν νὰ εἶναι ἡ οὐκαμμένη καὶ δὴλ ἡ ἀν-

107. Mt. 8. 19, 23.

θρωπότης μία οικογένεια και εις άνθρωπος, τοιουτοτρόπως παρακαλούν τόν Θεόν.

107 Α «Σίγησ' επάνω, Κύριε! μη επιτρέψης εις τόν άνθρωπον να κοιταρημονή αὐθαδῶς». Τί θά εἴπῃ ἡ Ἀνάστηθι, Κύριε; Θά εἴπῃ: ἔξελε Κύριε διὰ νά δικάσῃς τοὺς ἀδίκους, διαθήσῃς τοὺς ἀδικοκλήτους, τιμώσῃς τοὺς καταπατητάς τοῦ δικαίου. Καί παλὸν ὀρθῶς ἐχρησιμοποίησε τὰς ἐντόνους αὐτὰς λέξεις καί εἶπε ἡ Ἀνάστηθι καί «Μὴ κραταύσωθω ἄνθρωπος» διὰ νά φανερῶσῃ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἔμπρὸς εἰς τόν Θεόν εὐτελές πρᾶγμα, χῶμα, στάκτη καί κοινοστός.

«Ἄς κριθῶν ἐνώπιόν σου καί ὡς ὑποστοῖν τὰς πεινὰς τῆς δικαίας ἀποφασεῶς σου οἱ ἔθνηκοί». Τί σημαίνει αὐτό; Σημαίνει «νά δικασθῶν οἱ παράνομοι διὰ τὰ ἁμαρτήματά των». Νά δικασθῶν πλέον, διότι δὲν ἔγινον καλύτεροι ἠθικῶς μὲ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιδειχθείσαν μακροθυμίαν. «Ζήτησέ τους εὐθύνας δι' ἑσὰ κατὰ τῆς μεγαλωσύνης σου ἐτόλμησαν».

Ἐγκατάστησον ἐπ' αὐτῶν ἡγεμόνα καί διδάσκαλον, Κύριε. Ἄς μάθουν οἱ ἔθνηκοί, ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἄνθρωποι» (στίχ. 21). «Πορευθήσεται ἡ λέξις Διὰ ψαλίμα». Κάποιος προσβέτει τὴν λέξιν «αἴ» ἥτοι πάντοτε. Τί σημαίνει ἡ φράσις; Ἐγκατάστησον νομοθέτην εἰς αὐτούς; Τοῦτο σημαίνει: Ἐπειδὴ οἱ εἰδωλολάτραι σέπτονται καί φροῖν ὡσάν νά εἶναι αὐτόνομοι, δηλ. δὲν εἰς ὑπολογίζων, καί δὲν δίδουν σημασίαν εἰς τὴν θεῖαν Δικαιοσύνην, ἔξελε ἐναντίον αὐτῶν, καί ἀπὸ περιφρονοῦν τὰς νομοθεσίας καί συμβουλὰς Σου, γίνου τιμωρὸς αὐτῶν.

Τοῦτο τὸ νόημα καί ἕτερος ψαλμὸς ἀποδίδει μὲ τὴν φράσιν «Γίνε, Κύριε, φοβερός εἰς αὐτούς». Κότταξέ, πῶς ἐκφράζεται μὴ ζητῶν τὴν ἄμεινον τιμωρίαν αὐτῶν, ἀλλὰ τὴν νομοθεσίαν καί τὴν διόρθωσιν των καί τὴν ἀποφυγὴν τῆς παρανομου ζωῆς. Ἄλλὰ ἂν ἀδιαφορήσαν καί πάλιν, τότε θά ἔλθῃ καί ἡ τιμωρία πλέον εἰς αὐτοὺς ἀντὶ τῆς συμβουλῆς. Καί ὄχι μόνον εἰς αὐτούς, ἀλλὰ καί εἰς τοὺς ἄλλους θά γίνῃ τὸ ἴδιον. Διὰ νά μάθῃς δὲ πῶσον μέγα εἶναι τὸ κέρδος τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Θεοῦ καί πῶς οὐρανεῖν ἡ ἀσθένεια ἄκουε καί τὸ ἔφηξ' Ἄς μάθουν οἱ ἔθνηκοί, λέγει, ὅτι εἶναι ἄνθρωποι. Καί τὸ λέγει τοῦτο, διότι πολλοὶ ἐλησμόνησαν τοῦτο, ἐξέχασαν τὴν πραγματικὴν φύσιν των, ἐξώκειλαν εἰς μιανίαν καί παραλογισμούς, ἠγνόησαν ποῖος εἶναι ὁ ἑαυτοῦ των. C Καί καλῶς προσέθεσε εἰς τὴν λέξιν «πάντοτε» διὰ νά διακρῶξῃ, ὅτι ὄχι μόνον εἰς

τὰς δυσκόλους στιγμάς, ἀλλὰ καί εἰς ἐποχὰς εὐτυχίας νά ἐνθυμῆται ὁ ἄνθρωπος, ποῖος εἶναι. Ἀλλὰ, ὅταν τοὺς τιμωρήσῃ τῶρα, πῶς ἐλησμόνησαν τὴν πραγματικὴν φύσιν των, κατόπιν θά ἔχουν ἔντονον τὸν φόβον μέσα των καί πικρὰν ἀνάνησιν τῶν δεινῶν καί τιμωριῶν πῶς ὤπιστησαν. Τοιουτοτρόπως καί εἰς τὸν καιρὸν τῆς εὐθυμίας καί εὐτυχίας των θά γνωρίζουν καλῶς τὴν πραγματικὴν των φύσιν.

9. Βλέπει, πῶς προσεύχεται ὡπὲρ αὐτῶν καί πῶς ζητεῖ τὴν διόρθωσιν τῆς τρέλλας των; Διότι: τὸ νά ἀγνοῦμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, τοῦτο εἶναι χειρότερον καί τῆς μεγαλύτερας τρέλλας καί τοῦ ἐξωφρενισμοῦ. Καί τοῦτο προέχεται ἀπ' ἐνός μὲν ἀπὸ ψυχικῆν ἀσθένειαν, ἀπ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ διεσθωμένην διάθεσιν.

D «Διατί, Κύριε, ἔχεις ὀταθῆ μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς; Διατί σηκώνεις ἐπάνω τοὺς σφραλισμούς σου καί φαίναςί σὸν νά μὴ μᾶς βλέπῃς καί νά μὴ μᾶς προσέχῃς ἐν μέσῳ τῶν κρίσιμων περιστάσεων καί θλίψεων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐμῆθα κυκλιμένοι;» (στίχ. 22). Αὐτὰ λέγει ὁ προφήτης προσοχόμενος καί παρακαλῶν τὸν Θεόν ὡς ἐκπρόσωπος τῶν θλιβομένων, χωρὶς νά παρακλή φυσικὰ τόν Θεόν μὴ γένοιτο. Τοῦτο γίνεται καί μὲ πολλοὺς, οἱ ὅποιοι, ἐπειδὴ θλίβονται ὑπὸ διαφόρων δεινῶν καί δοκιμῶν, ὑποκινούμενοι ὑπὸ τῆς ὀδύνης καί τοῦ πόνου, ζητοῦν νά γίνῃ ἡ θεῖα δικη πρὸ τοῦ καταλλήλου καιροῦ. Καθὼς ἐπίσης συμβαίνει καί μὲ φκείνους, πῶς ἐγχειρίζονται ὑπὸ ἱατροῦ καί πῶς ἐνῶ ἀκούει δὲν ἔχει ἀλοκληρωθῆ ἡ ἐγχείρησις, αὐτοὶ παρακαλοῦν τὸν ἱατρὸν νά ἀπομακρῶνῃ τὴν χεῖρά του ἐκ τῆς πληγῆς. Ἀλλὰ ἡ αἴτησις των αὐτῇ ἀπ' ἐνός μὲν εἶναι ἐπιδιδάσθῃ δι' αὐτοὺς, ἀπ' ἑτέρου δὲ πάσχουν περισσότερο μὴ θυνάμενοι νά ὑποφέρουν τοὺς πόνους. Καί πολλὰς φορές φωνάζουν πρὸς τοὺς ἱατροὺς ἐμὲ ἐθασάνους, μὲ κατέστρεψες, μὲ ἐπέθανες. Αὐτὰ βίμως δὲν εἶναι λόγια τῆς ἀνεπιπράστου λογικῆς των, ἀλλὰ συνέπεια τοῦ πόνου των. Ἔτσι συμβαίνει καί μὲ πολλοὺς, οἱ ὅποιοι ἀλογισμοῦν προ τῶν θλίψεων καί λέγουν, ὅτι δὲν ἔμπορουν νά ὑποφέρουν πλέον τοὺς πόνους. Ἐκτὼς παρόμοια ἐκφράζεται καί ὁ προφήτης Σαφονίας. Ἐ Ἄλλ' αὐτὰ συνέβαινον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅτι αἱ δυσκολία καί τὰ κριτήρια ἦσαν ἀνάλογα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὁμοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἡ ἀθῆμονία καί ἡ ἄλλειψις ὑπομονῆς δὲν συμβαδίζονται μὲ τὸν χριστιανὸν καί εὐρίσκονται πολὺ μακρὰν τῆς χριστιανικῆς οὐρέσεως.

«Εἰς καιρὸν, ποῦ ὑπερφανεύεται διὰ τὴν ἐπικράτησίν του καὶ συμπεριφέρεται μὲ δουγκρότητα ἀλαζονεῖαν ὁ ἀσεβὴς, καίγεται εἰς κάμινον θλίψεως ὁ ἐνάρετος πτωχός. Συλλαμβάνονται οἱ ταλαιπώροι πτωχοὶ εἰς τὰς περιπέχους παγίδας, τὰς ὁποίας μὲ πονουργίαν πολλὴν εἰσιμιάζουν κατ' αὐτῶν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἄλλοι ἐρμηνευτοὶ ἐξηγοῦν: ἅς συλληφθῶσι οἱ κακοὶ εἰς τὰ δικτυα, τὰ ὅποια μηχανεύονται διὰ τοὺς εὐσεβεῖς. Διότι θαυμάζεται ὁ ἁμαρτωλὸς δι' ὅσα ἐπιθυμῆσαι καὶ ἀπολαμβάνει ἢ διεφθαρμένη ψυχὴ του, μακροῖζεται δὲ ἐργαζόμενος τὴν ἀδικίαν.

108 Α' Ἐξώργισεν ὑπερβολικὰ τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλὸς (στίχοι 23, 24, 25). Ἀφοῦ ἔλαβεν ὁ προφήτης στάσιν ἰκέτου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, παρακαλεῖ ὑπὲρ τοῦ εαυτοῦ του καὶ ὑπὲρ ὧλων ἐκείνων, ποῦ ἀδικοῦνται, ἀναφέρων εἰς τὴν παράκλησίν του αὐτὴν καὶ τὰ πάθη καὶ ἐλαττώματα, ποῦ εἶναι συνέπεια τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας ἐπὶ παραδείγματι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ δίκαιος ὑποφέρει καὶ ταλαιπωρεῖται πρὸ τῆς θείας δικῆς καὶ τιμωρίας τῶν παρασπατῶν, καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ θλίπῃ κατὰ τὸ ἴδιον αὐτὸ διάστημα τὸν πονηρὸν καὶ ἄδικον νὰ εὐμερεῖ.³⁷ Διότι δὲν εἶναι μικρὸς περαιομὸς καὶ μικρὰ τιμωρία καὶ τὸ γεγονός τοῦτο. Ἐπειτα ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ δικαίωσιν τοὺς ἀλαζόνες τούτους καὶ νὰ στρέψῃ τὰ πονηρὰ σχέδια καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐναντίου τῶν ἐαυτῶν τῶν. Ἀναφέρεται ἐν συνεχείᾳ εἰς ἕνα ἀφόρητον εἶδος κακίας. Ποῖον εἶναι τοῦτο; «ὅτι ἐπαινῆται ὁ ἁμαρτωλὸς ἰκαιοποιῶν ὅλα τὰ ψυχικὰ του πάθη». Θαυμάζεται καὶ ἐπαινῆται ὁ ἁμαρτωλὸς διὰ τὰ πρόφγματα, ποῦ δὲ ἐπρεπε νὰ καλύπτῃ τὸ πρόσωπόν του. λέγει, καὶ διὰ τὰ ὅποια θὰ ἐπρεπε νὰ ἐντρέπεται. Β Πῶς θὰ θεραπευθῇ λοιπὸν αὐτός, διὸν ἐπαινῆται διὰ τὴν κακίαν του; Ἀκόμην καὶ σήμερον γίνεται τοῦτο. Ὁ ἕνας θαυμάζεται ὡς ἀπόλυτος ὄρχων, ὁ ἄλλος βιάτι ἠμιόνη κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὁ ἕτερος, διότι ἐφάνη ἔσπινος καὶ κατωρθώσε νὰ μαζεύῃ τὰ ἀγαθὰ ὧλων τῶν ἄλλων. Καὶ ὅταν εἷας ἐκ τούτων χάσῃ τὸν εαυτὸν του μέσα εἰς τὰ πάθη, τοῦ λέγουν ὅτι εὗρεκε τὸν εαυτὸν του καὶ ἄλλα παρόμοια χωρὶς νὰ ἠμιλῇ κανεὶς εἰς αὐτοὺς περὶ πνευματικῶν ζητημάτων. Πουθενὰ δὲν ἐπαινῆται σήμερον ὁ ἀπηλλαγμένους τῶν ἐπιτησιῶν μερμινῶν, αὐτε ἕκείνος, ποῦ ἀγοπήσῃ τὴν πτωχείαν. Ἀπεναντίας ἐπαινῆται ὁ ἐκμεταλλευτῆς, ὁ κάπηλος, ὁ

37. Ἡσὼ δ' ἰ. Χρυσοστόμος ἦγει τὸ λαγόμενον πρόβλημα: «Ὁ Θεὸς οὐκ ἐστὶν ἐπιεικὴς ἀλλὰ ἀπολύτως δικαιοσύνης τὰ Πύδων τῶν ἰσθῶ καὶ τὰ ὅποια ἀπορροῶνται καὶ ἀπεργάζει πλείστους φιλοσόφους εἶναι τὸν ἐποχὸν.

κόλαξ, ἕκείνος ποῦ δέχεται ὡσανύ ἀέντης ἐξυπηρετήσεις δουλικὰς χωρὶς νὰ κάμῃ τίποτε ἀπολύτως χρήσιμος. Αὐτὰ θλίπουν ἄρνησι ὁ προφήτης, βιάτι τόσον πολὺ ἐπικράτησεν ἡ κακία, ὡστε νὰ κομπᾶν καὶ νὰ ἐπιδεικνύεται, καὶ τὸ ἀκόμην χειρότερον, ὅτι δὲν ἐντρέπεται καὶ δὲν ἀποπεινεῖται μόνον ἀλλὰ εὐρίσκει καὶ τόσους ἄλλους νὰ τὸν ἐπαινοῦν.

Τὶ χειρότερον εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν κακίαν αὐτῆς; Ἐξώργισε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλὸς. Ἐτερος δὲ λέγει: «Ὅτι: ἐπειδὴ ὑπερφανώθη καὶ ἠμολόγησε τὸν ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς του, καὶ ἐπειδὴ ὁ πλεονεκτητὴς ἐπίνεσε τὸν εαυτὸν του, διὰ τοῦτο ἐξώργισεν τὸν Θεὸν ἐναντίου τῶν. Ὅταν λοιπὸν ἀξήρη ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ τότε ἀκόμην ὁ ἁμαρτωλὸς λέγει ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ζητήσῃ ὁ Θεὸς εὐθυνας ἀπ' αὐτόν. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: Ἐπειδὴ ἐξύμνησε τὰς διαφορὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας του, καὶ ἐμακάριζε τὸν εαυτὸν του διὰ τὰ ἐκ πλεονεξίας προερχόμενα ἀγαθὰ του, ἐχλεύασε τὸν Κύριον. Ὁ ἀσεβὴς μὲ τὴν ἐξαρσιν τῆς ἀρχῆς του δὲν θέλει νὰ πιστεύῃ ὅτι θὰ τὸν ἀναζητήσῃ ὁ Θεός. Οἱ δὲ ἐδδουμήκοντα μεταφραστοὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης λέγουν: Ἐξώργισε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ λέγει ὅτι ὁ Κύριος δὲν θὰ ζητήσῃ εὐθυνας δι' ὅσας πράξεις του ἐξαργίεται. Δ' Εἶδες, ποῦ ἐφθασεν ἡ ἐπικράτησις τῆς κακίας; Τὶ λέγει, ἀναφέρει ὁ Ὑαλιμωδός, ὅτι στενωχωρεῖ ἡ κατάστασις αὐτῆς τοῦ πτωχοῦ; Τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν ἐξαργίσει. «Καὶ παρ' ἄλλην τὴν ἀρχὴν τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀσεβὴς λέγει ὅτι εἶναι φαινόμενα: καὶ αἱ ἀπειλαὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ζητήσῃ λόγον δ' ἂν τὰς ἀμαρτίας του». Ἄλλος πάλιν δεκεῦλον τὸν δαδὸν τῆς ἀσεθείας τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἠμιλεῖ περὶ τοῦ μετρωτισμοῦ αὐτοῦ, δηλαδὴ τοῦ παραλογισμοῦ, τῆς ἀλαζονείας. Εἶδες ἐξόγκωμα τῆς τρέλλας καὶ τῆς διαφθορᾶς; Πρὸς τοὺς συμπατριώτας του εἶναι ἐχθρὸς καὶ ἀντίπαλος, ἀπαμεικρωμένους ἀπὸ τὴν ἀρετῆν, ἔχει ἐρωτευθῆ τὴν κακίαν καὶ τὴν ἐπικρίει. Καὶ καλῶς ἕτερος εἶπεν, ὅτι «ὁ Θεὸς ἀπουσιάζει ἀπὸ κάθε σέψιν καὶ ἔνοικον τοῦ ἁμαρτωλοῦ» κρυπτόν μὲ τοῦτο, ἔστι δὲν ζητεῖ νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν, ὅτι εἶναι γαμῆτος ἀπὸ σκότος, ὅτι δὲν ἔχει τὸν ὄψον τοῦ Θεοῦ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἄλλὰ ὅπως ἡ ταμπλα βαλόνει τὴν κέρην τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἔτσι καὶ ἡ πονηρία τὴν διάνοικον, καὶ ὄρησι τὸν ἀσεβὴ πρὸς τὸν κρημινόν. Ἐδὲν ἀσθύνεται ποτὲ ἁμάρταν

του ὁ ἁμαρτωλὸς τὴν βίαν παρουσίαν» (στίχ. 25). Ἄλλος λέγει, ὅτι καθόλου δὲν ἐνθυμείται τὸν Θεόν. «Αἱ πράξεις του εἶναι ὀδελυραὶ καὶ θρωμεραὶ καὶ εἰς κάθε περίστασιν ρυπαρὸς καὶ μολυσμένος εἶναι ὁ δρόμος τῆς ζωῆς του. Καταφρονεῖ καὶ ἀθετεῖ ἀσυστόλως τὰ προστάγματα καὶ τὰς ἐντολὰς σου» (στίχ. 26). Ἄλλος πάλιν λέγει ὅτι «διὰ τὸν ἄσεβη ἔχει ἀρεθὴ καὶ ἐξαφανισθῆ ἢ κρίσις σου». 109 Ἀ Εἶδες τὸν καρπὸν τῆς κακίας; Σθιθεται τὸ φῶς τοῦ λογικου του, τυφλώνονται οἱ λογισμοὶ του, καὶ αἰχμάλωτος παραδίδεται εἰς τὴν πονηρίαν. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ τυφλὸς συνεχῶς πίπτει εἰς λάκκους, ἔτσι ἐπίσης καὶ αὐτὸς, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, συνεχῶς περᾶ τὸν καρπὸν του μέσα εἰς τὴν κακίαν. Ὅχι τώρα μὲν εἰς τὴν ἀρετὴν, ὕστερον δὲ εἰς τὴν κακίαν, ἀλλὰ συνεχῶς εἰς τὴν κακίαν κατοικεῖ καὶ οὔτε τὴν κόλασιν τοῦ πυρός τῆς γενένης ἐνθυμείται, οὔτε τὴν μέλλουσαν κρίσιν, οὔτε τὰς ἐσχάτας του. Ἀλλὰ, ὡσὺν τὸν ἵππον, ποῦ ἀπαγαλινούται, ἀφοῦ ἐκβάλῃ ὅλα αὐτὰ τὰ ἠθικὰ στοιχεῖα, δικὴν ἀνεργατίστην πλίσιν, παραδίδεται εἰς τὰ πονηρὰ πνεύματα καὶ εἰς ἀγρὰ κώματα, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ δι' αὐτὸν κανεὶς ποῦ θὰ τὸν καθοδηγήσῃ τὸν νοῦν του. Εἶδες τὸν πονηρὸν νὰ καταδικάζεται ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν κακίαν; **Β Τί** ὑπάρχει χειρότερον ἐπὶ τὸν ἀγρόνιστον ἵππον ἢ ἀπὸ τὸ ἀνεργατίστην πλίσιν ἢ ἀπὸ τὸν τυφλωμένον τὸν νοῦν ἀνθρώπου;

10. Ἀλλὰ ἐξ ὧν τούτων ἀβλιώτερος εἶναι αὐτός, ποῦ ζῆ εἰς τὴν κακίαν, ποῦ ἔσθασε τὸ φῶς τὸ προσαχόμενον ἐκ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ καὶ ποῦ παρεδόθη αἰχμάλωτος εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

Ἐργὸν τῶν προσωρινῶν ἐπιτυχιῶν του, φαντάζεται ἐν τῇ ἀλαζονείᾳ του, ὅτι θὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ ὧν τῶν ἐχθρῶν του. Διότι ἐπεὶ μέσα εἰς τὴν καρδίαν του δὲν θὰ ταραχθῶ ἀπὸ κανένα. Ὅλοι αἱ γενεαί, ποῦ θὰ προέλθουν ἀπὸ μένα, θὰ παραμείνουν μακρὰν οὐδὲν ἴσως κακοῦ» (στίχ. 27). Ἄλλος πάλιν λέγει. Ὅλους τοὺς ἐχθρούς του τοὺς περιφρονεῖ ἐμφανῶς καὶ λέγει εἰς τὴν καρδίαν του: δὲν θὰ ἀνατραπῶ ἐκ τοῦ θρόνου μου εἰς ὅλας τὰς γενεάς. Δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ θασανισθῶ. Ὁ Εἶδες τοὺς παραλογισμούς του; Εἶδες τὴν ἀπερίγραπτην ἀπώλειάν του; Εἶδες τὴν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὀλονέν ἀξαναμένειν καταστροφὴν του; Εἶδες ὅτι μακαρίζουν οἱ ἀνόητοι, αὐτὰ τὰ ὅποια εἶναι γεμῆτα ἀπὸ ἀβλιότητος καὶ πῶς ἐν συνεχείᾳ δουλιάζουν; Ἐπαινείται διὰ τὰ ἁμαρτήματά του, εὐλογεῖται διὰ

τὰς ἀδικίας. Πρῶτον δὲραθρον εἶναι ταῦτα καὶ εἶναι ἱκανὸν νὰ κόψῃ τὸν τράχηλον καθενός, ποῦ δὲν προσέχει.

Διὰ τοῦτο προπαντὸς ἐκείνους, ποῦ μᾶς κατηγοροῦν καὶ ἐπεὶ ἀκούον τὴν διδασκαλίαν μᾶς πρέπει νὰ περοδεχώμεθα παρὰ ἐκείνους, ποῦ μᾶς ἐπαινοῦν καὶ μᾶς κολακεύουν ὀλεθριῶς. Διότι οὗτοι διαφθείρουν καὶ καταστρέφουν τοὺς ὀλέκεις καὶ τοὺς ὄδοι πρὸς μεγαλυτέραν κακίαν. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸν τούτων τὸν ἁμαρτωλῶν, ἀφοῦ ἐκολάκτευσαν, τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸν παραλογισμόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὸ ἔξῃς παραπλήσιον λέγει πρὸς τοὺς Κορινθίους **II** μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ πνευμάσαντος ἐκεῖ: «καὶ οἷς εἶθε φουσκωμένοι ἀπὸ ὑπερηφάνισιν καὶ δὲν ἐπὶ πηθήσατε: μάλλον». 110 Ἐκεῖνος, ποῦ ἁμαρτάνει πρέπει νὰ πενθῆ διὰ τὰς ἁμαρτίας του, καὶ οὐχὶ νὰ ὑπερηφανεύεται. Εἶδες τὴν διαστροφὴν τῆς κακίας, ἢ ὅποια οὐχὶ μόνον δὲν καταδικάζεται, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐπαινείται; Ἀπὸ αὐτὰ, ἀπὸ τὸν ἰδικόν του παραλογισμόν καὶ τὰς κολακείας ὁ πονηρὸς ἐξώγκωσε τὴν πονηρίαν του, ἐληρωμένης τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Ἐξ αἰτίας τούτου ἐληρωμένης καὶ τὴν ἴδιαν τὴν φύσιν του. Διότι ἐκεῖνος, ποῦ ληρωμένη τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ἀγνοεῖ καὶ τὴν ἀσημοντον χρονικὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του. Κίτταζε, πῶς σκέπτεται ὁ ἄφρων «δὲν θὰ σαλευθῶ ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς εὐτυχίας μου καθ' ὅλας τὰς γενεάς, καὶ θὰ διέλθω τὴν μακροτάτην ζωὴν μου ἀνευ οὐδενὸς βλάβης». **T.** περισσότερον ὀλεκαδὲς πρᾶγμα ὑπάρχει ἀπὸ τὴν πτωχὴν αὐτὴν κεφαλὴν, ποῦ ἐνὶ εἶναι ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα φθαρτός, καὶ συνδεδεμένος ἀναποσπάστως μετὰ τὰ πρόσκαιρα πράγματα, **Ε** καὶ ἐνὶ ὑπὸκειται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν εἰς τόσας μεταβολάς, παρὰ ταῦτα σκέπτεται τόσων ἀνοήτως; Πῶθεν προέχεται τοῦτο; ἀπὸ τὴν ἀνοησίαν φυσικά. Διότι ὅταν εἷας ἀνόητος ἄνθρωπος ἀπολαμβάνει μεγάλην εὐπορίαν καὶ ἐξουσιάζῃ τῶν ἐχθρῶν του, καὶ ἐπαινητὸς καὶ θευμάζεται, τότε γίνεται χειρότερος ἀπὸ ὄλους. Ἐκεῖνος, ποῦ δὲν ἀνομνεῖ οὐδεμίαν μεταβολὴν, οὔτε τὴν εὐπορίαν του ἀπολαμβάνει μετὰ σοφροσύνης, καὶ ὅταν πέσῃ εἰς καιρὸς ἀβλιότητος, ἐπειδὴ εἶναι ἀγνώμοντος καὶ ἀμελέητος, ταράσσεται καὶ θουβεῖται. Αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν συνέβησαν εἶται καὶ μετὰ τὸν ἰώδ. 110 Ἀ ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπίσης ὑπὸσκοτε εἰς τὸν καιρὸν τῆς εὐημερίας, ἀνέμενε ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέρας τὴν ἔλευσιν τῆς δυστυχίας. Διὰ τοῦτο

καὶ ἔλεγε· «Ὁ φόβος, τὸν ὁποῖον ἠθανόμην, ἦλθεν εἰς ἐμὲ αὐτός, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔλεγον νὰ γλυτώσω, μὲ συνήτησεν, οὔτε εἰρήνευσα, οὔτε ἡσύχασα, οὔτε ἀνεπαύθη κατέβου· ἦλθεν εἰς ἐμὲ ἡ ὄργη καὶ τὰ θάνατα».²⁹ Καὶ ἄλλος ἔλεγε· «Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ κορσαμοῦ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν νὰ ἐνδύησαι τὴν πείναν, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πλοῦτου, νὰ μὴ λησμονῆς τὴν πτωχείαν καὶ τὴν δυστυχίαν».³⁰ Ἄλλ' ὁ ἀνόητος ἀσθεῖς, ἐπειδὴ διεισπράφη ψυχικῶς, δὲν φιλοσοφεῖ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλὰ θεωρεῖ καὶ ναμίζει τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀμετάβλητον καὶ σταθερόν, πράγμα ποῦ εἶναι δεῖγμα ἐσχάτης ἀνοησίας καὶ διακωφῆς καὶ ἀφαιρήσεως τῆς παναληθείας του. Β. Μὴ λοιπὸν μακαρίζεις ἐκείνους, ποῦ πλουτοῦν, ἐκείνους, ποῦ ἐξουθενώουσι βίους βαρῶν ἐχθρῶν των καὶ συγχρόνως ἐπαινεῖντα· διὰ τὴν κατὰστασίν των αὐτῶν. Διότι ἅλα αὐτὰ τὰ φαινόμενα ἀγαθὰ οὐσιαστικῶς εἶναι διὰ τοὺς ἀπροσέκτους μεγάλα θάρρα καὶ κρημνοί, καὶ ἀπὸ τὴν ἀπροσεξίαν των καταπίπτουσιν εἰς αὐτὸν τὸν πυθμὸν τῆς ἀσθεσίας. Ἐπιτοπιότως σκίπτεται αὐτός, τοῦ ὁποῖο τὰ στόμα εἶναι γεμιστὸ ἀπὸ κατάρων καὶ ἀπὸ πικρίαν καὶ δολιότητος. Κάτω ἀπὸ τὴν γλώσσάν του ὑπάρχει διαρκῶς ἡ κοκεντρέξια καὶ τὸ δηλητήριον τῆς βίας καὶ τοῦ πόνου. Ἐδῶ ἕτερος ἐπιπέστερον ἐκφραζόμενος, θεωρεῖ ταῦτα ἐπιπλασθῆ. Ἡ ἐνέδρα παραμονεῖ μετὰ τοὺς πλοῦσι εἰς τὰ μυστικὰ μέρη διὰ τὴν φουέρση ἀνθρώπων ἀθῶν. Ἄλλος λέγει· «Καταδικαίμισε εἰς τὰς σάλας» τὰ μάτια του εἶναι κατεστῆνα εἰς τὸν πτωχόν. «Παραμονεῖσαι σὺν λέων κρημνῶν μέσα εἰς τὴν φωλεάν του» ἢ ὅπως λέγει ἄλλος «Ἐστῆνας μέσα εἰς τὸ κλουβί του, Ἐ ἐνεδρεύει διὰ νὰ ἀρπάξῃ τὸν πτωχόν, ἀφοῦ μετὰ τὸν ὁποῖον τὸν προσελκύσῃ πλησίον του», ἢ τοῦ ἀφοῦ τὸν σαγήνησῃ κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν, εἰς τὴν παγίδα, ποῦ τοῦ ἔχει στήσει, θὰ τὸν πακυνώσῃ· θὰ τὸν κλείσῃ μέσα εἰς τὸ δίκτυ του, ὅπως τὸ ψάρι εἰς τὴν σαγήνην. Θὰ σκίψῃ καὶ θὰ πῶρῃ ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ, διὰ νὰ καταστῇ κυρίαρχος τῶν πτωχῶν καὶ νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτούς (στίχ. 28, 29, 30, 31). Ἄλλος πάλιν ἐρμηνευτὴς ὁμιλοῦν περὶ τοῦ πονηροῦ λέγει· «Ἐφοῦ σκίψῃ, Ἡ θὰ κομφῆ καὶ θὰ πῶρῃ μετὰ ἰσχυρῶν συνοδευόμενος καὶ μετὰ τῶν ἰσχυρῶν σωματοφυλάκων του κατὰ τῶν ἀσθενεστέρων». Ἐἶς λαπὸν τὸν πονηρὸν πῶς μεταβάλλεται καὶ εἰς θη-

²⁹ Πέτ. β', 24, 25.
³⁰ Ματθ. Ματθ. 18, 25.

ρίου; Ὡσὶν νὰ περιγράψῃ εἶναι θηρίον ὁ προφήτης μετὰ τὸν ψαλμὸν του, ἔτσι ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ μετὰ τὸ νὰ διακομπῆ τὰς δολιότητάς του, τὰς ἐνέδρας του καὶ τὰ ἐπιβουλά σατανικὰ σχέδιά του. Τὶ ἀθλιώτερον εἶναι δυνατόν νὰ παρατηρηθῆ, τὶ μεγαλύτερον δεῖγμα ἀνεχίας οικονομικῆς, ὅταν ἐπιδικῶν ἀγχωδῶς ὁ πονηρὸς νὰ ἀποκτήσῃ καὶ αὐτὴν τὴν δεκαρὰ τῶν πτωχῶν; Πές μου, εἶναι δυνατόν νὰ ὀνομάσωμεν αὐτὸν πλούσιον; Ἄν ναι, τότε πρέπει νὰ ὀνομάσωμεν πλούσιον καὶ τὸν κλέπτην καὶ τὸν διαρρήκτην. Ἄλλοιομον, λέγει ὁ προφήτης. Τὶ σημασίαν ἔχει καὶ ἂν δὲν διαρρηγνῆ τὰ δικαστήρια; Τὶ τὸ σπουδαῖον καὶ ἂν δὲν γυρίζῃ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὴν νύκτα, ἀλλὰ μετὰ δολιότητα ἐξαγοράσῃ τὸν δικαστὴν καὶ στήνῃ τὸ φῶς τῆς δικαιοσύνης; Ποίαν σημασίαν ἔχει τὸ ὅτι δὲν ἐξυπνᾷ διὰ νὰ μεταθῆ εἰς τὴν ἐργασίαν, νύκτα, ὅταν ἀκόμη οἱ ἄλλοι κομῶνται, ἀλλὰ σηκώνεται μετὰ ἀπὸ βίου; Αὐτός εἶναι ἀυθαδέστερος ἀπὸ βίου. Διότι καὶ οἱ ἄλλοι καθημερινῶς κλέπτουσιν, ἀλλὰ τιμωροῦνται ἀπὸ τοὺς νόμους. Εἶδες φτώχεια, εἶδες ἀμοιβῶν; Φτώχεια, διότι ἐπιθυμῆ τὰ ἀσημίματα ἀγαθὰ τοῦ πτωχοῦ, Ἐ ἀμοιβῶν δέ, διότι δὲν διατάζει οὐδὲ ἑνώπιον τῆς συμφορᾶς του νὰ ἐκμεταλλεθῆ τὸν δυστυχῆ, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπρεπε νὰ ἐλεήσῃ καὶ νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἀθλιότητά του. Ἄλλ' ἄμωσ ἔτι καὶ ἂν κἀνῃ, εἰς τὸ τέλος δὲν θὰ μείνῃ ἀτιμωρῶτος. Ὅταν θὰ ἐπικρατήσῃ, ὅταν θὰ νομίση, ὅτι ἔγινε κυρίαρχος, ὅταν φαντασθῆ ὅτι ἔγινεν ἀκατάβλητος, τότε ἀκριδῶς θὰ καταστραφῆ. Ἐταί μετὰ τὴν καταστροφήν του θὰ ἀνδραπορευθῆ καὶ ἡ πρόνοια καὶ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ὑπομονὴ τοῦ πτωχοῦ, καὶ ἡ ἀμετανόησις αὐτοῦ τοῦ ἄφρονος, καὶ ἡ ἀνεξικακία τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ βία τοῦ Θεοῦ δὲν ἀκολουθεῖ ἀμέσως τὸν παρασάτην, διότι ὁ Θεὸς τὸν καλεῖ διὰ τῆς μακροθυμίας του νὰ μετανοήσῃ. Καὶ ὅταν τίποτε δὲν βλέπῃ νὰ γίνετα περὶ μετανοίας, τότε τὸν νοθεῖ διὰ τῆς τιμωρίας. ¹¹¹ Α. Οἱ μὲν πτωχοὶ δὲν τὰς ἀδικίας, ποῦ ὑπέστησαν, οὐσιαστικῶς καθόλου δὲν ἐδίδαθησαν, ἀλλὰ μόνον ἀνώτεροι ἠθικῶς ἀνεξέχθησαν καὶ λαμπρότεροι κατέστησαν ἀπὸ τὰς θλίψεις των. Ὁ δὲ Θεὸς ἐπέδειξε τὴν μακροθυμίαν του, ὑπομένων καὶ ἀνεξικακῶν, μετὰ ὁμῶς ἀπὸ τῆς ἀνεξικακίας καὶ τῆς δυνάμεως του ἐδειξε καὶ τοὺς πρότους διορθώσεως τοῦ ἀμετανόητου. Διότι ὅταν ἐκθλιωθῆ ἢ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ, τότε καὶ αὐτὸν τὸν ἀθάνατον δύναται πάραυτα νὰ κατασυντρίψῃ. Ὁ δὲ ἄφρων καὶ πονηρὸς, ἐπειδὴ ἐμεινεν ἀδιόρθωτος καὶ ἀμετανόητος, καταδι-

κάζεται εις την εσχάτην των πικρῶν. Δὲν εἶναι συνεπῶς μικρὸς ὁ σωφρονισμὸς αὐτὸς τὸν ὅποιον κάμνει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς πλουσίους.

11. Μὴ λοιπὸν ἀποτάσῃ καὶ ἀποκτῆς ὑπερβολικὸν θάρρος καὶ εἴς τὴν πονηρίαν, ὅταν καθίστασαι κυρίαρχος τῶν ἐχθρῶν σου καὶ ἅλα σοῦ φαίνονται εὐνοϊκά, ἀλλὰ προπαντὸς τότε νὰ φοβῆσαι. Διότι ὅσον αὐξάνεται ἡ πονηρία μέσα σου, τόσο ὀλιγοστεύουν οἱ λόγοι δικαιολογίας κατὰ τὴν ἀπολογία σου, καὶ ὅσον μόνεις εἰς τὴν ἄδὸν τῆς πονηρίας, τόσο περισσότερο ἀποκόπτονται αἱ ἐλπίδες τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ συγγνώμης. Β «Διότι ὁ πονηρὸς διελογίσθη μέσα του ἔχει ξεχάσει, ἐλησιόνησε τελείως ὁ Θεός. Ἐστρεψεν ἄλλοῦ τὸ πρόσωπόν του, διὰ νὰ μὴ θλήτῃ πλέον τίποτε» (στῆχ. 32). Διὸς, εἰς πόσον μεγάλον βάρβαρον κατουτροφῆς πῆπται, ποίας σκέψεις κάνει, τὰς ἀποι- ας, θεοκόως, δὲν τολμᾷ νὰ ἐξωτερικέσῃ διότι εἶναι τόσο ἀδιάντροποι, τὰς ζυμῶνει ὅμως μέσα του καὶ μάχεται κατὰ τῆς ἀληθείας, προσπαθεῖ ὁ δυστυχὴς νὰ ἐπισκίασῃ πράγματα, ποὺ εἶναι φανερότερα καὶ αὐτῶ του ἡλίου, λόγῳ τῆς συγχύσεως τοῦ μυαλοῦ του.

«Σὴκω ἐπάνω, Κύριε ὁ Θεός μου, ὅς σηκωθῆ ἠψηλά ἡ χεὶρ σου. Μὴ λησμονήσης μέχρι τέλους τοὺς πτωχοὺς» (στῆχ. 33). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἀποδίδει τὸ ἀνατίσῃ μὲ τὸ «Σὴκωσε ὤψηλά τὴν χεὶρά σου, Κύριε». Διὰ ποῖον λόγον ἐξόργισεν ὁ ἀσεθὴς τὸν Θεόν; Τὸν ἐξόργισεν, διότι εἶπε μέσα του ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ζητήσῃ πλέον λόγον διὰ τὰς ἀδικίας του. Ἀλλὰ Σὺ, Κύριε, τὰ δέλεπες ἅλα. Δι' αὐτὸ γνωρίζεις ἀκριβῶς πόσον τοὺς πόνοὺς ἔσων καὶ τὴν ὀργήν, διὰ νὰ πασιδύσῃς ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου τοὺς ἀσεθεῖς εἰς τὰς ἀδυσωπίτους τιμωρίας τῶν χωρῶν σου» (στῆχ. 33, 34, 35). Ἄλλος λέγει «Σὺ εἶδες διότι σὺ θὰ εἶης τὸ δέλεμα Σου εἰς τὸν πόνον καὶ τὴν ὀργήν, διὰ νὰ παραδύσῃς (τὸν πονηρὸν) εἰς τὰ χεῖρά σου». Ἄλλος λέγει «διὰ νὰ παραδοθῶν οἱ ἀσεθεῖς εἰς τὰς χεῖράς σου». Ὁ μὲν πασιδύσῃς, ὁ ἔρπει, ὁ πλεονέκτης, τέτοια παραδέχεται, ὅτι δὲν θὰ δεικθῆ ποτὲ διὰ τὰ ἐγκλήματα του. Ὁ δὲ προφήτης ἀποδεικνύει σαφῶς τὰς ἀνωτέρω σκέψεις τοῦ πονηροῦ καὶ ἀναφέρει ὅτι ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ λόγος τῆς μὴ ἀμέσου τιμωρίας τοῦ ἀσεθοῦς. Ὁ προφήτης λοιπὸν ἀναφέρει τοὺς θαυματοποιούς τοῦ ἀσεθοῦς ὅτι διήθεν «ὁ Θεὸς ἐλησιόνησε τὰς ἀνθρωπίνους πράξεις» ὅσπερ ἄλλοῦ τὸ πρόσωπόν του διὰ νὰ μὴ θλήτῃ πλέον τίποτε. Τὸ ἀντίθετον ὅμως ἀκριβῶς συμβαίνει. Σὺ Κύριε

καὶ δέλεπεις, καὶ γνωρίζεις καλῶς, ἀλλὰ καὶ μακροθυμεῖς, μέχρις οὗτου πέσουν ἀμετανόητοι πλέον εἰς τὰς χεῖράς σου. Διατί λέγει ὁ Δαβὶδ «μέχρις οὗτου οἱ ἀσεθεῖς παραδοθῶν εἰς τὰς χεῖράς σου»; Ἀπλῶς ἐκφράζεται μὲ ἀνθρωπίνους εἰκόνας καὶ θέλει νὰ εἰπῆ τὸ ἔβη: Ἄνομηνεῖς, Ὁ δεικνύεις ἀνεξικακίαν, ὥστε εἰς τὸ τέλος οἱ ἴδιοι, λόγω τῆς ὑπερβολικῆς πονηρίας των παραδίδονται πρὸς δικήν. Εἶσαι θεοκόως, Θεέ μου, δυνατός καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν παράδασιν νὰ συλλάβῃς τοὺς παραδύστας καὶ νὰ τοὺς δέσῃς. Ἄλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐκφρασθῆ μὲ λόγια τὸ πέλαγος τῆς ἀνεξικακίας Σου, διότι ἐνῷ δέλεπεις τὰς παρανομίας, ὅμως δὲν ἐξέρχεσαι νὰ ἐδικηθῆς τοὺς παρανόμους, ἀλλὰ ἀναμένεις τὴν μετάνοιάν των. Ἐὰν δὲ ἐν τέλει δὲν μετανοήσων, τότε τιμωρεῖς, ὅταν δὲν πρόκειται νὰ κερδίσων τίποτε ἀπὸ τὴν μακροθυμίαν σου. Ἄκουε ὅμως, πῶς συνεχίζει τὸν μικρὸν περὶ τῶν ἀδικοῦμένων λόγον του ὁ ποιητής. «Εἰς τὴν προστασίαν σου καὶ μόνον ἔχει ἐγκαταλειφθῆ ὁ πτωχός, εἰς τὸν ὄρφανόν σὺ εἶσαι θεοκόως» ἢ «καὶ ἐγενεῖς ὀρφανός» ἢ «σὺ εἶσαι εἰς τὸ μέλλον» μεταφράζουν ἄλλοι τὸν στῆχ. 35. Λέγει λοιπὸν ὁ Προφήτης, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἡ προστασία δηλ. τῶν ἀδικοῦμένων. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον Σου Θεέ μου, αὐτὴ εἶναι ἡ ὑπερ τῶν πτωχῶν καὶ ὀρφανῶν ἐξαιρετικὴ φροντίς Σου. Ε Δὲν ἐγκατέλειπε λοιπὸν ὁ Θεὸς τὸ ἔργον του, ὅτε τὸ ἐπρόβουε. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ οὐκοδόμησις εἶναι ἔργον τοῦ τεχνίτου καὶ ἡ διακυβέρνησις τοῦ σκαφοῦ ἔργον τοῦ κυβερνήτου, καὶ ἔργον τοῦ ἡλίου εἶναι νὰ φωτίσῃ, ἔτσι συμβαίνει ἀκριβῶς καὶ μὲ Σέ, Θεέ μου. Ἴδικόν σου ἔργον εἶναι νὰ ἐπιμελήσῃ τῶν ὀρφανῶν, νὰ ἀπλάνης τὸ χεῖρ σου πρὸς τοὺς πτωχοὺς. Κανεὶς δὲν δύναται νὰ γῆν τόσο ἰσχυρὸς προστάτης των, ὅσον Σὺ μόνος. Διότι τοῦτο δηλοῖ ἡ λέξις «Ἐγκαταλέλειπται», ὅτι κανεὶς ἀπολύτως, παρὰ μόνον Σὺ καθίστασαι ἰσχυρότερος προστάτης τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν πτωχῶν.

«Σύντριψε, σὺ, τὴν κατεπιπτικὴν δύναμιν τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ. 112 Α Θὰ ζητηθῆ ἡ ἀμαρτία, ποὺ ἔκαμε, καὶ δὲν θὰ εὐρεθῆ, διότι θὰ εἴη ἐξαφανισθῆ μαζί με ἐκείνην» (στῆχ. 36). Ἄλλος πάλιν λέγει «θὰ ζητηθῆ ἡ ἀσέθεια τοῦ ἀμαρτωλοῦ, καὶ ὄχι μόνον αὐτὴ δὲν θὰ εὐρεθῆ ἀλλ' οὕτως αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἀσεθὴς». Ὁ προφήτης, δὲν ζητεῖ ἀπλῶς νὰ συντριθῆ ὁ ἀμαρτωλός, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ δύναμις του, καὶ αὐτὴ αὐτὴ ἡ ὄλη ποὺ ἐπροφθοσοῦσε τὴν πονηρίαν του. Ἐπειτα ζητεῖ νὰ καταλογισθῶν αἱ εὐθύναι τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ νὰ δώσῃ λόγον τῶν

πράξεών του, και να αποδειχθῆ τὸ μέγεθος τῆς ἀδικίας του. Μόλις ταῦτο γίνη, οὐτε να σταθῆ δὲν θὰ μῆρσῃ, οὐτε να παρουσιασθῆ ἐνώπιον τοῦ Δικαιοκρίτου, ἀλλὰ θὰ καταστραφῆ, θὰ ἐξορασθῆ, θὰ ἐκμηβισθῆ μαζί με τὰς ρίζας καὶ τὰς ἐξαρτήσεις του, τότε ποῦ θὰ ἐλέγχωνται αἱ πράξεις του. Κανείς λοιπὸν ἄς μὴ θρηνηθῆ διὰ τὴν ὄρασαν του καὶ τὴν πτωχίαν του, διότι ὅσον αὐτὰ διαρκούν περισσότερον. **Β** τόσον μεγαλύτερον καθίσταται καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Κανείς ἄς μὴ κομπωρηθῆ διὰ τυχόν ἀξιωματά του, οὐτε να φουσκῶνῃ ἀπὸ κενοδοξίαν. Διότι ἡ θέσις των αὐτῶν εἶναι πολὺ ἐπιφαλῆς καὶ ἐτοξιδόρητος, καὶ ὅσοι δὲν προτρέχουν, μετὰ μεγάλης εὐκολίας παρασύρονται εἰς τὸν κρημνόν.

«Θά βασιλεύσῃ ὁ Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος» (στίχ. 37). Ἐβὼ ὁ Δαδὶδῆ ἀπαντᾷ πρὸς ἐκείνους, ποῦ θορυβοῦνται καὶ ταρασσονται, διότι δὲν καταδικάζονται ἁμέσως οἱ ἁμαρτωλοὶ. Τί φοβείσαι, τί σὲ τρομάζει; λέγει. Μήπως εἶναι προσωρινὸς ὁ δικαστὴς; Μήπως ἔχει τέλος ἡ βασιλεία του; Καὶ ἂν δὲν καταδικάζῃ ἁμέσως τὸν παραβάτην, διως ἐξέπνυτος θὰ ἔλθῃ ἡ ὄρα τῆς καταδίκης. Διότι ὁ δικαστὴς μένει ἀμετάβλητος μετὰ τὸν αἰῶνα καὶ διαρκῶς βασιλεύει.

«Σεῖς εἰδωλολάτραι καὶ ἀσεβεῖς, θὰ χαθῆτε ἀπὸ τὴν γῆν ἢ ὅποια εἶναι ἰδική Του. Ὁ Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πτωχῶν εἰσηκουσε Κύριε, καὶ εἰς τοὺς πόθους τῆς καρδίας των ἐπρόσχε το αὐτὶ Σου» (στίχ. 38). Ἡ «ἠκούσθη» τὰς προσεύχας τῆς καρδίας των τὸ αὐτὶ σου» ἢ «εὐθὺ θὰ πραγματοποιηθῆ τὰς καρδίας τούτων, ὥστε αἱ ἐπιθυμίαι των νὰ γίνων ἐμπρόσθεται εἰς τὰ ὦτα Σου», ὅπως λέγουσ ἄλλοι ἑρμηνεύται.

«Θά ἀναλάβῃς τὴν δικαιοκρίσιον τοῦ ὀρανοῦ καὶ τοῦ ταπεινοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ μὴ τολμήσῃ πλέον νὰ ὑπερηφανώσεται καὶ νὰ ἐπιδεικνῆ ἀλαζονικῶς τὸ ἀνάστημά του οἰσοδήποτε ἀνθρώπος ἐπὶ τῆς γῆς» (στίχ. 39). Ἄλλος λέγει «Κάμε κρίσιν ὑπὲρ τοῦ ὀρανοῦ καὶ τοῦ συστηριμένου».

Βλέπετε, πῶς ὁ Προφήτης καταναλίσκει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ λόγου του εἰς τὴν φροντίδα, ποῦ δεικνύσι ὁ Θεὸς διὰ τὸν πονηρὸν καὶ παράνομον; Διότι οὐσιαστικῶς αὐτὸς εἶναι ποῦ πάσχει καὶ ὑποφέρει. Διότι ὁ ἀδικούμενος μόνον ζημίαν χρημάτων ὀφίσταται, ἐνῶ ὁ ἀδικῶν καὶ πονηρὸς διατρέχει τὸν ἑσχατον κίνδυνον. Τί σημασία ἔχει τὸ γεγονός, ὅτι δὲν συναισθάνονται τὴν πραγματικὴν ἀρρώ-

στεια, ἐντὸς τῆς ὁποίας εὐρίσκονται; **Δ** Ἡ ἀσθενεία των κατέστη ἀναίσθησία πλέον, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοὶ προπάντων ἔχουν μεγαλύτερον ἀνάγκην νὰ ἐλεηθῶν. Ἡ κατάστασις τούτων δεκνύει καὶ ἑλευθίην ὀρθοφροσύνης των. Τὸ ἴδιον πράγμα συμβαίνει καὶ μετὰ τὰ παιδιὰ, τὰ ὅποια, ὅπως καὶ οἱ ἀσεβεῖς, δὲν ἀντιλαμβάνονται τὰ περισσότερον ἐπικίνδυνα πράγματα καὶ δὲν κάνουν λόγον δι' αὐτὰ, ἀλλὰ κάποτε ἐξ ἀγνοίας θέτουν καὶ τὰ χέρια τους εἰς τὴν φωτὴν, ἐνῶ ἀπεναντίας φοβοῦνται τὰ φαντάσματα καὶ τρέμουν ἀπὸ τὰς σκιάς. Μετὰ αὐτὰ ὁμοιάζουν οἱ πλεονέκτα, διότι φοβοῦνται τὴν πείναν, πράγμα, ποῦ ὄχι μόνον δὲν εἶναι φοβερόν, ἀλλὰ καὶ μέσον ἀσφαλῆς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς σωτηρίας. Ἐνῶ τὸν ἄδικον πολυτοῦ καὶ τὴν πλεονεξίαν ἐπιδικῶν καὶ τὸν ἔχουν περὶ πολλοῦ, πράγμα, ποῦ εἶναι χειρότερον ἀκόμη καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν φωτίαν. Διότι ἡ πλεονεξία εἶναι πάντοτε κακόν. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν πλεονεξίαν προτρέπει ὁ Προφήτης νὰ ἀποφύγῃ καὶ ἀποκόψῃ πᾶς ἄνθρωπος. Ἐ με ἀπειλὰς καὶ φοβέρας, παρακαλεῖ δὲ τὸν Θεόν νὰ σκηθῆ καὶ τιμωρῆσῃ τὴν ἀνασθηρίαν τοῦ πλεονέκτου. Διὰ τοῦτο καὶ λέγει ὅτι «θὰ χαθῆτε, σεις οἱ εἰδωλολάτραι, ἀπὸ τὴν γῆν, ἢ ὅποια εἶναι τοῦ Θεοῦ: ἀπειλεῖ αὐτοὺς μετὰ πανωλεθρίαν καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεόν νὰ γίνῃ βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν δίκουμένων, ὥστε καὶ αὐτοὶ νὰ ἀνοστηθῶσιν καὶ ἐκεῖνοι νὰ σωφρονισθῶσιν. Κανείς, ἄς μὴν ἐπιδικῆ τῶν χρημάτων τὴν αὐσώρευσιν, Ἐκ τῆς πλεονεξίας, πολλὰ κακὰ προέρχονται, ὅπως παραλογισμός, ἀνημία, φόβος, κενόδοξια καὶ ἄλλα πολὺ φοβερώτερα τούτων. ¹¹² Ἄ Ἄλλὰ διὰ νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ όλα αὐτὰ, ἀποκόψετε τὴν ρίζαν τῆς πλεονεξίας. Ἐὰν δὲν παραμυθίῃ μέσα σας αὐτή, δὲν πρόκειται νὰ εὐαίσθησιν τὰ ἀνώτερον παρερχόμενα ἐξ αὐτῆς πονηρὰ θλαστήματα. Διὰ τοῦτο τὰ εἶπε αὐτὸ ὁ Προφῆτιανὰς Δαδὶδῆ, ὄχι μόνον νὰ τὰ ἀκουώμεν, ἀλλὰ συγκρούωμεν καὶ διὰ νὰ διαρθρώμεθα καὶ νὰ ζεῖωμεν πολλὴν ἀρετὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ βόσθ καὶ ἡ ἰαχὺς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ Ι΄ (10) ΨΑΛΜΟΝ

Β Τίτλος του Ψαλμού είναι «Εἰς τὸ τέλος», ἔχων μουσικὴν σημασίαν. Ἀντίκει εἰς τὸν Δαβὶδ. Είναι ἐπιπίκιος τοῦ Δαβὶδ καὶ ἀναφέρεται «εἰς τὸν νικητικόν», εἰς ἐκεῖνον δηλαδὴ ποῦ ἐδημιούργησε τὴν νίκην.

1. «Εἰς τὸν Κύριον ἔχω τὴν πεποίθησίν μου. Πῶς σὺ εἴπετε εἰς ἐμέ: φύγε καὶ γίνε μετοκίστης, πέταξε σὺν σπουργίτης εἰς τὰ βουνὰ καὶ ζήτησε ἐκεῖ τὴν σωτηρίαν σου», ἢ ὅπως ἄλλος λέγει «ἀνέβα φηλά εἰς τὰ βουνὰ ὡς σπουργίτης, μετακινήσου, διότι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐτένευσαν τὰ τόξα των, ἐτίμισαν εἰς τὴν φορέτραν ἐλεῖν, διὰ νὰ κατατοξεύσουν μὲ λύσσαν ἀπὸ ἀπάρκρουσ μέρους τοῦς ἐναρέτους καὶ ἀπονηρέτους κατὰ τὴν καρδίαν κατ' ἄλλον, καρποφυλακτοῦν ἀπὸ σκοτεινὸν μέρος, διότι ἄσα σὺ ἐπέμελήθης ἀρτίως καὶ τελείως νὰ οἰκοδομήσης, αὐτοὶ τὰ κατεκρήνησαν» (στίχ. 1, 2, 3). Ἄλλοι λέγουσιν ὅτι: «οἱ θεοὶ κατελύθησαν» καὶ ἄλλοι: «οἱ αἱ περὶ δικαιοσύνης διδασκαλία. Ἐὰ διαλυθοῦν». Ὁ Μεγάλῃ είναι ἡ δύναμις τῆς ἐλπίδος, ἐπὶ τὸν Κύριον, φοῦρον ἀπόρρητον, τείχος ἀκαταμάχητον, σὺμμαχια ἀκατόβλητος, λιμὸν ἀκύμαντον, πύργος ἀκατόβλητος, πύλον ἀκατανίκητον, δύναμις ἀσυμμάχητος, ἢ ὅποια εὕρισκε λύσεις καὶ ἐκεί, ποῦ ὑπάρχει ἀδιέξοδος. Μὲ σὺντροφον τὴν ἐλπίδα ἄνθρωποι ὁπλοὶ κατέβαλον ὀπλιμένους¹, γυναῖκες κατενίκησαν ἄνδρας, παιδιά ἀνεδείχθησαν μετὰ μεγάλης εὐκολίας ἰσχυρότερα εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ μελετημένους πολεμάρχους. Καὶ τί τὸ περίεργον ὅτι ἐνίκησαν πολεμάρχους, ἀφοῦ ἔγιναν κυρίαρχοι καὶ αὐτῶ τοῦ ἐπιγείου κόσμου; Τὰ ἴδια τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ἠγνόησαν τὰς ἰδιότητάς των καὶ μετεβλήθησαν κατὰ καιροῦς θαυματοουργικῶς εἰς ἀναγκασί δι' ὀριζόμενα πρόσωπα ἀντικείμενα. Ἔτσι τὰ θηρία δὲν ἀπέδειχθησαν θηρία **Δ** καὶ ἡ κόμινος τοῦ πυρός ἐδράσθη². Διότι ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεὸν ὄλοι τὰ μετατρέψει: πρὸς τὸ σμυρῆρον τῶν ἐλπιζόντων. Δόντια ἀκουσιμένα, φιλοκὴ στενόχωρος, ἀγριότης τῆς φύσεως καὶ πείνω, ποῦ σφυροθετεῖ δὲν τὰ ἀνωτέρω, καὶ ποῦδενὰ ἐλπίς ἀνθρώπινης εὐνοικίης ἐπεμβάσεως, μοῖα δὲ μὲ δὲλα αὐτά, καὶ τὰ στόματα τῶν λέοντων νὰ ἐγγίξουν τὸ

1. Καλύτερον παραδειγμα εἶναι ἡ ἐπιτομή Δαβὶδ, ὁ ποιητὴς καὶ αὐτὸ παρὼντος Ψαλμοῦ, ὅστις, σκεπτόμενος εἰς τὴν ἐπιτομή πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μόνον κατέβαλε τὸν πᾶσαντον Πολιάδ.

2. Δαυ. 3.

σῶμα τοῦ Προφήτου Δανιήλ. Ἄλλ' ἡ ἐλπίς τοῦ προφήτου εἰς τὸν Θεὸν ἀπέδειχθη ἰσχυροτέρα παντός καλνοῦ³, καὶ τὰ στόματα τῶν λέοντων ἐφράξε καὶ ἀπεκράδουν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὄπισω. Αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ ὁ ἴδιος ὁ προφήτης ἐσκέπτετο καὶ ἀπαντοῦσε πρὸς ἐκείνους, ποῦ τὸν σκεπάζουσαν νὰ φύγη καὶ νὰ δραπέτευῃ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν σωτηρίαν τοῦ μεταναστεύον εἰς ἄλλους τόπους. «Εἰς τὸν Κύριον ἔχω σπῆξαι τὰς ἐλπίδας μου. Πῶς λοιπὸν σὺς μὲ συμβουλεύετε περὶ τῆς μελλοντικῆς σωτηρίας μου;» Τί εἶναι αὐτὰ ποῦ μοῦ λέτε; **Ε** Τὸν Δεσπότην τῆς Οἰκουμένης ἔχω σύμμαχόν μου, Αὐτὸν ὁ ὁποῖος πανταχοῦ καὶ μετὰ μεγάλης εὐκολίας δύναται νὰ πραγματοποιήσῃ πᾶσαν ἀπόφασίν του ἀμέσως. Ἐκεῖνον ἔχω στρατηγὸν καθοδηγητὴν μου καὶ συμπαραστάτην μου⁴. Διὰ τί μὲ συμβουλεύεις λοιπὸν νὰ μεταβῶ εἰς ἀκατοίκητον καὶ ἔρημον μέρος, διὰ νὰ ἐύρω ἐκεῖ τὴν ἀσφάλειαν; Μήπως εἶναι δυνατόν νὰ μὲ βοηθήσῃ περισσότερο ἢ ἔρημος ἀπὸ ὅσων δύναται: νὰ μὲ βοηθήσῃ ὁ ὄντιν αὐδεμῖας δυσκολίας πραγματοποιῶν τὰ πάντα; Διὰ τί ἐμὲ τὸν ἰσχυρότατον ὀπλιμένον διὰ θείας δυνάμεως, ὡσὺν γυμνὸν καὶ ὁπλον, μὲ συμβουλεύεις νὰ δραπέτεύω καὶ μὲ προτρέπεις νὰ μεταναστεύω; Ἐπειτα ποτέ δὲν εἶ προτρέπεις νὰ κατοφύγῃ εἰς τὴν ἔρημον, ἐκεῖνον, ποῦ ἔχει στρατόπεδον περιφραγμένον μὲ ἰσχυρὰ τεῖχη καὶ ἄρωδ.σμένον μὲ ὄπλα, διότι δὲ ἐγίνωσκον γελοῖος, ἀν συνεβούλευες τέτοια πρόφματα. ¹¹⁴ Ἄ Τώρα προσπαθεῖς νὰ στείλῃς εἰς τὴν ἔξοριαν ἐμέ, ποῦ ἔχω μοῖα μου τὸν Δεσπότην τῆς οἰκουμένης, καὶ μὲ φυλακίζεις καὶ μὲ μεταβάλλεις εἰς μετανάστην, ἐπειδὴ μὲ πύλαμιόν οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ αἰ ἀσεβεῖς; Μετὰ ἀπὸ ὅσα εἶπα, ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ μὴ φύγω. Διότι ὅταν καὶ ὁ Θεὸς εἶναι βοηθός μου, καὶ αὐτοῦ μου μὲ πολεμοῦν εἶναι ἁμαρτωλοὶ, πῶς δὲν καταδικάζεται εἰς τὴν χειρότερον αἰσχύνην αὐτός, ποῦ μὲ συμβουλεύει: νὰ μνησθῶ τὴν περίεργον δελίαν τῶν πτηνῶν;

Δὲν ἀντιλαμβάνεσαι, ὅτι τὸ ἀντίπαλον πρὸς ἐμὲ στρατόπεδον ὁποδεκνύεται μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ἀδυνατότερον καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀφύγησιν; Διότι, ἐάν εἰς ἐχθρός τοῦ ἐπιγείου βασιλέως, ὁποιοῦποτε καὶ ἂν κρυφθῇ, χωρὶς ἀσφάλειαν ζῆ καὶ φοβέται καὶ τρέμει; **Β** Πολὺ περισσότερο ὁ ἐχθρός τοῦ Θεοῦ, τοῦ κυριάρχου τοῦ σμυπνωτος. Καὶ ὁ ποῦ καὶ ἂν πάη, ἔχει ἐχθρούς τοὺς πάντας, καὶ αὐτὴν ἀ-

3. Δαυ. 6, 23.

4. ΠΑΡ. 42, 3.

κόμη τὴν κτίσιν. Καί, καθὼς φοβείται καὶ τοὺς φίλους του, καὶ ὅλα τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ θηρία, τὸν προφρονεῖ δολόκληρη ἢ κτίσις. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Θεὸς πολέμει καὶ τρόπον τινὰ μὲ ἕνα περιφρονητικὸν φῆσιμα διαλύει τοὺς ἐχθρούς του καὶ τοὺς ἀντιπάλους του. Διὰ τοῦτο δεδαίως ἄλλους μὲν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, πρὶν προλάβουσι νὰ ἐγγίσῃσιν τὴν γῆν, τοὺς κατέφαγον τὰ θηρία, ἄλλους δὲ τοὺς κατέκαυσεν τὸ πῦρ. Ἀλλὰ ἔχουν τόσα καὶ φαρέτραν καὶ εἶναι κατὰ πάντα ἔτοιμοι νὰ πολεμήσῃσιν, καὶ ἔχουν τοποθετήσει αὐτὰ εἰς τὴν φαρέτραν, ἔτοιμα δι' ἐκτόξευσιν. Ἄλλ' ἢ ἰσχύς των εἶναι μηδονική καὶ καθόλου αὐτὰ δὲν μᾶς φοβίζουσι. Ἀκόμη καὶ ὅταν ἰδῷ κάποιον νὰ ἔχη ἐκτοξεύσει τὸ βέλος του κατ' ἐμοῦ, καὶ πάλιν δὲν θά φοβηθῶ. Ὁ Τί χρειάζονται νὰ δῖλα, πού δὲν ἔχουν κομμῶν ἰσχύϊν; Ὅλα εἶναι ὀνίκανα πρὸς βλάβην, ὅταν ἀπαυσιάζῃ ἀπὸ αὐτὰ ἡ εὐνοία τοῦ Θεοῦ. Ἀκόμη καὶ ὅταν μηχανορραφοῦν μὲ δολότητα εἰς θάρος μου καὶ δὲν μὲ πολεμοῦν εὐθίως, τότε προσπατοῦν γελῶ εἰς θάρος των, πού δὲν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ πολεμήσῃσιν ἀνδρικῶς καὶ βάλλουν ἀπὸ κρυφῆν καὶ σκοτεινῆν θέσιν. Τίποτε δὲν εἶναι περισσότερο ἀσθενὲς ἀπὸ ἕνα κῆκον, πού ἀδικῶς ἐπιβουλεύεται ἄλλους. Αὐτὸς δὲν χρειάζεται νὰ φουεθῇ ἀπὸ δῖλα ἄλλων, ἀλλὰ κατεπίπτει ἀπὸ τὰ ἴδια του τὰ χέρια καὶ ἀπὸ τὸν δόλον, πού ἔτοιμας δι' ἄλλον. Βλάπτει αὐτὸς ὁ ἴδιος. Τί εἶναι λοιπὸν πῶ ἀσθενικὸν ἀπὸ ἕνα ἀνθρώπου, πού κατασπράζεται ἀπὸ τὰ ἴδια σατανικὰ σχέδια του; Ἐκτός δὲ τούτων ἔχω νὰ εἶπω καὶ τὸ εἶπῃς ὅτι μερικοὶ ἀμαρτωλοὶ δὲν πολεμοῦν μόνον τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ καὶ μάλιστα δολίως, Ἰ ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους ἀνευθύνους, πού ποτὲ καὶ εἰς τίποτε δὲν τοὺς ἐδύλασαν. Πολλὴ συντόμως λοιπὸν καὶ αὐτοὺς ὁ Θεὸς τοὺς καθιστᾷ ἀνασχόρους καὶ ἀσθενεῖς. Διότι, ὅπως κείνοι, πού εἶνε ὑποδημάτων κλωτασῶν κορφὰ ἐκείνα μὲν καθόλου δὲν θλάπτουν, αὐτοὶ δὲ καταπατοῦν καὶ καταπληγῶνουν τὰ πόδια τους, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ αὐτούς. Ἐκτός τούτων ὑπάρχει καὶ ἄλλος λόγος, πού καταλύεται ἡ πολεμικὴ ἰσχύς των ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ. Ποῖος εἶναι ὁ λόγος αὐτός; ἔστι αὐτὸ τὰ ὅποια αὐ κατήχησες, αὐτοὶ ἐκρήμινισαν πού σημαίνει τοῦτο. Ἐναντίον σου πολεμοῦν καὶ μάχονται, ἐπιδιώκοντες νὰ κρημνίσουν τὸν νόμον σου καὶ τὰ προστάγματά σου. Προσπαθοῦν δεδαίως νὰ καταργήσῃσιν τὰς προσταγὰς σου, τὰς ἐντολάς σου, καίτοι αὐτοὶ εἶναι κατωχυρω-

μένοι ἀκαταμαχητός. Ἐ Ἦ τὸ ἀνωτέρω νόημα βύσσωμεν εἰς τὸ ψαλμικὸν χωρίον ἢ ὅτι καὶ παραβάται τοῦ νόμου καθίστανται οἱ ἐχθροί, εἰς τὸ ἴδιον συμπέρασμα καταλήγουμεν. Καὶ αὐτὸ τὸ γεγονός δὲν εἶναι μικρὸς λόγος ἀδυναμίας καὶ ἀσθενείας, τὸ ὅτι ἀπὸ δὲν ἐπύρρουν τὰς ἐντολάς σου καθίστανται διὰ τοῦτο πολεμοὶ καὶ ἐχθροὶ σου. Διὰ τοῦτο καὶ ἐναντίον των εὐσεβῶν πολεμοῦν, καὶ δολότητας σχεδιάζουσι, ἐπειδὴ δὲν ὑποκοῦσιν εἰς τὰ ἴδικά σου προστάγματα.

2. Ἀφοῦ ὁμίλησεν ὁ Δαβὶδ περὶ τῆς ἀδυναμίας των πολεμιῶν, καὶ ἀφοῦ ἀπέδειξεν αὐτῆν ὄχι διὰ πραγμάτων, πού δὲ ἐχρησιμοποίησαν ἄλλοι, 115 Α ἀλλὰ μὲ μέσα πού αὐτὸς εἰδεύει ὀρθά. (Διότι δὲν εἶπε, ὅτι δὲν ἔχουν χρήματα, οὔτε φρούρια, οὔτε συμμάχους, οὔτε πόλεις, οὔτε ὅτι εἶναι ἀπεροὶ των πολεμικῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἀφοῦ παρῶλεψε δλα αὐτὰ καὶ τὰ περιεφρόνησε ὡς μηδονικά καὶ εἶπεν ὅτι εἶναι παράνομοι, ὅτι πολεμοῦν ἐναντίον ἀνθρώπων, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους δὲν ἔχουν βλασθῆ, ὅτι προσπαθοῦν νὰ κρημνίσουν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ). Ὁμιλεῖ ἐπίσης καὶ περὶ τῆς παρατάξεως των δικαίων καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἀποδεικνύει τὸ εὐλόγων ἐκείνων, των ἀσεβῶν. Ἐπί καὶ ἡμεῖς ἄς κρίνωμεν τὸν ἰσχυρὸν καὶ τὸν ἀσθενῆ, ὄχι ἀνολόγως των κριτηρίων, τὰ ὅποια ὑπολογίζουσι καὶ φοβοῦνται οἱ καταγέλαστοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀπὸ αὐτὰ δὲν φοβοῦμεθα καθόλου. Διὰ ποῖα πράγματα ὑπερηφανεύονται; Διὰ τὴν δεινότητα, τὴν πονηρίαν. Ἐ τὴν πολυτελεῆ περιβολὴν, τὸν ὄγκον τοῦ πλοῦτου καὶ τὴν ἰσχυρὰν ἐξουσίαν. Διὰ τοῦτο ἀκρῶς καθίστανται καὶ καταγέλαστοι. Διότι τὰ εἶδη αὐτὰ εἶναι εἶδη ἀσθενείας. Μὰ γνωρίζουσι νὰ κείνουσι καὶ σατανικὰ σχέδια, λέγει. Καὶ πάλιν μοῦ ἀναφέρεις ἄλλα εἶδος ἀσθενείας των, μὲ ὅσα μοῦ λέγεις.

Διὰτὶ διως πολλοὶ ὑπερηχώριον, ἐνῶ ἔχουν τὰ ἀνωτέρω πάθη; Τοῦτο γίνεται ἐπειδὴ αὐ, δὲν γνωρίζεις νὰ πολεμῆς καλῶς ἐπειδὴ καὶ σὺ ἀγωνίζεσαι διὰ τὰ ἴδια πράγματα, τὰ ὅποια ἐπιδιώκουσι καὶ ἐκείνοι, καὶ εἰς τὰ ὅποια οφείλεται τὸ γεγονός ὅτι γίνονται ἀσθενέστεροι, δηλαδή διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς βόξης καὶ τῆς καταδυναστεύσεως των ἄλλων.

Ἀποφύγετε τὰς ἐπιβιώσεις τῆς προσποθείας αὐτῆς σὺ, καὶ ἀντὶ τούτων παράταξέ εἰς ἐκαστον των ἐπιτιθεμένων ἐναντίον σου τὰς ἀντισταχούς ἀρετάς. Ἀντιμετώπισε διὰ τῆς ἐπιεικείας τὸν ὑπερηφάνον, διὰ τῆς πεινίας τὸν πλεονέκτην, διὰ τῆς ἐγκρατείας τὸν ἀκόλαστον, διὰ τῆς φιλοφρο-

αύνης τὸν φθονερὸν. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐδικόλωσεν ἡ ἀντιπεφληθὴς νικητὴς κατ' αὐτὸν. C 'Ἄλλ' ὅσα διηγῆθην προηγουμένης, ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀντιδικῶν. Πρόσεχε τώρα, πῶς ὁμιλεῖ καὶ περὶ τῆς πανοπλίας τοῦ δικαίου, διότι συνεχίζει εἰς τὸν ψαλμὸν καὶ ἐρωτᾷ: «Τὶ κατώρθωσε λοιπὸν ὁ δικαίος μετὰ τοὺς κόπους του;». Δηλαδή, ἐνῶ οἱ ἀντιδικοὶ τοιοῦτοτρόπως πράττουν καὶ πολιτεύονται, ζητεῖς νὰ μάθῃς ἀπὸ ποῦ ἔλασε τὰ ὄπλα του καὶ ἦντήσῃ τὴν δύναμίν του ὁ δικαίος; 'Ἄκουσε λοιπὸν τὴν συνέχισιν. «Ὁ Κύριος ἔη καὶ ὑπάρχει εἰς τὸν ἅγιον Ναὸν του. Ἔχει ὁ Κύριος τὸν θρόνον του εἰς τὸν οὐρανόν» (στίχ. 4). Εἶδες μὲ ποίαν συντομίαν διηγῆθῃ ὁ Ψαλμωδὸς τὴν συμμαχίαν τοῦ δικαίου; Τὶ ἐποίησεν ὁ δικαίος, ἐρωτᾷ; 'Ἀπλῶς κατέφυγεν εἰς τὸν Θεὸν τὸν κατοικοῦντα εἰς τὸν οὐρανόν, τὸν πανταχοῦ παρόντα. Δὲν ὕψωσε τόξα, οὔτε ἠτοίμασε καμμίαν φρέτραν, ὅπως ἔπραξεν ἐκεῖνος, οὔτε ἐκαιροφυλάκτης μέσα εἰς τὸ σκοτάδι. 'Ἄλλ' ἄραυ ἔρησαν ὅλα αὐτὰ, ἔκτισεν ἰσχυρὸν τείχος τρόπον τινα ἀπέναντι αὐτῶν, μὲ τὸ νὰ κατακλύσῃ εἰς τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν, D καὶ τὸν Θεὸν ἀντίταξε κατ' αὐτῶν, ὁ ὅποιος δὲν ἔχει ἀνάγκην κανενὸς ἀπὸ ὅσα οἱ ἀντιδικοὶ χρησιμοποιοῦν, οὔτε καταλλήλων καιρῶν, οὔτε τοποθεσιῶν, οὔτε ὄπλων, οὔτε χρημάτων, ἀλλὰ ὅλα τὰ φέρεῖ εἰς πέρας μὲ δυα μόνον νεύματά του. Εἶδες λοιπὸν συμμαχίαν ἀκαταμάχητον, καὶ ἐκκολοσπύκτην καὶ μετὰ καὶ συμφερούσαν;

«Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν κατοικοῦντος Θεοῦ βλέπουσι μὲ προστατευτικὴν εὐμενίαν πρὸς τὸν πτωχόν καὶ τὰ ἐλεῆρατά του ἐξετάζουν καὶ διακρίνουσι τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Κύριος ἐξετάζει καὶ διαχωρίζει τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀσεβῆ. F. Ὅποιος ἀγαπᾷ τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν ἴδιαν τὴν ψυχὴν του» (στίχ. 4, 5). Εἰς ἄλλο μέρος ἀναφέρεται ὅτι «ὁ δικαίος εἶναι ἀντικείμενον δικαιοσύνης τῶν δειφάρων τοῦ Θεοῦ» ἢ «ὁ Κύριος εἶναι δικαίος ἐξεταστής» ἢ «ὁ Κύριος δοκιμάζει τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀσεβῆ, μισεῖ δὲ ὑπερβολικὰ ἐκείνον, ποῦ ἀγαπᾷ τὴν ἀδικίαν καὶ ὁποιος ἀγαπᾷ τὴν ἀδικίαν μισεῖ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτοῦ του».

Εἶδες, πῶς ὁ δικαίος ἔχει συμμαχον καλῶς ἐφωδιασμένον, θεῶν ἐξοπλισμένον, πανταχοῦ παρόντα, ποῦ βλέπει τὰ πάντα, παρακολοθεῖ τὰ πάντα, ποῦ ἔχει προπαντὸς νὰ διεξάγῃ τοῦτο τὸ ἔργον. Ἔτω καὶ ἂν κανεὶς δὲν τὸν παρακαλῇ, νὰ προνοῇ, νὰ φρονιζῇ, νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ἀδικούντας, νὰ βοηθῇ τοὺς ἀδικουμένους, καὶ εἰς μὲν τοὺς δικαίους νὰ δίδῃ ἀμοιβὰς διὰ τὰ κατορθώματά των, εἰς δὲ

τοὺς ἀδικούς νὰ ἐπιτρέπῃ τιμωρίας διὰ τὰ ἀμαρτήματά των; Τίποτε λοιπὸν δὲν ἄγνοεῖ, ¹¹⁸ A διότι οἱ ὀφθαλμοὶ Του εὐρίσκονται ἐπάνω εἰς ὅλην τὴν οὐκουμένην. Καὶ ὁχι μόνον γνωρίζει τὰ πάντα καλῶς, ἀλλὰ θέλει καὶ νὰ διαρθῶν αὐτὰ. Διὰ τοῦτο πρὸς θήλωσιν ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς ἀληθείας, ὁ Θεὸς ὀνομάζεται Δικαίος. Ἄραυ λοιπὸν εἶναι δικαίος δὲν ἀνέχεται νὰ παραβλέπῃ ἄπλως τὰ διαδραματιζόμενα. Ἀποστρέφεται τοὺς πονηροὺς, ἐπιναί τοὺς δικαίους. Ἐπειτα αὐτὸ, τὸ ὅποιον εἰς τὸν προηγουμένον Ψαλμὸν ἔλεγον, ἐπισημαίνω, ὅτι αὐτὴ ἡ ἴδια ἢ κακία εἶναι ἰκανὴ νὰ καταστρέψῃ τοὺς ἴδιους τοὺς κατοίκους, τοῦτο καὶ εἶω δηλώνει λέγων: «Ἐκεῖνος, ποῦ ἀγαπᾷ τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτοῦ του». Ἐχθρὸς τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ πονηρία, καὶ καταστρέφει αὐτήν, καὶ συνετεία τοῦ γεγενῆτος τούτου ὁ πονηρὸς τιμωρεῖται καὶ πρὸ τῆς κολάσεως ἀκόμη. Εἶδες, πόσον εὐπροσβλήτους ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, παρουσιάζει τοὺς ἀντιδικούς, δταν προπαντὸς ἔχη ἕναν τόσοσ σπουδαῖον σύμμαχον ὁ δικαίος καὶ δταν μάχιστα οἱ ἀσεβεῖς καταστρέφονται ἀπὸ τὰ ἴδια των τὰ ὄπλα, B τὰς παρουσίας των; Εἶδες, πῶς διὰ τῶν πωθῶν, καὶ τῶν ὄπλων, ποῦ προσποθοῦν νὰ στρέψωιν ἐναντίον τῶν ἄλλων, οἱ ἀσεβεῖς φράσσονται καὶ αὐτοπεριερίζονται, καὶ μὲ τὰ ὅποια κατασπώνονται καὶ θάλλπτουν τοὺς ἑαυτούς των; Εἶδες ἐπίσης τὴν ἐκλογίαν, τῆς συμμαχίας τοῦ Θεοῦ; Διότι δὲν χρειάζεται νὰ βαδίσῃ κανεὶς καὶ νὰ μεταβῇ κάπου διὰ νὰ ἀπακτήσῃ τὴν συμμαχίαν αὐτήν, οὔτε χρήματα νὰ ἐξεδούσῃ, διότι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ βλέπει τὰ πάντα.

«Ὁ Κύριος θὰ ἐξαπολύσῃ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν, σὺν θροῦν, ἀλεβρίας παγίδας κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν. Θὰ ρίψῃ κατ' αὐτῶν πατῖν καὶ βελιάρι, καὶ ἄνεμον δίκαιον. Αὐτὰ θὰ ἀποτελοῦν τὸ καταστρεπτικὸν μεριδίον, ποῦ θὰ γαλιζῇ τὸ πωτήριον, τὸ ὅποιον οἱ ἀμαρτωλοὶ θὰ ἀνογκαθοῦν νὰ πίνωιν. Διότι εἶναι δικαίος ὁ Κύριος καὶ ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην, στρέφει τὰ πρόσωπόν του πρὸς τοὺς εὐθείς καὶ ἀγαθοὺς» (στίχ. 6, 7).

Ἄλλος λέγει: «Θὰ βρέξῃ ἐπὶ τῶν παρανομῶν ὁ Θεὸς κάρβουνα ἀνασμένα» καὶ «μέθ' εὐθύτητα καὶ δικαιοσύνην θὰ ἀντικρούσῃ τὸ πρόσωπον αὐτῶν», δηλαδὴ τῶν δικαίων, ἢ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. C Ἄραυ ὁμιλήσων περὶ τῆς τιμωρίας τῆς προερχομένης ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς κακίας κατὰ τῶν πωθῶν, καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ περιφρονοῦν αὐτὴν τὴν τιμωρί-

αν, διὰ τοῦτο κατατάρσσει τὴν δικαιοσύνην τῶν πονηρῶν μὲ τὴν πληγὴν καὶ τιμωρίαν, ποῦ ῥίπτεται κατὰ αὐτῶν ἀνωθεν καὶ τὴν ὁποῖον παρουσιάζει μὲ λόγια ἐντυπωσιακὰ καὶ τρομαρὰ. Πῦρ καὶ θεάκη, καὶ ὀρυκτικὸν ἄνεμον καταγίγδως καὶ ἀναμμένο κάρβουνο, λέγει, θὰ θρέξῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ ὕψους. Μὲ τὴν μεταφορικὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων ταύτων βέβαια νὰ παραστήσῃ τὴν ἀναπόφευκτον τιμωρίαν, τὴν φοβερότητα τῆς καλῆσεως, τὴν εὐκαλίαν τῆς καταστροφῆς καὶ τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα.

3. Τί σημαίνει ἡ φράσις τοῦ Ψαλμοῦ «ἡ μερίς τοῦ πονηρίου αὐτῶν»;». Τοῦτο, λέγει, εἶναι ὁ κληρὸς αὐτῶν, τῶν πονηρῶν, αὐτὸ εἶναι τὸ κτήμα των, ἢ εἰς αὐτὸ θὰ διέλθουν τὴν ζωὴν των, καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ καταστρεπτικὰ πράγματα θὰ καταστροφῶν. Ἐπειτα ἔρχεται καὶ ἡ οἰσιρὰ τῆς βίας τιμωρίας. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς θέλει τὰ πάντα, δὲν θὰ ἀνεχθῇ αἰωνίως αὐτὰ νὰ παρέχονται ἀτιμωρητῆ πράγματα, ποῦ καὶ ἄλλος προφήτης λέγει: «Εἶναι καθαρός ὁ ὄφθαλμός σου, Κύριε, καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ βλέπῃ πονηρὰ πράγματα καὶ δὲν ἔδυναται ἐπίσης νὰ ἀνέχεται τοὺς δικαίους νὰ πονοῦν». Ἄλλο ἀκριβῶς καὶ ὁ Δαυὶδ περιστασιακῶς λέγει, ὅτι «Δίκαιος εἶναι ὁ Κύριος καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀγαπᾷ». Τοῦτο εἶναι σπουδαῖον ἰδίωμα τοῦ Θεοῦ, νὰ ἀποδέχεται εὐχαρίστως τὰ δίκαια καὶ τὴν ὀρθότητα καὶ νὰ μὴν ἀνέχεται μέχρι τέλους τὰ ἄδικα καὶ τὰ στραβά. Διὰ τοῦτο λοιπὸν, ὅταν ἤρχιζε τὸν Ψαλμὸν ἔλεγον: «Ἔχω ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Κύριον. Πῶς λοιπὸν μὲ συμβουλεύετε νὰ τρέξω καὶ νὰ κρυφθῶ εἰς τὰ ὄρη, ὡς σπουργίτης;». Ἐκεῖνοι λοιπὸν, ποῦ στηρίζουν τὰς ἐλπίδας των εἰς τὰ δικαίως, δὲν εὐρίσκονται εἰς καλύτεραν μοῖραν ἀπὸ τὸ σπουργίτι, τὸ πτωχὸν αὐτὸ πτηνόν, ποῦ ἐλπίζει νὰ γλυτώσῃ διὰ τῆς καταφυγῆς εἰς τὴν ἔρημιά καὶ εὐκόλως συλλαμβάνεται ἀπὸ θύλους. Παράμοιος μὲ τὸ σπουργίτι εἶναι καὶ ἐκεῖνος, ποῦ ἐλπίζει εἰς τὰ χρηματὰ του. Καθὼς τὸ μικρὸν σπουργίτι ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ παιδιὰ συλλαμβάνεται, μὲ ἰσόθεργες καὶ παγίδες καὶ μὲ μυριάς ἄλλους τρόπους, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος, ποῦ ἐνδιαφέρεται διὰ τὸν πλοῦτον ἔχει ἐπιβόλους ἔχθρους του καὶ τοὺς φίλους του καὶ τοὺς ἀντιπάλους του. Ἄλλὰ ὁ πλοῦσιος εἰς περισσύτερον ἐπικίνδυνον καὶ αὐτοῦ τοῦ σπουργιτιοῦ, ἐπειδὴ ἔχει πολλοὺς, ποῦ τοῦ στήνουν παγίδας.¹¹⁷ Ἄ καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ ἔχει τὰς ἰδίας τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας. Καὶ αἰώνιος μετανάστης εἶ-

7. Ἄβελ. 1, 12.

ναι, διότι πάντοτε ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἐκάστοτε καιροὺς, καὶ φοβεῖται τὴν μανίαν τῶν θημιῶν, καὶ τὴν ἀργὴν τοῦ θασιλέως καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν κολάκων καὶ τοὺς δούλους τῶν φίλων. Καὶ, ὅταν τὸν γνωρίζουν καλῶς καὶ οἱ ἐχθροὶ του, αὐτοὺς προπαντὸς τρέμει. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἐπικρατῇ εἰρήνη, αὐτὸς, ὑποπτεύεται: συνεχῶς τοὺς ἐπιβόλους ἔχθρους του. Διότι δὲν ἔχει πλοῦτον μόνιμον καὶ ἀναφαίρετον. Διὰ τοῦτο συνεχῶς, ὡς τὸ σπουργίτι, περὶ καὶ μετακινεῖται, ἐπιβόλων νὰ εὐρίσκειται εἰς τὰς ἐρήμους καὶ τὰ ὄρη, καὶ νὰ εἴη εἰς ἀδιεπίστατον ἀκότος. Καὶ ἐνῶ εἶναι μεσομυρία, αὐτὸς ἔχει μέσα του πυκνὸν ἀκότος καὶ συνεχῶς μηχανορραφεῖ. Δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον καὶ μὲ τὸν δικαῖον. Ἐ «οἱ δρόμοι τοῦ δικαίου ἀστράπτουν, ὡς τὸ φῶς». Οἱ δίκαιοι, οὐτε προτιμοῦν νὰ ἐπιβουλεύονται ἄλλου, οὔτε νὰ ἀδικοῦν, ἀλλὰ ἔχουν ἑλαφρὰν τὴν ψυχὴν των ἀπὸ ἁμαρτίας. Ἐνῶ οἱ πλοῦσοι συνεχῶς μηχανορραφοῦν, συνεχῶς εὐρίσκοντα: εἰς τὸ ἀκότος καὶ τὸν φόβον, καθὼς καὶ οἱ ἄγριοι καὶ οἱ διαρρήκται καὶ οἱ μοιχοί. Ἀκόμη καὶ τὴν ἡμέραν βλέπουν σκοτάδι, διότι ἡ ψυχὴ των συνεχῶς πληττεῖται ἀπὸ τῶν φόβων. Πῶς λοιπὸν θὰ διασκορπισθῇ αὐτὸ τὸ σκοτάδι; Θὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ ἀκότος, ἔάν ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη αὐτὰ, καὶ ἐάν ἐξαρτῆται ἀπολύτως τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, ἔστι καὶ ἂν μέχρι τοῦδε ἦσων μυριάς ἁμαρτωλῶς. «Παρατηρήσατε προσεκτικῶς, λέγει, εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀρχαίων γεννηθῶν καὶ διασκησάσατε, ποῖος ἦλπιεν εἰς τὸν Κύριον καὶ ντροπιάστηκε». Ὁ Δὲν εἶπε: «δικαιοσύναν ἀλλά ἐτικὴν δαυ καὶ ἁμαρτωλῶς, λέγει, τὸ δὲ ἀξιοθαύμαστον εἶναι τοῦτο, ὅτι καὶ πρὶν ἁμαρτωλοῖ, ὅταν στηριχθῶν εἰς τὴν θύκωρον οὐτὴν τῆς ἐλπίδος, γίνονται ἀκατάβλητοι ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς των. Τοῦτο βεβαίως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν διάθεσίν σου πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν, ἔστι καὶ μὲ μύρια κακὰ ἐάν ἐπιθερμύνονται καὶ παρ' ὅλα ταῦτα, ἔχης τὸ θάρρος σου εἰς τὴν θέσιν φιλανθρωπίαν. Ὅπως ἀκριβῶς θεωρεῖται ἐπισκοπητὸς ἐκεῖνος, ποῦ ἐλπίζει εἰς τὴν προστασίαν οὐδοῦ ποτε θνητῶτος, τοιοῦτοτρόπως μακρότερος εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ στηρίζει τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸν Θεόν. Ἐ Ἄφου ἀπομακρύνῃς λοιπὸν τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ ὅλα, στηρίξου γερὰ εἰς αὐτὴν τὴν θύκωρον τῆς ἐλπίδος. Ἐ Δὲντὶ ὁ Θεὸς καὶ ὅλα τὰ ἐποπτεύει καὶ δικαιοσύναι καὶ δὲν μένει μόνον εἰς τὸ στάδιον

II. Παρ. 4, 18.
R. Σοφ. Σερ. 2, 10.
III. Ἰερ. μ. 17, 6.

της κρίσεως, αλλά προχωρεί και εις έργα. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ὁ προφήτης ὠμίλησε περὶ τῆς δικαιοσύνης του, ἔδειξε και τὴν τιμωρίαν τῶν ἀμετανοήτων, διὰ τοῦ πυρός και διὰ τῆς ὀσμῆτικῆς καταγιγῆδος. Κάνει δὲ αὐτό, ἐπειδὴ φροντίζει και δι' ἐκείνους και διὰ τῶν ἀπειλῶν τῆς κολάσεως τοὺς κάνει περισσότερο φρονίμους. Χάριν ὧτων αὐτῶν λοιπόν, ὡς προστρέχωμεν πρὸς Αὐτὸν και διαρκῶς ὡς ἔχωμεν κερφωμένα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας πρὸς τὸν Θεόν.

Διότι τοιοῦτοτρόπως και τὴν ἐπίκτησιν τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν θὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκε ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΑ' (II) ΨΑΛΜΟΝ

118 Α Ἐχει τὸν τίτλον ὁ II Ψαλμὸς «Εἰς τὸ τέλος ὁ π ἐ ρ τ ῆ ς Ὁ γ θ ὁ ς» ἡμέρας, τῆς Κυριακῆς κατὰ τοὺς Πατέρας, και ἀποδίδεται εἰς τὸν Δαβίδ. Ἄλλος ἀποδίδει τὸν τίτλον «Εἰς τὸν νικητικὸν ὁ π ἐ ρ τ ῆ ς ὁ γ θ ὁ ς». Ὁ δὲ Ἑβραῖος «Ἄσ α μ ε μ ι ν ῖ θ α λέγει.

«Σῶσέ με, Κύριε, διότι ἐξηφανίσθη πλέον ἄνθρωπος ἐνάρετος. Σῶσέ με, διότι ἔγνωσαν ὀλιγοὶ και σπάνια ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους αἱ ἀλήθειαι». Ἄλλος λέγει «Δὲν ὑπάρχουν πλέον πιστοὶ ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους» (στίχ. 2).

Β 1. Δύσκολον πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ, και δυσκολοκατόρθωτος καθ' ἑαυτήν, πρὸ παντὸς δέ, ὅταν αὐτός, ποῦ τὴν ἐπιδιώκει, ζῆ εἰς ἕνα κόσμον, ποῦ σπανίζουν οἱ ἀγαθοὶ διδρωποὶ.

Και καθὼς ἐπέρχεται κούρασις εἰς τὸν ὁδοιπόρον, ὅταν μάλιστα οὗτος ὁδοιπορῆ ἄνευ συνοδοῦ και ὅταν δὲν ἔχη κανένα συνομιλητὴν κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν αὐτήν, ἔτσι συμβαίνει και μὲ τὸν ἀγωνιστὴν, ποῦ ἐπιδιώκει τὴν ἀρετὴν. Διότι δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα ἡ συναστροφή και ἡ πνευματικὴ συμπαραστάσις, ποῦ πρόερχεται ἀπὸ τοὺς συναγωνιζομένους διὰ τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς ἀδελφούς. Διὰ τοῦτο και ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει: «ὡς προσέ-

χωμεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, νὰ παρατρυνώμεθα πρὸς τὴν ἀγάπην και τὰ κατὰ ἔργα».

Διὰ τοῦτο πρὸ πάντων εἶναι ἀξιοθαύμαστοι και ἀξιωμακάριστοι οἱ παλακοὶ ἀγωνισταὶ τῆς πίστεως, ὅχι τόσο διότι ἐπέτυχον τὴν ἀρετὴν, ὅσον διότι τότε εἰς τὴν προσπάθειάν των ἔκεινται ἐπεκράτει γόργα των πνευματικῆς ζήρασις μεγάλη και ἑλλειψίς παντελής τῆς ἀρετῆς, και μάλιστα διότι πούθενά δὲν ἐπαρουσιάζοντο ἄλλοι ἐνάρετοι, ποῦ νὰ προκαλοῦν ἐνθάρρυσιν και εἰς ἄλλους.

¶ Τοῦτο ἀκριβῶς ὑπαίνισσεται και ἡ Γραφή λέγουσα, ὅτι «ὡ Νῶε ἐγένεν ὁ μόνος δίκαιος και τέλειος μεταξύ ὧτων ἐκείνων, ποῦ ἔζησαν εἰς τὴν γενεάν του». Διὰ τοῦτο θαυμάζομεν τὸν Ἀβραάμ, τὸν Λῶτ, τὸν Μωϋσαί, διότι ἀκριβῶς ὁμοίωσαν σὺν τοὺς ἀστέρας μέσα εἰς κατασκοπένην νύκτα, σὺν τὰ τριαντάφυλλα μέσα εἰς τὰ ἀγκάθια, και σὺν τὰ πρόβατα μεταξύ μυριάδων λύκων εὐρισκόμενα, καθίζοντες τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς ἀντιθέτως πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους χωρὶς νὰ βεβαιοῦν και χωρὶς νὰ διακόπτουν τὴν ὑπέρροχον πορείαν των.

Ἐάν λοιπόν τὸ ἴδιον τὸ πλῆθος τῶν συνασθρώπων εἶναι ἐμπόδιον εἰς τὰς ἐπιδιώξεις ἑνὸς ἀθρώπου, ὅταν μάλιστα τὸ πλῆθος αὐτὸ πράττει τὰ ἀντίθετα ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον τοῦτον, και εἰς οὗτόν πολλα ὑπόφωρη μὲ τὸ νὰ θαβίξη μόνος ἐναντίον ὧτων, φαντασθῆτε πόσας δυσκολίας συναντᾷ ὁ ἀγωνιστὴς τῆς ἀρετῆς. Δ 1. Καὶ εἰν εἶναι ἐπισκολεῖν εἰς τὸν πλοίαρχον νὰ κατευθύνῃ τὸ πλοῖον ἀντιθέτως πρὸς τὰ κύματα και τὸν ἀρρητικὸν ἀντίθετον ἀνεμον. πολὺ μεγαλύτερας δυσκολίας συναντᾷ ἐκείνος, ποῦ ἐπιδιώκει τὴν ἀρετὴν μόνος μεταξύ τῶν συνασθρώπων του. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς και ὁ δίκαιος, ἐπειδὴ μάλιστα μόνος ἐπέληφθη τοῦ ἀγώνος τῆς ἀρετῆς, καθ' ἣν στιγμὴν ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐθάβισαν τὸν ἀντίθετον ἀπ' οὐτὸν δρόμον, διὰ τοῦτο καταφεύγει εἰς τὴν παρέουσιον τοῦ Θεοῦ και λέγει: «Σῶσέ με, Κύριε». Τίποτε ἄλλο λοιπόν δὲν θέλει νὰ δηλώσῃ μὲ τοῦτο παρὰ τὸ ἐξῆς: Ὅτι ἔχω ἀνάγκην τῆς ἰσχυρῆς βοηθείας, τῆς οὐρανοῦ ἐπικουρίας και τῆς θείας συμμαχίας. Διότι, ὡς δοκίμω τὸν ἀντίθετον πρὸς ἄλλους δρόμον διὰ τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς, ἔχω μεγάλην ἀνάγκην τῆς θείας προνοίας, και οὐρανοῦ συμπαραστάσεως. Εἶπε λοιπόν ὁ Ψαλμωδὸς: «Σῶσέ με, διότι ἔχει ἐξηφανισθῆ και δὲν

1. Ἐξ. 16, 24.
2. Ἐξ. 6, 9.

υπάρχει πλέον έναρετος άνθρωπος». Δεν είπε όμως ότι δεν υπήρξε ούδεις μέχρι τούδε θάσιος, **Ε** ἀλλ' ότι εξηφανίσθη, ότι έχει εκλείψει, επειδή επεκράτησε πλέον η κακία, και εκυριάρχησεν γενικώς η υπόστασις της αμαρτίας. Τούτο φεβείται και ο Απόστολος Παύλος και λέγει: «δεν γνωρίζετε, ότι ολίγη μαγιά προκαλεί την ζύμωσιν εις μεγάλο ποσόν ζύμης» και εις άλλο μέρος λέγει: «κακοί συναναστράφαι διαφθείρουσιν τὰ καλά ἤθη».³

Τι σημαίνει ἡ φράσις «εὐλογότευσον καὶ ἐμεώθησαν αἱ ἀλήθειαι»; Πολλῶν εἰδῶν ἀλήθειαι ὑπάρχουν. **110** Α ⁴ Ὅπως ἀκριδῶς συμβαίνει μετὰ τὰ χρώματα, καὶ τὰ ἄλλα εἶδη, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα εἶναι ἀληθινὰ καὶ ἄλλα ψεύτικα ὅπως ὑπάρχει πορφύρα ἀληθινή καὶ πορφύρα ψευδής, ὅπως τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὸ ἄνθος τοῦ Κρόκου, ποὺ δίδει κίτρινον χρῶμα, καὶ μετὰ τοὺς πολυτίμους λίθους καὶ μετὰ τὰ ἀρώματα, εἶται ἀκριδῶς συμβαίνει καὶ μετὰ τὰς διαφόρους ἀρετὰς.

Διότι ἀλήθεια εἶναι ἕκαστο, ποὺ πραγματικῶς ὑπάρχει, ψεῦδος δὲ ἐκεῖνο, ποὺ δὲν ὑπάρχει. Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὰ, τὰ σχετικά μετὰ τὴν ἀρετὴν, ἔχουν διαστρωφῆ καὶ ἔχουν ἀμαυρωθῆ καὶ ἔχασαν τὴν πραγματικὴν ὑπόστασιν καὶ σημασίαν των, οὐχ ἕξ αἰτίας των, ἀλλὰ διότι οἱ ἄνθρωποι τὰ ἐξεδίωξαν, διὰ τοῦτο δὲν εἶπε μόνον ὅτι «μεωώθησαν αἱ ἀλήθειαι», ἀλλὰ προσέθεσεν «ἀπὸ τοῦς ἀπογόνους τῶν ἀνθρώπων» πρὸς μεγαλύτεραν διασφαιρῆ τῆς ἀνωτέρω ἐννοίας. Σκέψου δὲ, ὅτι ὑπάρχει κόσμος ἀληθινὸς καὶ κόσμος ψεύτικος. Ποῖος εἶναι ὁ ἀληθινὸς αὐτός κόσμος; Ὁ κόσμος τῆς ψυχῆς. Ποῖος δὲ ὁ ψεύτικος; Ὁ κόσμος τοῦ σώματος. **Β** Ἐπίσης ὑπάρχει πλοῦτος ἀληθινός, ὑπάρχει καὶ πλούτος ψεύτικος. Πεύτικος εἶναι ὁ πλοῦτος τῶν χρημάτων, ἀληθινός εἶναι ὁ πλοῦτος τῶν πνευματικῶν κατορθωμάτων. Ὑπάρχει γὰρ ψευδὴς καὶ ἀληθὴς. Ὑπάρχουν κἀλλη καρθὸς καὶ πνευματικαὶ κατοκτησίαι καὶ ἀναβαρτοὶ δόξαι. Ἄλλ' οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀδιαφοροῦν δι' αὐτὰ τὰ ἀληθινὰ καὶ σίονα καὶ ἐπιδιώκουν τὰ ψευδῆ καὶ πρόσκαιρα. Δὲν διακρίνουν ἠδηλαθὴ τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τοῦ ψεύθους αἱ πολλοὶ καὶ ἀμοράζουσι μετὰ ἐκείνον, ποὺ δὲν διακρίνει τὸν ζωντανόν, τὸν θῶτον καὶ ἀληθινόν ἄνθρωπον, ἀπὸ τοῦ ψεύτικου, τὸν ἐξωγραφημένον καὶ πορπιστάμενον ἐπὶ

3. Α' Κορ. 5, 6.

4. Α' Κορ. 13, 33.

5. Πορφύρα εἶναι τὸ ὑπερφανὸν καρχήλιον, ἐπὶ τὸ ἴδιον αἱ ἀρχαῖαι ἐλάθειαι τῆς πορφύρας τὴν ἀκαθαρτίαν ἔχουσι.

κάποιος εἰκόνας. Τὸ ἴδιο μορεῖς νὰ παρατηρήσης καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀρετὰς.

«Μάταια καὶ λογία ψεύδους καὶ ἀπάτης λαλεῖ ὁ καρθὸς πρὸς τὸν ἄλλον. Γλῶσσά καὶ ἐλευστικὰ λόγια λέγουσι μετὰ τὰ δόξαι χεῖλη των, ἀλλ' ἡ ἀπροσωπία των εἶναι φοβερα. Ἡ καρθία των εἶναι διπλῆ καὶ κρύπτει εἰς τὰ βάθη τῆς τῶ κακῶν, τὸ ὅποιον σκεπάζουσι ἐπιδειξίως μετὰ τὰς ἐκφράσεις τῶν χεῖλων» (στὴν. 3) καὶ, ὅπως ἄλλοθὺ λέγεται, ὅτι «ἄλλα ἔχουν μέσα εἰς τὴν καρθίαν των καὶ ἄλλα λέγουσι μετὰ τὰ χεῖλη των».

Ε Περὶ δύο κακίῶν ὁμιλεῖ ἐδῶ, περὶ τῶν ἀπατηλῶν λόγων καὶ περὶ τῆς ἐξαποστῆσεως διὰ αὐτῶν τοῦ πλησίον. Μάταια δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἡ τὰ ψευδῆ ἢ τὰ πορπιστὰ καὶ τὰ ἀνωφελῆ. Κάτι παρόμοιον ἐκφράζει καὶ ὁ Παῦλος μετὰ τὴν προτροπὴν «Μὴ λέτε ψέματα ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον». Τὸ χειρότερον ὅμως, τὸ ὅποιον λέγει ὁ Δαβὶδ εἶναι, ὅτι πάντες διεφθάρσαν. Δὲν εἶπε δηλαθὴ ὅτι διεφθάρη ὁ τάδε καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλὰ καθένας, ἀνευ οὐδαμίας ἐξαιρέσεως. Διότι ἡ κακία δὲν ὑπῆρχεν ἀπλῶς καὶ ἐπιπολαιῶς καὶ ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ προήρχετο ἀπὸ κάτω, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρθίας. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει ὅτι μέσα ἀπὸ τῆς ἴδιας καρθίας ἀπὸ οἴου ἐπῆρτε νὰ ἐξέρχεται ἡ ἀγάπη, τῶρα ἐξέρχεται ἡ δολιότης. Διὰ τὴν ἠγνώσθη λοιπὸν τὴν ἐπικρατοῦσαν διπλοπροσωπία καὶ τὴν ὑποκρισίαν, διὰ τοῦτο ὁμιλεῖ περὶ διπλῆς καρθίας καὶ ἀνειλακρείας μεταδὺ λόγων καὶ ἐπιθυμιῶν. Ἡ διπλοπροσωπία εἶναι δυσκολοτέρα ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἐχθρούς. **Δ** Διότι οἱ ἐχθροὶ εἶναι φανεροὶ καὶ ὀρατοί, διὰ τοῦτο καὶ εὐκόλως προφυλασσόμεθα ἀπ' αὐτούς. Ἐνῶ οἱ ὑποκριτοὶ καὶ διπρόσωποι, ἐπειδὴ ἐκρυπνύονται μετὰ ἄλλο προσωπεῖον, καθ' ἣν στιγμήν εἶναι ἀντιθετοὶ ἀπ' ὅτι ἐμφαίνονται, διὰ τοῦτο καὶ δυσκολοδιάκριτοι καθίστανται ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἐπιβουλεύονται. Εἶναι δὲ πολὺ ἐπικινδυνωδέστεροι καὶ ἀπὸ αὐτούς ἀκόμη τοὺς ἐχθρούς ποὺ κρύπτουσι τὰ ἔφη, διὰ τὸν καρφώσαν τὰ ἀνοποτικὰ βήματα των.

«Εἶθε νὰ ἐξολοθρευθῆ ὁ Κύριος ἄλλα τὰ χεῖλη τὰ δόξαι καὶ ἀπατηλὰ καὶ τὰς γλώσσας, ποὺ κομπάζουσι καὶ μεγαλολαλοῦσι ἀλαστονικῶς καὶ λέγουσι τὴν γλώσσαν μας θὰ ἀναδείξωμεν ὑψηλὴν καὶ μεγάλην καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν πολλὰ καὶ θαυμαστά μετὰ τὴν ἐγγλωττίσιν μας. Ἐξουσιάζομεν τὰ χεῖλη μας καὶ ἠμποροῦμεν νὰ εἰπωμεν ὅτι βέλαιμεν μετὰ

11. Κολοσ. 3, 8.

αυτό. Ποίος δύναται νὰ μᾶς ἐξουσιάσῃ καὶ νὰ κλεισθῇ τὸ στόμα μας; Απολύτως κανεὶς» (στίχ. 4, 5). Ἄλλος μεταφραστὴς λέγει «ὅσα καταδυναστεύωμεν τοὺς πάντας, ἰσικόν μας εἶναι τὸ στόμα, ποίος δύναται νὰ καταστήτῃ κυρίαρχός μας;». Εἶδες ὁμῶς πῶς ὁ προφήτης ἐνδιαφέρεται καὶ δι' αὐτούς καὶ εὐχεται καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀκόμη τῶν διπροσώπων; Δὲν στρέφεται ἐναντίον αὐτῶν μὲ ὅσα λέγει, ἀλλὰ ὑπὲρ αὐτῶν ὁμιλεῖ. Διότι δὲν ῥηχίθη νὰ καταστραφοῦν αὐτοί, ἀλλὰ νὰ ἀφοσιωθῇ καὶ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ κακία των. Ἐ δὲν εἶπε δηλοδῆ «εἶθε νὰ ἐξολοθρευθῇ ὁ Κύριος αὐτούς», ἀλλὰ «νὰ ἐξολοθρευθῇ τὰ χεῖλη τὰ δόλια».

2. Δὲν ζητεῖ ὁ Δαβὶθ, μὲ ὅσα λέγει, νὰ καταστραφῇ ἡ ψυχή καὶ ἡ ὑπαρξὶς τοῦ διπροσώπου, ἀλλὰ ἀξιοῖ νὰ ἐξολοθρευθῇ ἡ πονηρὰ χρῆσις τῆς γλώσσης, ἡ ἀνοησία, ἡ δολιότης, νὰ κοπηῖ ἡ ὑπερηφάνεια. Διακωμωδῶν δὲ τὸν παραλογισμὸν αὐτῶν ὁ Δαβὶθ θέτει εἰς τὸ στόμα των τὰ μεγάλα καὶ λόγια «τὰ χεῖλη μας τὰ ἐξουσιάζομεν. Ποίος δύναται νὰ καταστήτῃ κύριος ἡμῶν; Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι λόγια μονοκίων καὶ τρελλῶν. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἀποδοκιμάζει αὐτούς καὶ λέγει: «ἐν ἀνίκετε εἰς τὸν ἑαυτὸν σας, ἔχετε ἀγορασθῆ ἀντὶ τιμήματος (ἀντὶ δηλοδῆ τοῦ διὰ τὸν ἀνθρώπου χυθέντος τιμίου Αἵματος τοῦ Χριστοῦ)» καὶ προτρέπει, νὰ μὴ ζῶμεν πλέον διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Δὲν εἶναι ἰσικά σου τὰ χεῖλη, λέγει, ἀλλὰ τοῦ Δεσπότη. ¹²⁰ Ἀ Αὐτός τὰ ἐδημιούργησεν, αὐτός τὰ κατασκεύασεν, αὐτός ἔδωκε ζωὴν εἰς αὐτά. Ἄλλὰ θά μοῦ εἰπῆς ὅτι οὐ τὰ ἔχεις καὶ τὰ χρησιμοποτεῖς; Τὰ ἔχεις θεοσίως, ἀλλὰ ὅλα ὅσα ἔχομεν δὲν εἶναι ἰσικά μας. Ἐπειδὴ καὶ χρήματα ἔχομεν, ἀλλ' ἄλλοι τὰ ἔχουν καταθέσει δι' ἡμᾶς. Καὶ γῆν ἐνοικιάζομεν, ἀλλὰ ἑτέροι τὴν ἔχουν δώσει εἰς ἡμᾶς. Ἔτσι λοιπὸν καὶ εἰς σὲ ἐμισθώσε τὰ δαρά του ὁ Θεός, καὶ ἔρριψε πρόπον πινά τὸν σπόρον σου μέσα σου, ὅχι διὰ νὰ παραγῶνῃς ἀκάθαρτος, ἀλλὰ τὰ σπέρματα νὰ τὰ μετατρέψῃς εἰς κάτι τὸ χρησίμῳ. Σὲ ἐξώπλισε μὲ τὰ ἀγαθὰ του, ὅχι διὰ νὰ παρουσιάσῃς ἀνοησίας καὶ δολιότητι, ἀλλὰ νὰ κάμῃς νὰ φουτρῶσῃ δι' αὐτῶν ταπεινοφροσύνη, ἔπαινος καὶ ἀγάπη. Καὶ ὀφθαλμοὺς σοῦ ἔδωκεν, ὅχι διὰ νὰ φλέπῃς ἀκόλαστα καὶ αἰσχρά, ἔ ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς στολίζῃς μὲ σωφροσύνη. Καὶ χεῖρας σοῦ ἔχαρισεν ὅχι διὰ νὰ κτυπᾶς, ἀλλὰ διὰ νὰ ἔλεψῃς. Πῶς λοιπὸν πολεμᾶς καὶ λέγει ὅτι «τὰ χεῖλη μας εἶναι εἰς

7. Α' Κορ. 6, 19-20.
8. Ρωμ. 14, 7.

τὴν ἐξουσίαν μας» μὲ τὸ νὰ ὑποβουλῶνῃς αὐτὰ πρὸς διάπραξιν τῆς ἀμαρτίας, τῆς πορνείας ἢ τῆς ἀκολασίας; Λέγει: «Ποίος εἶναι ἐξουσιαστής μας; Ἔτι λόγια διαβολικά! Ὁ ἐκκάρσιος βαμνωσιμένης ψυχῆς! Βλέπει, ἀνθρώπε, ὁ λάκκηρον τὴν φύσιν γύρω σου νὰ διακρούσῃ τὰ δασπότη σου τὴν παντοδυναμίαν, τὴν σφίαν, τὴν φροντίδα, τὴν πρόνοιαν. Παρατηρεῖς τὸ σῶμά σου, τὴν ψυχὴν, τὴν ζωὴν, αὐτὰ, ποῦ γίνονται ἀντιληπτά διὰ τῶν αισθησῶν, καὶ αὐτὰ, ποῦ εἶναι ἀόρατα, ὅλα σχεδὸν νὰ λέγουν καὶ νὰ διακηρύττουν τὴν ἀπειρὸν δύναμιν τοῦ Δημιουργοῦ καὶ οὐ λέγεις: Ὁ Ποίος εἶναι ἐξουσιαστής καὶ Κύριός μας; Τί τοῦτο τὸ πρᾶγμα εἶναι δέγμα μανίας, τρέλλας καὶ διεφθαρμένης ψυχῆς. Ἐξ αἰτίας τῶν παραλογισμῶν αὐτῶν προέρχονται μυριάδες κακῶν. Ἀλλὰ αὐτοὶ τοὐλάχιστον τὸ φωνάζουν «Ποίος εἶναι Κύριός μας; Ἄλλοι ὁμῶς ὁμιλοῦσιν μὲν τὸν Δεσπότην, ἀνοῦνται ὁμῶς τὸν περὶ κρίσεως καὶ κολάσεως λόγον, ἐξαγοράζοντες τὴν κόλασιν ἀντὶ μικρᾶς καὶ συντόμου εὐχαριστήσεως. Θέλουν νὰ παρηγοροῦν τὸν ἑαυτὸν τους μὲ τὴν προστάθειαν νὰ μὴ φέρουσιν εἰς τὸν νοῦν των καὶ νὰ μὴ ἐνθυμῶνται τὴν κατὰ τῶν ἀμαρτιῶν ἐτοιμασμένην γέννησιν τοῦ πυρός τῆς κολάσεως καὶ ἔρχοῦν, ὅτι μὲ τὴν ἀφοσίαν των αὐτὴν ρίπτουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὸ βάραθρον τῆς ὀπωλείας καὶ τῆς καταστροφῆς. Διὰ τοῦτο σὰς παρακαλῶ καὶ νὰ ἐνθυμῶσθε τὴν γέννησιν τοῦ πυρός καὶ νὰ συζητῆτε περὶ αὐτῆς. Ὁ Τοιοῦτοτρόπως διαπλάττετε ἁμαρτὰ τὴν ψυχὴν σας. Διότι πολλὰ χρήσιμα προέρχονται ἀπὸ τὰς σχετικὰς μὲ τὴν δευτέραν παρουσίαν συζητήσεις σας αὐτὰς.

Διότι δὲν ἀνέφερον αὐτὴν ὁ Θεὸς ὀπλῶς καὶ μόνον χάριν ἀπειλῆς, ἀλλὰ καὶ δι' ἕνα ἄλλον λόγον: διὰ νὰ ἐπιτύχῃ μὲ τὸν φόβον αὐτὸν τὴν σωτηρίαν μας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ διάβολος μηχανεύεται καὶ κάνει τὰ πάντα, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἀφαιρήσῃ τὴν σκέψιν περὶ αὐτῆς ἀπὸ τὴν μνήμη μας. Μὴ λοιπὸν ἐκθάλλῃς αὐτὴν ἀπὸ τὸν νοῦν σου. Οὔτε νὰ λέγῃς: διατὶ στενοχωρῶ τὸν ἑαυτὸν μου μὲ παρουσίας λυπηρᾶς σκέψεως περὶ ἔλθῃ ὁ καιρὸς; Λυπεῖσαι παράκαιρα! Ἐκεῖνη εἶναι ἡ παροικίας λύπη, ὅταν δοκιμάσῃς αὐτὴν εὐροσκόμῳ ἐντὸς τῆς γενένης καὶ τῆς κολάσεως. Τώρα εἶναι καιρὸς λύπης καὶ ὅχι τότε. Ἀκαθῶς τὸ ἀνώμαλον τῆς παροικίας λύπης θεοκνέει ὁ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀσέβητου ζῶν πλοῦσιος, ὁ ὁποῖος παρ' ὅλου ὅτι ἐλυπηθῆ ὑπερβολικὰ μετὰ θάνατον, ὁμῶς οὐδὲν ὠφελήθη.⁸ Ἐ ἔδου

8. Ἀποκ. 16, 20.

ἠθάνατο λύτην τὸν κατάλληλον καιρὸν, δὲν θὰ ἐπάθει-
νευ αὐτὰ πού ἔπαθεν.

«Ἐξ αἰτίας τῆς κακοπαθείας τῶν πτωχῶν καὶ ἄσκα-
του στεναγμοῦ τῶν πενήτων, θὰ σηκωθῶ τώρα, λέγει ὁ
Κύριος. Θὰ θέσω τὸν καταπιεζόμενον πτωχὸν εἰς τόπον ἀ-
σφαλῆ καὶ σωτηρίαν καὶ εἰ' αὐτοῦ θὰ ἐμφανίσω εἰς τοὺς
ὀφθαλμοὺς ἄλων λαμπρὰν καὶ περιφρῆν τὴν δικαιοσύνην
καὶ τὴν δύναμιν μου» (στῆχ. 6). Καὶ ἄλλος λέγει «Θὰ κά-
μω τὴν σωτηρίαν τοῦ πτωχοῦ πασίγνωστον». Μάθε πόσον
μεγάλῃ εἶναι ἡ ἰσχύς τῆς ταπειναφροσύνης. Τῶν πενήτων
ἡ δύναμις ἀπορρεῖ ἀπὸ τὴν κατανόησιν τῆς ἀξίας τῆς
κακοπαθείας (πενήτας θεωρῶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν
συντετριμμένην καρδίαν).

Ἐδῶ ὁ Ψαλμωδὸς δὲν οἴσκει τὸ θάρρος οὔτε εἰς τὸν
τρόπον διαβιώσεως, οὔτε εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ εἰς τὴν
κακοπάθειαν. Αὕτη λοιπὸν ἡ ἀδιαμαρτύρητος κακοπάθεια
τῶν ἀδικουμένων εἶναι, ποῦ ἐγείρει τὸν Θεὸν 12) Α καὶ
προκαλεῖ τὴν θεῖαν τιμωρίαν τοῦ ἀδίκου καὶ τὴν ὑπερά-
σπισιν τοῦ ἀδικουμένου. Τόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ
μετὰ γενναφροσύνης κακοπάθειαν καὶ τόσον ἰσχυρὰ εἶναι
ἡ θεῖα πρόνοια ὑπὲρ τῶν δοκιμαζομένων, ὥστε οὗτοι ἀντὶ
τῆς ἀδικίας κακοπαθείας καὶ τῆς συμφορᾶς νὰ ἀπολαύσουν
μεγίστης καὶ θεῖας συνηγορίας καὶ συμπαραστάσεως. Με-
γάλῃ εἶναι ἡ δύναμις τοῦ στεναγμοῦ, διότι προσελκύει τὴν
θεῖαν δύναμιν. Φοβηθῆτε, λοιπὸν, ὅσοι ἀδικεῖτε τοὺς πέ-
νητας. Ἔχετε δεδαίως σείς δύναμιν κοσμητῆν, καὶ πλου-
του, καὶ χρήματα καὶ ἐπιρροῆς τοὺς δικαστάς. Ἄλλ' ἔ-
χουν καὶ ἐκεῖνοι πλοῦν πῶς ἰσχυροὶν ἀπὸ ἄλα. Εἶναι οἱ ἴδιοι
οἱ στεναγμοὶ καὶ οἱ ὀρήνοι των, καὶ οὕτῃ ἡ ἰβία ἡ ἀδικία,
τὴν ὅποιον ὑπάρτουνται, μοναδικὰ στοιχεῖα ποῦ προσελκύ-
ουν τὴν οὐράνιον συμμαχίαν.

Β Αὐτὸ τὸ πλοῦν, οἰκήματα ἄχυρὰ κρημνίζει, τοῦτο
κοπέσκαψε θεμέλια, τοῦτο πόλεις ἐξηφάνισε, τοῦτο ἄλλο-
κλήρα ἔβην κατεπύνησεν εἰς τὴν θάλασσαν. Τοῦτο τὸ π-
λοῦν, δηλοῖ ἡ οἱ στεναγμοὶ τῶν ἀνθρώπων, ποῦ ἀδικούν-
τες. Σέβεται τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτὸν ὁ Θεός, ὅταν, ἐνῶ
ὑπαφέρουν ἀδίκως, κανένας κοκὸν λόγον δὲν ἔκοιτοῖζον,
ἀλλὰ μόνον στενάξουν καὶ θρηνοῦν διὰ τὰς ἰδικὰς των ἀ-
μαρτίας. Τί σημαίνει τὸ «θὰ θέσω τὸν καταπιεζόμενον πτω-
χὸν εἰς τόπον ἀσφαλῆ καὶ σωτηρίαν καὶ θὰ βεῖξω εἰ' αὐτοῦ
εἰς ἔλαος τὴν δύναμιν μου» (στῆχ. 6). Μὲ παρησίαν θὰ
προσπιθῶ αὐταίς, λέγει, ἐντυπωσιακὰ καὶ ὀλοφάνερα,
ὥστε ἴδωι νὰ τὸ ἀντιληφθῶν.

Καὶ τότε δὲν σώζει φανερά ὁ Θεός; Διότι κάποτε συμ-
βαίνει καὶ τοῦτο, σώζει ὄχι φανερώς, ἀλλὰ σιωπηρώς; Ἐπει-
δὴ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινην δόξαν. Ὁ Τώρα
δικως, ἐπειδὴ συνηθίζουσι οἱ ἀσεβεῖς νὰ ἐπιβαίνουσι, νὰ
θροισθῶσι καὶ νὰ ἐπιταύρουν τοὺς πένητας, διότι δη-
θεν ἐκεῖνοι δὲν ἔχουν Θεὸν συμπαραστάτην καὶ γὰρ νὰ σω-
φρονισθῶσι καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκεῖνοι νὰ βελτιωθῶσι περισσό-
τερον, λαμβάνοντες προσοπτικὴν πείραν τῆς ἰσχυρᾶς καὶ
θεσποτικῆς συμμαχίας λέγει φανερά, θὰ τοὺς σώσω. «Τὰ
λόγια τοῦ Κυρίου, εἶναι λόγια ἀγνὰ, ὅμοια πρὸς ἄργυρον,
ποῦ ἐπυρακτώθη καὶ ἐχωνεύθη εἰς κλίθωνον τῆς γῆς» (στῆχ.
7). Καὶ τοῖον σχέωσι ἔχουν τὰ λόγια αὐτὰ μὲ τὸ περὶ δόξας
συμμαχίας ὑπὲρ τῶν πενήτων θέμα; Καὶ μεγάλην σχέωσι ἔ-
χουν καὶ συνέχισι ἐκείνων εἶναι. Μὴ νομίσετε, λέγει, ὅτι αὐ-
τὰ ἐλέγχθησαν εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχε, οὔτε ὅτι εἶναι: μια περιττὴ
ἀπειλή. Τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ εἶναι καθάρα, ἀπηλλαγμένον
παντὸς ψεύδους. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἀναχωνεμένος καὶ κα-
θαρισμένος ἄργυρος τίποτε τὸ νόθεν καὶ τίποτε τὸ ξένον
δὲν ἔχει, ἔτσι καὶ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, τὰ ὅποια, ὅρ' ὄσον
ἐλέγχθησαν, θὰ ἐκπληρωθῶσι ἐξάπαντος. Β Διὰ τοῦτο λέ-
γει ὅτι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ «εἶναι ὡς ἄργυρος, ποῦ ἐπυρα-
κτώθη καὶ ἐχωνεύθη εἰς κλίθωνον τῆς γῆς». Ἄλλος λέγει
σχετικῶς, ὅτι τὸ «επιπυρωμένον, χωρὶν τῆ γῆ» σημαίνει
ὅ,τι καὶ ἡ ἐβραϊκὴ φράσις «Βασίλι λάρμεν», δηλοῖ, ἄρ-
γυρον χωνεμένον, ποῦ ῥεῖ ἀπὸ τὸν χωνευτικὸν κλίθω-
νον εἰς τὴν γῆν καὶ ἔχει καθαρῶς ὑπερβολικά.

3. Εἶδος, πῶς ὁ Ψαλμωδὸς φανερώσει τὸ ἀληθές καὶ τὸ
ἀψευδές μὲ ὀλικὰς εἰκόνας; Διότι, ὅπως ὁ ἄργυρος ποῦ ἐ-
χωνεύθη καὶ ἐπυρώθη ἐπανηλημμένως εἶναι ἀπηλλαγμένον
ἀπὸ κάθε ξένου οὐσίαν καὶ καθορισμένον μετ' ἀκριβείας,
τοιουτοτρόπως εἶναι καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ.

Γ «Σὺ, Κύριε, εἶδες νὰ μὰς φυλάξης καὶ νὰ μὰς διατη-
ρήσης ἀβλαβῆς ἀπὸ τὴν πονηρίαν αὐτὴν γενεὸν καὶ τώρα
καὶ παντοτεῶς» (στῆχ. 8). Ἄλλος λέγει «εἶδε νὰ φυλάξης
αὐτοὺς, τοὺς δικαιοὺς καὶ ἄλλος «νὰ φυλάξης καὶ ἐκτελέ-
σῃς αὐτὰ, ποῦ ὑπεσέθηκες καὶ νὰ διατηρήσῃς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν
πονηρίαν αὐτὴν γενεὸν καὶ τώρα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν αἰῶνα».
Ἄλλος ἐρμηνεύει λέγων «νὰ μὰς διαφυλάξης καὶ νὰ μὰς
διασώσῃς μετ' ἐμὲ τὴν γενεὴν (τὸν αἰῶνα καὶ τὸν ἀγγέ-
λων) ποῦ εἶναι αἰώνια. «Ἐπιπυρωτὸν τριγύρω μας οἱ ἀσε-
βεῖς». Ἄλλος λέγει «Θὰ περιπατήσωμι». Ἄλλος λέγει
«Θὰ μὰς περικυκλώσωσι ὀλόγυρα οἱ ἀσεβεῖς. Σὺ δικως δὲν
ὀλιγωρεῖς καὶ δὲν ἀδιαφορεῖς διὰ τὰ πλάσματά σου, ἀλλ'

δσον είναι τό ύψος σου, από τό όποιον τά παρακολουθεῖς, τόσον είναι μεγάλη καί ἡ φροντίς καί ἡ προσοχή σου διά τούς υἱούς τῶν ἀνθρώπων» (στ.χ. 9).¹² Ἄλλος λέγει ἕσταν ὑψωθῶν οἱ περριουρημένοι μεταξύ τῶν συνανθρώπων πῶν». Ἔτερος λέγει «κατά τό ύψος, ἡ δὲ ἀντίστοιχος ἐβραϊκή φράσις είναι «χάρη βολῆς, λεδήν Ἄδὲμ».

«Σὺ, Κύριε, εἶθε νά μας διαφυλάξης καί νά μάς διατηρήσης ἀγνώστους. Παρατήρησε, ὅτι συνεχῶς καί διαρκῶς εἰς τόν Θεόν καταπέυγει ὁ Δαβὶδ, καί ἀπό Αὐτόν ἀναμένει τήν συμμαχίαν. Τοῦτο κάνει καί διότι είναι πανίσχυρος ἡ δειψία αὐτή, χωρὶς νά διακόπτεται εἰς καμμίαν ἐποχήν. Δέν παρακαλοῦμε, λέγει, κανέναν ἀπό τούς ἀνθρώπους διά νά μάς συμπαροσταθῇ. Διότι, Σὺ, εἶσαι συνεχῶς φύλαξ. Τί σημαίνει τώρα τό «κύκλω οἱ ἀσθεῖς περιπατοῦσιν»; Κατά μὲν τούς Ἑβραῖοὺς μεταφραστὰς ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι, καί ἐν ἀκμῇ μάς κυκλώσουσιν στενωῶς οἱ ἀσθεῖς, τίποτε ἀπολύτως δέν θά πάθωμε, διότι Σὺ, μάς διαφυλάττεις, καί μάς καθίστεις θραμβευτὰς καί ἐνδοξούς. Β Κατ' ἄλλον δὲ ἐρμηνευτὴν δέον νά ἐνοησώμεν τοῦτο· θά ἐξουδετερωθοῦν οἱ ἀσθεῖς, ὅταν Σὺ, Κύριε, θά ὑψώσης καί δοξάσης τούς ταπεινωμένους μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν θηλοῦν ἡ- μάς, πού θεωροῦμεθα ἀπὸ τὸν κόσμον περιφρονημένοι καί ταπεινωμένοι, μάς δοξάσης, τότε θά ἀπομακρῶνῃς αὐ- τούς καί θά τούς ἀποκρούσης.

Τί σημαίνει τό «κατὰ τό ύψος σου»; Αὕτη ἡ φράσις σημαίνει ὅτι, ὁμοίους σου μάς ἔκαμες, ὅσον είναι δυνατόν εἰς τὸν ἄνθρωπον νά είναι ὁμοίος σου. «Ἄς δημιουργήσωμεν», λέγει ἄλλου, «ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἰδικήν μας, μὲ τὸν σκοπὸν νά μάς ὁμοιάσῃ».¹³ Ὅτι είναι ὁ Θεός εἰς τὸν οὐρανόν, αὐτὸ καί ἡμεῖς εἴμεθα ἐπὶ τῆς γῆς. C Καί ὅ- πως οὐδεὶς ἀνώτερος τοῦ Θεοῦ ἀπάρχει εἰς τὸν οὐρανόν, ὅτσι καί εἰς τὴν γῆν οὐδεὶς είναι ὁμοῖος τοῦ δημιουργήμα- τος τούτου κατὰ τὴν ἀρετήν. «Γίνεσθε», λέγει ὁ Κύριος, «ὁ- μοιοὶ μὲ τὸν Πατέρα σας, πού ἀρξίσκεται εἰς τούς οὐρα- νούς»,¹⁴ καί μετέδωκε καί εἰς ἡμᾶς μέρος τῆς ἰδιότητός του. Καί διά τοῦτο λέγει ἄλλου· «Ἐγώ, ὅταν σᾶς δημιουργή- σα, σᾶς εἶπα εἶστε Θεοὶ καί ὅλοι υἱοὶ ἐμοῦ τοῦ Ὑψίστου».¹⁵ Καί ἄλλου· «Ἐγώ, Μωϋσῆ, σὲ κατέστησα μὲ τὴν δύναμίν μου Θεὸν ἐναντίον τοῦ Φαραῶ».¹⁶

10. Γεν. 1, 26.
11. Ματθ. 5, 48.
12. Ψαλμ. 81, 6.
13. Ἔκ. 7, 1.

Καί κατέστησε τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός δημιουργὸν σωμα- τικῶν καί δαωματίων προεργμάτων. Καί βλέπομεν τώρα μὲν τὸν Μωϋσῆν νά μεταβάλλῃ τούς νόμους τῆς φύσεως, ἄλ- λου· δὲ ἄλλου νά κύνουσι ἄλλα ἀξιοθαύμαστα. Εἰς ἡμᾶς δὲ ὁ Θεός ἔδωκε διαταγὴν νά μετατρέψωμεν τούς ἑαυτούς μας εἰς ζωντανούς ναοὺς τοῦ πρὸς λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Καί ἐν λοιπὸν δὲν ἔχῃς τὴν δύναμιν νά δημιουργήσης ἕναν οὐρανόν, ἡμπορεῖς ὅμως νά δημιουργήσης ἕναν ναὸν τοῦ Θεοῦ μέσα σου. Ὅπως ἀκριβῶς καί ὁ οὐρανὸς διά τοῦτο εἶνα ἁγιώτατος, διότι εἰς αὐτὸν κατοικεῖ ὁ Θεός, D ὅτσι καί ἡμεῖς ἀποκτώμεν θέας ἰδιότητος, διότι ἔχομεν τὸν Χρι- στὸν ἐντὸς ἡμῶν.¹⁷ «Μᾶς συναεῖσθε μαζί μὲ τὸν Χριστὸν καί μάς ἑτοιμάθητε εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου του εἰς τὰ ἑπουράνια»,¹⁸ καί μάς ἐπέτρεψε νά κάμνωμεν διά τῆς θυ- νάσεως τοῦ θαύματος μεγαλύτερα καί ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἔκα- μεν Αὐτός. «Τὰ θαύματα, λέγει ὁ Χριστός, τὰ ὅποια ἐγὼ κάνω, καί μεγαλύτερα ἀκόμη ἀπὸ αὐτὰ, θά κάνῃ, ὅποιος πιστεῖ εἰς ἐμέ».¹⁹ Καί κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς Δια- θήκης ἄλλος μετέτρεπε τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν (ὡς ὁ Μωϋσῆς τὴν Ἐρυθρὰν),²⁰ ἄλλος ἐκράτει τὸν ἥλιον ὡσάν μὲ χαλινὸν καί διέτασσε τὴν σελήνην νά σταματήσῃ (ὡς ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ)²¹ καί ἄλλος καθωδηγοῦσε τὴν θερ- μότητα τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου (ὡς συνέβη ἐπὶ Ἡσαΐου).²² Οἱ τρεῖς παῖδες ἐπίσης ἐντὸς τῆς καμίνου διά τῆς πίστεως μετέβαλλον τὴν καυστικὴν ἐνέργειαν τῆς φλόγος εἰς δρό- σον, καί παρ' ὅλον, πού ἡ φλόγα εἵμαινετο καί ζούριζεν, ὅμως ἦτο δεμένη τρόπον τινά καί δέν ἔκατε τούς παῖδας.²³ Ἐπίσης βλέπε ἀκόμη, ὅτι καί τὰ θηρία γνωρίζουσι νά σέ- θνουν· τούς φίλους τοῦ Θεοῦ, E καί παρ' ὅλον πού τὰ ἐ- θέρριζεν ἡ πείνα, αὐτὰ μετὰ μεγάλης σκεπτικότητος ἀντι- μτωπίκουσιν τὸν Δαυὶδ.²⁴ Ἄς ἐντραποῦν οἱ γαστρίμαργοι διδασκόμενοι ἀπὸ τῆς ἐγκοκταίας τῶν θηρίων. Λέοντες εἶ- δον τὸν Δαυὶδ καί ἐσκέφθησαν. Ἡμεῖς, ἐνῶ βλέπομεν νά ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δέν φιλοσοφοῦμεν καί δέν προβληματιζόμεθα. Ἐπρότιμῃσαν οἱ ἀέοντες νά πεθᾶ-

14. Α' Κορ. 6, 19.
15. Ἔκ. 9, 6.
16. Ἰω. 14, 12.
17. Ἰε. 14, 21.
18. Ἰγ. 10, 10-11.
19. Δ' Κορ. 30, 11.
20. Δαν. 3, 29.
21. Αἰθίοπ. 8, 22.

νοῦ ἀπὸ τὴν πείναν, παρὰ μὲ ἐγγίσασιν τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου. Ἡμεῖς, ἐνῶ βλέπομεν τὸν Χριστὸν νὰ περιπλανῆται γυμνὸς καὶ νὰ λυγῆ ἀπὸ τὴν πείναν εἰς τὸ πρόσωπον τῶν πτωχῶν, οὐτε τὰ περισσεύοντα οὐτε τὰ ἄχρηστα δὲν τοῦ προσφέραμεν, ἀλλὰ περιφρονοῦμεν τοὺς ἁγίους προτιμῶντες νὰ ζῶμεν μέσα εἰς τὸν πλοῦτον. Δὲν διδασκόμεθα ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰσὶδ, ὁ ὁποῖος ἐπειδὴ ἦτο φίλος τοῦ Θεοῦ καὶ εὐσπλαγγνικός ἄνθρωπος, ²² Ἄλλαδε πόσα δώρα ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ μὲ τὴν γενναιοδωρίαν, ποῦ ποτὲ πρὶν δὲν εἶχε συμβῆ. ²³ Τί ἐκπλήσσεισι ἀπὸ αὐτά, ὅταν ἄνθρωποι (ὅπως οἱ ἀπόστολοι) ἦσαν τόσοσ δαυματοί, ὅπου καὶ τὰ ἐνδύματά των καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ σκία των ἦσαν τροφή εἰς τοὺς δαίμονας καὶ ἀπέτρεπον καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον καὶ τὰς θάβεντας. ²⁴ Ἀκόμη καὶ ἀγγελοὶ ἐβίβαν σεβασμὸν εἰς θεοφορομένους ἀνθρώπους καὶ ὑπερβολικῶς ἐτίμησαν (ὅπως τὸν Ἀδραμ). ²⁵ Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ συμβῆ διαφορετικὰ εἰς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποῖους ὁ Δισπότης τόσοσ ἐτίμοσσε; ²⁶ Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης συνέβαιναν παρόμοια. ²⁷

Διὰ τοῦτο λέγει «Σὺ, κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ μεγαλείου Σου δεκνύεις μικροθυμίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, προστατεύων τοὺς ἀδυνάτους». Β' Ἀφοῦ λοιπὸν κατανοήσαμεν τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς, ποῦ μᾶς ἔκαμεν ὁ Θεός, ἄς προσφέρωμεν τὴν ἀντίσταχον τῆς τιμῆς αὐτῆς ἀμοιβὴν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, ζῶντες καὶ συμπεριφερόμενοι ἀναλόγως, διὰ νὰ μὴ μετατραπῆ ἡ ὑπερβολικὴ τιμὴ πρὸς ἡμᾶς εἰς τιμωρίαν. Τὴν τιμωρίαν αὐτὴν εἶθε νὰ ἀποφύγωμεν ἄλλοι, κήρυκες καὶ ἄκροαταί, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

22. Ἰσὶδ 49, 10.

23. Πρῶτ. 19, 11 - 12 καὶ 5, 15.

24. Γα. 18, 5 καὶ 19, 8.

25. Ἔβ. 14, 19.

26. Ἰωβ. 9' Μάτθ. 16, 5' Πρῶτ. 8, 28 καὶ 10, 3 καὶ 12, 7.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΒ' (12) ΨΑΛΜΟΝ

Ὁ Ψαλμὸς αὗτος, ὁ ΙΒ', φέρει τὸν τίτλον «Εἰς τὸ τ ἔ λ ο ς», ἦτοι ἱκετήριος Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ. Ὑπάρχει καὶ ὁ τίτλος «Ἐπινίκιος ὠδὴ τοῦ Δαβὶδ» καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς νίκης.

Ο α' Ἔως πότε, Κύριε, θὰ μὲ ἔχῃς ἀντελῶς λησμονημένον, κατὰ ἕνα ἐρμηνευτὴν «θὰ μὲ λησμονῆς ὀλοτελῶς»; «Ἔως πότε θὰ ἀπαστρέψῃς (ἢ θὰ κρούτῃς κατ' ἄλλον) τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ ἐμέ; Ἔως πότε θὰ συλλαμβάνω σκέψιν καὶ ἀποφάσεις εἰς τὴν ψυχὴν μου καὶ θὰ δοκιμάξῃς ἡ καρδίαν μου βλίψας καὶ ὀδύνας, ἀναζητοῦσα νυχθημερὸν τρόπον σωτηρίας καὶ μέσου ἀσφαλείας ἀπὸ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς περιπετείας μου;» ἢ κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν «Καθημερινὴ φροντίδα θὰ παράσῃ τὸν νοῦν μου; (στίχ. 2, 3).

Δ Ι. Δὲν εἶμαι μικρὸν ἀγαθὸν καὶ τοῦτο νὰ ἀντιλαμβάνεσαι πότε ἀεὶ ἐλησμόνησε ὁ Θεός. Μὴ νομίσεις βεβαίως, ὅτι ἡ λέξις λήθη δηλώνει ἐδῶ κανένα πάθος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ σημαίνει τὴν ἐγκατάλειψιν. Πολλοί, λοιπὸν, οἱ ὅποιοι ἐπαθεῖν τοῦτο, ἐγκαταλείφθησαν θεῶ, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐτε ἐπῆσαν εἶδῃαι περὶ τοῦτο, οὐτε λυποῦνται δι' αὐτό. Αὐτὸς δὲ ὁ μακάριος Δαβὶδ, ὅχι μόνον ἀντελήθη τοῦτο, ἀλλὰ συγχρόνως ἀντελαμβάνετο καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἐγκαταλείψεως. Διὸ τὸ «ἕως πότε» δεκνύει, ὅτι ἡ ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐγκατάλειψις του διάρκεισεν ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα. Διὰ τοῦτο ἠυπεῖται καὶ ἠρῆναι. Σὲ παρακαλῶ δέμως, πρόσθε τὴν περίπτωσιν, ὅτι ὁ Δαβὶδ δὲν ἠρῆναι διὰ κανένα δικαῖον πράγμα, οὐτε διὰ χρήματα, οὐτε διὰ δόξαν, ἀλλὰ παντοῦ παραποιεῖται καὶ ζητεῖ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ.

Ε Κοι πῶς ἀντελήθη ὁ ποιητής, ὅτι τὸν ἐλησμόνησεν ὁ Θεός; Ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐγνωρίζε καλῶς, πότε τὸν ἐνεθυμῆτο ὁ Θεός καὶ ἀντελαμβάνετο πότε ἐσκόπετο ὁ γλυκὺς αὗτος σύνδεσμος τῆς ψυχῆς του μὲ τὸν Θεόν. Ἐγνωρίζε πολλὴ καλὰ τί σημαίνει ἡ λησμονία καὶ τί ἡ ἐπιθυμία ἐνὸς ἀνθρώπου ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἔκανε δηλαδὴ ὁ ψαλμῶδῆς, ὅπως, κάνουσι οἱ πολλοί, ποῦ νομίζουσι ὅτι τότε τοὺς ἐνεθυμῆται ὁ Θεός, ὅταν ἀπακτοῦν πολλὰ πλοῦτη, ὅταν ὀπωδιῆται ἐπιτυχάνουσι εἰς τὰς ἐπιδησίαις των καὶ προκόπτουσι εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των, ὅταν

τοὺς ἔρχονται ὅλα θολικά, ὅταν ὑπερισχύουν τῶν ἀντιπάλων τῶν. Διότι οἱ ἀνωτέρω μὲ αὐτὰ ποῦ παραδέχονται, ἔχουν ἐσφαλμένη ἀντίληψιν, καὶ συνεπῶς ὅτε ὅταν τοὺς λησιμονῇ ὁ Θεὸς τὸ ἀντιλαμβάνονται.

¹²⁴ Αὐτοὶ δηλαδή ποῦ δὲν γνωρίζουν τὸ σημεῖον τῆς μνήμης καὶ ἐνθυμήσεως ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ὅτε τὸ σημεῖον τῆς λησιμονίας ἐπίσης ἐκ μέρους Αὐτοῦ ἀντιλαμβάνονται. Διότι, ἂν δὲν γνωρίζουν καλῶς τὰς ἀποδείξεις τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλίας, τότε ὅτε τὰ δειγμάτια τῆς ἐχθρας δὲν εἶναι ἰκανοὶ νὰ ἀντιληφθοῦν. Πολλοὺς λοιπὸν ἀνθρώπους, ποῦ ἔχουν πλοῦτον καὶ ὀλίγην προκοπὴν, ἔχει λησιμονήσει ὁ Θεός. Προσόντων αὐτοὺς τοὺς ἔχει ἐντελῶς δεχθεῖ. Ἐνῶ ἀντιθέτως ἐκείνους, ποῦ εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀντίθετον κατάστασιν, τὴν κατάστασιν τῆς πτωχείας, τῶν θλίψεων, τῶν ἀποχωρίων, ἐκείνους κυρίως ἐνθυμεῖται ὁ Θεός. Διότι τίποτε δὲν προκαλεῖ τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ ὡς ὅσον, ὅσον ἡ πραγματοποιηθεὶς μὴ ἀναθής πράξις ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ψυχικὴ καθαρότης, ἡ διαρκὴς προσοχὴ εἰς τὴν τήρησιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἡ φροντίς διὰ τὴν ἀρετὴν. Τοιοῦτοτρόπως καὶ τὴν λήθην, τὴν λησιμονίαν, κανένας πρᾶγμα δὲν τὴν ἐπιβάλλει εἰς τὸν Θεὸν ὅσον ἡ ἀμαρτωλὴ ἔσθῃ, οἱ πλεονεξίαι καὶ οἱ φταγὰι.

Β Καὶ ἐγὼ λοιπὸν, φίλε, ὅταν διαρχεσαι περιδοῦν συμφορῶν καὶ θλίψεων μὴ λέγεις: «Μὴ ἐλησμονήσεν ὁ Θεός». Τότε δὲ μόνον νὰ παραδέχεται, ὅτι σὲ ἐλησμονήσεν ὁ Θεός, ὅταν εὐρίσκεις εἰς τὴν ἀμαρτίαν καὶ ὅταν σοῦ ἔρχονται ὅλα θολικά. Ἐὰν αὐτὸ τὸ γνωρίζεις καλῶς, πολὺ συντάμως θὰ ἀπομακρυνθῆς ἀπὸ τὰ πονηρὰ καὶ ἀμαρτωλὰ πρᾶγματα.

«Ἔως πότε θὰ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ ἐμέ;». Τοῦτο σημαίνει τὴν παραπεταμένην ἀδιαφορίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ Δαβὶδ ἀποδεικνύει τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ τὴν ὀργὴν του καὶ τὴν κόλασιν, μὲ ἀνθρώπινα σχήματα. Ἀποστρέφει λοιπὸν καὶ γυρίζει ἄλλοῦ τὸ πρόσωπόν του ὁ Θεός ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ ἐπομένως μὴς λησιμονεῖ, ὅταν πράττωμεν πρᾶγματα ἀντίθετα ἀπὸ τὰς ἐντολάς Του. «Διότι, ὅταν εὐρίσκευθε εἰς παρανομίαν, λέγει ὁ Θεός, καὶ ἀκτείνετε τὰς χεῖρας σας πρὸς ἐμέ, ζητοῦντες διὰ τῆς προσευχῆς τὴν συμπεράστασίν μου, τότε θὰ οὐκ ἀγνοήσω καὶ θὰ στρέψω ἄλλοῦ τοὺς ὀφθαλμούς μου.» Ἡ αἰτία δὲ τῆς ἀδιαφορίας μου πρὸς σὰς προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος C

1. Ἦσ. 1, 1b.

«ὅτι τὰ χεῖρά σας εἶναι γεμάτα ἀπὸ αἱμάτων.»² Ἄλλά, ἂν ἐξετάσωμεν βαθύτερον τὸ πρᾶγμα, τότε πάλιν θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι καὶ ἡ ἐγκατάλειψις καὶ ἡ ἀπαιτροφὴ τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν εἶναι καὶ τοῦτο δειγμάτια τῆς ὑπερβαλτικῆς κηδεμονίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀνθρώπον. Διότι τὸ κάνει ὁ Θεός μὲ σκοπὸν νὰ τὸν ἀναζητήσωμεν μὲ μεγαλυτέραν σφοδρότητα καὶ νὰ μᾶς προσελκύσῃ μὲ μεγαλυτέρον ὄργην κοντὰ του. Ποιόμοιον πρᾶγμα συμβαίνει: ἔδω μὲ τὴν περίπτωσιν ἐνὸς μανιακοῦ ἐραστοῦ ὁ ἐραστὴς αὐτὸς παραδέχεται κάποτε τὸ ἀγαπώμενον πρόσωπον καὶ τὸ ἐγκαταλείπει δι' ὀλίγον χρόνον, διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀγάπην του ἢ δι' ἕτερον λόγον, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ ἀποβάλλῃ ἐκ τῆς σκέψεώς του, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐπιστρέψῃ γρήγορα πάλιστον του καὶ νὰ συναντηθῇ μετ' αὐτοῦ. Ἔτσι καὶ ὁ Θεός. Ὅταν δὲ ὁ Δαβὶδ ὁμιλῇ περὶ ἀποστρέφῃς τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὕμνει καὶ τὴν λησιμονίαν καὶ τὰ συνεποκόμενα αὐτῆς. Ποία εἶναι αὐτὰ, αὐτὰ, τὰ ἐποία ἀναφέρει ὁ ψαλλὸς ἐν συνεχείᾳ. «Ἔως πότε, Κύριε, λέγει, θὰ κάνω σθένος καὶ θὰ ἐπιβόσκω σκοπούς, διαφόρους πρὸς ὑπερσχόντων κατὰ τὸν ἔχθρὸν μου καὶ ἐὰ ἀναζητᾶ μοι αἰσῶς λύσεις τῶν ὀφείων προδότημάτων μου καὶ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰς θλίψεων μου;» (στῆ. 2). «Ὅπως ἀκριβῶς ὁ πλοῖαρχος, ποῦ ἐξέρχεται τῆς γραμμῆς πλεύσεως πρὸς τὸν λιμένα καὶ πλανᾶται ἔδω καὶ ἐκεῖ καὶ ὅπως ὁ τυφλός, ποῦ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπωλείας τοῦ φωτός του πίπτει ἐπάνω καὶ κτυπᾶ εἰς διάφορα ἀντικείμενα, Ὡς ἔτσι ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ἀνθρώπον, ποῦ ἔπειτα εἰς τὴν λησιμονίαν τοῦ Θεοῦ, ποῦ παραδίδεται εἰς φροντίδας καὶ ποικίλας μερίμνας καὶ εἰς συνεχεῖς ὀδύνας καὶ πόνους. Δὲν εἶναι ὅμως μικρὰς ὀφελείας καὶ τὸ γεγονός αὐτό, τὸ νὰ προσπαθῇ δηλαδή ὁ ἄνθρωπος νὰ προσελκύσῃ τὸν Θεὸν πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, νὰ μεριμνᾷ, νὰ φροντίξῃ, νὰ λικνῇ ψυχικῶς, νὰ πονῆ καὶ νὰ ζητῇ τὸν λόγον τῆς ἀποστρέφῃς τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς Κορινθίους γράφων περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του λέγει: «Καὶ ποῖος εἶναι ἰκεῖνος, ποῦ μὲ εὐφραίνει καὶ μοῦ προξενεῖ χαρὸν, παρὰ αὐτός, ποῦ λυπεῖται ἐξ αἰτίας τῶν ἐπιπληθῶν μου καὶ τῶν συμβουλῶν μου;»³ Δὲν εἶναι συνεπῶς μικρὸν βραχὺς τοῦτο, ἀγαπητέ, τὸ νὰ συνασθάνεται τις τὴν ἀποστρέφῃν τοῦ Θεοῦ, νὰ λυπῆται καὶ νὰ πονῇ δι' αὐτό. Διότι τοιοῦτοτρό-

2. Ἦσ. 1, 1b.
3. Β' Κορ. 3, 2.

πως θα επιτύχωμιν γρήγορα την στροφή του Θεού προς ημάς. **Β** «Εως πότε ὁ ἐχθρός μου θὰ ὑψώνεται ἰσχυρότερος καὶ ἀπειλητικώτερος κατ' ἐμοῦ; Ρίψε πατρικὸν καὶ συμπαθὲς τὸ δῆγμα σου ἐπ' ἐμέ, καὶ εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου Κύριε, ποῦ εἶσαι: ὁ μόνος Θεός μου. Φώτισε τοὺς ὀφθαλμούς μου μὴ τυχόν καὶ καταληφθῶ ἀπὸ τὸν θανατηφόρον ὕπνου τῆς ἀπαγωγῆς καὶ τῆς ἀμαρτίας» (στίχ. 3, 4). «Ὅπως ἀκριδῶς, ὅταν ὁ Θεός μᾶς βοηθῆ καὶ εἶναι μαζί μας, ὅλα τὰ λυπηρὰ ἀπομακρύνονται καὶ χάνονται, ἔτσι καὶ ὅταν ὁ Θεός ἀπαστῆ ἀπὸ ημᾶς καὶ μᾶς λησμονήσῃ, τότε καὶ ἡ ψυχὴ ὑποφέρει, καὶ ἡ καρδιά ὀλιθεύει καὶ οἱ προσευχόμενοι εἰς ἡμᾶς λύπην ἐπιμειναινοῦν καὶ παινοῦ γύρω μας κρημνοὶ ἀνοίγονται καὶ σκόπελοι ἀνυψοῦνται. Ἐπιτρέπονται δὲ ὅλα αὐτὰ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ συμφέρον μας, ὥστε μὲ τὰ ἀδυνάτα δαγκώματά των νὰ ἐξυπνοῦν οἱ ὀκνηρότεροι: καὶ μὲ μεγαλύτερον διάθεσιν νὰ ἐπιπέλθουν, ¹²⁵ Ἄ ἐκεῖ, ἀπὸ ὅπου ἐξέπρσαν.»

Λέγει ὁ Θεός διὰ τοῦ Ἰερεμίου ὅτι «ἡ ἀποστασία σου ἀπὸ ἐμέ θὰ σὲ τιμωρήσῃ καὶ ἄλλη ἡ κακία σου θὰ εἶναι ὁ διαρκὴς ἔλεγχός σου.» ¹ «Ὅποτε, καθὼς βλέπομεν, καὶ ἡ ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ αὐτὴ ἓνα εἶδος θείας προνοίας. Διότι, ὅταν καταποροῦνται, κατὰ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον Αὐτὸς προνοεῖ καὶ φροντίζει πανερός δι' ἡμᾶς, τότε μᾶς ἀνέγει δι' ὀλίγον καὶ μᾶς ἐγκαταλείπει, ὥστε νὰ ἀποδληθῆ ἀπὸ ἐπάνω μας ἡ πνευματικὴ ὀκνηρία, διὰ νὰ γίνων προθυμότεροι καὶ εὐσεβέστεροι ὅσοι ἀδικοφοροῦν.

«Ρίψε ἓνα δῆγμα συμπαθείας πρὸς ἐμέ, λέγει ὁ Προφήτης. Κύτταξέ, πῶς ὁ ἐχθρός μου στέκεται: ὑπερήφανος ἐμπρὸς μου». Ἄκουσέ με καὶ ἐγώ, ὄχι τὸσον λόγῳ τῆς ταλαιπωρίας καὶ τῶν θλίψεων μου, ὅσον ἐξ αἰτίας τῆς ἀλόγειας καὶ τοῦ παραλογισμοῦ τῶν ἐχθρῶν μου.

Καὶ τί ζητεῖς λοιπὸν ἀπὸ τὸν Θεόν; Νὰ συντριπῆ τὴν ἰσχύν τῶν ἐχθρῶν σου μόνον; Ὅχι αὐτὸ ἀκριδῶς, λέγει, **Β** ἀλλὰ νὰ φωτισθοῦν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας μου, νὰ ἀποδιώχθῃ τὸ σκότος, ποῦ μὲ ἔχει γεμίσει καὶ ἔχει σκοτίσει τὴν διαρακτικότητα τῆς ψυχῆς μου, καὶ ἔχει θολώσει τοὺς νοερούς ὀφθαλμούς μου. Τοῦτο ζητῶ λοιπὸν καὶ λέγω «Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, διὰ νὰ μὴ εἴπῃ ἀλαζονεύμε-

1. «Ναὶ ἀκριδῶς ἐκένετο καὶ ὁ ἄσπυτος ἀπὸ τὴν πείναν καὶ τὴν ἀρκεταλσίην, ἐνεκρίσθη μὲ μεγάλους νοσηλίους τῆς καρτικῆς ἀγκυλῆς καὶ ἐστὶ οἱ θλίψεις ἀπορροῶναι τὴν ἐπιστροφήν σου.

5. Ἰερ. 2, 19.

νος καὶ ὑπερηφανεύόμενος ὁ ἐχθρός μου», ὅταν μὲ ἴδῃ νὰ κατακρημνίζωμαι εἰς τὸν θάνατον τῆς ἀμαρτίας: «Τὸν κατενίκησα καὶ ὑπερίσχυσα αὐτοῦ» (στίχ. 5). Νὰ μὴν εἴπῃ ἀπεδειχθῆν ἰσχυρότερός του καὶ ἰκανοποιηθῆν, διότι συνέβη αὐτὸ τὸ ὅποιον ἠθέλω νὰ ἴδω. Τί σημαίνει δηλαδὴ τὸ «Ἰσχυσα πρὸς αὐτόν»; Σημοῖται, ὅτι ἐν καὶ δὲν ἔπῃ καμία πραγματικὴν δύναμιν, θὰ ἀποδειχθῆ ἰσχυρότερός μου. Ἡ ἰδίκη μας καταστροφή προσθέτει δύναμιν εἰς τὸν ἐχθρὸν μας, τὸν ἀποδεκνύει δυνατόν, ἰσχυρὸν καὶ ἀκαταμάχητον.

Ὁ 2. Βλέπετε ὅτι, ὅταν ἀμαρτάνομεν, δὲν κατατροπιάζομε μόνον τὸν ἑαυτὸν μας, δὲν καταστρεφόμεθα, ἀλλὰ καὶ δὲν ρίπτομεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς θάνατον μόνον, ἀλλὰ ἀναδεκνύομεν συγχρόνως καὶ τοὺς ἐχθρούς μας, ποῦ μᾶς κατενίκησαν, ἰσχυρούς καὶ δυνατούς. Καὶ ἔχι μόνον ταῦτα, ἀλλὰ τοὺς κάνομε νὰ αἰσθανθοῦν ἀγαλλισαῖν καὶ εὐχαρίστησιν. Ἀλλοίμονοι! Πόσον παραλογισμὸν, πόσον ἀνοησίαν δεκνύομεν, ὅταν συμμιγαζοῦμε μὲ τοὺς ἐχθρούς μας κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὅταν κάνωμεν ἐκείνους, ποῦ μᾶς προσενοῦν λύπην καὶ θλίβουν τὴν ψυχὴν μας, νὰ χαίρωνται καὶ νὰ ἀγαλλώνται διὰ τὴν καταστροφήν μας! Ἴδὲ! Πόσα ἀτοπα καὶ παράλογα! Πρέπει νὰ νική ὁ ἐχθρός, αὐτὸς νὰ νική καὶ ἐμεῖς νὰ ἠτῶμεθα! Πρέπει νὰ μὴ ἰσχύῃ ἡ προφητεία, ὅτι «ἐξησθέντων ὀλοτελῶς τὰ ὅπλα τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ὅτι ἀπωλέσθη ὁ ἀσεδής!» ² Ὁ καὶ ἔχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ μὲ τὴν καταστροφήν μας νὰ ἀναδίδωμεν τὸν ἐχθρὸν ἰσχυρὸν καὶ δυνατόν! Καὶ δὲν σταματοῦν μέχρις ἔδω οἱ συνέπειαι τῆς ἀνοησίας μας καὶ τῆς παρανομιᾶς μας καὶ τὰ δειγμάτια τῆς φοβερᾶς νόσου, δηλαδὴ τῆς ἀμαρτίας, ποῦ κατέκλυσε τὴν ψυχὴν μας, ἀλλὰ μὲ τὰς παραβάσεις μας παρασκευάζομεν τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐφροσύνην τῶν ἐχθρῶν μας. Πράγματι ἡ ἀμαρτία εἶναι ἡ χειρότερα μέθη καὶ τὸ μεγαλύτερον κακόν, «ἅα χαροῦν οἱ ἐχθροὶ μου, ἐόν κλονισθῶν». Τρεῖς λόγους ἀνοφείει ὁ προφήτης, μὲ τοὺς ἀποίους ἐπιδιώκει νὰ προσελκύσῃ τὴν εὐμένειαν καὶ προστασίαν τοῦ Δεσπότη. Πρῶτον, νὰ ρίψῃ ἓνα προσοτατευκόν δῆγμα εἰς αὐτόν, καὶ νὰ εἰσακούσῃ τὴν προσευχὴν του. Δεύτερον, προβάλλει τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχύν, ποῦ ἔπαικτον οἱ ἐχθροὶ μὲ τὴν καταστροφήν του, καθὼς καὶ τὴν ἔπαρσιν καὶ τὴν ἀλαζονείαν των. **Ε** Καὶ τρίτον, τὴν χαι-

6. Ψαλμ. 8, 7.

ρέακτον ευχαρίστησαν και την ἀπάνθρωπον ἰκανοποίησαν, πού αυτοὶ θὰ δοκιμάσουν μὲ τὸν κλονισμόν του καὶ τὴν πτώσιν του. Διὰ τοῦτο λέγει εἰσακουσόν μου, Κύριε, ἔχει μόνον βίωσι σου ἀπευθύνω θέτην καὶ ζητῶ νὰ στρέψῃς πρὸς ἐμέ καὶ νὰ ἰδῆς τὴν ταλαπωρίαν μου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ μὲ ἀπαλλάξῃς, ἀλλὰ σὲ παρακαλῶ νὰ ταπεινώσῃς καὶ τὴν ἀλαζονείαν τῶν ἐχθρῶν μου, πού θριαμβολογοῦν εἰς θάρος μου διὰ τὴν δύναμιν των. Διότι χαίρονται διὰ τὰ θάσανά μου καὶ καγχάζουν εἰρωνικά καθὰς μὲ βλέπουν νὰ εὐρίσκωμαι σάν πτώμα. «Εἰσακουσόν μου καὶ φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μου». Ἀφαίρεσε τὸν θαθὺ ψυχικόν ὕπνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔπεσα ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν μου, τὸν ὕπνον, πού μὲ ἔφερε πλησίον τοῦ θανάτου τῆς ψυχῆς μου. 126 Α Διότι, ἐάν κλονισθῇ τὸ στήριγμά μου εἰς Σέ, Κύριε, αὐτοὶ θὰ χαροῦν, θὰ θριαμβολογήσουν καὶ θὰ νομίζουν, ὅτι ὁ κλονισμὸς μου καὶ ἡ πτώσις μου προήλθεν ἐξ αἰτίας τῆς ἰσχύος καὶ τῆς δυνάμεως των. Διὰ τοῦτο μεγαλοφρονοῦν καὶ ἔχουν κατασπῆ ἀνυπόφοροι. Ἐάν βέ φθάσω εἰς τὸ ἔσχατον σημείον καὶ ἀποθάνω, φροντίζωμαι εἰς τί θριαμβευτικὰς ἐκδηλώσεις θὰ προδοῦνί βλέπεις τὸν προφήτην πόσην μεγάλην ζημίαν θεωρεῖ, ἔχει τῶσον τὴν τιμωρίαν καὶ τὴν κόλασιν, ὅσον τὴν ευχαρίστησιν, πού θὰ δοκιμάσουν οἱ κοινοὶ ἐχθροὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐπίδειξιν ἰσχύος των, καὶ τὴν ὑψηλοφροσύνην των ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἐάν δὲν τὰ ἐθεόωρει αὐτὰ ὡς μέγιστα καὶ ἀνυπόφορα κακὰ, δὲν θὰ τὰ προέβαλλε εἰς τὴν παράκλησίν του πρὸς τὸν Θεόν καὶ δὲν θὰ ἐζήτηι νὰ προσεῦχῃ τὴν θεῖον ἐλέησιν καὶ συνουσίαν.

Β Τοκουτοτρόπως ἄς κόνωμαι καὶ ἡμεῖς, ἔτσι ἄς πολευώμεθα καὶ ἄς ἀγωνιζώμεθα διὰ νὰ μὴ προκαλέσωμεν τὴν ὑπερήφανον ἐξέφωσιν τοῦ ἐχθροῦ, διὰ νὰ μὴ τὸν ἀνοδείξωμεν ἰσχυρόν καὶ τὸν εὐφρόνωμεν μὲ τὴν ἁμαρτίαν μας ἀλλὰ ἀπεναντίας νὰ τὸν καταστήσωμεν ἄσημον καὶ ἐκμηδενισμένον, καὶ ἀσθενή, καὶ περιλίπτον καὶ στενοχωρημένον. Διότι, ἐάν ὁ Θεὸς θελήσῃ νὰ ἰδῇ τὰ ποιηρὰ κατορθώματα τῶν ἀσεβῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτήσαντος ταπεινοῦ, τότε πράγματι ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐξουδετέρωσις τοῦ ἐχθροῦ. «Ἐγὼ ὁμως ἔχω στηρίξει τὴν ἐλπίδα μου εἰς τὸ ἔλεός σου» (στίχ. 6). Διὰ τί λοιπόν, ἀφοῦ ἔχεις τόσοσ ἐπιτυχίας, Προφήτανος Δαβὶδ, ζητεῖς αὐτὰ, ζητεῖς νὰ ρίψῃ πάλιν τὸ δέλημα Του πρὸς σέ, νὰ ἀκούσῃ τὴν παράκλησίν σου καὶ νὰ φωτισθῶν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς δικαιοσύνης σου; Ἀπὸ ποίας σκέψεως σου προέρχονται ταῦτα; C

Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, λέγει εἰς ἀπάντησιν ὁ Προφήτης, ἐάν ἔχουν κάποιαν διαφορετικὴν ἀπάντησιν νὰ δώσουν, ἄς τὴν εἰποῦν. Ἐγὼ δὲ ἐνὶ μόνον γνωρίζω καλῶς, μίαν ἀπάντησιν ἔχω. Ἐκεῖ εἰς τὸν Θεόν ἐστήριξον τὴν ἐλπίδα μου, ἔκτισα θεωρὰ σωτήριον τὸ ἔλεός καὶ τὴν φιλανθρωπίαν σου, Κύριε. «Ἐγὼ, λέγει, εἰς τὸ ἔλεός σου ἤλπισα». Εἶδες τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ Προφήτου; Εἶδες τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἀνθρώπου; Ἄν καὶ εἶχε μύρια κατορθώματα, καὶ ἠδύνατο νὰ τὰ προβάλλῃ καὶ δι' αὐτῶν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἰκανοποίησιν τῶν αἰτημάτων του ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὁμως κανένα ἀπὸ τὰ κατορθώματά του δὲν ἀναφέρει, παρὰ μόνον εἰς τὸ ἔλεός τοῦ Θεοῦ καταφεύγει. Ὡστε εἶναι φανερόν πλέον, ὅτι καὶ ὅταν ἀναφέρῃ ἐκφράσεις ὅπως «ἐάν ἔπραξα αὐτὸ» ἢ «ἐάν ἀντοπέδωκα ἐκδίκην εἰς τοὺς ἐχθρούς μου» καὶ ἄλλας παρομοίας, ταῦτα τὰ πράττει, διότι ὑπεχρεώθη ἀπὸ μεγάλην ἀνάγκην νὰ τὰ εἰπῇ. Τώρα, πού δὲν ὑπάρχει παρομοία ἀνάγκη, κανένα ἀπὸ τὰ ἐπιτεύγματα του δὲν ἀναφέρει, ἀλλὰ πρῶτον καὶ μοναδικόν αἶτημα καὶ στήριγμά του προβάλλει τὸ ἔλεός καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. D Ἐν συνεχείᾳ καὶ μὲ τὴν ἀπόλυτον πεποίθησιν, ὅτι δὲν θὰ διαψευσθῇ ἡ ἐλπίς του, λέγει «Ἐχω ἀπόλυτον βεβαίτητα ὅτι ἡ καρδία μου θὰ γεμίσῃ ἀπὸ ἀγαλλίασιν καὶ δι: Σὺ, Κύριε, θὰ μὲ σώσῃς». Εἶδες ψυχὴν πού ἐλπίζει ἀκραδάντως; Ἐζήτησε, καὶ πρὶν ἀκόμη λάβῃ τὸ ζητηθέν, ὡσάν νὰ τὸ ἔλαβεν ἤδη εὐχαριστῆί καὶ ψάλλει πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκφράζει ὅσα προηγουμένως ἐλέγησεν.

Ἀπὸ πού ἀντλεῖ τὴν ἰσχυρὰν ἐλπίδα του ταύτην; Ἀπὸ τὴν πολλὴν εὐγνωμοσύνην, ἀπὸ τὴν μεγάλην ἐπιμονὴν του εἰς τὴν αἴτησιν. Διότι γνωρίζει αὐτὸς, ὅτι ὁ Θεὸς εἰσακούει μόνον ἐκείνους, πού κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν παρακαλοῦν, μὲ καρδίαν ἐνεργὴν καὶ πλήρη θερμῆς. Καθὼς λοιπὸν ἐκείνου, πού μὲ νωθρότητα καὶ ἀδιαφορίαν παρακαλοῦν διὰ κάτι, καὶ ὅταν τὸ λάβουν, μόνον καὶ μετὰ θίας αἰσθάνονται ὅτι ἔλαβον δωρεάν, οἱ ὅμοιοι μὲ τὸν προφήτην κόνουν τὸ ἀντιθετόν. Αὐτοὶ δηλαδή πού μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ ἐπιμονὴν ἐζήτησαν διὰ τῆς προσευχῆς των κάτι ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ πρὶν ἀκόμη τὸ λάβουν, λογφ τῆς μεγάλης καὶ ἀγνῆς διαθέσεώς των, Ἐ ἦδη σὺν νὰ τὸ ἔχουν λάβει, συνασθάνονται τὸ μέγεθος τῆς δωρεῆς, διότι ἔχει γεμίσει τὴν καρδίαν των ἀπὸ πρὶν ἡ εὐφροσύνη τῆς Θεῆς χάριτος. Καὶ εὐχαριστοῦν διὰ τοῦτο τὸν Θεόν καὶ ἐφάρσασαν πολὺ πλη-

σίαν του αγαθού που εξήτησαν. «Θά γεμίση από αγαλλίασιν ἡ καρδία μου διὰ τὴν σωτηρίαν, τὴν ὅποιαν ἐξάπαντος θά μοι προσφέρῃς, Κύριε». Τοῦτο εἶναι, λέγει, πού εὐφραίνεται καὶ χαροποιεῖ τὴν ψυχὴν μου, τὸ νὰ τύχω τῆς ἐκ μέρους Σου σωτηρίας. Ἡ ψυχὴ εὐφραίνεται, διότι Σὺ εἶσαι ἡ σωτηρία τῆς.

3. Εἶδες δύο εἶδη ψυχικῆς ἰκανοποίησης; Ψυχικὴ ἰκανοποίησις τῶν ἐχθρῶν διὰ τὴν πτώσιν τοῦ εὐσεβοῦς, 127 Α καὶ ψυχικὴ ἰκανοποίησις καὶ αγαλλίασις λόγω τῆς προσωπικῆς σωτηρίας. Ἡ πρώτη εἶναι τοῦ πονηροῦ, ἡ δευτέρα εἶναι γνώρισμα αὐτῶν, πού σώζονται. Ἐκείνη εἶναι καταστροφικὴ, ἀφοῦ εἶναι χαιρεκακία, καὶ ἀπατάται αὐτός, πού τὴν ἐκδηλώνει, διότι δι' ἄλλους μόνον τὴν ἐδοκίμασε. Αὕτη εἶναι σωτήριος καὶ ὁ εὐσεβὴς, πού τὴν ἀπολαμβάνει πάλιν, συνεχῶς ἀγάλλεται καὶ εὐφραίνεται. Αὕτη τὴν εὐφροσύνην καὶ χαρὰν καὶ αγαλλίασιν ὡς ἐπιδιώκωμεν καὶ ὡς ἀπολαμβάνωμεν, τὴν χαιρεκακίαν δὲ ὡς ἀποφεύγωμεν καὶ ὡς ἀπεχθανόμεθα.

«Ἄσματα εὐγνωμοσύνης θά φάλω εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖός με ἐργάτησε καὶ ὕμνους βασιλογίας θά ἀναπέμψω εἰς τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Ὑψίστου» (στίχ. 6). Εἰς ἀνάμνησιν, λέγει, τῆς εὐεργεσίας αὐτῆς, πού μοῦ ἔκαμν ὁ Θεός, θά εἶπω φάλμιν εἰς Αὐτόν, ἐπεὶ ἐργάτησεν ἐμὲ, ἐταπείνωσε τὸν ἐχθρόν, καὶ τὸν κατήρανε καὶ τὸν ἐξησθένησε, εἰσῆκουσε τὴν δέσπν μου, Β καὶ ἐστρέψεν εὐμένεος τὸ προσώπον Του πάλιν πρὸς ἐμὲ. Τὴν δὲ σκατοδύνην καὶ ζοφερότητα, πού ἐκάλυπτον τὸν νοῦν μου καὶ με ὠδηγοῦσαν πρὸς τὸν θάνατον, διέλυσε.

Ἔνεκα δὲ τῆς σωτηρίας μου ἐκφράζω τὴν αγαλλίασιν καὶ τὴν χαρὰν μου, σὰν μνησθῆναι θάνατον διὰ τὰς πρὸς ἐμὲ εὐεργεσίας, ἀφιερῶ τὴν ὠδὴν αὐτὴν εἰς Αὐτόν. Καὶ δὲν φάλλω ταύτην μόνον τώρα, πού εἶναι πρόσφορος ἢ αἰσθησις τῆς εὐεργεσίας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλην τὴν ἐν συνεχείᾳ ζωῆν μου θά φάλλω καὶ θά ὕμνω τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, καὶ ἀληγομένην θά διατηρῶ εἰς τὴν ψυχὴν μου τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας.

Ἡ τοιαύτη λοιπὸν ψυχὴ, ὅχι μόνον ἀπολλάσσεται ἀπὸ τὰ βενὰ καὶ τὰ κακά, εἰς τὰ ὅποια περιεπλάκη, ἀλλὰ καθίσταται καὶ περισσότερο ἀσφαλὴς, καὶ οὐδέποτε πλέον περιπίπτει εἰς παρόμοια δάσανα. Ὁ Διότι, ὅταν ἐπιθυμῆται συνεχῶς τὴν εὐεργεσίαν, εἶναι φανερόν, ὅτι διατηρεῖ συνεχῶς εἰς τὴν μνήμην του καὶ τοὺς κινδύνους καὶ τὰ κακά, ἀπὸ τὰ ὅποια ἀπηλλάγη καὶ ἐσώθη διὰ τῆς εὐεργεσίας.

Ἔχων δὲ εἰς τὸν νοῦν του διαρκῶς ἐκεῖνα τὰ βενὰ, ἀναλογίζεται μὲ φροντίδα, πῶς τούτα τοῦ συνέβησαν, καὶ ἀπὸ ποίου αἰτίαν ἔπεσε μέσα εἰς τὸσον μέγα κίνδυνον.

Ἐπειδὴ δὲ ἀναλογίζεται αὐτὰ, περιφρουρεῖ ἀπὸ πανταχοῦ τὸν ἑαυτὸν του διὰ νὰ μὴ ζαντοπέη εἰς παρομοίαν συμφορὰς. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ρυθμίζει μὲ μεγάλῃν φροντίδα τὴν ζωὴν του καὶ παιδαγωγεῖ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ πιστεῖται ἀπαλύτως ὅτι μεγάλη εὐγνωμοσύνη ἀφελείται ἐκ μέρους του εἰς τὸν Θεὸν τὸν Σωτήρα του.

Ὅπως ὁμοίως εὐρεν αὐτὸς σωτήρα, τοιοῦτοτρόπως ζητεῖ καὶ παντοτεινὸν φύλακα καὶ διὰ τὴν μελλοντικὴν ζωὴν του, ὥστε νὰ μὴ πέσῃ ποτὲ πλέον εἰς τὸν πειρασμόν. Ὁ Αὐτὴν τὴν τοκτικὴν ὡς ἐπιδιώκωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν εἰς τὴν ζωὴν μας, καὶ ἂν παρουσῶμεν εἰς κάποιο ἁμάρτημα, ταχέως νὰ συνέλωμε καὶ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ πτώσις μας ὡς καταστῆ πρόφασις μελλοντικῆς ἀσφαλείας, καὶ ἀφορμὴ διὰ νὰ μὴ ἁμαρτήσωμε πλέον. Πῶς ὁμοίως θά πρέπει νὰ μεθοδεύσῃς τὸν ὄγωνα; Εἰς τοῦτο ἔχεις διδάσκαλον τὸν Δαβὶδ. «Ἠμάρτησες; πρόσεχε νὰ μὴ σὲ καταλάβῃ ὁ ὄπνος τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ νὰ ἰγερῆς ἀμέσως. Σίγη καὶ γένησαι. Πρέπει νὰ συνειδητοποιήσῃς ἀμέσως, ὅτι μὲ τὴν πτώσιν σου, ὁ Θεός ἐπήρσε ἀπὸ ἐπάνω σου τὸ προστατευτικὸν θλάμμα του καὶ ἐστρέψεν ἄλλοῦ τὸ πρόσωπόν του· σὲ ἐληοσύνησε. Ἐπειτα κλάψε, στέναξε, ὀρέξε κάθε νύκτα τὸ σπράγμα σου μὲ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας, καὶ ἐξέλθε ἀμέσως ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τῶν ἐργατῶν τῆς ἀνομίας. Εἰς ἅλα αὐτὰ ὡς σοῦ γίνῃ ὑπόδειγμα ὁ Δαβὶδ. Ἐπανάλαθε καὶ σὺ μαζί του καὶ λέγε: Ε «Ἐως πότε, Κύριε, θά μὲ ἔχῃς ληομνησθεῖ ἐντελῶς; Ἔως πότε θά ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ ἐμέ;». Τὰ δὲ λόγια ταῦτα μὴ τὰ λέγεις μὲ τὰ χεῖλη μόνον, ἀλλὰ κυρικῶς αὐτὰ νὰ ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν καρδίαν σου. Ἀνάφερε καὶ τὰ καταρνώματα τοῦ Δαβὶδ, καὶ ὅταν τὰ ἐκθέσῃς ἅλα εἰς τὸν Θεόν, τότε ἐπήρῃς τὴν ἐλπίδα σου εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ἐπίπε ἀκραδόντως χωρὶς καμμίαν ἀμφιβολίαν, χωρὶς διάκρισιν. Λέγει ὁ Δαβὶδ: «ἐγὼ ἐκεῖνος, πού ἐμφυθόβλη, ὁμοιάζει μὲ κύμα τῆς θαλάσσης, τὸ ὅποιον κινεῖται ἀπὸ τὸν ἄνεμόν καὶ φέρεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Ἄς νομίξῃ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι θά λάθῃ κάποιον βωρεῶν ἀπὸ τὸν Κύριον. Διότι ὁ ἄνθρωπος ὁ δειγνῶμος, εἶναι ἀκατάστατος εἰς ἅπαν τὴν δι-

Α. Φαίμ. 0, 7-8.

Β. Φαίμ. 12, 3.

αγαπήν του.»¹⁰ 128 Α Ἐπίστευε λοιπὸν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἀμφιβάλλῃς, καὶ ὅποσοδήποτε θὰ ἐπιτύχῃς ἰκανοποίησιν τῶν ἀτημάτων σου. Ὅταν ἄνωγες λάβῃς τὰς εὐεργεσίας, μὴ λησμονεῖς τὸν εὐεργέτην σου, μὴ γίνῃς ἀγνώμων καὶ ἀχαριστός, ἀλλὰ παρουσιάσεις δείγμα συνεχούς ἀναμνήσεως τῶν εὐεργεσιῶν. Ἀφιέρωσεν ἕνα εὐχαριστήριον ὕμνον εἰς τὸν Δεσπότην. Ἰσως σὺ ὁ ἴδιος νὰ μὴ γνωρίζῃς νὰ συνδέσῃς ἕνα παρόμοιον ὕμνον. Διὰ τοῦτο κάλεσε τοὺς πτωχοὺς καὶ χρησιμοποίησε τὰς γλώσσας αὐτῶν πρὸς τοῦτο, εὐεργετήσῃ τοὺς, ὥστε αὐτοὶ νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεὸν χάριν σου. Γνωρίζε δὲ καλῶς, ὅτι, ἡ ὁδὸς αὐτῆ διὰ τοῦ στόματος τῶν πτωχῶν θὰ ἀκουσθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ μεγαλυτέραν εὐχαριστήριον, παρὰ ἀπὸ ὅσων θὰ ἠκούετο ἡ ἐπανάληψις διὰ τοῦ ἴδιου σου στόματος τῆς δοξολογικῆς ὁδῆς. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἀρμονία, ποῦ προέρχεται ἀπὸ πολλύχορδον ὄργανον, εἶναι ὠραιότερα, ἀπὸ ἐκείνην, ποῦ ἐξέρχεται ἀπὸ μονόχορδον, ἔτσι καὶ ἡ ὁδὸς ποῦ προέρχεται ἀπὸ πολλά στόματα πτωχῶν, εἶναι εὐχαριστός καὶ γλυκεία εἰς τὴν ἀκοήν τοῦ Θεοῦ, ποῦ πρᾶθῶμος ἀκούει τοὺς πτωχοὺς καὶ πένθους. Β Στήσῃς λοιπὸν διὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ διὰ τὸν Θεὸν ἕνα παρόμοιον ἕμμημιον, δηλαδὴ εὐεργετῇ τοὺς πτωχοὺς.

Τοῦτο ἄφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν Θεὸν θὰ εἶναι δείγμα τῆς εὐγνωμοσύνης σου διὰ τὴν εὐεργεσίαν, ἄφ' ἑτέρου δὲ εἰς σὲ ἀπόδειξις ἐγκαρδίου εὐχαριστίας πρὸς Αὐτόν. Μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτήν, ὡς ἀντιβούλον, τῆς διαρκούς ἀναμνήσεως ἐκ μέρους σου τῶν θείων εὐεργεσιῶν, ποῦ θὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ ὄρθη τῆς καρδιάς σου, νὰ κατευθύνῃς τὸν βίον σου εἰς τὸ μέλλον. Μάλλον μὲ τὴν ἐγκάρδιον αὐτὴν εὐγνωμοσύνην ὁλοι μας νὰ κατευθύνωμεν τὴν ζωὴν μας, διὰ νὰ γίνωμεν βίαιοι καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἰσχύς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

10. Ἰεκ. I, 6-8.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑ' (41) ΨΑΛΜΟΝ

«Καθὼς ἔλαφος διψασμένη τρέχει μετὰ πολλῶν πόθων πρὸς τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ μου, Κύριε, ποθεῖ μετ' ἀχώρηταστον δίψαν νὰ ἐπικουρωμένη ᾖ μετὰ σοῦ.» Ἐδὼ ἐλέηθημεν καὶ ἀπὸ ποῖον αἴτιον εἰσλήθη εἰς καθημερινὴν χρῆσιν ὁ ψαλμὸς αὐτός, ποῦ φάλλεται ἑμμελῶς, καὶ διαπιστώνομεν ἔτισης, ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὴν μακροβυμίαν τοῦ Θεοῦ.

1. Σεῖς, ἀγαπητοὶ μου ἀκροαταί, σεῖς μὲ ἐθαυμάσατε ὅταν ὠμίλησα διὰ μακρῶν παρὰ τοῦ Μελχισεδέκ.¹ Ἐγὼ δὲ σὰς ἐθαύμασα διὰ τὴν προθυμίαν, μὲ τὴν ὁποίαν με ἤκουε, καὶ διὰ τὴν προσοχὴν σας, καὶ διὰ τὴν με παρηκολούθησατε μέχρι τέλους, παρ' ὅλου ὅτι ὁ λόγος ἦτο τόσο μακρός. Καὶ δὲν ἦτο μόνον μακρός ὁ λόγος ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ πολὺ δύσκολος μετὰ πολλὰς ἐννοίας καὶ πολλὰ διδάγματα. Ἀλλ' οὔτε τὸ μήκος τῆς ὁμιλίας, οὔτε ἡ δυσκολία ἐκαμφε τὴν προθυμίαν σας. Ἐλάτε τώρα, λοιπὸν, νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἀμοιβὴν τοῦ κόπου μας ἐκεῖνου, μὲ τὸ νὰ κάνωμε τὴν σημερινὴν ὁμιλίαν περισσότερο σαφὴ καὶ κατανοητήν. Διότι δὲν πρέπει ἔτισης νὰ κρατῶμεν συνεχῶς τεταμένην τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν, (ἐπειδὴ γρήγορα διακινεῖται αὐτὴ ἀπὸ φυσικὴν ἀδυναμίαν).² Ἀ οὔτε ὁμως νὰ τὴν διασπῶμεν συνεχῶς, οὔτε νὰ τὴν ἀφήνωμεν εἰς κατάστασιν ραθυμίας καὶ ὀδρανείας. Βεβαίως ἀπὸ τὰ εὐκόλα καὶ πάλιν θὰ προχωρήσωμε εἰς δυσκολώτερα νοήματα ἀργότερα. Διὰ τοῦτο χρειάζεται νὰ ποικιλλετο ὁ λόγος καὶ

1. Ὁ Μελχισεδέκ ἦτο βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς τῆς Σαύμ. τῆς ἀποχῆς τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ, τὸν ὅποιον κήλῃται μετὰ τὴν μάχην κατὰ τοῦ Ναβυλογορὰ καὶ τῶν ἑλλων βασιλέων (Γενέσ. 14, 17-20). Ὁ Μελχισεδέκ, ποῦ ἦτο ἀνευκαλόγητος, ἐθεωρήθη πρότερον τοῦ Χριστοῦ, ὁμοῦ καὶ ὁ Χριστὸς τῆς κτάρης εἰς τὸν αἶθνα κατὰ τὴν Μελχισεδέκ (Ψαλμ. 110, 4 καὶ 139, 8, 10).

τὸ εἶδος τῆς διδασκαλίας, καὶ ἄλλοτε μὲν νὰ καθίστανται πανηγυρικώτεροι οἱ λόγοι, ἄλλοτε δὲ νὰ καθίστανται ἀγωνιστικώτερον θεμάτων καὶ δυσκολωτέρων ἐνοιῶν.

Ὅπως λοιπὸν ἀκριβῶς τότε αὖς ἔλεγον, ὅτι οἱ ποιμένες, μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν λύκων ἐναντίον τοῦ ποιμνίου των, ἀφίπνου τὴν φλογέρα, καὶ παίρνουν εἰς χεῖρας τὴν σφενδόνην διὰ νὰ ἀμυνθοῦν κατὰ τῶν λύκων, ἔτσι συμβαίνει καὶ τώρα μὲ ἡμᾶς.

Ἀφοῦ παρήλθον αἱ ἑρταὶ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι εἶναι χειρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς λύκους, ἀφήσαμε τὴν σφενδόνην καὶ τοὺς στηλιτευτικούς κατ' αὐτῶν λόγους καὶ λαμβάνομεν πάλιν εἰς χεῖρας μας τὸν αὐτὸν τῶν θεῶν μελωδημάτων. Ἐς στομαστήσωμεν προσωρινῶς τοὺς ἀγωνιστικώτερους λόγους, ὡς ἐμιλήσωμεν περὶ ἄλλων σφετετέρων πραγμάτων χρησιμοποιοῦντες τὴν κιβάρην αὐτῆν τοῦ Δαβὶδ Β' (δηλ. τὸν τεσσαρακοστὸν πρῶτον ψαλμὸν), ἀφοῦ φέρωμεν καὶ πάλιν εἰς τὸ μέσον τὴν ὑπακοὴν σας, τὴν ὁποῖαν προηγουμένως ἐπαπέσαμεν. Τί εἶναι δὲ αὕτη ἡ ὑπακοή;

«Καθὼς ἡ δευσαμένη Ἐλαφος τρέχει μὲ πόθον πολὺν εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ μου Σὲ ποθεῖ, Θεέ μου». Μᾶλλον δὲ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἰπωμεν πρῶτον, ἕνα καὶ ποῖας αἰτίας ὁ ψαλμὸς αὐτὸς ἐτέθη εἰς καθημερινὴν χρῆσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας, καὶ μάλιστα διὰτὶ ἡ προφητεία αὕτη, ἄχι μόνον διαβάσεται, ἀλλὰ ψάλλεται μὲ μέλος. Διὰτὶ λοιπὸν ψάλλεται ὁ ψαλμὸς αὐτός; Ταῦτα γίνεται διότι ὁ Θεὸς γνωρίζει, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ναῖροι καὶ μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἐλκύονται ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ζητήματα. Ὁ αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς πνευματικὰς πτήσεις, ποῦ δὲν ἀντέχουν μετ' εὐχαριστίας τὸν κόπον τῆς ἀκράσεως, ὁ Θεὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία θέλει νὰ τοὺς ἐλκύσῃ διὰ τῆς μετατροπῆς τοῦ κόπου τούτου εἰς εὐχάριστον ἄσμα καὶ διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς κατώσεως.

Μὲ μελωδίαν ἀνήμερὶ τὰ λόγια τῆς προφητείας, ὥστε μὲ τὸν ρυθμὸν τοῦ μέλους νὰ ψυχαγωγῶνται ὅλοι καὶ νὰ ἀναστήκωμεν μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν τοὺς ἱεροὺς αὐτοὺς ὕμνους εἰς τὸν Θεόν. Διότι τίποτε, ἀπολύτως τίποτε, δὲν ἀνυψώνει τόσο τὴν ψυχὴν ὅσον ἡ μελωδικὴ συμφωνία καὶ τὸ ρυθμικὰ κατεσκευασμένον θεῖον ἄσμα. Τὰ πνευμα-

* Ἰτακὴ εἶναι φελλικὸς στίχος ἀπεναντιπρόθετος καὶ συμφωνητικὸς ἐν ἑκατέρωθεν τῶν ἐκκλησιαστικῶν.

τικὰ αὐτὰ μέλη δίδουν περὶ εἰς τὴν ψυχὴν, ἀπαλλάσσου αὐτὴν ἀπὸ τὴν γηϊνὴν φύσιν τῆς. τὴν ἀποκόπτου ἀπὸ τὰ σαρκικά θεῖα τῆς, τὴν ἐλκύου πρὸς φιλοσοφικὰς πνευματικὰς πτήσεις, καὶ τὴν κάνουν νὰ περιφρονῇ ὅλα τὰ διωτικά καὶ ἐπίγεια.

Ἔτσι λοιπὸν ἡ φύσις μας εὐχαρίστως καὶ φιλῶς ἐλκεται ἀπὸ τοὺς ὕμνους καὶ τὰ ἄσματα καὶ ἀναπαύεται εἰς αὐτὰ ὡς εὐχαριστοῦνται καὶ οἶνον εἰς τοὺς μητρικούς μαστοὺς τὰ βρέφη, ποῦ κλαυθμυρίζουν καὶ δυσαναπαύονται. Συνήθως αἱ μητέρες καὶ οἱ παῖδοι, ποῦ φροντίζουν τὰ βρέφη των, προκειμένου νὰ τὰ καθουσχάσουν, τὰ κρατοῦν εἰς τὰς ἀγκάλας των, τὰ μετακινοῦν ποτε πρὸς τὸ ἓνα μέρος καὶ ποτε πρὸς τὸ ἄλλο, κάποτε μάλιστα τὰ νεοκρίνοντες μὲ παιδικὰ μελωδήματα καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προκαλοῦν τὸν ὕπνον εἰς τὰ θἑσφάρα των καὶ τὰ ἀποκοιμίζου. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον πολλὰς φορές καὶ ὀδοιπόροι, ποῦ ὀδηγῶν ὑπόζυγια καὶ θαδίζου τὰς μεσημεριῶς ὥρας, τραγουδοῦν κατὰ τὴν πορείαν των, καὶ ἔτσι διασκορπίζουν καὶ λησμονοῦν τὴν ἐκ τῆς ὀδοπορίας προερχομένην κόπωσιν, καὶ περνοῦν εὐχάριστα τὴν ὥραν των. Καὶ ἄχι μόνον οἱ ὀδοιπόροι, ἀλλὰ καὶ γεωργοὶ, ποῦ πατοῦν σταφύλια καὶ τραγοῦν καὶ καλλιεργοῦν τὰς ἀμπέλους των καὶ κάνουν ὅποιον ἀνθήποτε σχετικὴν ἐργασίαν των καὶ αὐτοὶ τραγουδοῦν. Ἐ καὶ οἱ ναῦται ἐπίσης κάνουν τὸ ἴδιον, ὅταν κωπηλατοῦν. Ἀκόμη δὲ καὶ γυναῖκες, ποῦ γνέθουν καὶ εἰς τὸν ἀργαλεῖον των ὑφαίνουν τὸ στημόνι, ἄλλοτε μόναι των, καὶ ἄλλοτε ὅλοι μαζί, τραγουδοῦν τὰ τραγούδια τοῦ ἀργαλεῖου. Κάνουν λοιπὸν τοῦτο καὶ γυναῖκες, καὶ ὀδοιπόροι, καὶ γεωργοὶ, καὶ ναῦται, καὶ μὲ τὸ ἄσμα σπεύθουν νὰ διασκεδάσουν τὸν ἐκ τῆς ἐργασίας των κόπον, διότι ὅλοι αὐτοὶ γνωρίζουν, ὅτι ἡ ψυχὴ δύναται νὰ ὑποφέρει εὐκολώτερον ὅλα τὰ ὀχληρὰ καὶ κοπιώδη, ὅταν ἀκούῃ καὶ ἀπολαμβάνῃ μελωδήματα καὶ τραγούδια. ¹⁸² Ἄ Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ψυχὴ μας τρέπεται καὶ ἔλκεται φυσιολογικὰ ἀπὸ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ψυχαγωγίας, τὸ τραγούδι, διὰ νὰ μὴ παρεμβάλλουν οἱ θοῖμονες ποικιλὰ ἄσματα, καὶ ἀνατρέψουν ἔτσι τὰ πάντα, ὁ Θεὸς μᾶς περιτέγει μετ' ψαλμῶν. Ὅστε μαζὶ μὲ τὴν τέρψιν νὰ ἐπέχεται καὶ ἡ πνευματικὴ ὠφέλεια. Διότι ἀπὸ τὰ κοσμικὰ ἄσματα ἐπέχεται μεγάλη θλάση καὶ κακοτροφιὴ καὶ πολλὰ θειὰ δύναται νὰ εισορμήσουν εἰς τὴν ψυχὴν. Διότι ἐπίσης τὰ περισσώτερα ἀσελγῆ καὶ τὰ πλέον παρὰ νοῦν ἀπὸ τὰ ἄσματα αὐτὰ, ὅταν εἰσελθοῦν εἰς τὰ θεωτέρα μέρη τῆς ψυχῆς, τὴν καθιστοῦν ἄδυσενότερον καὶ

περισσότερον εγρήγορητον. Ἐνῶ ἀπὸ τούδ' πνευματικῶς ψαλμούς πολὺ εἶναι τὸ κέρδος, ποὺ ἐπέρχεται εἰς τὴν ψυχὴν, πολλὴ ἡ ὠφέλεια, πολὺς ὁ ἄγιασμός, ἔσ' καὶ καθίσταται ὑπόθεσις σοβαρὰ καὶ ἐδαφικὴ θείας φιλοσοφίας, διότι μὲ τὰ λόγια τῶν ψαλμῶν καθορίζεται καὶ ἀγυρίζεται ἡ ψυχὴ καὶ διότι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν ψυχὴν, ποὺ ψάλλει. Διὰ τὴν διαπίστωση, ὅτι καλοῦν ἐπ' αὐτῶν τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὅσοι ψάλλουν μετὰ συνέσεως, ἔκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος: «Μὴ μεβάτε μὲ οἶνον, διότι εἰς τὴν μέθην ὑπάρχει ἡ ἀσωτεία καὶ ἡ κατὰπτωσις, ἀλλὰ γεμίζετε τὴν ψυχὴν μὲ Ἅγιον Πνεῦμα», καὶ συνεχίζει ἐκθέτων τὸν τρόπον τῆς πληρώσεως καὶ τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ φροτισμοῦ² ἐχρησιμοποιούντες ψαλμούς καὶ ὕμνους καὶ ὠδὰς πνευματικὰς, ἄδοντες καὶ ψάλλοντες εἰς τὸν Κύριον μὲ ὄλην σας τὴν καρδίαν».³ Τί ἐνοεῖ ὁ Παῦλος μὲ τὴν φράσιν «ψάλλοντες μὲ τὴν καρδίαν σας»; Ἐνοεῖ νὰ ψάλλωμε μετὰ συνέσεως, ὥστε νὰ μὴ λαλή μὲν καὶ ψάλλῃ τὸ στόμα, ἐνῶ ἡ διάνοιά μας θὰ τρέχῃ παντοῦ καὶ θὰ περιπλανᾶται. Μὲ σύνεσιν λοιπὸν νὰ ψάλλωμεν, ὥστε ἡ γλῶσσα νὰ ἐξυπηρετῇ τὴν ψυχὴν καὶ ἡ ψυχὴ νὰ ἀκούῃ τὸ στόμα.

Ἐ 2. Καὶ καθὼς, ὅπου ὑπάρχει δόρυβος, τρέχουν χροῖροι ὅπου δρώματα καὶ θυμιάματα, τρέχουν καὶ κατασκηνοῦνται μέλισσαι· ἔτσι καὶ ὅπου ἄσματα παρνιακά, ἐκεῖ βαίμονες ἐπιωρεῖονται ὅπου δὲ μελωδήματα πνευματικὰ, ἐκεῖ γεμίζει τὴν ἀτμόσφαιρον ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐξαγιάζονται καὶ τὸ στόμα καὶ ἡ ψυχὴ. Αὐτὰ τὰ λέγω, ὄχι μόνον διὰ νὰ ψάλλετε σᾶς, ἀλλὰ διὰ νὰ διδάσκατε καὶ τὰ παιδιὰ καὶ τὰς γυναῖκας σας ταῦτα νὰ ψάλλουν, ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀργαλειούς, καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἔργα τους, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὸ τραπέζι κατὰ τὴν ὥρην τοῦ φαγητοῦ.

Ἐπειδὴ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὁ διάβολος ἐνεδραεῖ εἰς τὰ συμπόσια μὲ συμμάχους τοῦ τὴν μέθην καὶ τὴν ἀδηφάγίαν, τὸν ἔτακτον γέλωτα καὶ τὴν ἀδιαφορίαν τῆς ψυχῆς, ἔσ' διὰ τοῦτο προπαντὸς τότε, καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὸ φαγητό, πρέπει νὰ κατοχυρώνωμεθα κατὰ τῆς διαβολικῆς ἐνέδρας μὲ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ψαλμῶν. Ἀπὸ κοινοῦ μαζί μὲ τὴν σύζυγον καὶ τὰ παιδιὰ, ἀφοῦ σηκώθητε ἀπὸ τὴν κοινὴν τράπεζαν τοῦ φαγητοῦ, πρέπει νὰ ψάλλετε τοὺς ἕμους ὕμνους εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἐὰν ὁ Παῦλος μὲ τὰς ἀφορήτους μάστιγας, ποὺ ὀφίστατο, δεμένος ἐπὶ τοῦ βασανι-

2. Ἐφεσ. 5, 18-19.

στικοῦ ξύλου τοῦ βασαντηρίου καὶ ἔχων ὡς κατοικίαν τὴν φυλακὴν, κατὰ τὴν ὥρην τοῦ μεσανυκτικίου, ὅταν ὁ ὄπιος ἐρχεται γλυκὸς εἰς ὄλους, αὐτὸς μετὰ τοῦ συνεργάτου τοῦ Σάβα ἠμνοῦσε τὸν Θεόν, ἐὰν ἔπαιε τὰς ψαλμωδίας, καὶ οὔτε ὁ τόπος τῆς φυλακῆς, οὔτε ὁ χρόνος τοῦ μεσανυκτικίου, οὔτε ἡ ἀγωνία του, ὡς φυλακισμένου, οὔτε ἡ τυραννία τῆς ἀπηνίας, οὔτε αἱ φοβεροὶ τολαιπωροὶ, ποὺ ὀφίστατο, οὔτε καμμία ἄλλη αἰτία τὸν ἠνέγκασον νὰ διακοπῇ τὰς μελωδίας του ἐκεῖνας,⁴ ἔτσι πολὺ περισσότερον σᾶς, ποὺ εὐφραίνεσθε καὶ ἀπολαμβάνετε τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ, ἔσ' πρέπει νὰ ἀναπέμπετε εὐχαριστηρίους ὕμνους εἰς τὸν Θεόν, ὥστε, ἐὰν συμβῇ κάτι ἄσπουον εἰς τὴν ψυχὴν σας κατὰ τὴν ὥρην τοῦ φαγητοῦ καὶ τοῦ ποτοῦ, μὲ τὴν μεσολάδησιν τῆς ψαλμωδίας, νὰ ἐπέλθῃ ἀνάτηξις καὶ νὰ ἀπομακρυνθῇ κάθε ἀμαρτωλὴ καὶ πονηρὰ ἀκέψις ἀπὸ μέσων σας.

Ἐ 3. Α. Καὶ ὅπως συμβαίνει μὲ πολλοὺς ἀπὸ τούδ' πλουσίου, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ γεμίσων τὸν σπύγγον μὲ θαλασμιώδεις ἀρωματικὸν καὶ καθαρτικὸν ὑγρὸν, μὲ αὐτὸ καθαρίζουν μετὰ τὸ φαγητὸν τὰς τραπέζας των, ὥστε, ἐὰν τυχῶν παρέμεινεν ἐπ' αὐτοῦ κάποια κηλὶς ἐκ τῶν φαγητῶν, νὰ καθαρῶσθῃ καὶ νὰ παρουσιασθῇ καὶ πάλιν καθαρὰ ἡ τραπέζα, ἔτσι ἀκριδῶς νὰ γίνεται καὶ μὲ ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς. Ἀντὶ θαλασμίον δηλαδὴ νὰ γεμίζωμε τὸ στόμα μας μὲ πνευματικὰς μελωδίας, ὥστε, ἐν τυχῶν ἐδημιουργηθῇ εἰς τὴν ψυχὴν μας κατὰ τὴν ὥρην τοῦ φαγητοῦ κάποια κηλὶς ἐκ τῆς ἀδηφάγίας, μὲ τὰς μελωδίας αὐτὰς νὰ καθαρῶσμεν τὴν ψυχὴν, καὶ νὰ λέγωμεν ὅλοι μαζί ἐχειρόμηναι: «Μὴς ἠψφρανε, Κύριε, μὲ τὸ φαγητόν, ποὺ προήρχετο ἀπὸ τὴν δημιουργίαν σου, καὶ μὲ τὰς τροφὰς, ποὺ εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν σου, ἐγεμίσαμεν ἀπὸ ἀγαλλίαςιν».¹ Καὶ προσευχὴ ἔσ' γίνεται μετὰ τὴν ψαλμωδίαν, ὥστε μετὰ τῆς ψυχῆς νὰ ἐξαγιάζεται καὶ ἡ κατοικία μας.

Ἐ 4. Ὅπως ἐπίσης συμβαίνει μὲ ἐκείνους, ποὺ προσκαλοῦν εἰς τὰ συμπόσια τῶν μίμων, καὶ χορευτῶν, καὶ πόρνος γυναικας, καὶ διὰ τοῦ προποῦ αὐτοῦ καλοῦν ἐκεῖ τὸν διάβολον καὶ τοὺς δαίμονας καὶ γεμίζου ἔτσι τὰς οἰκίας των μὲ μωρὸς ἀφορμὰς συγκροῦσεων καὶ πολέμων (ἀπὸ ἐκεῖ δεδικωὺς προέρχονται ἐγκρατυπία καὶ μαχηταὶ καὶ πορνεῖαι καὶ μύρια θανά). Ἐ Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅσοι καλοῦν τὸν Δαβὶδ μετὰ τῆς κθάρας του, δηλαδὴ ὅσοι ψάλλουν κατὰ τὸ φα-

1. Πρᾶξ. 10, 26.
4. Ψαλμ. 81, 5.

γῆτόν, καλοῦν ἐκεῖ μετ' αὐτοῦ τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν. Ὁ-
που δὲ ὁ Χριστὸς εὐρίσκειται, ὄχι μόνον δὲν ταλιμᾷ νὰ εἰσελ-
θῆ θάϊμων, ἀλλὰ οὔτε κἀν νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖ. Ἐκεῖ, μὲ τὴν
παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ καὶ πάντα τὰ
ἀγαθὰ, ὡσάν ἀπὸ πηγῆν γεμίζουσιν τὸν οἶκον. Ἐκείνοι μὲ
τὰ ἁμαρτωλὰ συμπτώσιν τῶν μεταβάλλουσιν τὴν οἰκίαν τῶν
εἰς θέστρον, οὐ δὲ μὲ τὴν ψαλμωδίαν κόμει τὸ θυμῶνά σου
πρὸς τὸ Θεοῦ. Διότι, ὅταν ἀκούεται ψαλμωδία καὶ προσ-
ευχὴ καὶ χορὸς, πού ἀπαγγέλλει προσηγείας, καὶ θεοσε-
βῆς ἀτιμωσφαίρα ψαλμωδούντων, τότε δὲν θὰ ἔκωσι λάθος
κανεῖς, ἐάν ὠνόμαξῃς τὴν συγκέντρωσιν αὐτῆν ἐκκλησίαν.
Καὶ ἐάν ἀκόμη δὲν ἐντιλαμβάνουσαι τὴν δύναμιν τῶν ψαλ-
μικῶν λόγων, ἐξέτακτε κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ τὸ στάσι-
μον νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὰ λόγια αὐτά. Ὁ Διότι καὶ ἡ γλῶσ-
σα ἀγιαζέται διὰ τῶν ψαλμικῶν λόγων, ὅταν μὲ προθυμί-
αν ἐπαναλαμβάνῃ τὰ λόγια ταῦτα. Ἐάν συνηθίσωμεν τοὺς
ἐαυτοὺς μας εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν, τότε οὔτε μὲ τὴν
θελήσιν μας, οὔτε μὲ τὴν ἀκηρίαν μας θὰ ἀποβάλλωμεν
τὴν καλὴν αὐτὴν συνήθειαν, διότι ἡ ἴδία ἡ συνήθεια καὶ χω-
ρὶς τὴν θελήσιν μας θὰ μᾶς ἀναγκάσῃ κάθε ἡμέραν νὰ ἐκ-
τελώμεν τὴν ὠραίαν αὐτὴν λατρευτικὴν πράξιν. Μὲ τὴν ἐ-
πιδρασίαν τῆς μελωδίας, κοινὰ κακῶν καὶ καμιά παραβα-
σις δὲν γίνεται, ἔστω καὶ ἀν' αὐτὸς, πού τὴν ψάλλει, συμ-
βαίνει νὰ εἶναι εἴτε γέρων, εἴτε νέος, εἴτε κακώτατος, εἴτε
καὶ ὀψιμὸς παντὸς ρυθμοῦ καὶ πάσης μουσικῆς καταρτί-
σως. Ἐκεῖνο, πού χρειάζεται ἐδῶ καὶ μὲ τὸ ὅποιον πρέ-
πει νὰ εἶσαι ἐφωτισμένος, εἶναι ψυχὴ καθαρὰ, σκέψις ὁρ-
θὴ, καρδία ταπεινὴ, λογισμὸς σταθερὸς, συνειδήσις καθα-
ρὰ. Ἐάν μὲ τὴν συνοδείαν αὐτῶν εἰσελθῆς εἰς τὸν ἅγιον
χωρὸν τοῦ Θεοῦ, θὰ δυνηθῆς νὰ σταθῆς πλησίον αὐτοῦ τοῦ-
του τοῦ Θεοῦ. **Δ** Ἐδῶ δὲν χρειάζεται νὰ ἔχῃς οὔτε κιθά-
ραν, οὔτε ἄλλα ὄργανα χουρβισμένα, οὔτε πληκτρα μουσι-
κά, οὔτε τεχνικὴν κατάρτισιν, οὔτε ἄλλα παιδιόποτε ὄρ-
γανα. Ἀλλὰ, ἐάν θελήσῃς, οὐ θὰ μεταβάλῃς τὸν ἑαυτὸν
σου εἰς κιθάραν, ἀφοῦ νεκρώσῃς τὰ σαρκικὰ πάθη, καὶ ἀφοῦ
ἀνυψώσῃς τὸ σῶμα σου διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τὸ ἀναγκά-
σῃς νὰ ἐπιθυμῇ τὰ ἴδια μὲ τὴν ψυχὴν ἀγαθὰ.

Διότι, ὅταν ἡ σάρκα δὲν ἐπιθυμῇ πράγματα ἀντίθετα
τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ ὑποτάσσεται εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ
πνεύματος, ἐάν μάλιστα φέρῃς εἰς πέρας καὶ ὁλοκληρώσῃς
τὸ ὑπέροχον καὶ θαυμαστόν αὐτὸ ἔργον, τότε πραγματι-
κῶς ἐκτελεῖς πνευματικὴν μελωδίαν. Δὲν χρειάζεται ἐδῶ
τέχνη, πού ἀποκτῆται εἰς μακροχρόνιον διάστημα, ἀλλὰ

χρειάζεται προπαντὸς γενναία καὶ ἀγαθὴ προαιρέσις καὶ
καλὴ διάθεσις καὶ τότε ὅπωςδήποτε εἰς πολὺ μικρὸν χρό-
νικὸν διάστημα θὰ ἀποκτήσωμεν τὴν θέσιν ἑμπειρίαν. **Ξ** Δὲν
ὑπάρχει ἀνάγκη τόπου, δὲν χρειάζεται ὠρισμένος χρόνος,
ἀλλὰ εἰς κάθε καιρὸν καὶ τόπου εἶναι δυνατόν νὰ ψάλλω-
μεν διὰ τῆς διανοίας μας. Καὶ ὅταν βαθίσῃς λοιπὸν εἰς τὴν
ἀγοράν, καὶ ὅταν εὐρίσκεσαι εἰς τὸν δρόμον, καὶ ὅταν κά-
θησαι μὲ τοὺς φίλους σου, εἶναι δυνατόν εἰς σὲ νὰ ἀνυψώ-
σῃς τὴν ψυχὴν σου καὶ ἡμπορεῖς καὶ σωτηρώς νὰ φωνά-
ξῃς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐφώνησε, καὶ
ὁ Θεὸς ἤκουσε. Ἄκομη καὶ ἐάν εἶσαι χειροτέχνης, καὶ ἐάν
κάθησαι καὶ ἐργάζουσαι μέσα εἰς τὸ ἐργαστήριον, δύνασαι
νὰ ψάλλῃς. **134** **Α** Καὶ ἐάν εἶσαι στρατιώτης καὶ εὐρίσκε-
σαι ὡς φρουρὸς εἰς τὸ δικαστήριον, θὰ δυνηθῆς καὶ πάλιν
νὰ πράξῃς αὐτὸ.

3. Εἶναι δυνατόν καὶ ἄνευ φωνῆς νὰ ψάλλῃς, ὅταν ἐ-
σωτερικῶς ἤχουσι τὰ πνευματικὰ διανοήματα. Διότι δὲν
ψάλλομεν εἰς ἀνθρώπους, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος δύ-
ναται νὰ ἀκούῃ καὶ τὴν καρδίαν, καὶ ἡμπορεῖ νὰ εἰσελθῇ
καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀπόρητα καὶ κρυπτὰ μέρη τῆς διανοίας.
Διὰ νὰ δεῖξῃ τὰ ἀνωτέρω ὁ Παῦλος λέγει: «Αὐτὸ τὸ Ἅ-
γιον Πνεῦμα μεσιτεύει ὑπὲρ ἡμῶν, μὲ ἀνεκφράστους στεναγ-
μοῦς. Ὁ Θεὸς ὁμοῦ, ὁ ὅποιος ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τῶν
καρδιῶν, γνωρίζει τι θέλει νὰ ἐκφράσῃ μὲ τοὺς στεναγμοὺς
αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα, διότι σύμφωνον μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ
προσεύχεται καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπὲρ τῶν πιστῶν.»⁸
Β Τοῦτο ἔλεγεν ὁ Παῦλος, ὅχι ἐπειδὴ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα
ἐστέναξεν, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ πνευματικοὶ ἄνδρες, οἱ ὅποιοι εἴ-
χον τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος, ὅταν προσεύχοντο
ὑπὲρ τῶν πλησίων τῶν καὶ ἀνεπίμικτον παρακλήσεις καὶ ἱκε-
τηρίους προσευχάς, ἐπρόσταντο τοῦτο μετὰ κατανύξεως καὶ
μὲ ἐκ βάθους στεναγμοῦς. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἄς κάμνωμεν
καὶ κάθε ἡμέραν ἄς ἐπικοινωνώμεν μὲ τὸν Θεοῦ διὰ Ψαλ-
μῶν καὶ προσευχῶν. Διὰ νὰ μὴ προφέρωμεν δὲ μόνον τὰ
λόγια τῶν Ψαλμῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ κατανοώμεν καὶ νὰ
γνωρίζωμεν τὴν δύναμιν τοῦ ἔχον, ἄς φέρωμεν ἐνώπιόν
μας τὸ προσίμιον αὐτὸ τοῦ Ψαλμοῦ. Τί λέγει τὸ προσίμιον
τοῦτο: «Καθὼς ἡ διψασμένη ἑλωφρεὶ πρὸς τὰς πη-
γὰς τῶν ὕδατων, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπιθυμῇ
τὴν παρουσίαν Σου καὶ τὴν χάριν Σου, Θεέ μου.» **Γ** Παρο-

⁸ **Ρ**ομ. 14, 15.
⁹ **Ρ**ομ. 8, 26-27.

μοια είναι ή συνήθεια τῶν υπερβολικῶς ἀγαπώντων, νὰ μὴ κρατοῦν κρυφὸν τὸν ἔρωτά των, ἀλλὰ νὰ τὸν κοινολογοῦν εἰς τοὺς πλησίον των καὶ νὰ ἐκδηλώνουν τὴν ἀγάπην των. Θεμιτὸν πράγμα εἶναι ἡ φύσις τῆς ἀγάπης καὶ ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν κρατήσῃ (τὴν ἀγάπην) εἰς κατάστασιν σιωπῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἤγάπα νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς Κορινθίους: «Τὸ στόμα μου ἠνοήθη πρὸς σᾶς, Καρίνθιοι»,⁷ δηλαδὴ δὲν δύναμαι νὰ ἀνέχωμαι καὶ νὰ κρατῶ τὴν ἀγάπην σιωπηράν, ἀλλὰ διαρκῶς σᾶς ἐνθυμούμαι καὶ παντοῦ, ὅπου πηγαίνω, καὶ διὰ τῆς δικαιοσύνης μου καὶ μετὰ τὴν γλώσσαν τὸ ἑαυράκιον. Ἔτσι καὶ ὁ μακάριος οὗτος ἀνὴρ, ὁ Δαβὶθ, μετὰ τὸ νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, καὶ νὰ καλεῖται ἀπὸ τὴν ἀγάπην αὐτὴν, δὲν ἀνέχετο νὰ σιωπᾷ, Ἐ ἀλλὰ ἔλλατε μὲν λέγει «ὅπως ἀκριβῶς ἡ εὐφρασύνη ἑλαφρὸς τρέχει εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὀδάτων, ἔτσι ποθεῖ τὴν παρουσίαν Σου ἡ ψυχὴ μου, Θεέ μου» ἔλλατε δὲ λέγει: «Θεέ μου, Θεέ μου, εἰς σὲ προστρέχω διὰ τῆς προσευχῆς ἀπὸ πάλυ πρῶτῃ. Ἡ ψυχὴ μου ἐβίβησε τὴν παρουσίαν Σου, Θεέ μου, ὅπως ἡ ξηρὰ καὶ ἀνυδρὸς καὶ ἐρημικὴ γῆ ἀναμένει τὴν βροχίνην»⁸ Ἔτσι κάποιος ἄλλος ἐρημνευτὴς εἶπεν: Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶθ δὲν δύναται μετὰ τὴν ἀγάπην νὰ παραστήσῃ τὴν υπερβολικὴν ἀγάπην καὶ τὸν θεῖον ἔρωτα, ζητεῖ νὰ εὕρῃ παραμοιώσεις, ὥστε ἔστω καὶ μετὰ αὐτὰς νὰ μᾶς δεῖξῃ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην καὶ μᾶς καταστήσῃ κοινωνοὺς καὶ μετόχους τῆς ἀγάπης αὐτῆς. Ἐς πειθαρχούμεν λοιπὸν εἰς τὰ διδάγματα τοῦ καὶ ἡμᾶς μάθωμε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἀγαπᾶμε τὸν Θεόν.

⁷ Ἐς μὴ με ἐρωτήσῃ κανεὶς καὶ πῶς δύναμαι νὰ ἀγαπῶ τὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον δὲν βλέπω; Καὶ ὁμοίως πολλοὺς ἀγαπᾶμεν, τοὺς ὁποῖους δὲν βλέπομεν, ὅπως ἐκείνους, ποὺ εὐρίσκονται εἰς μακρὸν ἀπέχον, τοὺς φίλους μας, τὰ τέκνα μας, τοὺς γονεῖς μας ἢ τοὺς συγγενεῖς μας καὶ τοὺς οἰκειοὺς μας. Ἐ Καὶ ὁ χωρισμὸς μας αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ζωντανουμένους μας, ποὺ δὲν τοὺς βλέπομεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ὅχι μόνον δὲν σταματᾷ τὴν ἀγάπην μας πρὸς αὐτούς, ἀλλ' ἀπεναντίας, περισσότερον ἀνάδειξι τὸ φιλῆρον καὶ αὐξάνει τὸν πόθον μας πρὸς αὐτούς.

Διὰ τοῦτο καὶ περὶ τοῦ Μωυσέως, ὅταν ἀηλιθῇ ὁ Παῦλος, λέγει, ὅτι, ἀφοῦ ἐγκατέλειπε θησαυροὺς καὶ πλοῦτον καὶ βασιλικὴν δόξαν καὶ κάθε ἄλλην λαμπρότητα εἰς τὴν

7. Β' Κορινθ. 6, 11.
8. Ψαλμ. 62, 1.

Αἴγυπτον, ἐπροτίμησε νὰ ὑποπέρῃ μετὰ τοὺς συμπατριώτας του Ἰουδαίους. Ἐν συνεχείᾳ ἐπειθὴ ἤθελε νὰ μᾶς δεῖξῃ τὴν αἰτίαν τῆς προτιμήσεως αὐτῆς τοῦ Μωυσέως, ὁ Ἀποστόλος Παῦλος ἔλεγεν, ὅτι ἅλα αὐτὰ τὰ ἔκαστα διὰ τὸν Θεόν καὶ προσέθετον: «Τοῦτο ἐγένετο, διότι ἐθέλωρει τὸν ἀάρατον Θεόν, σὺν νὰ τὸν βλέπῃ μετὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς του».

Δὲν βλέπει τὸν Θεόν, ἀλλὰ βλέπει τὰ δημιουργήματα του, βλέπει τὰ ἔργα του, τὸν οὐρανὸν, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν.⁹ Ἐ Εκείνος, ποὺ ἀγαπᾷ, ἔστω καὶ ἂν ἴδῃ κάποιο ἀντικείμενον τοῦ ἀγαπητοῦ του προσώπου, ἔστω ὑπόδημα, ἔστω ἡμάτιον, ἢ ὁτιδήποτε ἄλλο, αἰσθάνεται μέσῃ σου νὰ αὐξάνῃ ἢ φλόγα τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸ ἀγαπώμενον πρόσωπον. Δὲν βλέπει τὸν Θεόν, βλέπει ὁμοίως τοὺς ὑπηρετὰς του, τοὺς φίλους του, τοὺς ἁγίους ἄνδρας, ἐκείνους, ποὺ ἀπέκτησαν παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἐπηρετήσε λοιπὸν καὶ δεῖξε ἀγάπην πρὸς ἐκείνους καὶ θὰ ἱκανοποιῆθῃ ἀφάνταστο ὁ πόθος σου νὰ βλέπῃς τὸν Θεόν. Διότι καὶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων συμβαίνει καὶ τοῦτο δὲν ἀγαπᾶμεν μόνον τοὺς φίλους μας, ἀλλὰ συνήθικα καὶ ἀγαπᾶμεν καὶ ἐκείνους τοὺς ἄλλους, ποὺ καὶ οἱ φίλοι μας ἀγαποῦν. Καὶ ἂν εἴπῃ κάποιος ἀπὸ τοὺς φίλους μας, ὅτι τὸν δεῖνα, δηλ. ὠρισμένον ἄλλον, ἀγαπᾷ, καὶ ἂν ἐκεῖνος, ὁ τρίτος, εὐεργετηθῇ ἐξ ἡμῶν θεμερεῖ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος φίλος μας ἀπολαμβάνει τὴν εὐεργεσίαν. Ἐ τότε ἡμεῖς κάνομε τὰ πάντα καὶ ἐνεργοῦμε πρὸς ἐξυμνησίαν ἐκείνου, θεωροῦντες ὅτι ἔτσι ἐξυμνεύομε τὸν ἀγαπητὸν μας κοινὸν φίλον, καὶ δεικνύομε πᾶσαν φροντίδα νὰ ἱκανοποιήσωμεν ἐκεῖνον. Εἶναι δυνατόν νὰ ἐφοροσθῇ τοῦτο καὶ εἰς τὴν περίπτωσην τοῦ Χριστοῦ τῶρα. Εἶπεν ὁ Χριστός, ὅτι ἀγαπᾷ τοὺς πτωχοὺς, καὶ ἂν αὐτοὶ εὐεργετοῦνται, εἶναι σὺν νὰ εὐεργετοῦμαι ἐγώ, καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος θὰ ἀποδώσω τὴν ἀμοιβήν.¹⁰ Ἐς κάνομε τὰ πάντα λοιπὸν προκειμένου νὰ ἐξυμνησώμεν τοὺς πτωχοὺς, μᾶλλον δὲ ἄς ἀδειάζωμεν ὅλα τὰ δοχεῖα τῶν ἀγαθῶν μας δίδοντας αὐτὰ εἰς τοὺς πτωχοὺς μετὰ τὴν πεποίθησιν, ὅτι εἰ αὐτῶν τρέφομεν τὸν ἴδιον τὸν Κύριον. Ὅτι τρέφεται ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὅταν τρέφονται οἱ πτωχοὶ, τὸ διαβεβαιώνει ὁ ἴδιος. Ἐκούσε τί λέγει σφαιρικῶς: Ὁ «Μὲ εἶδατε νὰ πενῶ, λέγει, καὶ με ἐθρέψατε, με εἶδατε νὰ διψῶ, καὶ με ἐπότισατε» με εἶδατε γιμνὸν καὶ

9. Ἐβρ. 11, 25-27.
10. Ματθ. 10, 21.

μέ ένδύσατε».¹¹ Καί πολλές άλλες εὐκαιρίας ἔδωκεν εἰς ἡ-
μᾶς, ὥστε νά ἱκανοποιῶμε τόν πόθον μας καί τήν ἀνά-
πτυξιν μας πρὸς τόν Θεόν καί Κύριον.

Τήν ἀνθρωπίνην ἀγάπην τρία πράγματα συνήθως τήν
προκαλοῦν· ἡ ἡρωσιότης τοῦ σώματος ἑνός προσώπου,
ἡ μία μεγάλη του εὐεργεσία πρὸς ἡμᾶς, ἡ ἢ πολλή ἀγάπη
ἐκ μέρους του. Κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτά χωριστά ἔχει τήν δύνα-
μιν νά προκαλέσῃ μέσα μας ἀγάπην πρὸς τὸ πρόσωπον,
ποῦ τὸ ἔχει. Πολλοί καί ἂν ἀκούσῃ δέν ἔχωμεν εὐεργετη-
θῆ ἀπὸ κάποιου, ὅταν ἀκούσωμε ἡμᾶς, ὅτι μᾶς ἀγαπᾷ,
μᾶς ἐπαινεῖ καί μᾶς θαυμάζει, ἀμέσως τὸν ἀγαπῶμεν καί
ἡμεῖς καί τὸν θεωροῦμε ὡς εὐεργετήν μας. Μὲ τήν παρί-
πτωσιν δὲ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἔχοντες αὐτὰ συμβαίνουσι, ἀλλὰ καί
τὰ τρία αὐτά εἶναι δυνατόν νά διαπιστωσῶμεν καί μάλιστα
τόσον ὑπερβολικῶς, ὥστε δέν εὐρίσκουμε οὔτε λόγιον νά τὸ
παραστήσωμεν. Καί πρῶτον. Ὁ Δυνάμεθα νά διαπιστωσῶ-
μεν τὸ κάλλος καί τήν ἡρωσιότητα τῆς μακαρίας καί ἀθα-
νάτου φύσεως τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅποιον εἶναι ἀαυγκρίτου καί
ἀδύνατον νά παρομοιωθῆ μὲ κάποιον γήινον πρᾶγμα καί εἶ-
ναι ἀνώτερον κάθε ἀνθρωπίνου λόγου καί ἔξω κάθε λογι-
κῆς. Κάλλος δὲ θεῖον ὅταν ἀκούσῃς, μὴ ἀντιστῆσῃς κάτι
τὸ σαματικόν, ἀγοπήτῃ μου, ἀλλὰ κάποιον ἀσώματον δό-
ξον καί ἀνεκδήγητον μεγαλοπρέπειαν.

4. Αὐτὴν τὴν ἐκπλήξιν τοῦ θεοῦ κάλλους ἤθελε νά
δηλώσῃ καί ὁ Προφήτης Ἡσαΐας καί ἔλεγεν· «Καί αἱ ἀγ-
γέλικοι Δυνάμεις τῶν Σεραφεὶμ ἴστανται περὶ τοῦ θρό-
νου τοῦ Θεοῦ καί μὲ τὰς δύο ἀπὸ τὰς εἴς πτέρυγας των
κατακαλύπτουσι τὸ πρόσωπόν των, μὲ τὰς δύο ἐπομένους
καλύπτουσι τοὺς πόδας ἀπὸ σεβασμῶν πρὸς Αὐτὸν καί μὲ
τὰς ἄλλας δύο ἴπτανται καί κροῖσουσι: Ἅγιος, ἅγιος, ἅγι-
ος».¹² Ἐ «Ὅλα ταῦτα τὰ πράττουσι τὰ Σεραφεὶμ ἐξ αἰτίας
τῆς ἐκπλήξεως καί τοῦ θαύματος καί τῆς ὑπερῆχου σεβα-
σμιότητος τοῦ Θεοῦ, καί τῆς ἀνεκράτου δόξης, καί πά-
λιν ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ κατενόησε τὸ κάλλος τοῦτο τοῦ Θεοῦ,
καί ἐξεπλάγη ἀπὸ τὴν μακαριότητα τοῦ Θεοῦ ἔλεγε· «Νά
ζῶσης γύρω ἀπὸ τὴν ὀψὺν σου, ὦ δυνατὲ, τὴν ρομφαίαν
σου, ὥστε νά πίπτῃ με ἡρωσιότητα εἰς τὸν μηρόν σου καί
νά δεκμῶν τὸ κάλλος σου».¹³ Διὰ τοῦτο καί ὁ Μωϋσῆς πολ-
λοῦς ἐπέθυμι νά ἴδῃ τὸν Θεόν, ἐπειδὴ εἶχε σαγηνευθῆ ἀπὸ

11. Ματθ. 26, 26 - 26.
12. Ψαλμ. 8, 2 - 3.
13. Ψαλμ. 44, 4 - 5.

τὸ φῶτρον πρὸς Αὐτὸν καί εἶχεν ὑπερβολικὰ ἀγαπήσει
τὴν δόξαν ἐκείνην τοῦ Θεοῦ.¹⁴ Διὰ τοῦτο ὁ Φίλιππος ἔλεγε
πρὸς τὸν Χριστόν·¹⁵ Α «Δείξέ μου τὸν Πατέρα καί αὐτὸ
εἶναι ἄρκετόν εἰς ἡμᾶς».¹⁶ Μᾶλλον ἡμᾶς πρέπει νά σταμα-
τήσωμεν, διότι ὅσα καί ἂν εἰπωμεν, οὔτε μικρόν, οὔτε ἐλα-
χιστόν ἴχνος τῆς θείας ἡρωσιότητος θά δυναθῶμεν νά παρα-
στήσωμεν.

Θέλεις τώρα νά ἀναφέρωμεν τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ
πρὸς ἡμᾶς; Οὔτε καί αὐτὰς δυναμέθα νά περιγράψωμεν
διὰ λόγων. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἔλεγεν «Χρονοτοῦμεν εὐ-
γνωμοσύνην εἰς τὸν Κύριον διὰ τὴν ἀνεκδήγητον αὐτοῦ
δοξάν».¹⁷ Καί εἰς ἄλλο μέρος εἶπεν· «Αὐτὰ, ποῦ ἔχει ἐτοι-
μάσει ὁ Θεὸς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου διὰ τοὺς ἀγαπῶν-
τας αὐτόν, εἶναι τέτοια, ποῦ οὔτε ὀρθραγμῶς ἀνθρώπου εἴ-
δου, οὔτε οὔτι ἤκουσεν, οὔτε ἐπι καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέ-
σθηεν ποτέ».¹⁸ Καί πάλιν ἄλλοῦ λέγει· Β «Ὁ θάθος πλου-
του καί σοφίας καί γνώσεως τοῦ Θεοῦ! Πόσον ἀνεξερεύ-
νητοι εἶναι αἱ κρίσεις Του καί πόσον ἀνεξήγηστοι αἱ ἀπο-
φάσεις Του».¹⁹ Ἀλλὰ τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην, τὴν ὁποι-
αν ἐπέδειξεν εἰς ἡμᾶς, τοίους λόγους δύναται νά παραστή-
σῃ; Τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἔκαμεν καί τὸν Εὐ-
αγγελιστὴν Ἰωάννην νά ἐκπλήττεται καί ἔλεγεν· «Τόσον
πολύ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε πρὸς χάριν τοῦ
παρέδωκεν εἰς τὸ πάθος τὸν Υἱόν Του τὸν Μονογενῆ».²⁰
Ἐὰν θέλῃς νά ἀκούσῃς καί τὰ λόγια τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ,
καί νά μάθῃς τὴν ἀγάπην Του, ἀκούσε τί λέγει θιά τοῦ
προφήτου· «Μήπως εἶναι δυνατόν ἡ γυναῖκα νά ξεχώσῃ νά
βοηθήσῃ τὰ παιδιὰ τῆς, ποῦ ἐξηλθον ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν
κοιλίαν τῆς; Ἀλλὰ καί ἂν τοῦτο ἤθελε συμβῆ μὲ κάποια
γυναῖκα, ἐγὼ ἡμᾶς δέν πρόκειται νά αὐ ἀλησιμῶσω».²¹ Καί
ὅπως ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν· «καθὼς ἡ πηρασιμένη ἔλαφρος πρέχει
εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἔτσι καί ἡ ψυχὴ μου διψασμέ-
νη γιὰ τὴν ἀγάπην σου πρέχει κοντὰ σου Κύριε, Ὁ ἔτσι
καί ὁ Χριστὸς λέγει· «Καθὼς ἡ ὄρνις συγκεντρώνει τὰ που-
λάκια τῆς κάτω ἀπὸ τὰς πτέρυγας τῆς, ἔτσι καί ἐγὼ ἠθέ-
λησα νά συνάξω τὰ παιδιὰ σου καί δέν ἠθέλησατε».²² Καί

14. Ψαλμ. 38, 18.
15. Ψαλμ. 14, 3.
16. Ε' Κορ. 9, 15.
17. Α' Κορ. 9, 3.
18. Ρωμ. 11, 33.
19. Ψαλμ. 9, 16.
20. Ψαλμ. 39, 15.
21. Ματθ. 23, 37.

εις άλλων φαλαμών αναφέρεται, ότι «καθώς εδοπλαγχνίζεσαι και συγχωρείς ὁ πατήρ τοὺς υἱούς του, ἔτσι και ὁ Κύριος εδοπλαγχνίζεσαι ἀνέκαθεν ἐκείνους, ποὺ τὸν εὐλαβοῦνται μὲ φόβον».²² Καὶ εἰς τὸν αὐτὸν φαλαμὸν λέγει ὅτι: «ὡσον ἀκαταμέτρητος εἰς ὕψος εἶναι ἡ ἀπόστασις τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τὴν γῆν, τόσον μέγα και κραταιὸν εἶναι τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς φοβουμένους αὐτόν».²³ Καὶ καθὼς ὁ προφήτης ζητεῖ ὑπόδειγμα, διὰ νὰ ἀκράση και ἐκδηλώση τὸν πόθον αὐτοῦ, ἔτσι και ὁ Θεὸς χρησιμοποιεῖ διαφόρους ἀνθρωποπαθεῖς ἐκφράσεις διὰ νὰ δηλώση τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην, τὴν ὅποιαν ἔχει διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Ἐ και ὁ μὲν προφήτης χρησιμοποιεῖ τὴν εἰκόνα τῆς διψασμένης ἐλάφου, και τῆς καιομένης λόγω ἀνομιρίας γῆς, ὁ δὲ Θεὸς δεικνύει τὴν φιλοστοργίαν τῶν ὀνείων πρὸς τοὺς νεοσσούς των και τὴν κηδεμανίαν τῶν πατέρων και τὸ ὄθος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς και τὴν εδοπλαγχνίαν τῶν μητέρων, ὅχι ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ ἡμᾶς τόσον μόνον, ὡσον ἡ μητέρα ἀγαπᾷ τὸ παιδί της ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν, ἄλλοι ὄροι και ἄλλοι κινῶνες και ἄλλα ὑποδείγματα μεγαλύτερα και καταλληλότερα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀγάπης. Καὶ ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἀγαπᾷ, ὅχι μόνον τόσον, ὡσον ἡ φιλοστοργος μητέρα ἀγαπᾷ τὰ τέκνα της, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον, ἔκουσε τί λέγει ὁ Ἰδιος ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἰωαίου: «Καὶ ἐάν συμβῆ καὶ νὰ ὑπάρξη μία γυναῖκα, ποὺ νὰ δύναται νὰ ἀλημονήση και νὰ ἀδιαφορήση διὰ τὰ τέκνα της, ἐγὼ ὅμως οὐδέποτε θὰ σὲ ἀλημονήσω».²⁴

Ἐ Τοῦτο δὲ ἔλεγε διὰ νὰ ἀποδείξη, ὅτι ἡ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι θερμότερα πάσης φιλοστοργίας. Ὅλα δὲ αὐτὰ καθὼς θὰ τὰ ἀναλογίζεσαι και ὅτι τὰ ἐρωτηθεῖς καὶ ἐαυτὸν, θερμότερον θὰ ἀναπτύξης τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, και λαμπροτέρων τὴν ἀλόγα τοῦ κατὰ Θεὸν πόθου θὰ ἀνάψης μέσα σου. Ἐπειδὴ λοιπὸν και μεταξὺ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ἦπασε δὲν ὑπάρχει τόσον ἰσχυρὸν διὰ νὰ ὑποθάλη πᾶς φιλία μας τόσον, ὡσον ἡ ἀκμήμιση τῶν εὐεργεσιῶν, ποὺ ἀπελαύσαμεν, τοιαυτοτρόπως ὡς κἀμινωμεν προκείμενον και περὶ τοῦ Θεοῦ.

Ἐ Ἐ ἀναλογίζομεθα πᾶσα ἔκαμεν ὁ Θεὸς δι' ἡμᾶς, δηλοῦν τὸν ἴδιον τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸν ἄερα, τὰ ἔρ' ἑλης τῆς γῆς φυτὰ, τὰ ποικίλα ἔνθη, τὰ κτη-

22. Ψαλμ. 103, 18.
23. Ἐζακ. 102, 11.
24. Ἰη. 49, 15.

νη και τὰ ἐρπετὰ, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν θάλασσαν και εἰς τὸν ἄερα, τὰ ἄστρα, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὸν οὐρανόν, τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, γενικῶς ἅλα ὅσα φαίνονται, τὰς ἀστρατάς, τὴν τάξιν και ἀεφὸν τῶν ἁρῶν και τῶν ἐποχῶν, τὴν διαδοχὴν τῆς ἡμέρας και τῆς νύκτας και τὰς ἐπιούσιους μεταβολάς.²⁵ Ἐ Μετέδωκε διὰ τῆς πνοῆς τὴν ψυχὴν, ἐχάρισε τὸ λαγικόν και μᾶς ἐτίμησε μὲ μεγαίστην ἐπὶ τῆς δημιουργίας ἐξουσίαν. Ἀπέστειλε ἀγγέλους, ἐπαμφε προφήτας και ὕτερων τῶν ἰδίων τὸν Υἱὸν Του τὸν μονογενῆ. Καὶ μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ και πάλιν ὁ Ἰδιος ὁ Θεὸς προνοεῖ και διὰ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ του παρακαλεῖ, διὰ νὰ σωθῆς σύ. Καὶ δὲν παύει ὁ Παῦλος νὰ πρεσβεύη δι' ἡμᾶς και νὰ λέγη: «Ὁ Θεὸς διὰ μέσου ἡμῶν παρακαλεῖ. Παρακαλοῦμεν, λοιπὸν, και ἡμεῖς ἐξ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, συμφιλῶντες μὲ τὸν Θεόν».²⁶ Καὶ δὲν ἐστειλόμεθα ἐδῶ ὁ Θεὸς τὰς πρὸς σὲ εὐεργεσίας, ἀλλὰ και ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἀνθρωπίνην σου φύσιν Ἐ Ἐκῆθισεν ὕψηλότερα και ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους και ἀπὸ κάθε Ἄρχην και Ἐξουσίαν και Δύναμιν και ἀπὸ κάθε ἄλλο δνομα, ποὺ ὑπάρχει και ὀνομάζεται ὅχι μόνον εἰς τὴν παρουσίαν ζωῆν, ἀλλὰ και εἰς τὴν μέλλουσαν».²⁷ Ἐ Ἄληθός εἶναι κατάλληλος ἡ εὐκαιρία τῶρα νὰ ἀναφανήσωμεν «Ποῖος δύναται νὰ διηγήθῃ τὰ θαυμαστά ἔργα τῆς δυνάμεως τοῦ Κυρίου και νὰ ἐξιμνήσῃ ἐπαξίως τὰ ἔξια παντός ἐπαινοῦ και ὕμνου ἔργα του; ἢ νὰ εἴπωμεν πάλιν τὸ: «Τί νὰ ἀνταποδώσω εἰς τὸν Κύριον, ἔκωντι δλων ἐκείνων, μὲ τὰ ὅποια μὲ ἐτήρησεν;»²⁸ Τί μπορεῖ νὰ ἐξιμνηθῇ και συγκριθῇ μὲ τὴν τιμὴν αὐτὴν, τὴν ὅποιαν μᾶς ἔκαμεν ὁ Θεὸς μὲ ἅλα τὰ ἀνωτέρω, ὅταν μάλιστα ἡ ἀπορχὴ τοῦ γένους μας (θηλαθὴ οἱ πρωτόπλαστοι), ἡ ὅποια εἰς τόσον μεγάλην παράδωσιν ἔπεσε, τόσον πολὺ εἶχεν ἀτιμωθῆ, και τῶρα εἰς τόσον ὕψος κἀβηται και τσαούτης τιμῆς ἀπόλαμβάνει;

Ἐ Μὴν ἀναλογίζεσαι δὲ μόνον τὰς κοινὰς εὐεργεσίας, ἀλλὰ νὰ σκέπτεσαι και τὰς εἰδικὰς πρὸς σὲ τὸν ἴδιον προσγενομένης, ὅπως ἐπὶ παραδειγματι τὴν συγχώρησιν και τὴν ἀπαλλαγὴν, ποὺ ἔλαθες ἀπὸ τὸν Θεόν διὰ τὴν συκοφαντίαν εἰς τὴν ὅποιαν τυχὸν ἔπεσες ἢ διότι διέφυγες ἀπὸ ἐπιβουλάς και κινδύνους ληστῶν εἰς χεῖρας τῶν ὀποιῶν συ-

25. Β' Κορ. 5, 20.
26. Ἐφεσ. 3, 21.
27. Ἐφεσ. 106, 3.
28. Ψαλμ. 115, 12.

νέβη να πέσει εις ύδωρ μεσοκυτίου ή άλλην δύσκολον στιγμήν' ή διότι κάποτε άπέφυγες και έγγλύτωσες από επικινδύνως άρχομένην επάνω σου ζημιαν' ή διότι έθεραπεύθης από φοβεράν ασθένειαν, εις την όποιον περιέπειες κάποτε.

5. Όλα να τά αναλογίζεσαι όσα εύεργετήματα σου έκαμην ό Θεός καθ' όλον τό διάστημα τής ζωής σου. Και έλπίζω, ότι θα συναντήσης πολλάς εύεργεσίας, που έγιναντο εις σε παρά του Θεού, όχι μόνον καθ' όλον τό διάστημα τής ζωής σου, αλλά και εις διάστημα μιάς και μόνον ημέρας.

Και εάν ήθελεν ό Θεός να θέση υπ' όψιν μας όλας τας εύεργεσίας, **Δ** με τας όποιαις μάς εύεργετεί καθ' έκάστην ημέραν και τας όποιαις άγνωσόμεν και δεν γνωρίζομεν δεν θα ήτο δυνατόν εις ήμάς ούτε και να τας αριθμήσωμεν.

Σκέψου πόσοι δαιμόνες περιφέρονται γύρω μας καθ' έκάστην; πόσοι έχθρικοί θυνάμεις; Έάν επέτρεπον εις αυτός ό Θεός να έμφανισθούν και μόνον ενώπιόν μας με την φοβεράν εκείνην και άηθιαστικήν όψιν των, δεν θα είχαμεν τρελλαθή; δεν θα είχαμεν χάθη; δεν θα είχαμεν καταστραφή;

Αυτά λοιπόν όλα να αναλογιζώμεθα, καθώς και τά άμαρτιαιά μας, όσα με την βέλτησιν μας επράξαμεν ή εις τά όποια λόγω άγνοίας ήπταμε (διότι και τούτο δεν είναι μικρά εύεργεσία παρά ήμάς, που δεν ζητεί λόγον ό Θεός διά τας άμαρτίας μας καθ' έκάστην άμέρας μετά την διάπραξιν) Έ και τότε ασφαλώς θα ούξήσωμεν την αγάπην μας προς τον Θεόν. Διότι όταν αντιληφθής πόσας άμαρτίας διαπραττέεις κάθε ήμέραν, πόσας εύεργεσίας άπαλαύσεις επίσης κάθε ήμέραν, πόσην μακροθυμίαν και πόσην συγχώρησιν σου παρέχει, τότε, εις περιπτώσιν, που ό Θεός καθ' έκάστην θα σε δικάζε δι' αυτά, ούδέ μιαν στιγμήν χρόνου θα ήσουν άξιος να λήθης.

Τούτο άκριδώς λέγει και ό Προφήτης: «Έάν δεν παραδέλψης τας άνομίας μας, άλλ' εξετάσης ταύτας και προσηλώσης τό βλέμμα σου εις αυτός, ω Κύριε, Κύριε, ποίος θα ήμπορέση να σταθή ενώπιόν σου και να διατάξη τό θέρος τής δικαιοκρατίας σου;»²⁹ Εις Αυτόν λοιπόν να χρωστίης χάριτας και καθόλου να μη δυσανασχετήσ δι' ότι σου συμβαίνει κακόν.

188 Α 'Αλλά σκέψου, ότι και έν μυριάς ταλαιπωρίας όποστίης, ούδέ κατ' ελάχιστον ίκανοποίησας την Θεαν Δικαιοσύνην. Τοιουτοτρόπως έν ένεργής, πολλήν αγάπην προς τον Θεόν θα αίσθανθής μέσα σου και θα λέγής κα-

29. Ψαλμ. 129, 8.

τά τον Προφήτην: «όπως άκριδώς ή διαφορούμενη έλαφος τρέχει προς τας πηγάς των ύδάτων, τοιουτοτρόπως έπιθυμεί και ή ψυχή μου, Θεέ μου, να επικοινωνήσιν μαζί σου».

Αξιον εξετάσεως είναι τό γεγονός, διότι ό ψαλμωδός έχρησιμοποίησε τούτο τό ζώον, ως παράδειγμα. Διότι ή έλαφος είναι ζώον κάπως περισσώτερον διψάλτου και διά τούτο συνεχώς τρέχει εις τας πηγάς των ύδάτων. Αισθάνεται: περισσώτερον την δίψαν και έξ αυτής ταύτης τής φύσεως και διότι τρώει διάφορα φυτόια και με τά σώματα αυτών τρέφεται. Και σύ λοιπόν κάμει τούτο άκριδώς. Τόν νοητόν όψιν, τόν σατανάν, κοπάραιγε. Καταβαλε την άμαρτιαν και τότε θα αισθανθής την Ιεράν δίψαν, τόν πόθον του Θεού.

Β Έπεδ ή πονηρά συνείδησίς μας μάς κάνει άκαθάρτους και μάς οδηγεί εις άπώγωνισιν, διά τούτα έν άπορρίκωμεν τας άμαρτίας μας και καθαρίσωμεν την ψυχήν μας από την πονηρίαν, θα δυναθώμεν να αισθανώμεν τόν πνευματικόν πόθον μέσα μας και να επικαλούμεθα με πολλήν προθυμίαν τον Θεόν, και τό φιλτρον σφοδρότερον να ανάπτωμεν προς Αυτόν, όχι μόνον διά λόγων, αλλά και δι' αυτών των έργων μας να ψάλλωμεν την προς τον Θεόν αγάπην και υπακοήν.

Διά τούτο έξ άλλου έκαμει τούς ψαλμούς ό μακάριος εκείνος άνθρωπος, ό Δαβίδ, μάλλον δέ ή Χάρις του Πνεύματος, όχι μόνον διά να προφώρωμεν τά λόγια με τά χείλη μας, αλλά και να μελετώμεν αυτούς, καθώς τούς ψάλλομεν, και τούς εφαρμόζωμεν. Μη λοιπόν νομίσης, ότι διά τούτο εισήλθες εδώ, διά να απαγγελίης τά λόγια μόνον, αλλά όταν υποψάλλης, να σκεφθής ότι υπογράφεις συνθήκην με τον Θεόν διά να τού δεξίης την υπακοήν εις τά διά του ψαλμού έκφραζόμενα λόγια του. **Γ** Διότι όταν ήπτης «έν τρόπον έπιποθεί ή έλαφος επί τας πηγάς των ύδάτων, ούτως έπιποθεί ή ψυχή μου προς σε ό Θεός», έκαμεις συνθήκην με τον Θεόν, συμφωνητικόν έγγραφον άνευ χάρτου και μελανός, διά τής φωνής ώμολόγησας, ότι περισσώτερον από τό κάθε τι Αυτόν άγαπής, ότι τίποτε δεν θεωρείς ύπερτατον Αυτόν και ότι φλέγεται ή ψυχή σου από την προς Αυτόν αγάπην.

Αν λοιπόν, όταν εξέλθης από εδώ, ίδης κάποιον έμαρφη και άκόλαστον γυναίκα, που σε δελεάζει και με διαφόρους τρόπους σε καλεί να την έρωτευθής, τότε απίε εις αυτήν: Δεν ήμπορώ να σε άκολουθήσω, διότι έκομα συμφωνίας με τον Θεόν, ενώπιον όλων των άδελφών μου, των Ιερών, και των διδασκάλων, και ώμολόγησα και ύπεσχέθην

νά ὑπακούω εἰς αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἀγαπῶ **Δ** «ὅπως ἡ διψασμένη ἔλαφος ἀγαθὰ καὶ ἐπιθυμῆι τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων». Φαβοῦμαι νὰ παραβῶ τὰς συμφωνίας, διὰ τοῦτο τὸν ἔρωτα πρὸς τὸν Θεὸν μελετῶ καὶ αὐτὸν διακατέχομαι. Ἐάν ἴδῃς ἀργύριον νὰ ὑπάρχη εἰς τὴν ἀγοράν, ἡ ἰδὴς ἐνδύματα χρυσᾶ, ἄλλους νὰ συκοβουῖται καὶ νὰ κροατῶν ὑπερήτας καὶ ἄλλα μὲ χρυσᾶ χαλινάρια, καθύλου μὴ ταραχῆς ἀπὸ τὰ φαντασιώδη αὐτὰ πράγματα, ἀλλὰ ψάλε μαμηλόφωνα καὶ λέγε εἰς τὴν ψυχὴν σου: πρὸ ὀλίγου ἐβάλαμεν ὄλοι εἰς τὸν ναὸν «καθὼς ἡ διψασμένη ἔλαφος, ἐπιθυμῆι τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ μου σὲ ἐπιθυμῆι Θεε μου». Τοιοῦτοτρόπως ἐξφρακκωθῆμεν μὲ τὰ λόγια ἀπὸ τὰ θωτικά πράγματα τοῦ κόσμου τοῦτου ὡς μὴ ἀγαπῶμεν ὑπερόλκιμα, διὰ νὰ μείνῃ ἐντὸς μας ἀνόθευτος αὐεῖνος ὁ θεὸς ἔρωσ καὶ διὰ νὰ μὴ κατατηγῆθῇ καὶ γίνῃ ἀσθενέστερος. Αὐτὸς ὁ πλοῦτος τοῦ θεοῦ ἔρωτος θὰ δυναθῆ νὰ μᾶς χάριση ὅλον τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου, ὅλους τοὺς θησαυρούς, ὅλην τὴν εὐτυχίαν, ὅλην τὴν δόξαν καὶ ὅλην τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν λαμπρότητα. Αὐτὸν ὡς κατέχωμεν, καὶ κανεὺς ἄλλου δὲν θὰ ἔχωμεν τὴν ἀνάγκην. Παρατηρήσατε ἐκεῖνους, ποῦ ἀγαποῦν τὸν αἰσχρὸν ἔρωτα· ὅταν φλογισθοῦν ἀπὸ τὸν αἰσχρὸν ἔρωτα κάποιας ἁμαρτίας κόρης, πράγμα ποῦ συμβαίνει πολὺ συχνά, τότε οὔτε αἱ πατρικαὶ ἀπειλαὶ, οὔτε αἱ εἰρωνείαι τῶν φίλων, ¹³⁹ Α οὔτε καὶ αἱ συκοφαντίαι καὶ διαβολαὶ παλλῶν ἐπιτυχῶνουν νὰ τοὺς ἀλλάξουν γνώμην. Εἶναι ὀλοφύχως ἐστραμμένοι πρὸς τὴν ἐρωμένην των καὶ περιφεροῦν χάριν αὐτῆς καὶ οικίας καὶ πατρικῆς κληρονομίας, καὶ ὑπολήψην κοινωνικῆν, καὶ πρόσθεν ἐπαγγελματικῆν, καὶ προτροπῆς φίλων καὶ νομιζοῦν, ὅτι εὐρίσκουν παρηγορίαν καὶ ὅτι ἀναπληρῶνουν ὅλα τὰ ἀκρότερα, ὅταν πηγαίουν καλὰ αἰ σχέσεις των μὲ τὴν μοναδικὴν δι' αὐτοὺς ἐρωμένην, ἔστω καὶ ἂν αὐτὴ εἶναι ἀσημος καὶ ἀνήθικος καὶ ὀτιδήποτε χειρότερον.

Β *Ἄν λοιπὸν αὐτοὶ αἱ ἐνθροῦτοι ἀφοσιώνονται τόσοον εἰς μίαν εὐτελεῆ καὶ ἀσημον γυναικᾶ, καὶ θυσιάζουσιν ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοὺς δι' αὐτήν, τότε πόσην πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος μάλιστα οὐκ ἴσως δὲν παίρνει τίποτε ἀπὸ ἑμᾶς, ἀλλ' ἔπεναντίας τῶσα ἀγαθὰ μᾶς δίδει; Ἐκεῖνοι τώρα ποῦ ἀγαποῦν τὸν Θεόν, ὅπως πρέπει, τότε θὰ λάβουν πῆραν τῶν εὐτυχιῶν ἢ λυτρωῶν ἀνθρωπίνων περιστατικῶν;

Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Θεόν, καθὼς εἶναι ὀλοφύχως ἐστραμ-

μένοι πρὸς τὸν θεῖον τοῦτον ἔρωτά των, οὔτε βλέπουν καθύλου τὰς φαντασίας αὐτὰς καὶ τὰς οικίας τοῦ παρόντος θεοῦ, ἀλλὰ καθὲ ἐπίγειον εὐημερίαν τὴν θεωροῦν ἀξιογέλαστον, καθὲ δὲ δυσπραγίαν καὶ θλίψιν τὴν παραδύσκου. Οὗτοι, αἱ ἔρασαι τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ εἶναι δεμένοι εἰς τὸν πόθον τοῦτου, τίποτε ἄλλο δὲν βλέπουν, παρὰ μόνον Αὐτόν, καὶ πανταχοῦ αὐτὸν ὀραματίζονται, καὶ θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς των εὐτυχιστέτους καὶ μακαριωτέτους πάντων τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἂν ὑπὸ τὴν μάστιγα τῆς πτωχείας εὐρίσκωνται, ἢ εἰς ἀτιμώσεις, ἢ εἰς θεωριά, ἢ εἰς θλίψεις, ἢ εἰς τὰ χειρότερα τῶν κακῶν, θὰ θεωροῦν, ὅτι εὐρίσκονται εἰς κατάστασιν καλυτέρον καὶ αὐτῶν τῶν βασιλέων, καὶ δι' ὅλα ὅσα πάσχουν, ἔχουν κάποιαν ἀξιοθαύμαστον παρηγορίαν μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι πάσχουν διὰ τὸν Πισθῆτόν, τὸν Κύριον.

Γ 6. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εὐρισκόμενος εἰς καθήμενον θανάτου, εἰς φυλακᾶς, εἰς ναυαγία, εἰς ἐρημίαν, εἰς μάστιγας, εἰς μῦρια ἄλλα θάσανα, ἔχαρε καὶ ἠγαλλιάτο, καὶ ἄσκητα καὶ ἐκασχῆτο.¹⁴⁰ Καὶ ἄλλοτε μὲν, ἔλεγον, ὅτι «οὐκ ἔχω μόνον διὰ τὴν θεοῖαν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἀπολαύσωμεν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς θλίψεις μας καυχόμεθα».¹⁴¹ Ἄλλοτε δὲ πάλιν ὅτι «χαρῶν διὰ τὰ παθήματα, καὶ ἀναπληρῶν ὅσα δὲν ἐπρόφθασε νὰ πάθῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὸ σῶμά μου».¹⁴² Ὅχι μόνον πάσχει ὁ Παῦλος ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ καλεῖ τὰ παθήματά του αὐτὰ εὐεργασίαν ἕκ μέρους τοῦ Θεοῦ παραδεχόμενος καὶ λέγων ὅτι «εἰς ἡμᾶς ἔχει δοθῆ ὡς χάρισμα καὶ δῶρον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὅχι μόνον νὰ πιστεύωμεν εἰς τὸν Χριστὸν ἀλλὰ καὶ νὰ πάσχωμεν διὰ τὸ ὄνομα του».¹⁴³ **Δ** *Ὡς προσπαθῶμεν καὶ ἡμεῖς νὰ πολιτευώμεθα καὶ νὰ ζῶμεν ὅπως ὁ Παῦλος καὶ μὲ εὐχαριστήσιον νὰ ὑποφέρωμεν ὅλα τὰ λυτρώα, ποῦ τυχὸν θὰ μᾶς εἴρουν. θὰ δυναθῶμεν δὲ νὰ ὑπερέσωμεν τὰ λυτρώα, ὅταν ἔχωμεν μεγίστην ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως ἀκριβῶς ἔχει καὶ ὁ Προφήτης. Τὴν δὲ ἀγάπην τοῦ Προφήτου πρὸς τὸν Θεόν τὴν διαπιστοῦμεν οὐκ ἴσως μόνον ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχου τοῦ ψαλμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἐπομένων· διότι ἀπὸ εἶπεν ὅτι ἡ ψυχὴ του ποθεῖ ὑπερόλκιμα τὸν Θεόν, ὅπως ἡ διψασμένη ἔλαφος τὸ νερὸ, προσέθετο· «Μὲ εἶδον καὶ ἐπιθυμῶν ἰσχυρὸν ἐπόθησεν ἡ ψυχὴ μου τὸν Θεόν, ὅπως εἶναι ἰσχυρὸς καὶ ζωντανός. Ε. Πότε θὰ φθάσω καὶ θὰ ἀξω-

140. Π' Κορινθ. 11, 36 - 27.

141. Ρωμα. 8, 3 καὶ 9.

142. Κορινθ. 1, 24.

143. Φιλιπ. 1, 39.

θῶ νὰ παρουσιασθῶ ἑνώπιον τοῦ Θεοῦ;» (στῆχ. 3). Δὲν εἶπεν, ὅτι ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου τὸν πραγματικὸν Θεόν, οὐτε ὅτι εἶδειν ἀγάπην ὑπερβολικὴν πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ παρωμοίωσεν ὁ Προφήτης τὸ φιλτρον μετ' ἐμοῦ, καὶ παρείστησεν εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ δύο, τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην του καὶ τὴν αἰωνιότητα τοῦ Θεοῦ ἔρωτος.

Καθὼς οἱ ἄνθρωποι δοκίμαζον τὸ αἴσθημα τῆς εὐφροσύνης ὄχι μόνον ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς των, ἐπεὶ ἡ εὐφροσύνη εἶναι ἐνός τῆς φύσεως, τοιαυτοτρόπως ἐκρίβως καὶ ὁ μακάριος ἐκεῖνος, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι δὲν διετέλουν μόνον ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἐν κελευδί, πράγμα πού συμβαίνει μετὰ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀθρώπους, οὔτε ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας (διότι τοῦτο δὲν εἶναι ἀξιοπερίεργον), ¹⁴⁰ Ἄ ἀλλὰ καὶ συνεχῶς καὶ καθημερινῶς διήρχοντο τὴν ζωὴν των μετ' εὐλασθούσης ἀφοσιώσεως καὶ αὐξανομένης ἀγάπης. Ἀτὰ καὶ οὗτος ἠσθάνετο καὶ ἔλεγεν «ἐδίδησον ἡ ψυχὴ μου τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα καὶ ἰσχυρόν», ἐπεὶ ἠθέλε νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῆς αἰτίας τῆς τοιαύτης εὐφροσύνης του, καὶ συγχρόνως νὰ δεῖξῃ καὶ εἰς αὐτὴν πῶς εἶναι δυνατόν ὁ καθένας νὰ φθάσῃ εἰς τοιαύτην ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν. Διὰ τὸν ἐξῆς λέξεν ἐδήλωσε τοῦτο καὶ εἶπε: «ἐδίδησον ἡ ψυχὴ μου διὰ τὸν Θεόν», καὶ συνέχισε: «τὸν ζῶντα», διὰ νὰ προτρέψῃ καὶ φωνάξῃ πρὸς ὅλους ἐκεῖνους, πού ἔχουν ἐστραμμένον τὸν νοῦν των εἰς τὰ θιωτικά πράγματα: Διὰτὶ σὰς καταλαμβάνει μανία περὶ ὑπερβολικῆς φροντίδος διὰ τὰ σώματά σας; Διὰτὶ ἐπιθυμεῖτε τόσο τὴν ἐπίγειον δόξαν; Διὰτὶ ἐπιθυμεῖτε τὰς διασκεδάσεις; Κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν μένει καὶ δὲν ζῆ αἰωνίως, Ἐ ἀλλ' ὅλα φεύγουν καὶ περνοῦν, καὶ σκιᾶς εὐταχέστερα εἶναι, καὶ οὐείρων ἀπατηλότερα καὶ περισσότερον φθαρτὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἔσπερα ἀνθή καὶ ἄλλα μὲν τούτων ἐγκαταλείπουν τὸν ἄνθρωπον μαζί μετὰ τὴν πορούσαν ζωὴν, ἀλλὰ δὲ φθεῖρονται καὶ οὐδύνουν καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἡ ἀπόκτησις των εἶναι ἀμφίβολος, ἢ ἀπόλαυσις των ἀθεδαία καὶ ἡ μεταβολὴ των θεβαιωτάτη. Μετὰ τὸν Θεόν οὐκ ἔστι τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν συμβαίνει. Αὐτὸς ζῆ καὶ μένει διαρκῶς ὁ ἴδιος, χωρὶς νὰ δέχεται οὐτε ἀλλοιωσιν, οὔτε ἄλλην μετατροπὴν. Ἄφου ἀφῆσωμεν λοιπὸν τὰ πρόσκαιρα καὶ τὰ ἐφήμερα, ὅς ἀγαπῶμεν τὸν αἰώνιον καὶ τὸν παντοτεινόν. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐντραπῆ ποτὲ αὐτός, πού ἀγαπᾷ ἑαυτὸν, οὔτε νὰ ἐκπέσῃ. Δὲν εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ ἐγκαταλείψῃ ἔρημον τὸν ἀγαπῶντα αὐτόν. Ἐὰν μὲν ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ καὶ μαζεύῃ χρήματα, C μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ θανάτου ἢ καὶ πρὶν ἀπὸ αὐ-

τόν, ἀπογιμνοῦται ἀπὸ τὸν θησαυρόν του αὐτόν. Καὶ ἐκεῖνος, πού ἠγάπησεν τὴν ἐπίγειον δόξαν, τὸ ἴδιο παθαίνει. Παλλάκις δὲ καὶ ἡ σωματικὴ ὁμορφιά οὐδὲν πολὺ γρηγορώτερα ἀπὸ τὰ χρήματα καὶ τὴν δόξαν, καὶ ὅλα γεννῶνται τὰ θιωτικά εἶναι πρόσκαιρα καὶ ἐφήμερα, καὶ πρὶν καλά - καλά θημιουργηθῶν καὶ ἐμφανισθῶν, ἀμέσως φεύγουν μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς καὶ χάνονται. Τούναντίον δὲ ὁ ἔρωτος τῶν πνευματικῶν εἶναι τὸ πᾶν αὐτὸς ἀκμάζει διαρκῶς καὶ ἀνθίζει καὶ δὲν γνωρίζει γρηγορία, οὔτε παλαιότητα καὶ οὔτε ὑπάρχει φόβος νὰ μεταβληθῇ καὶ μετατραπῆ εἰς τὸ μέλλον ἢ νὰ ἐπιβουλῆσῃ κάτι τὸ ἀγνωστον καὶ ἀνέλπιστον. D Ἄλλὰ καὶ ἐδῶ ἐκεῖνους πού κατέχουν τὸν Θεόν τούτον ἔρωτα τοὺς ὠφελεῖ, καὶ τοὺς καλύπτει ἀπὸ παντοῦ, καὶ ὅταν ἀπέλθουν τοῦ κόσμου τούτου δὲν τοὺς ἐγκαταλείπει, ἀλλὰ συνταξιδεύει καὶ ἰσχυρὰ συμπαροστατῆς τούτων, καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως καθιστᾷ αὐτοὺς λαμπροτέρους τῶν φωστῆρων τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτὰ ὅλα, ἐπεὶ ἠγνώριζε καλῶς καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ, ἔμενε πιστὸς φίλος τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην του αὐτὴν δὲν ἠμέλει νὰ τὴν κρατῆ ἑνός του, ἀλλὰ μετὰ καθετὸν ἐστρατεύει νὰ ἐπιδείξῃ τοῦτο τὸ πᾶν τῆς θείας ἀγάπης, τὸ ὅποιον κατέχευε τὴν ψυχὴν του, εἰς τοὺς ἀκροτάς του. Διότι ἀφοῦ εἶπεν ὅτι «ἐδίδησον ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεόν τὸν ἰσχυρόν, πῶς καίγειται καὶ φλογίζεται. Ἐπεὶ ἠγνώριζε, ὅτι ἔσαν ἀπέλθη ὅτ' ἐδῶ, θὰ ἴδῃ τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο δεκτικῶς ἀνυπομονησίαν, δὲν ἤμπορεῖ νὰ περιμένῃ, ἀλλὰ μᾶς δεικνύει ἐδῶ πραγματικὸν ἀποσταλικὸν φρόνημα. ¹⁴¹ Ἄ Διότι καὶ ὁ Δαβὶδ ἐστῆσε καὶ ὑπέφερε μετὰ τὴν καθυστερήσιν τῆς ἀποδημίας του ἐκ τοῦ κόσμου τούτου καὶ οὗτος ὁ Παῦλος, τὸ αὐτὸ ἔπασχεν καὶ ἔλεγεν «ἴσως θὰ φθάσω καὶ θὰ ἴδῶ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ;». Καὶ εἰ μὲν ὁ Δαβὶδ ἦτο κάποιος ἀπλοῦς ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ καὶ ἀσημάντος καὶ ταπεινός, πού ἐξῆυσε μῆσα εἰς τὴν πτωχείαν, καὶ πάλιν θὰ ἦτο σπουδαῖον πράγμα νὰ καταφρονήσῃ τὴν πορούσαν ζωὴν. Τώρα οὖν, πού ὁ Δαβὶδ ἦτο βασιλεὺς καὶ ἀπελαμψανεν ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς βασιλείας, καὶ ἦτο μέτοχος τόσο μεγάλης δόξης, καὶ νικητὴς πολλῶν πολέμων καὶ λαμπρὸς καὶ δοξασιμῶν παντοῦ, τώρα τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν θεωρεῖ σπουδαῖον, ὅλα τὰ περιφρονεῖ καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν καὶ ὅλας τὰς

M. P' Κορ. 5, 2.

ἀπολούσεις, καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἔχει στρέψει δὴλὴν τοῦ τῆν προσοχῆν. Β Ἀὐτὸ εἶναι δείγμα μεγαλοφύχου τινὸς διανοίας καὶ φιλοσόφου ψυχῆς, ἢ ὅποια φτερουγίζει πρὸς τὸν οὐράνιον ἔρωτα.

7. Αὐτὸν καὶ ἡμεῖς ἄς μνησθῶμεν καὶ ἄς μὴν ἐλακώμεθα ἀπὸ τὰ παρόντα, ἀλλὰ νὰ θαυμάζωμεν τὰ μέλλοντα· μέλλον δὲ ἄς θαυμάσωμεν τὰ μέλλοντα, διὰ τὰ μὴ θαυμάσωμεν τὰ παρόντα. Διότι, ἔάν διορκῶς μὲ τῆν σκέψιν αὐτῶν τῶν αἰώνιων καὶ μελλοντικῶν διαρκώμεθα τὴν ζωὴν μας, καὶ ἀναλογιζώμεθα τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τὴν ἀθανασίαν, τὴν αἰώνιον ζωὴν, τὴν μετὰ τῶν ἀγγέλων συνουσιαστροφὴν, τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ διαβίωσιν, τὴν ἀθάνατον ἐκείνην δόξαν, τὴν ζωὴν τὴν ἀπηλλαγμένην πύσης ὀδύνης, τότε καὶ αὐτὰ φέρομεν διαρκῶς εἰς τὸν νοῦν μας καὶ τὰ παρορτοῦμε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως. Ἐ τότε καὶ δάκρυα, καὶ ἀνειδίαιμοι καὶ ὕδρες, καὶ θάνατος, καὶ λύπη, καὶ πόνος, καὶ γῆρας, καὶ νόσος, καὶ ἀρρώστεια, καὶ πτωχεύει, καὶ σκεφαντία καὶ χηρεία, καὶ ἀμαρτία, καὶ καταδίκη, καὶ κόλασις καὶ τιμωρία καὶ ὀτιδήποτε ἕτερον εἶναι λυπηρὸν καὶ ἀπαχθὸς κατὰ τὸν παρόντα βίον, ὅλα αὐτὰ ἀποδιώκονται. Ἀντικαθίστανται δὲ εἰς τὴν ψυχὴν μας διὰ τῆς εἰρήνης, τῆς προαίτητος, τῆς ἐπιεικείας, τῆς ἀγάπης, τῆς χαρᾶς, τῆς δόξης, τῆς τιμῆς, τῆς λαμπρότητος καὶ ὧλων ἐκείνων, ὅσα οὐτε μὲ λόγια δύνανται κανεῖς νὰ τὰ παρορτοῦσῃ. Τότε κανένα ἀπὸ τὰ παρόντα τοῦ κόσμου πράγματα δὲν δύναται νὰ ἐλακώσῃ τὸ ἐνδιαφέρον μας, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ Προφήτου θὰ δυνάμεθα νὰ λέγωμεν· Δ «Πότε θὰ φθάσω νὰ ἴδω τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου». Καὶ ἔάν εἴται σκεπτιώμεθα, τότε οὐτε παραλογισμὸς ἀπὸ τὰ λοιπὰ καὶ ἔνδοξα τοῦ κόσμου θὰ μᾶς καταλιθάσῃ, οὐτε εἰς ἀπογοήτευσιν ἐξ αἰτίας τῶν λυπηρῶν θὰ πίπτωμεν, οὐτε φθόνος, οὐτε κενοδοξία, οὐτε ἄλλο παρόμοιον πρὸς αὐτὰ θὰ κυριεύσῃ τὴν ψυχὴν μας ποτέ. Ἄς μὴν εἶναι ἡ εἰσοδὸς σας εἰς ὅσα λέγονται καὶ ψάλλονται, ἀλλὰ ἀντὶ θοκτρίας καὶ στήριγματος, ἀφοῦ λάβωμεν τὰ λόγια ταῦτα, νὰ φθώμεν. Εἶναι ἀρκετὸς δὲ, ἔστω καὶ ἓνας μόνον στίχος τοῦ ψαλμοῦ, πολλὴν γνώσιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν σοφίαν νὰ δάσῃ μὲσα μας, καὶ τὰ περὶ τὴν πίστιν δόγματα νὰ διορθώσῃ, καὶ εἰς τὴν καθημερινῇ ζωὴν νὰ μᾶς ὠφελήσῃ τὰ μέγιστα. Ἐ καὶ ἂν ἐρευνῶμεν μετὰ μεγάλης ἀκριβείας καὶ λεπτολογίας κάθε ρητὸν, μεγάλο ἀγαθὸν θὰ ἀποκομίσωμεν. Διότι εἰς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προβάλλωμεν ὡς δικαιολογίαν,

οὔτε τὴν πτωχείαν, οὔτε ἀσχολίαν, οὔτε τὴν ἀκηρίαν. Διότι καὶ ἔάν εἴσαι πτωχὸς καὶ λόγω τῆς πτωχείας σου στερῆσαι βιβλίων ἢ καὶ ἔάν ἔχης βιβλία, στερῆσαι ὁμως καρτισμοῦ καὶ ικανότητος πρὸς μελέτην, τὰς ὑποκοὰς καὶ τοὺς στίχους μόνον, τοῦ ἀκούεις εἰς, καὶ ὑποβάλλεις, νὰ διατηρήσῃς μέσα σου καὶ νὰ ἐπιαναλωθῆσῃς δύο καὶ τρεῖς καὶ πολλαὶ φορές, ὅταν ἐξέλθῃς, καὶ μεγάλην παρηγορίαν καὶ ὠφέλειαν θὰ ἔχης. Παρατήρησε, λοιπὸν, πόσον μεγάλον πνευματικὸν θησαυρὸν ἤνοιξε ἐνώπιόν μας ὁ στίχος αὐτός τοῦ ψαλμοῦ, ὁ ὁποῖος ὑποβάλλεται, ὡς ὑποκοή ἀπὸ θλους. Ἄς μὴ λέγῃ δὲ κανεῖς, ὅτι πρὸ τῆς ὀμιλίας καὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ στίχου δὲν ἐγνώρισε τὰ ὑποκρυπτόμενα νοήματα. 142 Α Διότι καὶ πρὸ τῆς ὀμιλίας ὁ στίχος αὐτός τοῦ ψαλμοῦ ἦτο πόσον σαφὴς καὶ τόσον περιεκτικὸς καὶ ὁποῖος ἤθελε ἠδύνατο νὰ τὸν μελετήσῃ. Διότι ἔστω καὶ μόνον ἔάν ἀπέκτησες τὴν συνήθειαν νὰ ἐπιαναλωθῆσῃς τὸν στίχον καὶ πᾶσι ἡ ψυχὴ μου, Θεὲ μου, καὶ τρέχει κοντὰ σου, ὅπως ἀκριβῶς ἡ διψασμένη ἔλαφος τρέχει πρὸς τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων. Ἐβίβησεν ἡ ψυχὴ μου τὸν Θεὸν τὸν παντοδύναμον, τὸν ζῶντα καὶ δίδοντα ζωὴν. Πότε θὰ φθάσω καὶ θὰ ἴδω τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ; ἔστω καὶ ἂν δὲν ἤκουσες τὴν ἐρμηνείαν του, καὶ μὲ μόνον τὸν στίχον αὐτὸν δύνασαι νὰ δάσῃς μέσα σου πολλὴν τὴν γνώσιν καὶ πολλὴν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν σοφίαν. Ὅχι μόνον ὁ στίχος αὐτός, ἀλλὰ καὶ κάθε στίχος, πού λέγεται ὑποκοή καὶ ὑποβάλλεται ἀπὸ θλον τὸ ἐκκλησιαστικόν, τὸν αὐτὸν θησαυρὸν καὶ πλοῦτον δύναται νὰ μᾶς προσφέρῃ. Ἐάν ἐπὶ παραδείγματι ψάλλῃς τὸν στίχον «εὐτυχὴς εἶμι ὁ ἀνθρώπος, τὸν φρονεῖται καὶ σέβεται τὸν Κύριον»⁸⁸ καὶ ἀκερθῆς τὸ νόημά του, τότε θὰ ἀντιληφθῆς, ὅτι δὲν μακροῖς ὁ Προφήτης ἐκείνον πού κινεῖ τὸν πλοῦτον, οὐτε ἐκείνον, πού κυβερνεῖ, ἢ οὐτε τὸν σωματικῶς ἄριστον, οὐτε τὸν ρωμαλέον, ἢ ἐκείνον, πού ἔχει οὐκίας λοιπράς, ἢ τὸν κατέχοντα κυβερνητικὰς θέσεις, ἢ ἐκείνον, πού καλοῦν τιμητικῶς νὰ αἰτηθῇ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἢ ὁποιοσδήποτε ἄλλον, ἀλλὰ μακροῖς τὸν εὐλαθῆ, τὸν ἀγαπῶντα τὴν πραγματικὴν σοφίαν καὶ γνώσιν, τὸν κατεχόμενον ὑπὸ θεοῦ φόβου καὶ αὐτὸν θὰ ἐρηλώσῃς διχὲ μόνον, διὰ τὴν μέλλουσαν ὀμοιοθῆν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παρούσαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εὐλογίαν.

88. Ἡ ἱερωνία εἶναι στίχος ψαλμοῦ τινος, πού ἀναγγέλλεται ἀπὸ τοῦ ἐπιγράμματος καὶ ἐμφέλλεται ἐν συνεχείᾳ ἐπ' ἑκαστοῦ ἐκκλησιαστικῶτος.
89. Ψαλμ. 111, 1.

Διότι πράγμασι και ἐδῶ ὁ εὐσεβής εἶναι δυνατώτερος ἀπὸ τὸν ἀσεβή.

Ἐάν, ἐπὶ παραδείγματι, ἐπιπέσῃ μία νόσος, τότε καμμίαν παρηγορίαν διὰ τὴν ἀρρώστιαν τοῦ θέν εὐρίσκει ὁ φορῶν πολύτημον βοαικὴν στολήν, ἀπὸ τὴν πολυπληθῆ ἀκολουθίαν τῶν ὑπηρετῶν και ἀκολουθίαν, αὐτε ἀπὸ τὴν φωντασιώδη λαμπρότητα και τὴν φέμην· ἀλλὰ παρ' ὅλων ὅτι παρίστανται πάντες και συγγενεῖς, και γονεῖς και γυναστοὶ και ἄν και εἶναι σκεπασμένους εἰς τὴν κλίνην του με χρυσᾶ σεντόνια, Ὁ θμως αὐτὸς καίεται, ὡς εἰς κἀμινον, φλεγόμενος ἀπὸ τὸν πυρετὸν.

Εἰς τὴν ἴδιαν περίπτωσιν ὁ εὐλαθής και θεοφοβούμενος θέν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν συμπαράστασιν γονέων, ἢ ὑπηρετῶν, ἢ ἄλλου κανενός, ἀλλὰ ἀφοῦ διὰ τῆς προσευχῆς ἀπευθυνθῆ μίαν ἢ δύο φορές εἰς τὸν Θεὸν χωρὶς ἀγχος, και ζητήσῃ τὴν θείαν ἀρωγὴν, καταπαύει τὴν κάμινον τῆς ἀσθενείας. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει και εἰς ἄλλας περιστάσεις και εἰς ἄλλα ἀπρόοπτα συμβάντα τοῦ θίου, κατὰ τὰ ὅποια δύναται νὰ ἴδῃ κανεῖς τοὺς πλουσίους και ἐνδόξους κατὰ κόσμον νὰ θορυβοῦνται και νὰ ταρασσῶνται, τοὺς δὲ εὐλαθεῖς και κατὰ θεὸν σκεπτομένους νὰ ὑπομένουν τὰ πάντα με ἡρεμίας.

Ἀλλὰ και ὅταν ἀκόμη θέν συμβῆ κανεῖα ἔκτακτον και τραυματικὸν περιστατικὸν, και ἄν θέν παρουσιασθῆ κανεῖα θεινὸν εἰς τὸν θίου, και τότε εἶναι καθαρώτερος ἢ συνειδήσις και πλήρης ἀγαλλιᾶσεως ἢ ψυχῆ τοῦ θεοσεβοῦς, ἐνῶ τὸ ἀντίθετον συμβαίνει εἰς τὴν ψυχὴν και τὴν συνειδήσιν ἄκνημου, Ὁ πού στηρίζεται μόνον εἰς τὸν πλοῦτον του. Διότι ὁ πλούσιος, ἔστω και ἄν δοκιμάσῃ τρωφᾶς και ἐξωτερικᾶς ἀπολαύσεως, εὐρίσκειται εἰς πολλὴ χειροτέραν κατάστασιν ἀπὸ ὁλοῦς ἄκνημούς, πού πεινοῦν και στεροῦνται ἄρτου, διότι ἐρχονται εἰς τὸν νεῦν και τὴν μνήμην του αἰ πονηραὶ πράξεις του και τύπεται θεινῶς ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς του.

Ἐνῶ ὁ φοβούμενος τὸν Θεὸν, ἔστω και ἄν στερηθῆ τῆς ἀναγκαίας τρωφῆς, αισθάνεται εὐπυχέστερος ἀπὸ ὅλους τοὺς μαλθακῶς και πλουσίους ζῶντας, διότι πρέφεται με χρηστάς και γλυκείας ἐλπίδας και καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀνομιεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἀμοιβάς διὰ τὰ πνευματικὰ κατορθώματά του. Εἰ διὰ νὰ μὴ κουράσῃ τοὺς φιλοτίμους ἀκροατάς μου με τὴν μακρηγορίαν μου και τοὺς ἐνοχλήσῃ με τὰ πολλὰ λόγια, ἀφίνω εἰς περισσότερον ἐργατικῶς και μελετηροῦς νὰ ἐκλέγουν τὴν καταλληλοτέραν εἰς αὐτοὺς ὑπακοὴν και νὰ διερευνῶν τὴν κρυμμένην εἰς ἑαυτὸν

ψαλμικὸν στίχον δύναμιν. Ἐδῶ τελειῶνω τὸν λόγον μου και συμβουλεύω τὴν ἀγάπην σας, νὰ μὴ εἰσέρχεσθε ἐδῶ εἰς τὸν νεῦν ἀσκόπως, ἀλλὰ λαμβάνοντες ἐπὶ ἔδῶ, σὺν μαργαρίτας, τὰς ὑπακοάς, νὰ τὰς διατηρῆτε και νὰ τὰς μελετᾶτε διαρκῶς εἰς τὸ σπίτι σας, και ὅλα, ὅσα ἐκ τῆς μελέτης ἀποκομίζετε, νὰ τὰ λέγετε και πρὸς τοὺς φίλους σας και πρὸς τὰς συζύγους σας. Και ἄν σὰς ἐνοχλή κανοῖσ πάθος και ἄν γεννάται μέσα σας κάποια ἐπιθυμία, ἢ θυμὸς ἢ ὁποιοδήποτε ἄλλο διαφορετικὸν και παράλογον πάθος, νὰ υποψιάζετε συνεχῶς ὑπακοάς και ψαλμικοὺς στίχους.

143 Α Τοιοῦτοτρόπως και εἰς τὸν παρόντα θίου πολλὴν γαλήμην θὰ ἀπολαμβάνωμεν και θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ τῆς μελλούσης ζωῆς με τὴν χάριν και φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποιοῦ και μετὰ τοῦ ὁποιοῦ εἰς τὸν Πατέρα και συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα και ἡ δυνάμις και ἡ τιμὴ τώρα και πάντοτε και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.